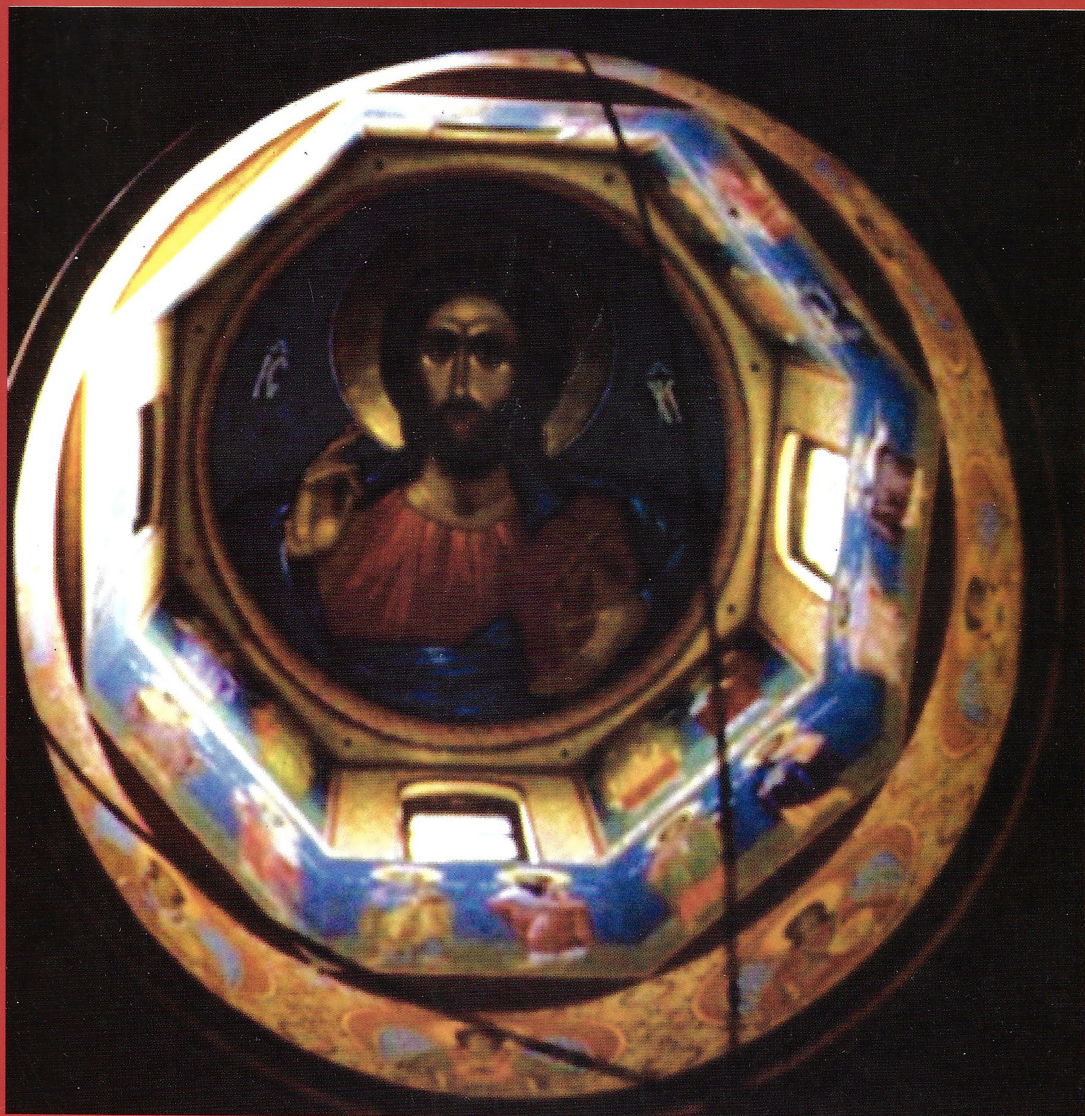

RADU CIUCEANU

PREA MULT ÎNTUNERIC, DOAMNE!

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL PENTRU STUDIUL TOTALITARISMULUI

INSTITUTUL NAȚIONAL PENTRU STUDIUL
TOTALITARISMULUI

COLECȚIA MEMORII

PREA MULT ÎNTUNERIC, DOAMNE!

INSTITUTUL NAȚIONAL PENTRU STUDIUL TOTALITARISMULUI

Str. Arh. Grigore Cerchez nr. 16, Sector 1, București 011876

Tel: 021 230 69 92; Fax: 021 230 76 82;

e-mail: inst.academia@gmail.com

www.totalitarism.ro

www.arhiveletotalitarismului.blogspot.com

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

*Ion Bașgan, Ilie Bădescu, Alexandru Budișteanu, Petre
Bunescu, Gheorghe Buzatu, Radu Câmpeanu, Ioan Chiper,
Radu Ciuceanu (Președinte), Mihai Cojocaru,
Florin Constantiniu, Dinu C. Giurescu, Mihai Golu,
Armin Heinen (Vicepreședinte), Cazemir Benedict Ionescu,
Vladimir Iliescu, Nicolae Ivan, Corneliu Mihail Lungu,
Gheorghe Manole, Liviu Mureșan, Mihai Nicolescu,
Gheorghe Onișoru, George G. Potra, Octavian Roske
(Secretar științific), Ioan Scurtu, Mircea Suciu, Dumitru
Șandru, Ștefan Ștefănescu, Florian Tănăsescu, Răzvan
Theodorescu, Dorel Zugrăvescu*

PROIECT EDITORIAL FINANȚAT DE
ADMINISTRAȚIA FONDULUI CULTURAL NAȚIONAL

RADU CIUCEANU

**PREA MULT ÎNTUNERIC,
DOAMNE!**

INSTITUTUL NAȚIONAL PENTRU STUDIUL TOTALITARISMULUI
București
2012

Coordonator colecție:	Octavian ROSKE
Redactor:	Flori BĂLĂNESCU
Culegere, redactare:	Alice FALCAN
Coperta:	Iuliana DUMITRESCU
	Pe coperta I: Pantocrator dintr-o pictură distrusă în perioada demolărilor, anii 1980.
	Foto: Radu Ciuceanu
Machetare computerizată:	Mihaela Maria GAVRILESCU
Tipar executat la:	NEDEA PRINT SRL

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CIUCEANU, RADU

Memorii / Radu Ciuceanu ; prefată și note de Octavian Roske. - București : Meridiane, 1991-
vol.

ISBN 973-33-0181-7

Vol. 4. : Prea mult întuneric, Doamne! - București :
Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului,
2012. - ISBN 978-973-7861-59-7

343.8(498)(0:82-94)
821.135.1-94
94(498)"1946/1964"

© INSTITUTUL NAȚIONAL PENTRU STUDIUL
TOTALITARISMULUI, 2012

Editură acreditată de C.N.C.S., 2011

Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate I.N.S.T. Reproducerea integrală sau parțială a textului fără acordul I.N.S.T. este interzisă și se pedepsește conform legii. Distribuirea în străinătate fără acordul I.N.S.T. este interzisă.

ISBN general: 973-33-0181-7
ISBN de volum: 978-973-7861-59-7

CUPRINS

În loc de prefață.....	7
Preludiul	21
6 Decembrie	27
Un etaj mai sus: decembrie 1949.....	31
Primul miracol.....	32
Realitatea unui vis.....	34
Împlinirea.....	38
Noaptea Sfântului Bartolomeu	42
Revelion 1950.....	55
Planton.....	61
Șerban Gheorghe.....	63
Cociu Barba.....	68
Chirică Bălănișcu.....	70
Comitetul.....	73
Pitești – în ajunul plecării	75
O zi fără pereche!.....	81
Cornel Niță.....	85
Plecarea.....	91
Văcărești, 1950.....	93
Fortul XIII.....	101
Generalul.....	105
O mărturisire de taină.....	115
Șeful de cameră... ales de noi.....	128
Târgșor – ochiul uraganului	146
Spirea Dumitrescu.....	159
Ateliere, iunie 1950.....	176
Un director nou	190
Avertizări.....	199
Un om la poartă.....	202

Evadarea.....	206
Represaliile.....	211
Pluta meduzei	216
Bestiar	219

În loc de prefață

Spre a ne vindeca propriile noastre răni

Istoria noastră recentă poartă o rană prin mijlocirea căreia, dacă o cercetăm cu sfială și luare-aminte, putem vindeca multe dintre rănilor prezente sau care s-ar deschide în viitor în ființa neamului românesc. A întemnița și tortura, adesea până la moarte, mii de fii și fiice ale acestui popor, nu a fost doar consecința ultimă a unei ideologii pentru care omul nu era decât un mijloc, niciodată un scop, ci și expresia unui rău care s-a încuibat în multe inimi și care a avut nevoie doar de un pretext spre a se revărsa, prin de neînchipuie grozăvii, într-o lume lipsită de cel mai elementar umanism. Că au fost închiși din motive politice sau explicit religioase, acești eroi opozanți ai regimului comunist ne sunt pilduitoare mărturii de onestitate și credință, fermitate și demnitate, valori pe care avem mare nevoie a le cultiva și în zilele noastre.

Chiar și în cazul deținuților numiți a fi doar „politici”, constatăm o dimensiune spirituală de netăgăduit. E greu de imaginat cum ar fi putut rezista cineva la bătăile cumplite, hrana sărăcăcioasă, tortura psihică sau muncile grele, condițiile mizere din celulele suprapopulate sau ispitele permanente de a ceda și a pactiza cu regimul, dacă acea persoană nu ar fi avut ca reazăm permanent credința în Dumnezeu. Avem mărturii despre deținuți care, chiar și în ger cumplit, își încălzeau inimile cu rugăciunea „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul!”, de momentele în care, cu trupurile înfometate și însetate, își hrăneau mintea cu pasaje din Scriptură, ca să nu mai amintim de prezența mângâietoare a câte unui preot în celulă, căruia se spovedeau cu lacrimi cei care, cu atâta curaj, refuzau, altminteri, să-și murdărească sufletul cu păcatul delațiunii.

Între acești greu încercați eroi ai unei Români asaltate de întunericul ateismului se numără și istoricul Radu Ciuceanu. A supraviețuit, am putea spune în chip miraculos, celor 15 ani de cruntă detenție, fiind, în mai multe rânduri, extrem de aproape de a-și cunoaște sfârșitul. Așa cum însuși o recunoaște într-un interviu acordat pentru ediția din 28 ianuarie 2010 a cotidianului „Adevărul”, l-au scăpat de la moarte „rugăciunile mamei și ajutorul direct al Divinității”. De altfel, Radu Ciuceanu este unul dintre fiii Bisericii care și-au trăit viața în credință, întărindu-se duhovnicește în câte o

larvă monahală, sfințită de rugăciunea permanentă, sau îngenunchind sub epitrahilul unor duhovnici iscușiți, precum Părintele Iachint Unciuleac. În același interviu amintit mai sus, Radu Ciuceanu destăinuie, precum un personaj de Dostoievski, cât de covârșitor era rolul credinței spre a întări pe un deținut în atâtea și atâtea suplicii: „Dacă erai credincios, puteai să te retragi în tine – „Dă-mi, Doamne, putere să nu-mi pierd credința!” În momentul în care îți pierdeai credința, ți se părea normal să-ți trădezi prietenii, să-ți înjur părinții, orice! Te aduceau în pragul nebuniei. Le-am spus asta unora care nu credeau”. Așa se face că acest neînfricat luptător în rândurile rezistenței anticomuniste din Oltenia nu a putut să fie frânt de nici o putere omenească, fie ea alimentată de duritatea Securității sau căutând a-i identifica o slăbiciune omenească, prin manipularea sentimentelor firești de iubire față de familia sa, ce avea de suferit din pricina arestării sale.

Ținem, așadar, în mâinile noastre, nu doar un volum de cutremurătoare mărturii, o reconstituire dureroasă a unei epoci care l-a determinat pe autor să exclame: *Prea mult întuneric, Doamne!*, ci avem o icoană a neamului românesc care, dacă este hrănit de lumina credinței în Dumnezeu, poate birui vitregiile oricărei istorii, indiferent de forța celor care ar încerca să-l supună. Și astăzi este parcă prea mult întuneric în lume, dar mult mai viclean și mai rafinat decât cel al unui veac în care lupta împotriva celor dumnezeiești se dădea pe față. Este parcă o luptă mult mai greu de dus, pentru că dușmanul apare adesea sub forma unui bine sau a unui confort demn de dorit în epoca unui utilitarism care aşază persoana umană cu mult mai jos față de demnitatea chemării sale către îndumnezeire. Avem nevoie de Radu Ciuceanu și de mărturiile sale spre a ne vindeca, astfel, propriile noastre răni. Numai așa, adică vindecând spiritual aceste vremuri cu lumini și umbre, vom rotunji trecutului sensul pentru care s-au făcut atâtea jertfe și vom transmite viitorului un rost plămădit din aluatul veșniciei, trecut prin cuptorul unor suferințe pentru care iertarea nu înseamnă trecere în uitare, ci asumare transfiguratoare.

+ Teofan

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

30 octombrie 2012

Sf. sfințit Mc. Zenovie, Episcopul Ciliciei și Sf. Mc. Zenovia, sora sa

O carte destinată neuitării

„Să nu scăpați un cuvânt din ce ați văzut pe-aici”, a fost îndemnul-avertisment pe care l-a primit tânărul Radu Ciuceanu înainte de a părăsi penitenciarul din Pitești, acel „popas de iad” care a marcat viața lui și a multor altora, dar și istoria recentă a României și a omenirii. „Să nu scăpați un cuvânt...”. Dar cine ar putea trece oare sub tăcere ororile „experimentului” de la Pitești? Cine și-ar asuma o asemenea răspundere în fața semenilor și în fața istoriei? Conștient de riscul pe care și-l asuma, tânărul Ciuceanu le-a povestit tuturor celor în care a avut curajul să-și pună încrederea, denunțând crimele împotriva umanității la care el însuși a fost martor și victimă, și cărora le-a supraviețuit. Aceeași mărturie dureroasă ne-o oferă acum și nouă, prin volumul său autobiografic intitulat „Prea mult întuneric, Doamne!”. O carte destinată neuitării: nu doar „experimentul” Pitești, dar toată oprimarea Omului, săvârșită în Europa de est în secolul trecut, trebuie relatată, consemnată, transmisă mai departe generațiilor viitoare, ca să devină lecție a istoriei și totodată lecție de viață.

În anii 1949-1951, în închisorile din România au fost aruncați intelectuali, oameni politici, cadre militare, magistrați și diplomați, preoți, călugări și episcopi, toți catalogați drept „dușmani ai poporului”. De fapt, prin natura rolului lor în societate, erau o piedică și o amenințare în calea plămuirii „omului nou”. Tot atunci a avut loc și „epurarea” tinerelor generații: sute de tineri studenți – printre care și tânărul Radu Ciuceanu, autorul nostru – au ajuns în închisoarea de la Pitești pentru a fi „reeducați” prin tortură. Unii au cedat psihic, alții au fost uciși, alții au fost folosiți ca instrumente de tortură împotriva colegilor lor, câțiva au supraviețuit... „Te torturau proprii tăi camarazi – își amintește domnul Ciuceanu – și nu aveai nicio clipă de singurătate. Aici dormeai cu ei, mâncai cu ei, cu alte cuvinte, viața îți era invadată de cei care vroiau să știe, să afle ce ascunsese și cu grijă în străfundurile memoriei”; „trăiam cu răul multiplicat în zeci de chipuri”. Un adevărat genocid al spiritului și al minții, alimentat de o ură cumplită, cu scopul de a-i distruge pe ceilalți nu doar pentru că gândeau altfel, dar pur și simplu pentru că gândeau. **Multe vieți de tineri au fost secerate de ură**, atunci, „în numele poporului”: o mână de oameni, deveniți **instrumente ale Răului**, au distrus, pentru mulți ani, bunăstarea unei națiuni întregi și au pângărit neamul românesc.

„Laboratorul Pitești” – mărturisește autorul – a fost totodată și „o negare violentă a divinității, cu toate consecințele sale”. Tortionarii foloseau frecvent

„ritualuri și manifestări anticristice”, îndeosebi împotriva tinerilor care își declarau credința în Dumnezeu, torturile în masă având loc în zile cu încărcătură spirituală în calendarul creștin. Este cutremurătoare relatarea masacrului din prima Noapte de Crăciun în penitenciarul din Pitești:

„...Dintr-un ungher s-a auzit murmurat acel imn închinat Nașterii Domnului – O, ce veste minunată!... Eram toți cufundați în gânduri care spărgeau zidurile pușcăriei... Cred că fiecare, în acea noapte, se gândea că din ieslea de la Bethleem, Pruncul Isus ne va aduce, mai devreme sau mai târziu, nu numai eliberarea, dar și împlinirea unei vieți pe care orice tânăr și-o dorește.

...Oricât m-aș strădui, oricât mi-aș scotoci memoria n-aș putea afirma cu siguranță când s-a produs cutremurul. ...am văzut o gloată de circa douăzeci de indivizi, dintre care unii îmi erau deja cunoscuți. Erau reeducații! ... Ceea ce am remarcat însă dintru început era încărcătura de ură care li se așternuse pe chip.

...Surpriza a fost totală. Colindele noastre se transformaseră într-un vaiet prelung însoțit de îndemnurile lui Țurcanu: ...Ați vrut Crăciun, vi l-am dat noi!!...”

„Aluzia la noaptea Nașterii Domnului – mărturisește Radu Ciuceanu, privind înapoi la acea noapte de coșmar – mi-a stăruit ani de zile în minte”.

Citind șirul amintirilor dureroase din închisorile prin care autorul volumului de față a fost purtat – ca într-un pelerinaj al spiritului, am putea spune –, mi-au venit în minte cuvintele pe care fericitul Papă Ioan Paul al II-lea le-a rostit ori de câte ori a condamnat violența în diferite colțuri ale lumii: „Mai puțin!”, spunea Papa, „să nu se mai repete niciodată!”... „Niciodată!” Să nu se mai întâmple vreodată ca omul să fie despuiat de libertate – cea fizică, a minții și a spiritului –, privat de demnitatea sa de persoană umană, deposedat de orice drept natural și de orice trăsătură a personalității, mutilat atât în chipul și trupul său de carne, cât și sufletește și afectiv. „Niciodată!”...

„Prea mult întuneric, Doamnel!”... Mult, într-adevăr. Dar nu deplin. Însă, ca într-o nesfârșită Noapte a Învierii, în sufletul tânărului Radu Ciuceanu și al altor colegi de celulă și de închisoare a ars, tainic, flacăra speranței, alimentată de credința în Dumnezeu. Așa cum mărturisește autorul la un moment dat: „aveam cu toții conștiința că cel mai mare inamic al nostru este deznădejdea, uciderea speranței și depărtarea de Dumnezeu”. „Da, cred în Dumnezeu”, le-a răspuns de fiecare dată anchetatorilor care evaluau stadiul său de „reeducare”, mărturia curajoasă a credinței devenind scut de apărare și imbold pentru a merge înainte. Nu era singur în această Noapte îndelungată: cu el, cu ei, era Dumnezeu.

Spuneam mai devreme că volumul de față este o carte destinată neuitării. Dar nu numai în ce privește ororile la care au fost supuși cei arestați, torturați și chiar uciși în închisorile comuniste. Cartea domnului Radu Ciuceanu este și o biografie colectivă: în ea, a pus la un loc, ca într-un puzzle, frânturi biografice ale multora dintre cei alături de care a suferit în anii de închisoare și care, poate, altfel ar fi dați uitării. Ca un cronicar al închisorilor prin care a peregrinat, autorul înscrie cu meticulozitate, în cartea sa, nume de oameni și povești de viață, dă glas celor reduși la tăcere de umbra morții, făcând din ei martori ai istoriei. Unii dintre ei și-au dat viața pentru semenii lor, mulți „au mers înainte cu semnul credinței”... Volumul de față este, iată, și o invitație la a ne aminti de acești **martiri necunoscuți** și de a ne exprima recunoștință față de jertfa lor, rugându-l pe Bunul Dumnezeu să-i răsplătească în Ceruri cu cununa biruinței, iar pe noi, cei de astăzi, să ne binecuvânteze cu acea înțelepciune care să ne descopere că nu ura, răzbunarea și dezbinarea sunt căile vieții adevărate, ci iubirea ziditoare de dialog și de unitate.

București, 23 octombrie 2012

Ioan Robu

Arhiepiscop Mitropolit de București

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Ioan Robu", preceded by a small cross symbol.

Să se facă lumină!

Răsfoiesc cu febrilitate al patrulea volum de memorii dramatice, *Prea mult întunerice, Doamne!*, ale studentului din Mișcarea de Rezistență din Oltenia, încarcerat la Jilava, Pitești, Târgșor, memorii trecute prin experiența de o viață a istoricului Radu Ciuceanu.

Se întâmplă să fie ziua comemorării celor ce nu mai sunt și nu pot să despart destinul acestui tânăr de destinele numeroșilor bărbați tineri din familia mea, care au trecut prin aceleași închisori, schingiuri și ticăloșii *umane*. Îi întrebam din când în când despre acele istorii ale lor, dar aflam numai povestiri sumare, care se poticeau în emoții greu de stăpânit. Era nu numai o barieră pentru protejarea de retrăiri ale acelor schingiuri cumplite, dar și pentru protejarea mea – un tânăr cu alte orizonturi, o speranță a lor – de inocularea răului și a urii.

Memoriile Domnului Dr. Ciuceanu ridică, după mulți ani, coperta unor istorii știute numai sumar și adaugă file de istorisire completă, teribilă a închisorilor, schingiurilor bestiale ale deținuților, siniștrilor *reeducatori*, turnătorilor *reeducați* și a unor tineri bătuți și umiliți, care nu-și pierdeau credința și speranța.

Aceste dramatice memorii ale seniorului Radu Ciuceanu întregesc și lămuresc momente importante ale vieților noastre. Ele ne îndeamnă la rescrierea istoriei noastre, a unei istorii pe care am trăit-o, cu întâmplări diferite, cu alte vârste, dar aceeași istorie. Numai această rescriere poate să explice ce suntem astăzi și de ce se întâmplă atâtea evenimente aparent fără explicație în societatea noastră.

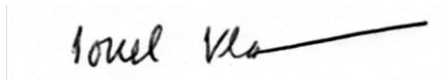
Suntem și acum împinși de martori falși, cu autorități construite obscur și nelegitim, să încriminăm numai ultima parte a regimului comunist din România și să nu mai căutam bazele răului, care s-a instaurat odată cu cedarea țării la masa celor puternici și cu ocuparea ei de *învingătorii* revanșarzi de toate tipurile.

Mă impresionează figura calmă și scrierea aleasă a Domnului Dr. Ciuceanu, care au depășit cumplitele încercări ale vieții, au rămas cu civilizația unor vremuri de care ar trebui să ne amintim mai des și care păstrează credința că sărbătoarea de Crăciun *aduce lumină și în cele mai întunecate locuri și momente ale vieții*.

Această lumină aduce pacea atât de necesară și de sănătoasă pentru sufletele noastre, care au trecut și trec prin atâtea încercări.

Volumul de memorii al Domnului Ciuceanu trebuie citit atât de tineri, cât și de cei mai maturi, pentru a avea repere adevărate în istoria lor și pentru a construi structuri solide pentru viitorul lor.

Acad. Ionel Valentin Vlad

A handwritten signature in black ink, reading "Ionel Vla" followed by a long horizontal stroke.

Imposibila uitare!

„Temnița este locul preferat al fantomelor”. Această propoziție, cu încărcătura sa de tenebre, rezumă perfect al patrulea volum de memorii, de dramatice memorii ale colegului meu mai vârstnic Radu Ciuceanu. Este aici istorisirea nudă, teribilă a închisorilor prin care a trecut el, studentul craiovean care participase la Mișcarea Națională de Rezistență din Oltenia, în anii 1947-1949, vârful represiei staliniste din România. Și alături de el, zeci și sute de tineri veniți din facultățile patriei. Piteștiul sinistrului „reeducator” Țurcanu, Văcăreștii – pe care, ironie supremă a sorții, Radu Ciuceanu i-a cercetat și ca istoric, luptând pentru salvarea lor într-o altă epocă sinistră –, Jilava cu catacombele unui fort, în fine Târgșorul sunt opririle carcerale ale unor adolescenți care sângerau, dar nu-și pierdeau demnitatea.

Este impresionant felul în care autorul, aparent detașat azi, dar în fond cumplit de implicat în amintirile de ieri, reface o atmosferă în care schingiuirile dor, doare bestialitatea unor semeni și uluiește ticăloșia umană. Dar dincolo de ele ne smulge admirația încercarea „bandiților”, înconjurați de călăi și de turnători, de a rămâne normali, de a sărbători în Infern un Sfânt Nicolae sau un Crăciun, de a vorbi despre cultură, de a spera.

Cartea prietenului Ciuceanu ar trebui citită de toți tinerii de astăzi, spre a afla că în țara lor s-au săvârșit asemenea crime. Poate oare Radu, pot oare supraviețuitorii să rostească „iertăm, dar nu uităm”? Cei ce vin după ei nu au a ierta, dar cu siguranță au a nu uita.

Acad. Răzvan Theodorescu

Feciorul de împărat nenuntit...

Aproape două decenii Radu Ciuceanu a beneficiat de paradisul bine argumentat, inaugurat prin efortul și ideile apostolice ale unor vajnici ingineri ai sufletului uman, precum Nicolski, Ana și Brucan, cei care, în România, construiau, an de an, *fericirea, peste plan!*

Radu Ciuceanu ne-a mai oferit acum doi ani o tulburătoare piesă de teatru – ignorată de brânzovenesții și de farfurizii pașalâcurilor instituțiilor de resort, remunerate de la buget! – despre marasmul pe care l-a trăit la Pitești și în alte rezervații danubiano-pontice, încercând, alături de companionii săi, să rămână stăpân pe sine în fața morții cotidiene. Acum, prin *Prea mult întuneric, Doamne!*, Radu Ciuceanu ne pune în fața unui roman autobiografic, un document răscolitor, scris cu mare talent literar, în care nu face deloc rabat patetismului gol – asemeni unor condeieri de la miori, ocazionali, care au bănuțit că pot transforma tragedia de la Pitești într-o întreprindere comercială.

Radu Ciuceanu și personajele sale exponențiale nu recurg la un repertoriu factice, lacrimogen, bisericos, fiindcă nu vor să pară nici măcar o clipă că ar muri cu bucurie dacă ar putea muri împăcați cu propria lor demnitate: nu, nu există împăcare cu moartea fizică și spirituală, nu există împăcare cu infernul, nu, oamenii trebuie să trăiască și să fie liberi, într-o zi, ca să poată mărturisi ce-au trăit la Pitești și în alte spații pline de vid, în care ordinea din natură și societate dispăruse – și parcă era interzisă chiar și orice forță transcendențială în stare să influențeze mersul zilelor.

Până și decăderea senectuții era în floare în acest păgânism în care prima lege a existenței cerea răspicat să nu mai crezi în tine însuși. Vânzarea sufletului – în folosul seducției satanice! – era singurul comerț rentabil.

Foamea, teama și umilința împingea oamenii într-un timp friguros, sălbatic, aflat înaintea istoriei.

Aflat la Pitești, ca într-o cetate blindată al cărei final nu-l putea intui, aflat ca într-o carte scrisă de secol, al cărei final nu-l putea schimba, aflat într-o peșteră în care era greu să descifrezi enigma prea multului întuneric, de un singur lucru putea fi sigur Radu Ciuceanu: că orice suferință simțită în acel spațiu brucanian nu putea pieri, așa cum nicio moarte nu putea să se evaporeze și să moară și pentru ziua de mâine! Logica omenească, oricât ar fi fost de militarizată și supusă canonului istoriei învingătorilor, ar fi trebuit să rețină măcar faptul că toți cei autocefalizați cu o putere animalică uitaseră că

până și cele mai viguroase fiare se deosebesc de urmașii protopărinților noștri Adam și Eva printr-o dereglare în adâncul materiei cenușii, printr-o desincronizare ce-i face cu desăvârșire robi memoriei instinctelor și-i eliberează cu desăvârșire de conștiință. Așa că mai toți companionii lui Radu Ciuceanu, mulți foarte tineri, chiar dacă se cutremurau întrezărind ziua în care oasele lor se puteau transla în rădăcini de iarbă verde, în adâncul inimilor lor vibra lumina unei ferestruici de biserică.

În cartea lui Radu Ciuceanu tot ce simt și trăiesc sutele de personaje umilite de istoria brucaniană se coagulează într-o sensibilitate tragică, asemănătoare suflului din „Răscoala” lui Rebreanu, suflu descins din teatrul grecilor de altădată, în care adevărul triumfa prin supremația corurilor.

Cartea lui Radu Ciuceanu te poate duce cu gândul la „Feciorul de împărat fără stea”. În acest vers eminescian se vorbește despre nenorocosul fiu venit pe pământ fără stea – și care se afla în fața magului a cărei atotputernicie era dată de faptul că deținea proprietatea teribilei cărți a timpului, a zodiilor, a mersului omenirii... Colegii de prea mult întuneric piteștean – ai lui Radu Ciuceanu – nu erau nici măcar feciori de împărați, erau fii de țărani, de orășeni, de dascăli, de oameni onorabili, stăpâni pe munca și pe mințile lor, dar parcă deloc stăpâni pe soarta lor, scrisă în cartea cerului și a pământului de magul cu mustăți, invizibil, deși purta o stea roșioară la chipiu, fiindcă se afla într-un palat îndepărtat, impenetrabil. El, magul îndrituit cu puteri magice și de alți magi megieși, era stăpân pe zodia unor țări, așa cum și megieșii săi puseseră stăpânire pe alte meleaguri – așa că totul era, vorba olteanului, OK!

Ni-l putem închipui, precum în versurile lui Eminescu Mihai, cum...

„El cartea-și deschide, la ceruri privește
Și zodii descurcă în lungul lor mers.
E-o carte ce nimeni în veci n-o citește,
Cu semnale strâmbe întoarse-arăbește;
Sunt legile-n semne din ăst univers.”

După război, când orizonturile Europei au fost schițate pe un bilețel anglican și împărțite ca la piața de pește, singura certitudine a puterilor învingătoare a fost punerea în funcțiune a liberului arbitru.

Dacă Valeriu Anania pomenea de un „ser al adevărului”, scopolamina, în stare să silească materia cenușie să „spună tot ce știe”, Radu Ciuceanu ne pune în fața religiozității laice a unor apostoli cu epoleți, remunerați de la buget, gata să transforme lipsa credinței în Dumnezeu într-o nouă religie.

Fericiți făcătorii de ură! – pare să fi fost ideea de bază a *bibliei* puse în circulație pentru sărmanii ce nu mai puteau suporta profesionalismul apostolilor apostăți și al brucanienilor scânteietori în cugete și simțiri; fericiți făcătorii de ură! – suna chemarea sacră pentru cei ce puteau fi convertiți la compromisuri și la demagogie, gata să se așeze și ei în rândul mesenilor pentru care – încă! – timpul nu se oprișe ca desăvârșire. În romanul document semnat de Radu Ciuceanu bogăția caracterelor lucide și a celor defecte este remarcabilă.

Tratamentul psihiatrico-ideologic al reeducării politice avea în vedere, probabil, alegerea unui comitet central est-european, alcătuit doar din 12 apostoli, sau 13, de o singură culoare, cu femei de zi și cu femei de noapte, patronat de un barossan, asemeni comitetului european de azi, merkelizat, capabil să făurească și în România un alt popor, nou! Exista, totuși, în spațiul danubiano-carpatic și un Virgiliu invizibil, care i-a călăuzit pe colocatarii lui Radu Ciuceanu prin cercurile piteștene ale unei noi și deloc divine comedii? Să fi fost acest Virgiliu întruparea dalbelor himere ce pot învinge zidurile de oțel, cu bare de fier la uși, ale oricărui labirint? Să fie în acest duh moleculele secrete ale străbunilor ce-au putut supraviețui în oameni? Să fi fost acest Virgiliu chiar credința în ei înșiși a celor ce-au trăit în prea mult întuneric și credința în cel care viețuiește în orizonturi fără maluri?

Citiți cartea lui Radu Ciuceanu și o să găsiți răspuns.

Acad. D. R. Popescu
Duminică, 21 octombrie 2012

Prea mult...

Ca să-l convingă de superioritatea socialismului, reeducatorii lui Radu Ciuceanu l-au cufundat cu capul în tineta de urină și fecale. Dar el n-a văzut acolo decât întunericul și pe acesta l-a găsit: „**prea mult**”.

Din întunericul acumulat, Radu mai păstrează și azi ceva pentru sine. Pentru ceilalți... drumul în labirint rămâne deschis până-n Lumină.

Constantin Iorgulescu
Fost deținut politic

Un Recviem nesfârșit...

Memoriile lui Radu Ciuceanu, ajunse acum la volumul IV, vor rămâne un punct de referință în literatura universului concentraționar. Există cel puțin trei motive care justifică această apreciere. Mai întâi, autorul, un supraviețuitor al luptei armate împotriva ocupantului sovietic și a regimului instalat după 6 martie 1945, a fost martor la toate fazele reeducării, asistând la debutul violent de la Camera 4 Spital, trecând apoi prin experimentul blând de la Târgșor, incredibilă relaxare într-un sistem care devora laolaltă vigoarea tinerilor și trupurile firave ale celor bătrâni, pentru a reveni apoi la Gherla, unde Țurcanu, Livinschi, Pușcașu, Popa Țanu și alții au lăsat în urmă infirmități sau trupuri fără suflare, despre care nu se va scrie niciodată îndeajuns. Al doilea merit ține de inspirația, curajul, șansa, clipa astrală în care deținutul Radu Ciuceanu l-a îndemnat pe un fost funcționar de la M.A.I., și el captiv în lațul reeducării, să ceară administrației închisorii să fie trimis la București, pentru a vorbi despre ororile de la Gherla. La scurtă vreme după plecarea lui Weiss Vintilă, corifeii reeducării se vor vedea ei înșiși aruncați în lanțuri și supuși unei anchete care, pentru cei mai mulți dintre ei, se va încheia cu execuția de la Jilava. În sfârșit, a treia virtute a volumului IV se regăsește în iscusința autorului de a umple golurile de memorie, inevitabile după trecerea a peste 60 de ani de la faptele narate, cu informații culese din documentele de arhivă, scoase acum la iveală, într-o abundență uneori descumpănitoare. Celor care vor mai scrie despre experiența carcerală sub regimul comunist, dar mai ales despre reeducare, le va fi foarte greu să ignore memoriile publicate astăzi de Radu Ciuceanu.

Octavian Roske

Preludiul

Pușcăria Pitești semăna cu un vapor cu punțile interioare și exterioare sparte: un hău dimensionat pe trei etaje, cu pasarele circulare, unite doar prin plase zdravene de sârmă pentru ca, nu cumva, în disperare, bandiții să-și curme viața și chinul fără voia și ajutorul administrației protectoare. Trecuse de crucea nopții când grupul nostru de circa douăzeci de tineri fusese luat în primire de doi milițieni cu mutre de temniceri din Noua Caledonie, locul de surghiun și patimă al deținuților politici din Franța republicană, în concurență directă cu insula Dracului din Guyana Franceză.

Ambii gardieni, având pesemne o noapte la dispoziție, ne-au luat la puricat profesionist. Ne obișnuisem cu ritualul dezbrăcării până la piele, al scotocirii hainelor, al pipăitului neplăcut prin toate părțile intime, cu deschiderea gurii, ca și cum am fi înghițit mai știu eu ce răvaș sau armă, cu întorsul fundului, cu potopul de amenințări dacă nu cumva avem asupra noastră vreun muc de creion, vreo bucată de tablă sau vreo așchie de oglindă. Aveam un singur gând, de care mă temeam ca de mușcătura unui șarpe otrăvitor: animalul îmbrăcat în haine albastre și cu trese de sergent-major să nu-mi descopere iconița de argint pe care avusesem grijă să o ascund într-un loc unde speram să nu ajungă degetele cotrobăitoare ale sânguinciosului slujbaş D.G.P.-ist (Direcția Generală a Penitenciarelor). Dar, după cum întorcea totul pe dos și nu se arăta plictisit de munca *intelectuală* pe care o săvârșea cu zel, șansele mele erau aproape de zero. Când am primit un pumn în piept și o cizmă în burtă de-am ajuns fulgerător pe ciment, mi-am dat seama că sacrilegiul se produsese. Pusesem iconița de circa 3/2 cm chiar în căptușeala pantalonului la genunchi, considerând că era zona cea mai ferită din veșmintele mele. Bruta, după ce a pipăit *terenul*, a scos un cuțit și, într-o clipită, tăindu-mi stofa, a intrat în posesia celui dar trimis să mă protejeze în lunga mea călătorie prin infernul carceral.

După ce m-a aruncat la podea, patru pedul a început să urle. Din fericire, eram atât de amețit de lovituri încât percepția înjurăturilor s-a transformat într-un ecou ce s-a stins după câteva minute, când și-a potolit *îndemnurile pentru vite* și mi-a ordonat să-mi iau *boarfele* și să pornesc către șirul camarazilor mei care fie avuseseră noroc să nu le fie descoperite micile comori, fie nici nu le posedaseră vreodată. În fine, ne-au strâns ciopor și ne-au dat voie să ne îmbrăcăm, repejor însă. Am luat pe câte trei, potrivit comenzii, și ne-am înscris pe un culoar care în cele din urmă ne-a *vărsat* în celulă: o vastă incintă de circa 90/30 m, scăldată în lumina a zeci de becuri, cu trei nivele și uși zăvorâte ce se puteau zări prin plasele de sârmă care separau etajele.

Dintru început ni s-a făcut semn să nu scoatem o vorbă, deci regim de tăcere. Unul dintre temniceri, părându-i-se că mergem prea încet, ne-a îndemnat prin înjurături scurte, asociate cu un ciomag în mână, pe care îl folosea cu ușurință pe coastele noastre, spre o ușă tăbluită care avea deasupra cifra 2. Se făcuse două-trei noaptea când am luat cunoștință *de visu* cu încăperea de la parter, pe stânga, care se

prezenta ca o sală de circa zece metri lungime pe șapte metri lățime, cu un șir de paturi perpendiculare pe zidul din extremitatea de răsărit. Dușumeaua era acoperită cu plăci mari de ciment pe care urma să le încălzim cu trupurile noastre.

Un frig mușcător ne semnală absența oricărei surse de căldură. Pentru un minut, l-am avut oaspete pe cel despre care ulterior am aflat că-l chema Lăzăroiu și care mi-a atras atenția printr-un surâs pe care îl purta pe buze, chiar când ele exprimau o înjurătură ordinară.

– În zece minute să nu mai aud nicio voce!! Măine veți căpăta saltele, pături și cearșafuri!!!

L-am ascultat mirați și l-am crezut cu toții, până când a adăugat:

– Bă, bandiților, să le meritați întâi și pe-urmă să le căpătați!!

A rânjit, ne-a întors spatele și nu l-am văzut decât a doua zi la deșteptare, la predarea schimbului. E drept că pentru o *comunicare afectivă* cât mai bună vizeta se deschidea din zece în zece minute și ochi iscoditori măturau încăperea. În noaptea aceea ne-am răspândit ocupând podeaua rece ca gheața. Din fericire, cei de la poartă ne lăsaseră cu îmbrăcămintea călduroasă pe care am așternut-o pe jos ca strat izolator. I-am mulțumit în gând mamei pentru cojocul pe care îl promisem la Craiova și care mă proteja de frigul pătrunzător din ciment.

Dimineața, la număr, când afară întunericul încă stăruia, iar sunetul acustic al unei sirene ar fi putut deștepta și morții din morminte, am făcut cunoștință, e drept neplăcută, cu un numeros personal îmbrăcat în uniforma albastră a D.G.P.-ului. Predarea-primirea se făcea pe loc, între două personaje: unul înalt, celălalt scund. Primul se numea Mândreș, de circa 1,80 m, cu o față regulată, cu ochii căprui și îndeobște senini, însă cu un glas prea modulat pentru a fi natural. Pe al doilea, și el șef de schimb, îl chema Lupu. Am aflat mai târziu că era de prin părțile Argeșului; părea fiu de țăran, din nordul județului, unde îndeletnicirile de bază, în lipsa altor mijloace de trai, erau livezile cu pometuri.

Ceea ce ne-a surprins a fost cioporul de milițieni care participau la ritual. Se uitau la noi cu ochi încărcăți de ură și dispreț. Erau toți tineri și mă întrebam ce școli or fi absolvit de li se picurase în minte și suflet atâta aversiune față de dușmanul de clasă exploatare.

În prima zi ne-am organizat pe grupe și simpatii; lotul de craioveni era surclasat ca număr numai de cei sosiți de la Timișoara: circa treizeci de studenți în frunte cu Ion Angelescu, șeful Organizației Național-Creștine de nuanță național-țăranistă. Atunci i-am cunoscut pe Sebeșan Emil, Plapșa Lucian, Zaharia, Ion Soare și alți tineri emancipați din acel oraș de la extremitatea vestică a României, cu ifose, dar și merite, căpătate sub cupola faimosului liceu „Loga”, rivalul de temut al Colegiului Național „Carol I” din Craiova. În zilele următoare i-am luat la puricat. Cel mai *răsărit* mi s-a părut Angelescu, student la Medicină, urmat îndeaproape de Sebeșan Emil, mai mare cu doi ani, fost student la Facultatea de Agronomie din Timișoara, cu vechi state de activitate țărănistă și organizatorul unei manifestații antisovietice în 10 mai 1945. Nu departe de ei se profila un tânăr cu o față senină și ochi luminoși – Ion Soare –, originar din Sinaia, fiul marelui șambelan și administrator principal al

Domeniilor Regale. Era și el student la Medicină și fusese condamnat la cinci ani. *Peste noi*, mai sosise o pestrițitură de studenți din toate unghiurile țării. Erau din Iași, Cluj, Sibiu, dar și București, culeși de o dubă neîncăpătoare pentru atâta inventar uman.

Dintre cei din București, ochiul a selecționat un tânăr mai în vârstă decât noi, înalt, cu ochii de un cenușiu închis, student la o facultate de filologie parcă, descendent dintr-o familie de intelectuali veritabili, cu întinse și ramificate legături în high life-ul românesc. Îl chema Struțeanu. Tot din București se detașa un alt student, parcă la Politehnică, având un nume dedublat: Iosif Iosif și al cărui tată fusese posesorul unei cunoscute prăvălii cu *delicatesuri*.

În zilele următoare, în măsura în care îmi număram vânățăile, iar durerile abdominale se ascuțiseră, am încercat să-mi identific bestia-amfitrion. Informațiile le-am cules chiar din partea unui student pîrpîriu, ce mi le-a furnizat gratuit cu lux de amănunte.

– Dobitocul face parte dintr-un triolet al Piteștiului, celebru prin cruzime, dar și prin scurtimea minții. Georgescu, fiindcă el te-a măsurat noaptea trecută, se alătură celor doi concurenți, Dina și Lăzăroiu.

Despre primul se spunea că fusese potcovar și cele mai dulci mângâieri pentru el provin din mînuirea ciomagului, în absența barosului. El este autorul celebrului panseu filosofic despre menirea justiției, care a făcut apoi înconjurul țării: *Justiția este constrângerea tuturor corelațiilor omenesti. La ea vine ofițerii din toate unghiurile ministerelor și zice: Ea este mai tare decât armata!!!*

Definiția filosofică a fost repetată de câteva ori seara, ca să ne mai fugă amarul și să ne mai încălzească sufletele, fiindcă trupurile noastre încă nu se obișnuiseră cu temperatura scăzută a încăperii, chiar dacă o ocupaserăm ochi.

În zilele următoare am descoperit un grup ciudat: circa cincisprezece tineri, jerpeliți ca și noi, ce sosiseră înaintea noastră și ocupaseră în exclusivitate paturile de fier din extremitatea estică a încăperii. Aveau un comportament ambiguu: pe noi ne ignorau, refuzând orice fel de explicație sau dialog, dar atunci când poposea câte un cadru al administrației în încăperea noastră, săreau în sus și luau umili poziție de dreptți! Justificarea am căpătat-o a doua sau a treia zi. Era o parte din lotul sosit pe vară de la penitenciarul Suceava și purta faima creării unei organizații crescute sub ochiul autorităților, în care intraseră buluc cei care își făceau *mea culpa* și doreau să se alăture regimului în vigoare.

Chestiunea asta a convertirii oportuniste ni se păruse hilară încă de la Craiova, unde ne parveniseră știri vagi despre așa-zișii reeducați, deoarece consideram că nimeni n-a intrat în pușcărie din întâmplare și fără să aibă convingeri ferme asupra celor ce se consumau sub ochii noștri în țară, de la ocupația sovietică la instalarea unui partid în care majoritatea dominantă era compusă din alogeni, străini de pământul românesc și obedienți până la slugărnice față de ordinele Moscovei.

Printre noi se mai rătăciseră și unii ce eșuaseră în planul lor de a trece Dunărea sau granița româno-maghiară, așa-zișii frontieriști, care totuși deveniseră numeroși. Alții negociaseră și manipulasera cocoșei de aur pe care Securitatea dorea să-i verse

în depozitele Băncii Naționale și nu numai. Se mai înscria pe urmă un contingent masiv de *matiști*, cei care folosiseră alcoolul drept sursă și indemn pentru exprimarea zgomotoasă în public a unor sentimente naționale sau proferarea unor insulte la adresa iubiților noștri conducători. În fine, un lot mic îl formau drapeliiști, și ei mărturisitori vehemenți ai virtuților drapelului național în contrast cu cârpa roșie bolșevică. Mai erau, e drept puțini la număr, și victime ale unor culte interzise de legile bolșevice: martorii lui Iehova, inochentiști, sâmbetiști, care își trăiau existența carcerală după convingerile lor.

Din ce aflasem însă de la Suceava, categoriile acestea de *strecurați* și tolerați în rândurile deținuților politici erau într-o minoritate vădită, așa că, vrând-nevrând, ne întrebaserăm noi pe meleagurile Băniei, ce soi de combatanți politici or fi cei din penitenciarul Suceava de au născocit parascovenia asta a reconvertirii. Acum, îi aveam sub ochii noștri. Se agitau ca niște pocitanii, parcă pe un program genetic determinat, pentru ca apoi să urmeze ore întregi de prostrație, când se înșirau pe marginea patului precum corbii pe sârma telegrafului, așteptând un semnal care să-i trezească în vederea *a ceva* pe care noi nu-l puteam anticipa sau desluși. La hârdoiul pentru masă se proțăpeau primii, fără să scoată o șoptă, fără să murmure vreun protest, unul după altul, cu ochii-n podea, aruncându-ne priviri piezișe pline de venin. Angelescu, pe care îl alesesem șef de cameră, le-a plesnit-o sonor:

– Mă, băieți, noi știm că sunteți ăia de la Suceava, șoldoveni ai dracului, cu fundul în două lunturi. Aveți de grijă, vă zic eu și toți de p-aceia, să nu se scufunde amândouă bărcile și s-ajungeți cu curu-n apă!

N-au răspuns și din zumzăitul ce a urmat, părea că indemnul lui Angelescu le-a suscitât atenția, fără însă ca vreunul dintre ei să gângurească ceva.

În acea săptămână am încercat să facem un buletin de știri interne și externe, evident verbal, adunând, selectând și comentând știrile sosite odată cu lotul nostru mozaicat. Le-am pus pe toate într-o ordine, și chiar dacă valoric nu le-am putut ordona, prima știre care a produs senzație în majoritatea deținuților era că Vaticanul, respectiv Sfântul Părinte, hotărâse excomunicarea tuturor comuniștilor și a celor care sprijineau partidele comuniste. Măsura părea incredibilă la prima vedere, dar luând-o la bani mărunți ni s-a părut autentică, ba chiar justificată. Era un gest ferm și o replică logică la represiunile generale pe care Stalin le ordonase împotriva Bisericii universale în țările intrate sub Cortina de fier. Ne gândeam în subsidiar ce vor păți zeci de milioane de credincioși lăsați la cheremul autorităților comuniste. De pe margine l-am auzit pe Gigi Ionescu pronunțându-se:

– O să-și frângă gâtul în Polonia, fiindcă acolo până și ultimul sectant e tot catolic... și sunt doar vreo 25 de milioane...

A doua scenă, ce ar fi smuls aplauze dacă nu i-am fi avut lângă noi pe sclerații din fundul încăperii, care, în pofida unei indifferențe afișate, dădeau totuși semne că erau interesați de știrile noastre, a fost atunci când un timișorean ne-a oferit un surplus de amănunte asupra creării N.A.T.O. – acel organism de apărare a lumii libere. Tipul părea să aibă o memorie prodigioasă și am bănuț că-i căzuse în mână un ziar sau chiar avusese surse *autorizate* de informare. Ne-a luat de la Adam și Eva:

după ce i-au succedat pe englezi în bazinul mediteranean, în ajutorul direct dat guvernului grec, americanii s-au temut de o intervenție militară sovietică în Mediterana. Și, după cum au fost autorii unui program de întraajutorare greco-turc, tot așa au luat în considerare și un eventual atac asupra Europei occidentale și au trecut la formarea Organizației Tratatului Atlanticului de Nord. Ne-a făcut pe urmă o teorie întreagă asupra unei politici de îngrădire a expansiunii sovietice, ridicând în slăvi așa-zisul excepționalism american, care obliga America să asigure valorile democrației. Ne-a mai pomenit de adversarii acestei politici, dintre care unul îmi era deja cunoscut: Lipman, faimosul ziarist care zicea că regiunile de conflict se deplasează tot mai mult spre zone periferice ale globului, unde problemele morale deveneau confuze și amenințările directe la adresa securității americane erau dificil de demonstrat. America poate fi deci antrenată în războaie neprotejate de alianțe și în beneficiul unor cauze cu rezultate incerte sau înșelătoare.

– Dar cu nemții ce-au de gând să facă?

Răspunsul a venit din partea lui Struțeanu:

– Păi, ce să mai facă, că au și realizat un cadru legislativ și executiv pentru viitoarea Germanie, care va fi condusă de către unul dintre dușmanii de moarte ai nazismului, Konrad Adenauer, un bătrân de șaptezeci de ani, dar care a rămas un exemplu de vioiciune, fler și fermitate politică. Este actualmente cancelarul țării. Și cea mai mare realizare a lui rămâne marca, care se impune de la un an la altul la cote maxime. Și nu îmi mai bat gura să vă spun că noua Germanie va fi primul scut în planul de apărare al Europei.

Începusem să ne înfierbântăm de bucurie la auzul promițătoarelor vești. Dar avântul nostru a fost tăiat într-o clipă de o știre care ne-a înlemnit: U.R.S.S.-ul reușise în cele din urmă să ajungă la realizarea bombei atomice. Întorcând-o pe toate fețele, problema prezenta un avantaj pentru planetă și un dezavantaj pentru noi: de acum încolo cele două mari puteri mondiale erau obligate să se rețină de la orice fel de conflict, într-un război în care arsenalele nucleare puteau avea o echivalență, iar ca o variantă de război clasic, pericolul rămânea *in nuce*, întrucât se dovedise în cele două recente conflagrații că în perspectiva unui conflict pierdut se face apel în ultimă instanță chiar și la un astfel de arsenal de salvare!!

– Ei, de acum încolo, a completat Gigi Ionescu, vom asista la o cursă frenetică a încărcăturilor nucleare, că nu-i totuna să ai o sută sau cinci, iar americanii se pricep la... curse.

Pe plan intern, am conchis noi, anul ce tocmai își închidea porțile excelase prin două evenimente, unul ce marcase dizolvarea Partidului Național Popular, o relicvă a democrației revoluate, un partid de vestibul, născut din fantezia criticului literar George Călinescu, dar și sub bagheta atotputernicului Partid Comunist, iar al doilea fiind inaugurarea cu surle și trâmbițe a primelor gospodării colective, la care participaseră, bineînțeles cuprinși de entuziasm, mai marii partidului în frunte cu tovarășul secretar general Gheorghe Gheorghiu-Dej, Petru Groza și nelipsita animatoare Ana Pauker. Se deschidea astfel cortina unei scene dramatice în care

țăranul român va simți pe propria-i piele binefacerile unui regim tiranic și ale unei frății impuse cu muncitorimea progresistă.

– Ați mai uitat ceva pe plan extern, a intervenit Călinescu, cu vocea lui melodioasă, apariția, crearea, cum vreți să-i spuneți, a C.A.E.R.-ului, bineînțeles sub oblăduirea și conducerea lui Stalin.

Întrebările au venit potop:

– Ce măscăreală mai e și asta? Că, slavă lui satan, rușii ne ocupă în continuare, ne sug bogățiile, iar noi nu prididim în a le oferi tot mai mult pentru a le câștiga bunăvoința.

A urmat o prezentare pe scurt a ceea ce înseamnă C.A.E.R.-ul. Am aflat atunci că este un organism zămislit de sovietici, cum de altfel era de așteptat, în vederea colaborării economice între statele din blocul comunist.

– Mie îmi miroase, a sărit Sergiu Mandinescu, poetul, a replică la planul generos de ajutor oferit Europei... distruse, al fostului general american, șeful Statului Major în timpul războiului, George Marshall. Interesant de ce tătucul de la Kremlin a refuzat orice amestec și ajutor și a mai și dat dispoziții ca nicio țară de sub umbrela lui să nu întindă mâna. Cehoslovacia a făcut însă notă aparte și l-a acceptat, dar un ordin scurt al Kremlinului a făcut-o să se retragă degrabă. Stalin știe să dea peste mâini, oricât de fine ar fi.

– Există o explicație logică, chiar la nivelul nostru. Imaginați-vi-i pe americani cum veneau să se plimbe cu dolarii în mână prin țările astea pe care Stalin le ține strâns în țarc ca să nu se piardă. Așa că a avut de ales între un eventual câștig pentru U.R.S.S. sau o implicare americană îndelungată în zonele lui de interes politic și militar, conchise Soare, zis Șambelanul, după funcția tatălui său.

– Da, interveni Angelescu, pare un organism care vine să întărească diviziunea Europei în două tabere, net despărțite și potrivnice printr-o ideologie diferită. Asta mi se pare cel mai important și dătător de speranțe. Iar pentru noi, cu cât șanțul despărțitor între cele două lumi se va adânci mai mult, cu atât un conflict armat va pune capăt poftei rușilor de a înghiți ce a mai rămas din Europa.

– Fals, i-a răspuns Marin Dondoe, *studente* la Politehnică. Nu neg posibilitatea ca sovieticii să inventeze un pretext pentru a provoca Occidentul, dar niciodată Stalin nu va admite o angajare militară decât atunci când va avea siguranța unui decalaj masiv în favoarea Armatei Roșii. Cât despre folosirea unor stocuri de armament nuclear, cred că și unii și alții se vor abține, dintr-o singură rațiune: imposibilitatea evaluării corecte a potențialului deținut de inamic.

6 Decembrie

Concursul pentru cea mai bună poezie de autor era însoțit de o poveste, basm în speță, care nu putea să capete conotații politice. Dacă era ascultat sau comentat de indivizii cercului reeducat mai conținea încă două probe: una de umor, cu eșantioane din toate provinciile țării, iar alta la alegere – recitarea unei poezii din clasicii români. Alesesem cu grijă ziua, mai bine zis seara, între masă și stingere, pentru spectacolul organizat. Nici vorbă să ne putem concentra și înșirui rândurile într-un similis cu o sală de spectacol. Încăperea avea însă un avantaj pe care noi îl puteam specula: avea o singură ușă cu o singură vizetă, iar unghiul ei de vizibilitate era destul de redus. Cuprindea mijlocul camerei și doi sau trei metri în stânga și în dreapta. Și cum în dreapta erau tovarășii, iluminații cum îi botezasem noi, nu ne rămăsese decât zona pandant din stânga, unde am hotărât ca cel puțin zece-cincisprezece deținuți să stea în conul de vedere al temnicerului, având o mină cât mai nevinovată și întreținând un zgomot de fond. Și cum de sărbătoarea Marelui Ierarh Nicolae ne despărțeau puține zile, Gigi Ionescu, un veritabil talent în ale teatrului, cu Nicolae Călinescu, Marin Dondoe, Sergiu Mandinescu și alți comilitoni din grupurile vărsate în camera 2 la Pitești, au preluat regia, libretul și scenografia cu mijloacele mai mult decât modeste pe care le aveau la dispoziție. Totul însă trebuia ținut la subsol, adică *clandestina machinamenta*, iar cercul de artiști nu depășea cu mult numărul de zece. La producție proprie l-am recomandat pe Sergiu Mandinescu, autentic poet, care, din nefericire, în loc să îmbrățișeze veșmântul Melpomenei a intrat în rezistență, provocând deznodământul tragic al căderii organizației conduse de frații generali Iancu și Dumitru Carlaonț. Ziua Sfântului Nicolae, patron a peste un milion de români, a fost cenzurată sever de orice fel de manifestație religioasă tocmai pentru a nu-i provoca pe temnicieri să intervină și să scoată pe careva. Am avut însă grijă să-i sărbătorim pe cei care își aveau onomastica prin multe... cuvinte și îmbrățișări, iar cel mai curtat a fost Nicolae Călinescu. Atunci am aflat că fusese și pe frontul din est, după ce mai întâi trecuse prin lagărul de selecție de la Sărata. I-am cântat în surdină un „La mulți ani cu sănătate!”. După cina tradițional săracă – un arpacaș pe fundul gamelei –, potrivit ceasului nostru, relativ în măsurarea timpului, ne mai bucuram până la *număr* de circa 60-80 de minute. Era chiar prea suficient pentru a ridica cortina nevăzută în fața unui public improvizat. Chiar dacă rândurile reeducaților se subțiaseră prin plecarea unora spre destinații necunoscute, rămăseseră destule perechi de ochi și urechi care își ciuliseră simțurile către zona unde noi ne organizasem *festivitatea*.

Debutul l-a format o creație proprie, intitulată „Și azi ca ieri”, o poezie pe care Sergiu Mandinescu o avea deja în repertoriu.

*Și azi ca ieri dăm chiot de alarmă
Dar nu ne-aud îndepărtații semeni.
Cezarii au uitat de plug și armă,
Cato e mort, iar Scaevola de-asemeni.*

(...)

*Și azi ca ieri Caligula petrece,
Dar răsturnați-l, și veniți sub scut,
Căci dacă peste țara mea vor trece,
Veți zace poate mii de ani sub cnut.*

A avut un succes deplin și, cu toate că interzisesem bătăile din palme, câțiva tot au trecut peste interdicție și l-au aplaudat, e drept, discret. A urmat un basm, și el pe un registru personal, denotând o incontestabilă cunoaștere a folclorului românesc și avându-l ca interpret pe Gigi Ionescu. Am fost copleșiți de frumusețea imaginilor și destinul tragic al unor personaje ce nu acceptaseră niciun compromis. Ultimul număr a constituit o adevărată surpriză. Angelescu, șeful grupului bănățean, recita cu glas ferm, dar reținut, o capodoperă a tânărului poet Dumitru Iacobescu, răpus la douăzeci de ani de sărăcie și tuberculoză.

Descătușare

*Lopețile stau gata și pânzele-s umflate-
Dar cine să dezlege odgoanele de fier?
În portul plin de umbre și de singurătate
Nu-i nimeni să dea drumul corabiei uitate
Ce-așteaptă să se-avânte sub nesfârșitul cer.*

*În larg, în larg, departe, sub soarele ce-așterne
Surâsul său de aur pe-o lume de mister,
În larg, prin valuri calde și moi ca niște perne,
Sunt insuli de corali cu primăveri eterne...
Dar cine să dezlege odgoanele de fier?*

După rostire, s-a așternut peste noi o liniște ca la facerea lumii, iar de *număr* cred că nimeni nu și-a mai adus aminte... Noaptea ne cuprinsese ca un hău de care nu mai vroiam să ne despărțim. Ne obișnuisem cu el și el era singurul care, din când în când, cu zgârcenie ne deschidea câte o fereastră către trecutul nostru pe care, parcă, îl părăsisem pentru totdeauna. Dar hăul era mereu mut și nimic sonor nu venea către noi. Poate era mai bine să nu auzim plânsul mamelor noastre, al părinților noștri, vaietul și suspinele de moarte ale acelor pe care întunericul spart de frânturi fantomatice ni le oferea. În noaptea aceea însă, tăcerea s-a spulberat și în jurul nostru, în urechile noastre aerul a început să vibreze. Ne-am trezit brusc. Zidurile începuseră să tremure ca un multiplu diapazon. Parcă sute de baroase băteau deodată în învelișul încăperii noastre, care reacționa ca o cutie de rezonanță. Dar loviturile nu erau singulare, ele erau însoțite de zeci de glasuri, care, pe măsură ce timpul trecea, deveneau din ce în ce mai puternice, mai devoratoare. Din când în când, câte un tipăt puternic se detașa prin violență. Nu după multă vreme coloana sonoră a mai fost îmbogățită de un ruluu ce ne-a înghețat sângele în vine. Venea de

deasupra noastră și părea atât de aproape, încât aveam senzația că tavanul se va sparge și totul va năvăli peste noi.

Infernul sonor a durat mult, poate mai mult decât capacitatea noastră de a înțelege și de a da o explicație imediată și rațională. Eram într-un penitenciar, eram condamnați la diferite pedepse pe care urma să le ispășim și eram păziți ca nu cumva clasa muncitoare să ne sfâșie ca pe niște bandiți ce fusesem. Iadului dezlănțuit, și în cele din urmă oprit, urma să-i dăm o interpretare. Nu există loc mai propice – poate numai în laboratoarele științifice – ca temnița, unde fiecă gest, glas sau silabă să nu fie mai atent sesizată și comentată. Ne uitam unii la alții și ne întrebam din ochi dacă simțurile noastre nu ne jucaseră o farsă colectivă. Liniștea ce se așternuse era atât de deplină încât ne întrebam dacă nu fusesem obnubiți, scoși din realitate printr-o metodă modernă, necunoscută nouă, și scufundați într-un paranormal prelungit pe câteva zeci de minute, căruia, la prima vedere, nu-i puteam găsi nicio explicație rațională.

A doua zi *numărul* se consumă în câteva zeci de secunde. Plutonierul Mândreș, înalt, intră cu capul în jos, cu fața crispată și ochii roșii. Primește raportul șefului de cameră cu o expresie de lup hămesit, dornic de sânge și pradă, și, fără verificare, părăsește grăbit încăperea. Se așterne tăcerea, apoi brusc izbucnește un torent de întrebări. Deținuții se uită unul la altul și rostesc parcă în cor:

– Ce-a fost azi-noapte?

După cele petrecute nocturn, eram năucii toți. Zburătăceam ca niște vrăbii pe cerul întunecat al temniței; oricât am fi vrut să spunem că am avut un coșmar colectiv, realitatea părea una: ceea ce auzisem și mai ales ceea ce simțisem atunci, în crucea nopții, nu putea fi ignorat. Uimirea, și de ce nu și spaima, teama erau prezente pe fețele noastre, în ochii noștri. Nimic din inventarul temnițelor pe unde trecusem nu ne oferea un reper sau o cât de mică justificare.

Spre prânz, după ce am ocolit orice aluzie la cele *auzite*, ne-am strâns în jurul gurului nostru, Nicolae Călinescu.

– Ce zici, bădie, l-au luat moldovenii în primire, a fost o șuguală organizată de administrație?

Nici oltenii nu s-au lăsat mai prejos și, pe un ton glumeț, i-au spus că la Pitești, în *programul de recepție* a contingentelor de deținuți proaspăt sosiți, era regizată o demonstrație de sunet și *întuneric* ca să bage mințile în cap tineretului zurbagiu și pus pe rele. Bănățenii păreau cei mai prudenți. Angelescu, Sebeșan, Zaharia și nu numai se uitau unii la alții fără să-și rostească un cuvânt. Discuțiile se încinseseră chiar înainte de a auzi sentința călinesciană.

– A fost un bluf organizat și regizat impecabil. Bine că nu s-a spart tavanul să ne cadă paturile de sus în cap, dacă or fi... Au luat mardeală cei de la dreptul cu mâna și nu rămâne decât să aflăm pentru ce.

Altul mai deștept și informat susținea, reflexiv:

– Nu, nu, au fost bătuți ai noștri, ce s-o mai dăm după corcoduș? Camarazii noștri... Cine știe ce li s-a înscenat? Vreo evadare..., ceva grav și justificat oricum. Ce nu se poate inventa dacă ai bulanul în mână?... Încăperea de sus este mare și pot

intra șaptezeci-optzeci de inși, cam câți suntem noi aici... Și dacă s-au găsit câțiva nebuni să-i ia la poceală pe milițieni, răspunsul a fost pe măsura agresiunii!!

Călinescu îi asculta pe toți într-un calm desăvârșit, cu bunăvoință și înțelegere.

– Domnilor, m-ați întrebat dacă în viața mea mai lungă de deținut am mai trăit vreun moment asemănător, iar eu vă declar franc că nu mi-a fost dat să trăiesc, singur sau în colectiv, așa ceva. În primul rând, cred că azi-noapte s-a încălcat în mod flagrant regulamentul oficial al penitenciarelor; știți foarte bine că după ora stingerii nimeni nu mai are voie să ridice tonul, să se apropie de fereastră sau să depășească pragul celulei decât în prezența gardianului de serviciu. Orice zgomot este interzis, orice manifestare violentă este considerată o violare a regulamentului, iar blocarea ușilor din interior echivalează cu o încercare de evadare; în speță, se pot folosi chiar și armele. Ce-am auzit aseară preț de peste o oră, vă pot spune, este și rămâne o realitate. De aici trebuie să pornim în judecata noastră. Oricât ar fi ea de scurtă sau lungă, punctul zero de plecare asta e, nu avem încotro. Dacă auzea numai unul sau câțiva, îi băteam pe umăr și le recomandam o ședință de yoga. Nu cred că s-a executat o acțiune de sancționare a contingentului dreptului comun. De ce? Fiindcă, din câte știu eu, și poate și dumneavoastră, la ei bătaia este strict interzisă, iar mijloacele de pedepsire sunt de altă natură, mai convingătoare, și pornesc de la suprimarea pachetului și a legăturilor cu familia. Nu cred că o masă de cincizeci-șaizeci de deținuți de la dreptul comun ar fi fost supusă *in corpore* la un rulaj de violențe care să dureze atât de mult și care să aibă ca punct final o tăcere desăvârșită. Al doilea motiv pentru care cred că deasupra noastră s-a petrecut un act ce ne poate da de gândit, este comportamentul colegilor noștri de la Suceava, nenorociții ăștia de reeducați. Uitați-vă la ei, cercetați-i bine cu privirea și veți vedea ecoul celor petrecute azi-noapte.

Ne-am întors cu toții instantaneu privirile către fundalul camerei. Într-adevăr, „schimbarea la față” era pregnantă. Primul simptom: începuseră toți să vorbească tare, al doilea, la fel de vizibil, era că își dilataseră spațiul de plimbare până la mijlocul încăperii și, în fine, al treilea: brusc li se putea citi o voioșie pe față și o înrâncenare în ochi.

– Oricum, uitați-vă bine la ei că nu mai sunt cei de ieri, și-a completat Călinescu logosul.

Am sărit cu toții pe capul lui, iar cel mai convins că nu există nicio legătură între cele auzite noaptea trecută și mutrele schimbate ale netrebnicilor era chiar Angelescu, urmat îndeaproape de Dondoe, Plapșa, Preda, Soare și mulți alții. Din inițiativa nu mai știu cui, s-a hotărât să luăm legătura cu camerele din jur. Din păcate, peretele comun era *tapisat* cu paturile reeducaților. Deci, izolarea era perfectă fiindcă nu ne închipuiam că am putea colabora cu ei fără să fim turnați imediat!

În noaptea următoare, degeaba am dormit iepurește că nu s-a petrecut nimic. O liniște de mormânt, întreruptă la intervale egale de răcnetul patrupezilor cu arma pe umăr din prepeleagurile ce ne înconjurau.

Un etaj mai sus: decembrie 1949

Bănuiam că după epuizarea celor paisprezece zile de carantină vom fi schimbați, mutați și intrați în regimul normal al unui penitenciar ce părea să ne fie gazdă îndelungată. Așa s-a și întâmplat, cu o întârziere de câteva zile! Pe la mijlocul lunii decembrie, când ni s-a împlinit sorocul, au intrat vreo cinci-șase năvrapi și, cu urlate și țipete, ne-au îndemnat să ne luăm bagajele – ca și cum am fi avut tone – și să ne înșiruiem câte doi. Apoi, în trap am urcat scările până la etajul unu. Mi-am aruncat ochii pe furiș să văd pușcăria: sclipea de curățenie, iar de-a lungul pasarelelor ce delimitau etajele – trei la număr – se înșirau niște făpturi ce-mi păreau de departe marionete: cu mișcări sacadate valsau cu sârg pe mozaicul podelei, având ancorată la extremitățile picioarelor o pereche de câlți, menită să dea lustru mozaicului. Spectacolul mi s-a părut hilar și nu m-am putut abține să-i șoptesc lui Marin Dondoe, din lotul nostru, că poate vom avea parte și de alte numere de circ. Dondoe mi-a răspuns pe un ton jos că nu-i place deloc ce vede și să ne ferească Dumnezeu de liniștea ce părea regină în cuprinsul unui penitenciar despre care știam că adăpostește peste șase-șapte sute de studenți, bașca vreo două-trei sute de anchetați pe probleme de *spionită*, la ultimul etaj.

Ne-am bulucit întâi într-o cămăruță de $\frac{3}{4}$ m, care după inventar părea o baie înzestrată cu câteva dușuri și wc-uri. Spre nord se găsea o ușă dublă cu geamuri, prin care am trecut în pas alergător și ne-am revărsat într-o încăpere lungă de circa 12-13 m pe 6-7 m. Avea o fereastră pe est și două pe vest, câteva paturi de fier, fără saltele, dispuse pe două nivele, iar pereții erau tapisați cu priciuri, la înălțime de maxim un metru, cu scânduri care ne așteptau ademenitor. O surpriză neplăcută însă ne-a întunecat speranțele pe loc: nenorociții de jos, reeducații, cu mutrele lor ponosite, s-au îmbrățișat efuziv cu încă opt-zece ortaci de-ai lor și au ocupat toate rândurile de paturi de pe centru și pe cele perpendiculare pe peretele ușii de acces.

A doua zi am făcut un mic consiliu, prezidat de același Nicolae Călinescu:

– Ei, acum am ajuns, cred, la capătul plimbării noastre. Avem un avantaj pe care l-am simțit azi-noapte: n-am mai încălzit cimentul cu trupurile noastre. Ăsta-i Piteștiul și trebuie să ne obișnuim cu el și chiar cu tovarășii cu care ne încrucișăm pașii când facem rondul în încăpere. În privința lor, poate vom obține un *modus vivendi* care să ne scutească să le demonstrăm că noi suntem de trei ori mai mulți decât ei și poate și mai dotați.

Călinescu a zâmbit, dar pe fața lui se citea o îngrijorare vădită.

Înconjurat de olteni – Marin Dondoe, Popescu Ion, Preda Nae – și, mai departe, în colțul camerei, de fostul vânător de munte lt. Ionescu I., îmi alesesem un loc cam la jumătatea camerei, pe latura de nord. Priciul mi se părea pat nupțial, iar șuba trimisă de mama hlamidă regală.

Primul miracol

Se spune îndeobște că poți trăi o cascadă a miracolelor de care să beneficiezi din plin, dar pe care, ca și bubuitul unei veritabile căderi de apă, nu numai că nu le auzi, nici nu le conștientizezi la timpul lor.

Într-o dimineață, ne-am trezit cu sergentul Dina, care avea o calitate de animal de pradă, călcând ușor și uitându-se direct la victimă, că se strecoară în încăperea noastră și zice:

– Bă, cei care ați venit aici, la Pitești, și n-ați fost încă să spuneți care au fost părinții voștri bandiți și mamele voastre curve, să ieșiți unul după altul și să veniți după mine, în liniște și cu mutrele în pământ. M-ați auzit? Executarea!!

Au urmat o forfotă și o îmbulzeală ca la iarmaroc!! Ne-am încolonat degrabă și am luat-o unul după altul, precum oile de-a lungul pasarelei. La capătul ei, o scară ne-a condus la parter, unde se găsea grefa, faimoasa grefă care urma să fie pentru mine locul hărăzit al destinului.

Începusem să aud scurtul interogatoriu:

– Tac-tu’?... mă-ta?... când te-a fătat?... profesia?... originea socială... Dacă a făcut politică și de care, dacă a făcut războiul împotriva Uniunii Sovietice, cât pământ a avut și dacă l-a dat la colectivă...

Când am intrat în încăperea grefei am sesizat că întrebările erau majoritatea formale și era consemnat numai ceea ce credeau ei că ar fi important: originea socială, apartenența politică și, nu în cele din urmă, adeziunea la Partidul Muncitoresc.

Interogatoriul îl purta un plutonier gras ca un porc în Ajunul Crăciunului. Asistenta lui era o *civilă* care însemna automat tot ceea ce superiorul ei considera că ar trebui menționat în fișa respectivului deținut. În mod cu totul surprinzător, plutonierul este chemat la telefon și părăsește încăperea, iar salariata îi ia locul, continuând redactarea ultimelor fișe. Atunci și numai atunci adusu-mi-am aminte de cuvintele rostite în dubă de elevul Ion Georgescu, adolescent firav la trup, căzut cu un grup de *bandiți* din județul Giurgiu:

– *Domnule Ciuceanu, fă tot posibilul și vino la noi la Târgșor, unde regimul din penitenciar ne permite să luăm legătura cu familia, ba chiar să muncim în niște ateliere de țesătorie și să mai câștigăm câțiva bănuți. Să nu uitați acest lucru. Despre Pitești s-au auzit multe, și bune, și rele, dar sunt numai vorbe, la Târgșor însă există deja o realitate.*

Nu știu ce m-a făcut atunci să doresc să rămân ultimul; în fond, mai erau câțiva în spatele meu. Aș putea jura în veșnicie că în niciun caz n-aș fi putut să mă dau elev în fața unor camarazi care îmi cunoșteau identitatea. Mi s-a părut că ar fi un lucru de pur orgoliu și mândrie. Bref, am rămas ultimul și am răspuns la toate întrebările clasice ale grefierii cu un glas scăzut, iar când am ajuns la cea mai hotărâtoare m-am bâlbâit și m-am declarat elev. Replica a venit imediat din partea femeii:

– Păi, aicea scrie că ești student!

M-am grăbit să adaug:

– Nu, am fost elev în ultima clasă.

Grefiera s-a uitat lung la mine, a dat din cap și a zis un „Binee!” prelung. Nu știu de ce, dar parcă mi s-a părut că s-a bucurat de răspunsul meu.

Când am ajuns sus, amprenta noii mele identități mi se ștersese complet din memorie. Miron, din organizația Vasile Marin a lui Gheorghe (Gigi) Ionescu, care fusese înaintea mea, mi-a șopotit cu o mutră complice:

– Ce faci, tovarășu’ elev? Să știi că și eu am primit același sfat de la Georgescu. Mi-am zis, însă, că din cele aflate și de la Pitești poți lua legătura cu familia și eventual chiar să ai vorbitor cu dâșii.

I-am replicat:

– Am mers pe mâna lui fiindcă, cel puțin de la Târgșor, au ajuns unii la Craiova. Pe urmă, mi se pare imposibil, într-o logică normală, să cred că adolescenții au un regim mai rău decât al nostru, al studenților. Cred, iarăși, că în judecata lor s-a mai strecurat și o evidență. Studenți sunt la Pitești în jur de șapte-opt sute, la Târgșor, tot așa după ureche, sunt vreo două-trei sute de elevi, unii chiar, și nu puțini, de șaisprezece-șaptesprezece ani. Și, într-un fel cred că se comportă D.G.P.-ul cu ei și în alt fel cu o masă de studenți adunată din toată țara... înflăcărați de idealurile lor! Acum am făcut-o și nu mă mai pot întoarce că mă iau ăștia la o chelfăneală zdravănă!

Mai târziu, când lunile și anii vor curge, voi dimensiona miracolul pe care l-am trăit, și prin ceața timpului care se așază înțelept peste amintirile noastre îmi voi aduce aminte de șoapta tânărului elev Georgescu, care, prin câteva cuvinte într-o dubă de fier a D.G.P.-ului, m-a împiedicat în buza prăpastiei să mă scufund în suferință, chin și chiar moarte, după ce, poate, în pierdere de conștiință mi-aș fi denunțat camarazii mai în vârstă sau mai tineri din M.N.R.O. a generalului Iancu Carlaonț și a coloneilor Căraușu, Hălălău, Grigorescu și mulți, mulți alții.

Lui îi datorez viața și, în aceeași măsură, mamei mele care și-a închinat restul vieții sale în rugăciuni de zi și de noapte pentru feciorul ei.

Realitatea unui vis

Gheorghe Ionescu, zis Gigi, era un băiat care își terminase BAC-ul în condiții extrem de onorabile, fiind șef de clasă și de promoție al liceului „Frații Buzești”, școală rivală cu cea pe care o absolvisem și eu cu doi ani de zile în urmă, Colegiul „Carol”.

Odinioară, aflatam de la absolvenții acestui prestigios colegiu, la care tatăl meu fusese zeci de ani dascăl la catedra de Istorie, că un *Ba'laureat* te promova *ipso facto* pe scara administrativă direct ca șef de birou, avantajul rămânând valabil până în debutul celui de-al doilea conflict mondial.

Ceea ce îi crease lui Gigi Ionescu o notorietate neștirbită de vreo concurență meritorie era o puternică vână literară, care îl consacrase drept cel mai dotat elev în registrul literaturii. Mai poseda un avantaj, care poate îi dăduse aripi: o imensă bibliotecă închegată de părintele său, ani de zile director al sucursalei BNR din Craiova, și care, după arestarea fiului său, fusese destituit și anchetat. Era scund, pirpiriu, cu o pronunțată calviție, recita zeci de poezii culese din literatura universală și, după ce îl *înghițise* pe de-a-ntregul pe Eminescu, se oprise asupra lui Arghezi, pe care îl definea ca fiind a doua *stea polară* a literaturii române. Mai avea o „meteahnă” Gigi, de care noi profitam din plin: știa să povestească, pe lângă creații personale, și mari basme ale culturii române. Avea însă un gen aparte de a le înșira. După o muncă ascunsă, ne-a prezentat într-o seară genialul basm al lui Eminescu, „Făt-Frumos din lacrimă”, într-o versiune aproape versificată. Am rămas uluiți cu toții, cu atât mai mult cu cât intonația și gesturile erau pe măsura transpunerii. La sfârșit am sărit toți pe el, l-am felicitat și îmbrățișat. Era într-adevăr un fenomen!!

Într-o dimineață, când ceața se lipise pe ambele părți ale ferestrelor, după număr și așa-zisa cafea sau terci, s-a petrecut un fapt ieșit din comun. Literatorul nostru ne-a adunat roată, câți am încăput în juru-i, anunțându-ne că a avut o vedenie peste noapte, pe care dorește să ne-o spună. Părea îngrijorat, ba chiar speriat.

– V-am mai spus, sau măcar unora dintre voi, că eu nu visez... așa... clasic, cu frânturi și petice din realitate...

– Ei, și? a sărit Preda, și eu pătesc la fel. O visez pe maică-mea, vorbesc cu ea, dar chipul nu i-l văd.

Gigi i-a răspuns pe loc:

– Așa e, visele n-au un circuit închis și nici logică sau rațiune. N-ai cum să le urmărești ca pe un fir. Se suprapun, se împletesc fără noimă și, dacă ți le mai aduci aminte după ce te-ai trezit, ți se par niște elucubrații.

Am sărit cu toții pe el:

– Bine, dar pentru asta ne-ai chemat? Să ne spui opiniile tale despre niște prăpădite de semnale, pe care le mai primim încă din lumea de afară?

Gigi și-a ridicat ochii către noi și ne-a trecut molcom în revistă.

– Ei bine, domnilor, eu azi-noapte am avut parte de un vis cu cap și coadă, precum aş zice eu emfatic, visul faraonului... O să spuneți că vă joc o farsă, ca să

mai uităm de foamea care trage de vintrele noastre... Nu împrumut cuvinte oraculare și mă străduiesc să vă dau o combinație între imagine și o prezență vocală.

Începusem să ciulim urechile, iar unii așternuseră zâmbete de circumstanță.

– Bine, spune-ne pe scurt și fără înflorituri.

– Visele, domnilor, nu sunt nici scurte, nici lungi, eu le iau ca mesaje de pe un plan transcendent care poate să se destrame imediat sau, dimpotrivă, să lase o amprentă chiar și după ce deschizi ochii.

Și fără să aștepte să-l mai luăm în bețe, a început... basmul.

A fost odată un băiat dintr-o familie înstărită care își întreba des bunica de ce o visează el în chip și fel, iar ea îi răspundea că visul e dat de Dumnezeu ca să învețe omul că mai există și altă lume, care se așază peste cea pe care o trăim. În adolescență visam des și câteodată colorat și, dacă la început nu îmi făceam probleme fiindcă totul părea amestecat – părinți, rude, prieteni, câini, pisici – mai târziu, în vremea liceului, și mai încoace chiar, visele mele au început să semene cu niște filme de scurt metraj, cu un desfășurător care încheaga, aș putea spune, o narație. Cu timpul am făcut câteva observații. Intrarea în vis se făcea subit, fără nicio uvertură. Înainte, în copilărie, priveam, eram spectator parcă, și tot ceea ce se petrecea era o panoramă în jurul meu. Încetul cu încetul, când anii au început să se adune în traista vieții, visele deveniseră instantanee în care eu îmi aveam locul. Fără voia mea devenisem un centru, un subiect care gândea și se manifesta într-o lume ireală, transcognitivă, dar în același timp transcomunicativă, la care aveam acces. Întrucât pentru mine visele reprezintă o realitate, prin prezența și repetiția lor, m-am întrebat, nu de puține ori, dacă am ajuns într-un moment când aș putea să spun că am realizat o *cheie* care să-mi permită, dacă nu o înțelege, măcar posibilitatea închegării unei percepții venite de pe alte țărâmur.

– Și te-ai mulțumit cu atât?, am auzit o voce din auditoriu. Ionescu și-a întors capul și l-a fixat concesiv pe camaradul nostru.

– Da. Și acest lucru s-a petrecut după ce s-a stins bunicul meu, pe care îl visasem atunci depărtându-se de noi, încetul cu încetul, nu înainte de a-mi spune să am grijă de părinții mei. Era un semnal investit cu toate atributele unei existențe transcendente.

– Bine, bine..., am auzit voci din cercul nostru.

– Bravo ție, noi n-avem darul ăsta, au murmurat alții. Dar nu pentru asta ne-ai chemat acum, nu?!

– Categorical că nu pentru asta, ci pentru ce s-a petrecut azi-noapte cu mine.

Se așternuse o tăcere pe care am încercat să o păstrăm...

– Se făcea, a început Gigi, că eram într-o vastă încăpere căreia cu greu îi puteam ghici mărghirea.

– Erai singur? l-a întrebat unul.

– Nu, dimpotrivă. Eram cu voi. Nu v-am deslușit chipul sau identitatea, dar, așa cum se întâmplă în vis, simțeam că sunt cu voi.

– Și, și? Ce s-a petrecut?

– Păi, parcă s-a auzit o voce și noi toți ne-am croit drumul printr-o negură către mijlocul acelei vaste încăperi.

– Și acolo ce s-a petrecut? l-au chestionat mai multe voci.

Gigi Ionescu s-a întors către noi și ne-a șoptit îngândurat:

– Păi, ceața de care vă vorbeam s-a transformat într-un fel de fum, iar din el au țâșnit niște făpturi mari, un fel de lilieci uriași, care au început să croncănească în jurul nostru.

– Și noi ce-am făcut?

– Ne-am strâns ciopor și atunci a apărut o făptură cu chip uman care s-a apropiat de noi și l-a smuls din mijlocul nostru pe unul și a dispărut cu el în fum.

Întrebările au curs atunci potop:

– Cine era cel care a apărut din negură și ce mutră avea?

– Pot numai atât să vă zic: că era fioros și avea o mutră încleștată de ură și patimă. Atât și nimic mai mult.

– Și cel care a fost luat dintre noi, ai putea să ne spui cum îl cheamă? Sau mai bine zis, i-ai văzut chipul?

Gigi și-a plecat capul și a rostit mai mult pentru el.

– l-am văzut și fața și știu și cum îl cheamă!!

– Și atunci, ce te împiedică să ni-l spui? am țipat noi în cor, încrâncenați.

– Fiindcă nu ne-ar fi de niciun folos. Nici lui, nici nouă. Voi nu înțelegeți că acest lucru se va petrece pe alt plan, într-o altă realitate pe care, orice am face, nu o putem știrbi.

Seara, când l-am prins singur, l-am îndemnat:

– Gigi, mie poți să-mi spui, din două motive: o dată că îmi voi ține buzele pecetluite și a doua oară, că am avut în familia mea o poveste similară.

– Ți-l spun, în dorința de a-l uita și a nu se împlini nimic din ceea ce am visat. Angelescu... de el e vorba.

Mai aveam un răstimp scurt până la Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului. Regia i-o acordasem în unanimitate de simțiri și prețuiri studentului Angelescu de la Timișoara, pe care, de altfel, îl și alesesem șef de cameră, fără să ne mai consultăm cu figurile pocite ale reeducaților, care obținuseră ad-hoc o nouă denotație: neanderthalii sau, pe scurt, primitivii!!

În consecință, ne străduiam să distribuim rolurile tradiționale începând cu Moș Crăciun, păstorii, magii. Și dacă asupra celui dintâi am căzut repede de acord, când s-a pus problema să-l reprezentăm pe Irod, nimeni n-a catadicsit să se ofere, ba că e prea înalt și nu se face să luăm o prăjină, ba că e sfrijit și un rege nu putea să arate ca atare, altul se plângea că el are chip angelic și ar fi ridicol să facă pe ucigătorul de prunci. Până la urmă, am făcut un compromis și am supus la vot alegerea unuia dintre reeducați cu o mutră mai haină, sorții căzând pe două personaje sinistre la înfățișare: Bogos și Mărtinuș, deopotrivă de bocii, de întunecați la față, cu ochi vicleni și rânet parcă din naștere. Evident că opțiunile noastre nu au fost împărtășite preopinienților, care în ultima săptămână păreau să fie animați de o agitație căreia

nu-i găseam vreo explicație. Ba chiar am căpătat un răspuns direct și înveninat. Când au aflat propunerea noastră, humanoizii au râs în cor și unul dintre ei, care părea mai inspirat, ne-a trântit-o:

– Bă, voi habar n-aveți pe ce lume trăiți și ați uitat complet că sunteți în pușcărie! Cât despre Crăciunul sau Paștele vostru – la ultima trimitere a ridicat tonul, făcând aluzie la o înjurătură des pomenită în vocabularul gaborilor –, pe noi nu ne interesează și ar fi bine să fiți cuminți și să terminați cu misticismele ăstea ieftine!

În cele din urmă, l-am ales pe Irod în persoana lui Emil Sebeșan. Era înalt, gras de ne miram și noi cum de își mai păstrase burta și avea o mutră de patrician roman, scos parcă din frescele de la Pompei. Cu magii a fost mai ușor, dar mai greu cu averile lor; nu tu aur, nici smirnă, nici tămâie! Ca să nu mai vorbim de straietele împărătești ale trimișilor cerului la ieslea minunată. Restul l-am conceput imaginar, iar teologii, câțiva câți erau, au alcătuit un repertoriu muzical pentru care au făcut nenumărate repetiții. Colindele au fost în centrul atenției și dirijorul – un tânăr teolog din Ardeal –, asistat de altul din Moldova, a strâns în jurul său atât de mulți doritori de a contribui la *festivități*, încât, în cele din urmă, pentru a le mai subția rândurile, Angelescu a *poruncit* înjumătățirea lor.

Conform unei tradiții transportate de noi din diferite temnițe, apropierea de marea sărbătoare era însoțită și de un regim de reculegere și post. E drept că se mai discuta pe șoptite dacă mai e cazul să ne privăm de și-așa puțină hrană pe care administrația penitenciarului Pitești ne-o oferea cu atâta parcimonie. Oricum, valoarea praznicului creștea la infinit odată cu nașterea apropiată a pruncului Iisus, dar și cu prilejul *reîntoarcerii* în familie, a rememorării chipurilor celor care nu mai erau lângă noi: părinți, frați, surori și, pentru cei mai norocoși, câte o iubită pierdută în ceața amintirilor, dar prezentă prin dor.

Cât despre Anul Nou, distribuția rolurilor și participarea *actorilor* s-a făcut *stante pede*: toți am fost de acord ca pentru rolul anului defunct să-l invităm pe unul din ceata humanoizilor! S-au ridicat însă voci imediat:

– Și ce să ne ureze? Ce să ne dorească? Să crăpăm mai repede? Cel mult ar putea să fie alături de noi și să recunoască că anul ce stă să vină ar putea fi cel al eliberării, al izbăvirii noastre de sub bolșevism.

Până la urmă, colaborarea cu ei a rămas în coadă de pește, iar noi ne-am distribuit sarcinile într-o tradiție în care se regăseau Banatul, Ardealul, Moldova și, nu în cele din urmă, Oltenia.

Împlinirea

Socotitorii noștri în ale stelelor și-n sinaxarul B.O.R.-ului (Biserica Ortodoxă Română) au confirmat ceea ce, pe ici-pe colo, aflasem: praznicul creștin și universal, slăvita Naștere a Mântuitorului nostru, cădea într-o duminică, iar Ajunul îl pregătisem pe îndelete, ținând cont însă de vigilența sporită în astfel de ocazii a năvrapilor. Încă de prin vară, din temnița Craiovei, aflasem că la Pitești studenții pierduseră toate drepturile, chiar și pe cele elementare, din regulamentul general al D.G.P.-ului, precum asigurarea legăturii cu familia prin corespondență și un pachet de alimente minimal. Și tot atât de gravă ni se părea și eliminarea acelor zece-cincisprezece minute de așa-zisă plimbare în curțile, mai bine zis țarcurile, adiacente temniței. Ambele măsuri restrictive le-am constatat odată cu sosirea noastră în orașul de baștină al lui Armand Călinescu. Dar în naivitatea noastră plenară le consideram ca fiind legate de țăfna vreunui director căruia îi intrase în cap că tineretul universitar trebuie domesticit printr-un regim mai aspru decât în alte penitenciare. Mai era ceva care ne putea da de gândit: absența unei băi, impusă de un regulament general al Regatului Român încă din secolul trecut. E drept că primeam o coajă de săpun infect care mirosea a gudron o dată pe săptămână, dar dimineața ritualul băii era pe de-a-ntregul insuficient, timpul fiind foarte scurt și controlat de bulanul temnicerului.

În ajunul Ajunului s-a petrecut un fapt căruia nu i-am dat importanță, dar care, peste câteva zeci de ceasuri, urma să dea o nouă dimensiune vieții noastre. În jurul prânzului s-a deschis ușa și au intrat câțiva deținuți; eram obișnuiți să ne considerăm o gară de triaj, unde vin și pleacă trenuri, astfel încât sosirea lor nu a fost percepută decât de câțiva, printre care s-a numărat și Sergiu Mandinescu, poetul nostru *de serviciu*.

M-a tras deoparte și mi-a șoptit:

– Ia uită-te bine la grupul antroipoizilor, parcă și-au schimbat înfățișarea.

Într-adevăr, își sporiseră numărul cu nou veniții și se adunaseră toți într-un colț, lângă fereastra de est, unde sușoteau preocupați să nu piardă vreun cuvânt din cele ce li se spuneau *sotto voce* de către un personaj, care, rezemat de fereastră, se număra printre cei proaspăt sosiți. Era vânos, îmbrăcat în zeghe și pantaloni vârgați, poate singurul care purta uniforma *completă* a deținutului. Ce mi se părea ieșit din comun era faptul că, pe cât erau cei din jurul lui de obedienți și umili, pe atât individul părea că dă dispoziții și chiar ordine. Mai mult de atât, am observat că și-a ridicat ochii de câteva ori într-o căutătură fals zâmbitoare către Angelescu, șeful nostru de cameră.

– Cine dracu' o mai fi și ăsta? Și în uniformă..., i-am zis lui Miron, care s-a apropiat de grupul nostru.

Sergiu m-a liniștit:

– Să nu ne facem griji, noi suntem aproape optzeci, iar ei nu știu dacă au ajuns la douăzeci... N-au ce să ne facă și, dacă îndrăznesc, le dăm peste bot imediat!!

Atunci s-a petrecut un lucru ce a spart liniștea noastră și ne-a blocat judecata și simțurile ca un electro-șoc de 380 W: în spate ne-a țâșnit deodată băiatul directorului

de la BNR, Gigi Ionescu, povestitorul nostru. Se bâlbâia lamentabil, devenise galben pământiu și mâinile îi tremurau.

– Ăsta e, ăsta e ăla de care v-am spus.

Ne-am uitat la el nedumiriți. Se adunaseră acum mai mulți și eram surprinși de vorbele lui. Unul l-a întrebat:

– Care ăla? Pe cine ai văzut și de ce tremuri ca sperietoarea-n par?

Gigi părea magnetizat de ceea ce vedea și nu-și dezlipea ochii de pe făptura noului venit. Silabisea mereu:

– El e, el e, nu pot să mă înșel și v-am spus și vouă acum ceva timp.

– Ce ne-ai spus? a sărit Angelescu, care între timp ne completase grupul.

Mirarea era generală și, pe bună dreptate, credeam că Gigi are o adevărată criză depresivă în care îndeobște deținutul evadează din mediul captiv și-și imaginează clipe și stări din viața trăită anterior. Gigi începuse să se agite:

– Nu v-am spus, nu v-am spus, sunteți niște idioți, adică suntem. Ce ați crezut voi, că vă mint?

Ne uitam unul la altul, iar Sebeșan, solid ca un taur și cu minte pe măsură, îmi propune încet să-i dea o scatoalcă să-l trezească.

– Hai să-l lăsăm în pace că-și revine!

Gigi Ionescu însă nu avea de gând să iasă din transă. Începuse să vorbească tare și să ne propună să ne adunăm toți.

– Să le spun eu acum că am avut dreptate, că visul meu face parte dintr-o realitate pe care voi, ca niște tâmpiți, ați luat-o în batjocură. M-ați făcut și nebun. Ee, acum îl văd în fața ochilor și nu mai încape nicio îndoială!! El e! Hai Angelescule, du-te și cheamă-ți camarazii și... cereți-mi toți iertare că m-ați acuzat că băsmuiesc!

Angelescu se uită la el și îl apucă de umeri:

– Io zic să te liniștești. S-ar putea ca ceea ce ai visat tu atunci să-și fi găsit o corespondență, o explicație în ceea ce vezi, dar asta îți aparține numai ție... Eu și ăștia care te înconjoară putem crede că există o legătură în timp între viziunea pe care ai avut-o tu atunci și individul care a venit ieri în cameră și pe care îl vedem cu toții astăzi! Așa că liniștește-te acum!

Ionescu parcă se mai domolise.

– Există o singură soluție ca să vă conving. Mă duc la individ, îl întreb cum îl cheamă și îl mai întreb ce-a avut cu mine, și mai ales ce are cu noi toți, pe câte v-am spus eu...

Soluția lui Ionescu nu prea ne era la îndemână și Nelu Soare, care nu-i scăpa din ochi pe reeducați, ne-a plesnit-o:

– Bă, sunteți nebuni? Nu vedeți că toți ăștia de la Suceava se uită la individ și îl sorb din ochi? În fond, ce putem să le spunem și de ce-i putem acuza? Că unul dintre noi l-a visat pe ăla care face pe șeful? O să rădă de noi și o să ne trimită acasă... la locurile noastre, pe prici.

Ionescu părea montat și parcă niciun cuvânt de-al nostru nu-i mai părea de folos.

– M-ați înțeles greșit. Mă duc eu la el, numai eu. Și să văd ce mutră face când i-oi zice... Dacă mă repede, m-am obișnuit cu înjurăturile. Mă retrag și îmi înghit limba. Dacă mă pocnește, săriți voi, că suntem de patru ori mai mulți decât ei și îi facem chiseliță. Ce mi se pare important, cel puțin pentru mine, este că eu, și nimeni altul, l-am visat pe ăsta din fața noastră aievea, înțelegeți voi? Cu chipul ăsta pe care îl are acum, cu ochii ăștia plini de ură, de venin, cu pieptul bombat... Tare mult aș vrea să-i spun că l-am cunsocut înainte de a veni la noi în celulă!! Ce-o să zică?

Am sărit toți în cor și i-am replicat:

– În cel mai bun caz te înjură și-ți întoarce spatele! Sau bate la ușă și spune că l-ai provocat și te mai trezești și pe la *neagra*.

Ionescu nu părea convins de ceea ce sugeram noi că va fi în folosul lui.

– Și cu mine cum rămâne? ne-a întrebat cu parapon. După ce m-ați acuzat că bat câmpii... și că dacă aș fi trăit acum două mii de ani aș fi distrus faima oracolelor!

Nu mai știu cine l-a asigurat că de acum încolo îl vom considera un clar-voyant și că la timpul potrivit o să-i ridicăm statuie. Cel care a căzut mai mult pe gânduri a fost Angelescu. Se foia în jurul lui Ionescu și, în cele din urmă, fără să rostească nicio vorbă, m-a luat de braț și m-a dus la guru nostru, Călinescu.

– Am aflat și eu ce s-a petrecut. S-ar putea să fie o coincidență între venirea acestui tânăr și dorința lui Gigi de a-și împlini povestea cu visul... s-o fi petrecut un fenomen, că numai așa pot să-i spun, anticipativ, cum s-a mai întâmplat la Râmnicu Sărat, când un camarad de-al nostru a avut un vis cumplit, iar a doua zi a fost masacrul celor peste două sute de deținuți legionari, floarea intelectualității. De aceea, eu personal mă abțin să fac vreun comentariu asupra epifaniei negre pe care Gigi al nostru zice că a trăit-o.

Mai trăisem un moment asemănător de *fereastră deschisă*, în 1944, cu prilejul bombardamentelor americane asupra Craiovei, când îl întrebam pe bunicul nostru dacă a mai avut vreun vis sau vreun semn că ne vor mai vizita aruncând prăpăd asupra orașului, iar el, care nu scotea decât patru-cinci vorbe pe zi, la cei peste optzeci de ani, fie se cufunda în tăcere, când nu avea semne, fie își trăgea scaunul sub migdal și aștepta, mângâindu-și bastonul cu cap de argint, nu înainte însă de a o îmbia pe mama să ne bage în tranșeea săpată în fundul grădinii.

Visul lui Gigi Ionescu a avut o urmare: ne-a atras atenția că ipochimenii reeducați intraseră într-o fibrilație continuă. Și în trecut îi mai chemau, credeam noi, la politicul Marina, să ne mai toarne, raportând cine știe ce mășcări despre noi, dar acuma plecau în grup de doi-trei, din care nu lipsea cel care venise în ultimele zile ale săptămânii și despre care aflasem că fusese șeful reeducării la Suceava după ce mai întâi îl mazilise din funcție pe un bun prieten al său. Își schimbaseră și tactica. Nu se mai îngrămădeau precum oile în staul, ci se răspândiseră în toată încăperea, iar unul dintre ei, gras ca un porc, contrastând cu restul distroficilor, a venit la mine zâmbind, întrebându-mă de unde sunt și cu ce am căzut. Era șoldovean și m-am ferit să vorbesc cu el lucruri serioase. Îl chema Mihai Livinschi și căzuse cu studenții legionari, iar frati-său, și ăla arestat, se odihnea la penitenciarul Târgșor pentru elevi.

– Colegii noștri și-au cam îndesit rândurile, l-am atenționat pe Angelescu. Și ieri au venit unii cu mutre de borfași, nu de deținuți politici. Îți dau câteva nume pe care le-am aflat și eu; ăluia cu șapcă îi zice Mărtinuș, ăsta care trece pe lângă noi se numește Pușcașu Vasile și se pare că a fost, se zice, subofițer la Aviație. S-a strecurat într-o facultate și apoi a căzut ca musca-n lapte, adică nu-l văd capabil să fi avut vreun rol în Mișcare. Are o condamnare mică și se va elibera într-un an sau doi. Îl vezi? Calcă ca un urangutan, are niște mâini ca odgoanele de vapor și mă întreb dacă vorbește articulat..

Mai erau câteva figuri patibulare care stăteau pe marginea paturilor fără să facă nicio mișcare, ca niște maimuțe ancorate de crengile copacilor.

În programul de Ajun mai vârașem și o oră sau două de divertisment și ne propusesem ca toți să avem câte trei-patru minute fiecare ca să povestim câte un moment mai reprezentativ din viața noastră, bună, rea, așa cum a fost... Am hotărât iarăși să facem abstracție de interdicția absolută a celor trei bariere, pe care le căpătaserăm și noi moștenire de la cei ce ne precedaseră. Prima, foarte severă, o aplicasem încă de la Craiova, în regimul de cruntă înfometare din acea vară: nu se vorbește, nu se fac aluzii sau descrieri despre agape, festinuri sau ceea ce poate intra într-un regim de alimentație normal. A doua poruncă la fel de restrictivă privea familia, care era dincolo de ziduri și își trăia viața în care noi nu mai aveam cum să mai intervenim. În celularul de la Craiova am auzit pentru prima oară de legea de fier numărul 2, care s-a și tradus în limbaj militar prin OBI, adică interzicerea oricărui zbor de pe pământ.

– *Puteți să visați cât vreți și cu ochii deschiși și cu ei închiși*, ne-a spus Marin Predoaica, avocat din Craiova, încărcat cu vreo trei-patru ani de Aiud în timpul lui Antonescu, după rebeliunea din 21 ianuarie 1941.

Ultima interdicție suna și mai aspru și am auzit-o tot din gura lui, comentată însă mai târziu de Nelu Bechianu:

– *Măi, copii, aici în temniță nu există decât un singur sex și ăsta e bărbătesc. Androginii nu s-au înghesuit la pușcărie. Vă somez, vă sfătuiesc să nu vă mai aduceți aminte de nimic din ceea ce se leagă de imaginea unei femei. Dacă vreți, a zis el concesiv, să rămâneți cu mintea întreagă. Sunteți tineri, iar scenele de amor din trecut păstrați-le și ascundeți-le în voi până când iarăși bunul Dumnezeu vă va da lumina soarelui. Ce se tolerează, ba chiar se recomandă ca pe o icoană, este chipul mamelor voastre și, în rugăciunea noastră de toate zilele, al Maicii Sfinte, ocrotitoarea celor în suferință.*

Noaptea Sfântului Bartolomeu

Afară, cojocul rece de nea acoperise tot orizontul. Ici și colo câte un fuior cenușiu de fum, marcând existența unor viețuitori, se înălța firav către înaltul plumburiu.

Pe celular, după număr și distribuirea *degetarelor* cu fiertură de mălai, se așternuse tăcerea. Gândeam că tovarășii au plecat cu toții lângă neveste și copii, să-și taie porcul și să meșterească sarmalele de Crăciun și adăugam *Bătu-i-ar Dumnezeu de farisei și ticăloși, care p-aci fac pe ateii!!*

Noi însă ne frământam: majoritatea dintre noi se pronunțase pentru o manifestare pe măsura celor optzeci de deținuți politici care ne înghesuiau în camera 4 Spital; cei mai efervescenti mergeau chiar pe varianta unei mici demonstrații care măcar să fie auzită de sutele de studenți care, chiar dacă trăiau în tăcere, simțeau și ei aceeași emoție în apropierea Noptii Sfinte.

Al doilea plan părea grandios: un regim celular de tăcere absolută ar fi însemnat o replică usturătoare pe obrazul unei administrații ce ne impusese, prin eliminarea pachetelor, a corespondenței și a vizitei, un pseudo-regulament sălbatic și fără pereche în istoria penitenciarelor românești.

Prânzul a fost sărăcăcios și, imediat, *filosofii noștri* au și găsit o interpretare pozitivă: au făcut economii pentru ca mâine, în prima zi a Crăciunului, pe lângă fasole cu o bucățică de slănină, să ne ofere și felul doi, un polonic de arpacaș... mai vârtos.

După masă însă, *pânde*le noastre ne-au adus la cunoștință că în burta navei și pe aproximativ toate etajele se produc mișcări, se închid și se deschid uși. Probabil, gândeam noi, se mai pritocesc locatarii. Îngrijorarea ne-a cuprins însă, căci vizeta începuse să fie folosită într-un ritm alert, ba chiar rămânea deschisă minute întregi, semn că onorata administrație își adusese aminte de vigilența ce preceda în general atât calendarul marxist, cât și praznicele creștine. Ciorovăiala noastră luase sfârșit și am hotărât, luând seama la demonstrația de forță pe culoar și în interior, să ne scurtăm programul religios la câteva colinde, să-l suprimăm pe cel literar, la care se muncise zile în șir și fiecare să se retragă în culcușul său modest cu gândul la cei dragi și la minunea Nașterii.

Înainte de a se întunece pe deplin, potrivit ceasurilor de iarnă, s-a petrecut un fapt ce a trecut aproape neobservat: individul cu fața întunecată și-a făcut din nou apariția, însoțit de un grup mai numeros de circa patru-cinci deținuți, din care se detașa o namilă cu o frunte cât cureaua și cu niște mâini de lemurian. Au fost primiți în mod zgomotos și Mărtinuș l-a îmbrățișat pe cel care părea a fi șeful lor. Mai bizar ni s-a părut faptul că, nu mult după aceea, a apărut un milițian mititel – i-am aflat numele apoi, Dina –, cu buze subțiri și ochi de reptilă, care l-a scos precipitat din cameră pe individ.

Masa de seară s-a dat într-o tăcere gravă și așteptam cu nerăbdare să vină numărul ca apoi să înjghebăm un mic program de colinde. Numărătoarea a fost precipitată, pesemne că milițienii, fiind sâmbăta Ajunului, vroiau și ei să se retragă cât mai repede. Aveam la dispoziție aproximativ un ceas; pe urmă, după stingere,

nicio mișcare nu mai era permisă și toți deținuții intrau în regimul de noapte sub supravegherea vizetei și a luminii electrice care nu se stingea niciodată.

Noi, oltenii, dar și *loganii* din Timișoara, ne-am strâns în jurul lui Călinescu. Dintr-un ungher s-a auzit murmurat acel imn închinat Nașterii Domnului – *O, ce veste minunată!* Din alt ungher, versiunea lui Radu Gyr parcă l-a completat...

*A venit la noi Crăciunul
Să ne mângâie surghiunul
Cade albă nea,
Peste viața mea...*

Eram toți cufundați în gânduri ce spărgeau zidurile pușcăriei și zburau către părinții noștri, către frați și surori, către camarazii de luptă aflați departe, pe crestele Carpaților sau și mai departe, peste fruntariile țării, așteptând urgia eliberării neamului nostru. Aveam cu toții convingerea că cei mai mari inamici ai noștri erau deznădejdea, uciderea speranței și despărțirea de Dumnezeu. Cred că fiecare, în acea noapte, se gândea că din ieslea de la Bethlehem Pruncul Iisus ne va aduce, mai devreme sau mai târziu, nu numai eliberarea, dar și împlinirea unei vieți pe care orice tânăr și-o dorește. Părăsisem de curând adolescența, iar nădejdea în mai bine era prima treaptă pe care pășisem!

Oricât m-aș strădui, oricât mi-aș scociorî memoria n-aș putea afirma cu siguranță când s-a produs *cutremurul*. Atunci, în perimetrul de acces al camerei 4 Spital, am văzut o gloată de circa douăzeci de indivizi, dintre care unii îmi erau deja cunoscuți. Erau reeducații!!

N-am avut timp să mă uit mai atent la mutrele lor. Ceea ce am remarcat însă dintru început era încărcătura de ură care li se așternuse pe chip. Cu timpul, ne obișnuisem cu privirile lor lușe, cu ochii lor alunecoși, dar niciodată nu-i văzusem adunați ciopor, înfruntându-ne. Invitația a sunat a poruncă:

– Vreau să vă vorbesc. Mă numesc Alexandru Popa și sunt, ca și voi, deținut. Acum însă noi suntem pe alte poziții decât voi și asta fiindcă ne-am dat seama că am greșit față de clasa muncitoare, de conducătorii ei și față de toți aceia care vor ca în țara noastră să se facă o dreptate socială, prin care numai cei care trudesă să aibă dreptul să se bucure de bogățiile patriei.

S-ar putea ca Popa Alexandru să fi spus mai multe, dar foarte puțini l-au mai urmărit. De discursuri de soiul ăsta mai avusesem parte prin tribunale și credeam că nu vom mai avea prilejul ca, odată ajunși în locurile de detenție, să le reauzim.

Eram cu Angelescu, Călinescu, Mandinescu și Sebeșan. În spatele nostru s-a auzit o voce liniștită, cred că era a unui teolog, susținută și de alte murmure:

– Băi, frate, lasă-ne în pace cu prostiile tale. Suntem în Ajunul Crăciunului. Pentru voi nu înseamnă nimic, dar pentru noi e totul.

Fie că nu a auzit, fie că a ignorat, Popa Alexandru și-a continuat *filipica*.

– A sosit momentul să recunoaștem că am fost împotriva intereselor muncitorilor, ale intelectualilor progresiști, ale țăranilor... Trebuie să înțelegeți și voi

că această recunoaștere ne poate aduce din nou lumina soarelui, am putea să ne continuăm studiile, să ne revedem familiile...

M-am uitat mai atent la individ, era aproximativ de statura mea, poate mai scund cu doi-trei centimetri, tuciuriu la față, cu fruntea bombată și ochii mici, mongolici, încadrați de niște orbite pronunțate și o streășină a sprâncenelor deasă și arcuită către urechi. Mai târziu am aflat că era basarabean dintr-o comună din mijlocul provinciei noastre. M-a surprins tonalitatea *in crescendo*, dublată de virulența expresiei, subliniată în final.

– Regimul împotriva căruia noi, inconștienți, ne-am ridicat, ne-a întins un braț pe care nu se cuvine să-l respingem, mai ales că știm cât rău am făcut și cât de mult ne-am împotrivit prin toate mijloacele, unele chiar criminale, la nimicirea exploatării celor mulți și mizeri de către o mână de înavuțiți, moșieri, bancheri și speculanți!

Curios, în încăperea noastră liniștea se așternuse total. Ni se părea un lucru nou, nu prin natura celor exprimate, care intraseră demult în registrul propagandistic tocit al P.M.R.-ului, ci prin faptul că era prima oară în existența noastră penitenciară când colegi de-ai noștri, pasămite reeducați, încercau să ne convingă de noua lor orientare și ...transformare. Mai era ceva care putea să ne pună pe gânduri: acum se adunaseră toți, în grup, ca într-un front, și parcă la un ordin își ridicaseră capetele și se uitau la noi sfidător. Angelescu, care era lângă mine, a intervenit domol, cu un glas împăciuitoare.

– Bine, bine... vă înțelegem, poate și vouă vă este dor de familiile voastre, dar lăsați-ne și pe noi să ne aducem aminte de ale noastre!!

Alexandru Popa și-a oprit cascada cuvintelor și cu glas tunător ne-a anunțat că în continuare un deținut vrea să ne comunice un lucru de maximă importanță. Anunțul nu a făcut decât să mărească dezinteresul și indiferența față de noul orator.

În spatele nostru s-au auzit voci.

– Aștia chiar sunt nesimțiți! Să-și vadă mai bine de păcatele lor și pe urmă să vorbească de ale noastre.

Cel care și-a făcut apariția în avanscenă, și întâmplarea a făcut să mă gălesc, împreună cu Angelescu, la mai puțin de doi metri de individ, era chiar cel... visat de Gigi Ionescu. Părea furios, își arunca brațele înainte sacadat și la fiecare frază explozivă ridica pumnul.

– Deținuți, mă cheamă Eugen Țurcanu. Cei de la Suceava cred că își aduc imediat aminte de mine. A venit timpul când trebuie să ne recunoaștem fărădelegile, și ale noastre și ale celor care ne-au îndemnat să facem ceea ce am făcut, iar noi, în loc să ne dăm seama și să regretăm, ne bucurăm și ne slăvim faptele mârșave! Nu de asta suntem aici! Am ajuns aici fiindcă regimul comunist și partidul, care ar fi putut să ne condamne la moarte, ne oferă prilejul să înțelegem ce înseamnă marxism-leninismul și să ne însușim cea mai progresistă ideologie a lumii. Cu toții dorim ca porțile să se deschidă cât mai repede și să ajungem în libertate, dar oare merităm acest lucru, când încă cântăm *Sfântă tinerețe legionară* și *Marșul legionarilor căzuți*, într-o vreme în care pe jumătate din glob se cântă din inimă *Internaționala* și *Bandiera rossa*?

Tipul își agita brațele și reușise, prin urlat, să se facă auzit în întreaga încăpere.

– Noi toți am greșit, dacă am fost judecați și condamnați. Depinde de noi dacă această pușcărie va fi lungă, grea sau se va scurta. Dar nu cu cântece legionare, cu rugăciuni pe sub pătură sau alte bazaconii mistice. O să spuneți că fiecare e liber să ia o decizie, iar eu am să vă spun acum – și a urlat ca o fiară – că cei care nu înțeleg că prin atitudinea lor îi țin pe alții în pușcărie vor plăti imediat!!

Și aruncându-și ochii roată peste noi, a zberlat:

– Nimeni nu mai mișcă!! Ați înțeles? Nimeni!! F...-vă Hristoșii mamelor voastre!!!

M-am uitat la Țurcanu d-a mirare. Cine se credea acest individ? L-am măsurat din priviri. Am observat ceva ce apăruse subit în mâna lui: un picior de capră de la un prici. Pe urmă secvențele s-au suprapus, iar planurile s-au deformat. Țurcanu s-a repezit asupra lui Angelescu și l-a lovit frontal în moalele capului. Fiind cel mai aproape de preopinent, din reflex am sărit în ajutorul lui. În spatele meu, trioletul Plapșa, Sebeșan, Soare, primise asaltul a patru-cinci ciomăgași, luați prin surprindere, ca și noi de altfel. Cred că au fost puși la pământ imediat. Oricât mi-am scociorât memoria, nu am reușit niciodată să aflu dacă am ajuns să-l pocnesc și eu pe Țurcanu. Știu numai că am primit câteva lovituri puternice care m-au aruncat pe ciment și peste mine au trecut urlând cei douăzeci și ceva de reeducați. Atunci, sau poate mai târziu, am observat că fiecare avea în mână câte ceva contondent cu care s-a repezit să lovească pe primul întâlnit.

Surpriza a fost totală. Colindele noastre se transformaseră într-un vaiet prelung însoțit de îndemnul lui Țurcanu:

– Dați în bandiții ăștia!! Să-i învățăm odată minte!! Bandiților! Fără milă! Să le sară carnea de pe oase!!

Țipetele de durere se amplificau odată cu înjurăturile nemernicilor care ne atacaseră. Abia reușisem să mă ridic din nou în picioare când am primit o lovitură direct în piept, dată cu sete de namila pe care o asemuisem înainte cu un locuitor al pădurii africane. Loviturile cădeau ca picurii de ploaie peste fețele noastre, iar cele aplicate în pânțele aveau un efect total: te simțea frânt în două și cădeai imediat la pământ. Nu îmi mai aduc aminte de câte ori m-am prăbușit pe ciment, ajunsesem să simt numai o durere generală în tot corpul. În vacarmul iscat, într-un moment, am auzit un glas cunoscut, un tânăr ardelean care-și îndemna camarazii să se opună *atacului*:

– Nu vă lăsați, fraților! Haideți, că suntem mai mulți ca ei, să le-arătăm că nu suntem preșuri de bătut!

Cuvintele erau întretăiate de alte țipete și gemete. Mă găseam în mijlocul încăperii, în culoarul ce făcea cotul către ușă. Contraofensiva noastră părea că începuse să aibă succes, întrucât peste mine au trecut câteva jigodii fugărite de ai noștri. Poate cu un ochi, poate cu amândoi, poate cu niciunul, am văzut, am simțit cum ușa de la intrare, cu geamlâc galben în partea superioară, se deschide grăbit și în cadrul ei apar trei-patru făpturi îmbrăcate în albastru. Erau milițieni, în frunte fiind sergentul Lăzăroiu. Răngile pe care le purtau au intrat în funcțiune imediat; loveau fără milă și fără să mai ferească ceva. Intervenția celor îmbrăcați în uniformă a fost

hotărâtoare. Într-un răstimp scurt, Țurcanu înăbușise orice ripostă, iar băltoacele de sânge de pe ciment ajunseseră să cuprindă întreaga încăpere. Spectacolul era cumplit și am avut timp să-l privesc câteva minute. Unii dintre noi, și nu puțini, fuseseră prinși pe paturi, printre paturi sau pe priciuri. Fuseseră scoși din luptă cu lovituri sălbatice date direct în tâmpile sau în occiput... și leșinaseră imediat. Călinescu zăcea lângă mine într-o baltă de sânge. După ce intervenția gardienilor își făcuse simțit efectul, Țurcanu triumfător, pe un fundal de înjurături, ne-a acordat atenție:

– Bă, bandiților, ce credeți voi? C-o să vă faceți de cap aici, cu noi de față?! Ați vrut Crăciun, vi l-am dat noi!!

Pe urmă, s-a întors iscoditor:

– Unde ești, Angelescule... care te dădeai mare? De ce stai pe jos? Te simți bine acolo?

Când l-am privit pe Nelu m-am îngrozit... era plin de sânge de sus până jos, iar fața era toată o rană. Cred că primise câteva lovituri de rangă chiar în maxilare. Când s-a ridicat, Țurcanu i-a mai dat o lovitură directă în pânțele cu piciorul și l-a prins pe urmă într-un pumn cumplit care l-a proiectat din nou pe ciment. Urletul lui de durere cred că s-a auzit până în burta celularului. M-am uitat către ușă; era acum închisă și gaborii dispăruseră.

Am făcut pe loc legătura între masacrarea noastră și intervenția vădită a administrației penitenciarelor. În minutele următoare am încercat zadarnic să mă strecur printre bătauși spre linia priciurilor de la fereastra dinspre est, unde mă așteptam să găsesc grosul camarazilor mei. Și aici însă pătrunsese un grup de ticăloși, în frunte cu Țanu Popa (Alexandru), înarmați cu un inventar variat: picioare de lemn, dreve de fier de la paturi și, ceea ce mi se părea periculos, răngi scurte de circa jumătate de metru, toate folosite fără cruțare asupra noastră.

Încetul cu încetul rezistența noastră își pierdea suflul și capacitatea de ripostă, iar gemetele și urletele de durere ale celor loviți se localizaseră în trei zone: prima, în poziția cea mai greu de cucerit pentru agresori, era mărginită de priciuri și paturile de la ferestrele de sud; în a doua, în centrul încăperii, Mărtinuș excela prin loviturile la cap cu o rangă scurtă de fier; a treia, unde erau teologii, în colțul de sud-est, lângă fereastră, se găsea asaltată de grupul lui Țanu Popa și începuseră să cadă victime și din rândul lor.

Se spune îndeobște că înveți câte ceva din fiecă bătaie pe care o înduri. La Craiova, îndemânarea mă salvase nu de puține ori de loviturile cumplite ale lui Oancă sau ale lui Ionescu 22, zis și Porcu', vestiții anchetatori torționari ai Regionalei. Când totul devine amintire, încerci să-ți clasifici momentele, dându-le unora întâietate și preeminență. O lovitură evitată cu abilitate, sortită să-ți rupă maxilarul, este un mic succes și capătă o notă de învățătură și experiență tragică. Învățasem de-a lungul celor zece luni de anchetă continuă să-mi distribui atenția, ba chiar aveam momente când credeam că privirea mea se desparte și se rupe din canoanele nervului optic, obținând imagini singulare, fără o suprapunere ordonată. Cu alte cuvinte, parcă reușisem să culeg simultan, printr-o percepție dublă, dar separată, realități din mediul ambiental; iar evidența o căpătasem în urma unui

îndelung exercițiu, când cu un ochi verificam declarațiile date, iar cu celălalt scrutam poziția și, în special, brațele anchetatorului.

Fenomenul se repeta cu obstinație și acum. Înghesuiți, loviți din toate părțile, eram atent să nu mai ajung pe mozaicul cimentului unde zăceau moșieritatea colegilor mei. Pe altă parte, prin praful ce se iscase și ploaia de băte și răngi ce se abătuse peste noi, încercam să găesc o soluție de salvare înainte ca înfrângerea noastră să fie totală.

Cu coada ochiului îl vedeam pe Iosif cum se apăra cu dârzenie de ciomegele care îi inundau fața și pieptul. În drum către colțul încăperii, unde un grup de studenți păreau că au respins atacul, i-am văzut aruncați pe jos pe Gigi Ionescu și Laitin. În centrul camerei trona Mihai Livinschi alături de Țurcanu, care părea că le dă ordine. Cu nu știu a câta parte din auditiv i-am perceput lui Livinschi și degetul, adică băta, îndreptată către mine:

– Domnule Țurcanu, mă auziți? M-am uitat la el o clipă și m-am speriat: pete mari de sânge îi acopereau pieptul și fața, ba chiar eram înclinat să-l compătimeșc, dar sângele nu era al lui, ci al victimelor. A repetat de câteva ori, punându-mi mâna în gât... Banditul ăsta e cel care a sărit să-l apere pe Angelescu... și – a făcut o pauză – a vrut să vă lovească.

Țurcanu s-a întors către mine și l-am prins în ochi de-aproape: și el era plin de sânge, în special pe brațe, avea ochii injectați și o privire dementă. L-am auzit pronunțând un „Daa” lung.

– L-ai văzut tu? Și înainte de a căpăta un răspuns m-a pocnit puternic în moalele capului. Am căzut fulgerat, nu înainte de a simți o căldură mare în creștet și un întuneric brusc în ochi. Când m-am trezit totul se liniștise. Țurcanu domina centrul camerei, înconjurat de statul lui major. Pe priciuri, pe paturi și mai ales pe jos zăceau zeci de trupuri ale camarazilor mei. L-am auzit tunând:

– E, acum, bandiților, să vă facem noi un colind.

Nu mai știu dacă l-am și văzut, dar aluzia la noaptea Nașterii Domnului mi-a stăruit ani de zile în minte.

– V-am bătut în colectiv, acumă fiecare dintre voi o să vă luați porția de Viflaim!!

N-am prea înțeles la început, dar când am auzit că este strigat Angelescu de câteva ori și trimiși câțiva haidamaci să-l aducă în centrul încăperii, m-am convins că demența inițială urma să aibă mai multe secvențe.

Masa era lungă, neagră, de circa trei metri, dintr-un material lemnos rezistent, cred că era de stejar. Angelescu a fost împins pe ea și toți am asistat la o pedeapsă individuală pe care Țurcanu ne-o promisese cu multă satisfacție. Asupra lui, ținut zdravăn de mâini și de picioare – deși nu mai era cazul – s-au abătut zeci de ciomege, curele și tot ceea ce ar fi putut să-i provoace o cât mai mare durere. Sub tortura loviturilor, Angelescu și-a recăpătat cunoștința și urletele lui au însemnat deschiderea unui nou act. Rând pe rând, în noaptea aceea, toți cei optzeci și ceva de studenți, am fost aruncați pe masă unde ni s-a administrat același fel de tortură, cu presăratul loviturilor peste tot. Nu știu din cauza căror fapte, poate Livinschi m-o fi

turnat încă o dată, dar printre primii zece am urcat și eu pe podiumul negru al execuției. Deja mâinile, înainte de a fi pironite de cei care mă țineau, se năclăiseră în sângele predecesorilor.

Loviturile au curs precum bătaia orbului, unele separate, altele în mănunchi și, într-adevăr, am simțit ceea ce mai încercasem la Craiova – o anestezie pe nervii striviți. Nu am leșinat când am fost zvârlit peste ceilalți pe ciment, dar ulterior, cu cât s-a mărit numărul camarazilor aruncați deasupra, cu atât sângele devenea mai abundent și senzația de sufocare era mai acută. Până la urmă, leșinul m-a scos din încurcătură și organismul meu tânăr mi-a salvat viața.

Înainte de *număr* s-a urlat la noi, pasămite, să ne trezim. Îndemnul îi aparținea parcă lui Georgescu sau lui Dina, despre care am aflat ulterior că ne asistaseră din spatele vizetei. La număr au venit Măndreș și comandantul Dumitrescu, ultimului fluturându-i un rânjel pe buze.

– Bandiților, acum ați aflat și voi ce înseamnă să lupti împotriva clasei muncitoare!

Purta aceeași uniformă militară, croită însă civil, fără grade, și nu am zărit pe chipul lui niciun fel de reacție la tabloul înfricoșător al zecilor de tineri ce se țineau unii de alții, cu mâinile frânte, cu maxilarele rupte, cu capetele cât banița, înfricoșați, striviți și torturați o noapte întreagă sub văzul celor care, prin lege și regulament, erau datori să îi protejeze și să le asigure regimul de temniță.

Mă țineam cu greu pe picioare. Simțeam o durere violentă zvâcnind în ceafă și de câte ori duceam mâna să-mi pipăi rana, degetele mi se umpleau de sânge. Privirea-mi era încetoșată și cu cât încercam să văd mai bine marginile dezastrului, cu atât mă cuprindea disperarea neputinței, împletită cu o furie a nepăsării și ignoranței consumate săptămâni de zile: ce ne oprișe, atunci când ei își strânseseră rândurile sub ochii noștri blegi, să dăm noi o raită printre ei și să-i luăm la întrebări?

Chiar dacă administrația ar fi intervenit ulterior și ar fi *restabilit ordinea*, am fi avut cel puțin satisfacția că fusesem cu un pas înaintea lor și nu ne lăsasem umiliți și torturați fără să ne apărăm câtuși de puțin.

Dar toate erau regrete inutile. Noi fusesem zdrobiți de un pumn de nemernici, e drept însă, cu complicitatea și participarea organelor administrative.

Până în prânz, Țurcanu și pramatiile sale au făcut ordine la 4 Spital. Ne-au așezat pe priciuri, izolându-ne unii de alții pe criteriul organizației de care aparțineam, eu ajungând să am în dreapta pe Emil Sebeșan și în stânga pe un moldovean căruia nu i-am reținut numele. Nu departe de mine era Soare, iar dincolo de el, Struțeanu și până în fereastră am putut să-l zăresc pe Iosif I. Iosif, iar în apropierea sa, pe Călinescu, care era de nerecunoscut: primise o rangă chiar în orbita ochiului și i se schimbase axa pupilară. În plus, după lividitatea obrajilor și nesiguranța pașilor, cred că avea brațul frânt și pierduse mult sânge. Nici la teologi, care fuseseră risipiți în întreaga încăpere, lucrurile nu stăteau mai bine. Urmăriți săptămâni de zile, identificați bob cu bob, fuseseră chinuiți în mod special.

În preajma prânzului, Țurcanu a ținut să-și completeze discursul funebru din noaptea precedentă. Și-a umflat pieptul și, din nou, Popa Alexandru i-a făcut o introducere scurtă.

– Bă, bandiților, ascultați ce vă spune domnul Țurcanu.

Noul șef al camerei ales prin forța bătei a mers pe același registru. Din fericire, sau din păcate, durerile pe care le simțeam în corp se generalizaseră și aveam impresia că fiecare oscior își cere dreptul de a se face cunoscut, în dauna cuvântării lui Țurcanu. După un ropot de înjurături, cu predilecție religioase, ne anunța – cel puțin atât am putut să percep – că mulți dintre noi, după lecția de aseară, și după ce își vor da seama că au greșit față de partid, vor dori să intre în rândurile lor.

– Vă înșelați, bandiților, dacă gândiți așa! Și vă înșelați de două ori, o dată că, pentru a fi de partea cealaltă, adică a noastră – a urlat – trebuie să vă lepădați de tot ceea ce a însemnat trecutul vostru și să-l condamnați mai întâi în sinea voastră și apoi să-l mărturișiți aici, în fața tuturor. În al doilea rând, nimeni nu ne va crede că am luat-o pe un drum care coincide cu cel al clasei muncitoare decât dacă dovedim că suntem sinceri.

Îmi venea să urlu.

– Față de cine? Față de Dumnezeu, față de țară, față de Partidul Comunist? Sau față de noi între noi?

Țurcanu parcă mi-ar fi auzit gândurile și a continuat alegațiile:

– Sinceri cu noi în primul rând! Să ne aducem aminte cât am mințit atunci când am fost anchetați, să ne aducem iarăși aminte de toți cei lăsați afară, dușmani înrăiți ai poporului român, ai bunăstării pe care deja am început să o simțim cu toții. Să fim sinceri și să-i demascăm pe aceia care ne-au otrăvit copilăria, adolescența... pe părinții noștri chiar, pe profesorii care ne-au abătut drumul de la o cunoaștere a țărânimii muncitoare, a celor ce muncesc în furnale sau a celor care ne-au arătat ce înseamnă ajutorul și avantajele pe care le avem în urma vecinătății noastre cu marea Uniune Sovietică. Pe urmă, trebuie să-i acuzăm pe aceia care ne-au dus ca pe o turmă în răsărit, unde au pierit sute de mii de ostași români, împotriva marelui popor sovietic și a unei ideologii ce va cuprinde în curând întreaga planetă.

Încercam din răspuțeri să-mi revin și să judec... la cald. Evenimentele se desfășuraseră într-o cadență atât de abruptă, iar ceața de pe ochi se lăsase ca o păclă în care, ici și colo, se aprindeau luminițe mici. Aveam totuși un avantaj față de camarazii mei, o experiență câpătată în beciurile Securității Craiova sau în scorburile penitenciarului din capitala Băniei. Simțeam însă o senzație pe care n-o încercasem nicicând: pluteam parcă deasupra celor ce mă înconjurau ca într-un păienjenis unde călăii se amestecau cu victimele lor. M-am întrebat pe loc cât va dura această detașare a simțurilor pe care o percepeam ca pe o realitate.

Judecata a sosit și ea, târziu, spre seară, când afară viscolul se ostoise și vântul nu mai sufla hain printre geamurile ferestrelor. Ni se ordonase să ne strângem genunchii și să ne aliniem de o parte și de alta a încăperii pe priciurile existente. Izolarea urma să fie totală odată cu instalarea plintoanelor recrutate din rândurile

nemernicilor. Tot cu înjurături țigănești ni s-a atras atenția de către Țurcanu și Popa să nu mișcăm capul, iar privirile să fie ațintite către mijlocul încăperii. Dacă vroiam să comunicăm cu *șefii* urma să ridicăm un braț, fără însă a rosti nicio silabă. Durerile din tot corpul se retrăseseră, dar se amplificase cea din moalele capului. Bilanțul era dramatic, iar realitatea tragică: a fost suficient ca unul să răcnească „Nimeni nu mai mișcă!”... ca să încremenim toți cei optzeci și ceva de deținuți contrarevoluționari și, pe deasupra, și studenți, floarea rezistenței neamului românesc.

Încercam să recapitulez clipă cu clipă cele petrecute și acolo unde tabloul părea spart încercam să-l țin prin imagini și culori alăturate. Primul episod care mi se părea la îndemână și pe care îl trăisem și eu, ca spectator, dar și ca actor, fusese jucat acum mai bine de o săptămână, la scenă deschisă, împletind un farmec bucolic cu o tradiție creștină, dorită și evocată mai ales de noi, tinerii despărțiți de căldura căminului familial. Programul, precedat de un regim de post și rugăciune, avea mai mult un conținut simbolic. Nașterea pruncului Iisus era cinstită înăuntrul nostru, iar un colind nu putea avea decât o semnificație minoră pentru cei care ne păzeau! Și în niciun caz efectele nostalgice din Ajunul Crăciunului n-ar fi pus în pericol securitatea penitenciară!

Tabloul următor s-a suprapus violent peste primul și eram tentat să-l definesc *ambuscada*. Surpriza fusese totală pentru noi toți, cei de partea cealaltă... a lumii creștine. Încercam, în grup sau individual, să suspendăm timpul și să desființăm spațiul măcar pentru o clipă, gândindu-ne și refăcând în minte și suflet chipul părinților, al fraților sau surorilor și, de asemenea, momentul acela hotărâtor al Bethleemului, al întemeierii unei religii ce a clătinat istoria din temelii.

Aveam, însă, pe lângă gustul dulce-sărat al sângelui în gură, și unul amar care-mi cuprinsese tot corpul. Cum a fost posibil, judecam acum, să ne lăsăm surprinși și bătuți de o mână de derbedei al căror număr nu se apropia nici măcar de două duzine? Greșeala o împărțeam cu Angelescu și, de ce nu, cu Nicolae Călinescu și poate și cu Nelu Popescu, șeful filialei legionare a Olteniei; cel puțin noi patru avusesem funcții de comandă și purtam răspunderea pentru ignorarea unei realități ce se scurgea zi de zi prin fața ochilor noștri. Scuze și justificări puteam găsi cu ușurință. Nicăieri în gulagul nostru n-a existat vreo răfuială de genul celor întâmplare acum, iar vechii legionari puteau să confirme fără tăgadă acest lucru. Flutura și alt argument: pe pocitaniile din *fundul* camerei nr. 2 de la parter îi avusesem vecini aproape trei săptămâni și niciodată nu ne-au provocat sau nu și-au manifestat violent opiniile. Dimpotrivă, și aici jocul de scenă a fost *de clasă*, se strecurau mai mult decât mergeau printre noi, mereu cu ochii în jos și cu șoapte în loc de vorbe. Totuși, ceva trebuia să ne pună pe gânduri. Cu o regularitate de ceasornic, la două-trei zile dispăreau doi sau trei dintre ei dimineața și se întorceau seara cu aceleași mutre spășite. La început am crezut că era vorba de continuarea unor anchete *imperfecte*, iar organele Securității le completau dosarele cu noi mărturisiri. Ceea ce trebuia să ne dea de bănuat a fost un eveniment care abia acum își căpăta relevanța: vizita pe care ne-au făcut-o căpitanul Dumitrescu și un civil de statură medie, cu ochi scormonitori. N-am catadicsit să ne ridicăm în picioare, dar

nici ei nu ne-au ordonat. Trecerea în revistă mi s-a părut excesiv de lungă, asemănătoare cu o vizită făcută la o grădină zoologică. Se uitau la noi cu ochi de geambași, cântărindu-ne parcă rezistența. La cei care erau mai bine clădiți se opreau pentru un moment și șușoteau. Promenada a durat aproape jumătate de ceas, iar comentariile noastre zile întregi. Ne întrebam cine era individul și de ce veniseră. Până la urmă, problema identificării a atins proporțiile *disputei universalilor* din Evul Mediu și păreri s-au împărțit și înmulțit vertiginos. Însoțitorul lui Dumitrescu ba era Marina, ba era căpitanul Cânu, asasin notoriu de la Securitatea Pitești, ba era chiar șeful lui, colonelul Nedelcu. Unii cu mai multă imaginație și, deopotrivă, ignoranță, l-au confundat chiar cu generalul Pintilie, adjunctul lui Teohari și omul de legătură al N.K.V.D.-ului.

Disputa înverșunată s-a stins *faut des combatants*, iar trăncăneala nu a ajuns decât la o concluzie: după *vârsta-i fragedă*, nu putea fi nimeni din aparatul politic al penitenciarului, ci doar *cineva de sus*.

– Care dintre voi, întreba Angelescu cu glas tunător, a pus mâna vreodată pe coarnele unei roabe?

Iar noi răspundeam prompt:

– Toți! Dar unii au văzut-o numai în poză!

Mai circula o întrebare la fel de firosoasă:

– Cine a văzut un metru cub de pământ? Răspundeți!

– Nimeni, dar ne pregătim sufletește pentru a scoate milioane de metri cubi pe traseul Canalului.

Urmau urale temperate, iar provocările se încheiau cu haz când Angelescu întreba cu umor:

– Care dintre voi are talent recunoscut de brigadier? Voi știți ce înseamnă asta: mâncărică în plus, pachete la fel, dormitor special și... vizite la administrație, că deh, totul se plătește în lumea asta.

Se așternea liniștea pentru ca în secunda următoare toți să se îngrămădească să vorbească, propunându-și prietenii, care evident protestau:

– Eu n-am, bă, talent de brigadier, fiindcă la naștere mama nu m-a făcut turnător, dar, nu vreau să te jignesc, cred că tu ești cel mai potrivit...

Și ore întregi ne amuzam considerând că unii sunt mai apti decât alții într-o carieră de... informatori ai administrației.

Putea să ne îngrijoreze și faptul că întunecații noștri vecini nu reacționaseră în niciun fel la comentariile noastre și la perspectivele unei plecări a studențimii pe marele șantier național.

Când pe diferite meridiane ale României se vorbea de reabilitarea prin muncă și cinste față de clasa muncitoare, colegii noștri de cameră păreau indiferenți, ba chiar refractari. Acum, *post festum* îmi aduceam aminte de ceea ce îmi spusese la Craiova unul dintre mentorii mei de pușcărie, Predoaica Marin sau Nelu Bechianu: *În pușcărie ești ca pe front, puștiule. În fiecare clipă poate să zboare un cartuș către tine, iar tu să faci pe dracu-n patru să-l ocolești dacă vrei să supraviețuiești. Am întâlnit oameni de o înaltă ținută, care au pierit în mod stupid și inutil, luându-se la harță*

cu milițieni care nu de mult timp scăpaseră bâta de la vreo stână. În pușcărie trebuie să ai o pereche de ochi și la spate, să ți se ascută simțurile, să vezi și să prevezi înainte de a conchide că nu mai e nimic de făcut!

Fără voie, făceam o comparație cu ce a însemnat pregătirea grevei din iulie 1949 care a zguduit Craiova, inițiată de noi, pușcăriași.

Dintr-o condamnabilă indiferență și detașare, noi ne petrecuserăm ultimele săptămâni într-un veritabil autism, bazându-ne pe număr și pe un regulament ce credeam că va reveni la normal, de care numai de bine nu puteam vorbi. E drept, exista o cutumă înrădăcinată în istoria penitenciarului românesc: niciodată și nicăieri nu s-a administrat bătaie în colectiv de către administrație și, cu atât mai mult, nu s-a permis între arestați, iar cei condamnați cu sentințe s-au bucurat invariabil de aceleași drepturi și îndatoriri.

Au mai fost și alte măsuri pe care le puteam lua, *a posteriori*, ca semne de îngrijorare, ba chiar de alarmă. Faptul că din vară se suprimaseră acele zece-cincisprezece minute de plimbare, adică de ieșire la aer, iar deținuții erau obligați să rămână într-o *mera et perpetua servitute*, precum iobagii ardeleni, se conjugase cu o altă dispoziție la fel de criminală: interzicerea oricărei legături cu familia. Dar cum deținutul recurge la orice maltratare a logicii pentru a-și alina suferința, prevederile luate și-au găsit o justificare în dorința D.G.P.-ului de a avea la monstruosul Canal suficiente brațe de muncă istovitoare prin care să-și aducă aminte de regimul carceral.

Pentru a mă liniști și a-mi trece furia umilinței de a fi fost bătut de niște trădători, în fond, încercam să mă amăgesc cu iluzia unei riposte, pregătite cu un minim de prudență și experiență împrumutată, care chiar dacă s-ar fi sfârșit cu împușcături și victime, ar fi însemnat infinit mai mult, măcar pentru faptul că noi, studenții, reprezentam prima tranșee a rezistenței poporului român. Ce ne costa să înjghebăm o grupă de supraveghere care să-i urmărească zi și noapte pe ticăloșii care ne inundaseră traiul în cei 80-90 de metri pătrați ai celei, la 4 Spital? Ce ne costa să scoatem noi căpriorii din țâțâni și să-i avem noi ascunși pentru orice eventualitate? Sau să mimăm un colind cu ochii permanent pe haimanale? Sau, în cele din urmă, să recurgem la ceea ce ar fi putut să pună capăt prezenței veneticilor – declararea unei greve totale pentru înlăturarea lor din încăpere?

Din toate acestea nu făcusem nimic și cel puțin jumătate dintre noi căzuseră răpuși pe priciurile unde, în acea Noapte Sfântă, ne găseam refugiul amintirilor.

Spre seară s-a mai făcut o pritoceală cu noi, chiar dacă mulți camarazi nu se mai puteau ține pe picioare.

– Mă, bandiților, eu știu că voi ați vrea să stați unul lângă altul, chiar dacă nu vă cunoașteți, ne-a grăit autoritar Țurcanu, cu mâinile în șold. Ia să dormiți voi precum oile lui Păcală, cu capul la picioarele celui alt! Că, deh, s-ar putea să vă apuce dorul de mărturisiri. Ați priceput, mă? Că sunteți cam tari de cap, chiar dacă v-am ajutat noi azi-noapte...

Operația s-a făcut după ce s-a încheiat ritualul numărului, iar noua poziție mi-a oferit prilejul să văd, peste picioarele celui de lângă mine, chipul umflat al

locotenentului de Vânători de munte Ionescu, rătat și el printre studenți. Părea însă zdrobit de lovituri și nu am reușit nici măcar să-l fac să clipească la șoaptele mele. Peste el, către fereastră, am zărit la capătul opus statura vânjoasă a lui Plapșa, care mi-a făcut discret semn cu ochiul, încordându-și mușchii feței.

Noaptea, ceasuri întregi m-am gândit și răzgândit la posibilitatea unei acțiuni în replică, ajungând până la urmă la concluzia că masacrul a fost atât de general, încât nu se mai putea conta decât pe un număr redus de studenți care ar fi putut interveni fizic. Angelescu zăcea sfârâmat, cu câteva coaste rupte și maxilarele luxate, sub un prici păzit de două plautoane. Celălalt lider și decan de vârstă, Călinescu, era izolat și păzit lângă fereastra de pe vest. Dintre *logani* îl aveam alături pe Sebeșan, care cred că era complet traumatizat și nici n-am îndrăznit să-i mai fac vreo propunere. Din grupul lor, însă, Plapșa se prezenta mai bine și cred că intrase pe eșafodul mesei printre ultimii, când călăii erau deja obosiți. Mi-am intersectat privirea cu el și mi s-a părut că ar fi fost capabil de o reacție.

Dar socoteala izvorâtă din furie se topește repede în fața rațiunii: mi se părea evident, după vizitele succesive pe care le avusesem în prima zi, să mi se strecoare în minte nu numai măsurile de precauție pe care administrația, probabil, le luase în eventualitatea unei revolte din partea victimelor, dar cel mai bun semn pe care îl aveam sub ochi, pe diagonala mică, era faptul că ușa era ușor întredeschisă, iar nemernicii lui Țurcanu stăteau înșirați din doi în doi metri, cu ochii țaglă pe noi.

Noaptea a fost lungă și mă zbăteam să mă dumiresc nu numai în privința a ceea ce se petrecuse sub ochii și pe pielea noastră, dar și asupra obiectivului țintit printr-o suită de metode care cred că aveau drept apogeu tocmai ceea ce se întâmplase cu o noapte înainte. Am încercat să le pun cap la cap, în măsura în care se înnodau: primul fir, foarte fragil și enigmatic, fusese cel *tors* în acea noapte de Anul Nou la Craiova, când m-am pomenit trezit în crucea nopții și dus în curtea întâi a penitenciarului, unde am avut dezonoarea să fac cunoștință cu vestitul și proaspătul șef al Securității, Nicolschi, alias Grünberg, impus de sovietici în scaunul de vice-ministru. Era frig și fulguia ușor. Tovarășul ministru era îmbrăcat într-un pardesiu alb și era însoțit atât de comandantul temniței, cât și de maiorul Vasilescu, șeful anchetelor din Regionala Olteniei. La întoarcerea în celulă, mă străduisem în acea noapte să descifrez sensul cuvintelor așa-zisului general, care după ce m-a amenințat în rusește cu împușcarea, mi-a pomenit de cărți de citit și de schimbat la minte. În plus, folosisse un cuvânt pe care nu l-am deslușit decât mai târziu, cu ajutorul *înțelepților* de la etajul trei. Nicolschi se referise, pe limba lui sovieto-română, nu la *nopternă*, inexistent în limba română, ci la *noptieră*, unde noi, studenții studioși, vom ajunge să cunoaștem *magia comunismului*.

A fost primul semnal primit în drum spre galaxia neagră ce ne aștepta. Aveam acum convingerea neștrămutată că evenimentul petrecut nu este un simplu accident sau o năstrușnicie a unui comandant de penitenciar, care vrea să-și impună autoritatea într-un loc unde sunt închiși peste șapte sute de studenți și într-un moment când manifestările lor devin din ce în ce mai acute.

Nu, câtuși de puțin. Mi-am dat seama că cele întâmplare sunt parte ordonată a unui plan gândit pe îndelete de organele M.A.I., sau poate chiar mai sus, și executate de un corp instruit ca atare.

Întrebarea care s-a impus ulterior a fost de ce s-a apelat la deținuți și nu la cadrele de supraveghere. Acum intră în joc acel grup inițial de la Suceava, prin Bogdanovici, fiul unui nomenclaturist, ca șef al celor care și-au schimbat mentalitatea în pușcărie și doresc să se alăture clasei muncitoare recunoscându-și greșeala.

Bine, bine, dar când apare acest Eugen Țurcanu în scenă? Nu știu cât de mult s-a bucurat Cristofor Columb când a văzut geana de pământ a Americii, dar mie îmi venea să sar în sus și să răcnesc la Țurcanu că știu cum și de ce a ajuns șef peste o clică de neisprăviți, care-și vindeau credința pe o presupusă eliberare. Socotelile s-au făcut dincolo de palierul Securității Suceava și cei care s-au gândit să facă ceva cu cei aproape o mie de studenți arestați după 1948 nu-l puteau lăsa în fruntea mișcării de reeducare pe feciorul prefectului de Botoșani. Înlocuirea lui cu Eugen Țurcanu, care-și oferise oficiile de turnător încă de la arestare, era ca o mânășă potrivită țelurilor vizate de D.G.P., aflată în subordinea lui Nicolschi.

Pentru mine, pentru noi, problema era să aflăm ce conține programul care începuse atât de sângeros în noaptea Ajunului și mai ales ce extensie avea. Deocamdată, se localizase pe noi. Să fi fost vreun test pe un număr limitat de tineri? De aici lucrurile mi se învălmășau în cap. Nebunul de la Suceava ne vorbise în noaptea Ajunului de o vinovăție pe care noi o purtăm față de clasa muncitoare. Dar culpa o plăteam individual printr-o pușcărie dură și inumană, fiecare zi de suferință fiind o mărturie evidentă a condamnării primite.

Deci ne găseam într-un regim impus de un imperiu la care noi nu aderam și pe care îl simțeam străin de toată tradiția poporului român. Luptasem împotriva lui și ne luasem plata. Dar cel puțin nu fuseserăm condamnați la moarte. Față de ce asistaserăm cu o noapte înainte – o bătaie care era departe de o răfuială, în care loviturile puteau fi dătătoare de moarte – rațiunea mea avea un colaps. Nu a trecut mult timp și am perceput cu limpezime de cristal că activitatea așa-zis reeducativă a lui Eugen Țurcanu nu era decât o *anchetă prelungită în temniță* a Securității, care nu avea drept țel reabilitarea condamnaților, ci compromiterea lor morală și descoperirea unor nuclee de rezistență ascunse sau uitate.

Revelion 1950

Pierdusem șirul nopților, iar zilele se revărsau cu atâta repeziciune unele în altele, încât mi se părea că trăiesc una singură, dilatată și monstruoasă, în care reperele temporale dispăruseră demult, lăsând în locul lor ceasurile de chin și tortură.

Universul nostru devenise variabil numai în măsura pe care ți-o dădea un prezent continuu, marcat doar de neputința de a mai executa zeci și sute de flexiuni, zeci și sute de ore de stat cu ochii ținți la un bec care, din fericire, părea că ne este complice, prin lumina sa galbenă, aproape stinsă, pe care ne-o arunca oarecum compătimitor.

Știrea că am fi în Ajunul Anului Nou ne-a dat-o chiar călăul Țurcanu și, după ce ne-a anunțat cu un glas domol că vom intra într-un an nou, care va fi hotărâtor pentru noi, i-am văzut un rânjet înflorind pe chipu-i de lup hămesit!

– Pregățiți-vă pentru un Revelion pe care îl meritați pentru tot ce ați făcut, pentru tot ce ascundeți în continuare, batjocorind clasa muncitoare care trudește pentru voi, chiar și prin polonicul ăsta de mâncare pe care îl sorbim zi de zi.

După prologul pe care îl bănuiam că va avea o împlinire sângeroasă la înălțimea Ajunului, după modelul Crăciunului, gândurile au intrat într-o morișcă asemănătoare cu un ciclotron besmetic, ce îmi răvășea creierii.

Ce-ar putea să ne mai facă? Răspunsul era pandantul întrebării dacă în imaginația lui criminală mai apăruseră și alte invenții; o sumă întreagă de mijloace pe care le-a folosit Evul Mediu nu-și puteau găsi o aplicare aici, la Pitești: nici fecioara de fier, nici întinsul membrelor și dezarticularea lor, nici uleiul topit turnat în gură, nici sfărâmarea treptată a creierului sau alte *delicatese* pe care nebunia omului le scosese la suprafața subumanității de-a lungul unor secole în care zeci de mii de oameni își găsiseră sfârșitul cumplit în mușcătura focului pe rug!

După plecarea lui Țurcanu din cameră, tăcerea ne-a invadat ca un întuneric revărsat peste noi în plină zi. Ticălosul aflate că tortura nu începe atunci când își joacă bocancii pe pieptul victimelor, până când li se rup oasele sau când îndoia un braț și îl rupe, ci din clipa în care cel chinuit află că va suporta supliciul.

Țurcanu mai învățase că acest gong și avertizarea despre ce urma să se întâmple trebuia să aibă un preambul destul de lung. De multe ori, proceda precum instanțele militare care emiteau sentința capitală și îl lăsau pe condamnat să se chinuie săptămâni, ba chiar luni de zile, cu cătușe la mâini și la picioare.

Dar până la sunetul ascuțit ce ne semnală închiderea nu s-a petrecut nimic... nici călăul-șef nu s-a întors, nici locotenenții săi nu s-au mișcat din paturile lor: pesemne că nu primiseră nicio dispoziție despre cum să ne mai instrumenteze în lipsa maestrului.

Intrarea și-a făcut-o târziu, tiptil cum îi era obiceiul, aruncându-ne o privire circulară de pradă și posesie. Îl asemuisem cu un șarpe uriaș, o anacondă strecurată pe porțile pușcăriei Pitești care își devora cu perseverență victimele. M-am uitat pe

furiș la el, de sub pătură. De altfel, cred că nimeni nu pusese pleoapă pe pleoapă în noaptea aceea.

Citisem în ochii lui amenințarea unui revelion *fierbinte*, iar tonalitatea nu lăsa nicio îndoială că ne pregătise un program special, dar probabil că încă nu era dispus să puie în practică ceea ce ne promisese. Perechi de ochi l-au urmărit cum și-a aranjat pătura, s-a dezbrăcat de uniforma lui nouă de deținut, singura de altfel, și... s-a culcat.

Intrarea în somn mi-a fost dificilă. Trecuseră câteva zile de la Sfântul Praznic al Nașterii Domnului și avusesem răgazul să-l trec cu ușurință pe Țurcanu Eugen în rândul celor cu grave probleme psihice. Fără îndoială că avea crize de demență și întruchipa sută-n sută, atât fizic, cât și psihic, portretul realizat al unui psihopat: de la strălucirea ochilor, încordarea mușchilor faciali, până la apetența pentru loviturile scurte pe chipul victimei ce plonja pe ciment, urmate de un joc sadic pe trupul chinutului. Mai avea o trăsătură pe care o surprinsesem de curând: nu-și abandona *subiectul* până când nu-l umplea de sânge, pe care ulterior îl lăsa pe antebrățele sale sau pe mânecile vestonului. Și dacă setea nestăvilită după sânge era evidentă, m-am întrebat dacă nu cumva ea era amplificată de gemetele celor torturați sau de horcăielile muribunzilor.

Oricum, stăpânii își găsiseră în persoana bucovineanului o întruchipare perfectă a *torționarului lucid*, dar și a paranoicului condus de obsesia unui scop personal. M-am întrebat în nopțile în care îmi ronțăiam gândurile ce se va întâmpla cu noi, cu mine. Cu certitudine că parodia reeducării de la Suceava stărnise interesul celor de sus. Nu-mi puteam închipui că, după ce fuseseră arestați mii de legionari pe întreaga țară, în frunte cu conducătorii lor, mai putea gândi cineva din Comitetul Central că P.C.R.-ul ar mai avea un interes politic să-i întoarcă la gânduri bune și să-i facă aliați într-un moment când deja partidul se apropia de un milion de membri, iar dușmanii cei mari, Partidul Național-Țărănist și Partidul Național Liberal, dispăruseră odată cu întemnițarea șefilor lor.

Se mai adăugase în subsidiar și evacuarea regelui Mihai, care, vorba generalilor mei din organizație, în loc să plece cu mâna goală, refuzând orice fel de *pomană* proletară, și-a îndesat vagoanele cu bunuri. În socoteala mea, legionarii erau următorii pe listă și, într-un dublet la fel de bine gândit, organizațiile militare și paramilitare. Dar partidul nu s-a mulțumit numai cu cei o mie-două mii de legionari, în majoritate studenți, culeși din toate colțurile țării. Bănuiam că fișele informative se însutiseră în răstimpul celor doi ani și jumătate. Mișcarea Legionară, chiar dacă nu mai reprezenta nici a suta parte din ceea ce fusese ea în vremurile de glorie, când, la ultimele alegeri democratice din 1937, avea peste un milion de votanți, rămăsese ultimul dușman înrăit care le mai stătea în cale. Evident că ofensiva fusese declanșată dintr-un ordin al Moscovei și prin fostul membru al organizației noastre, Iancu Robu, căpitan în Securitate, aflasem de generalul Zaharovski, Borisev și alții, consilieri ai lui Teohari Georgescu în Ministerul Afacerilor Interne. Ba chiar știam că la Securitatea din Constanța se vorbea mai mult rusește, iar în capitală, pe culoarele Ministerului de Interne, limba rusă era de *circulație*.

Nu, categoric că atât pentru sovietici, cât mai ales pentru bolșevicii noștri, Mișcarea Legionară, ca de altfel întreaga opoziție, devenise istorie. Și la o analiză profesională și la îndemână, după zeci de ani de experiență, consilierii sovietici apreciaseră corect gradul de pericolozitate al *epigonilor*. Fără un comandament central, fără zone intrate sau aflate sub control, fără cadre militare mobilizate și, în sfârșit, fără vreo speranță într-un viitor care să-i aducă, indiferent cum, eliberarea, mișcarea de rezistență din țară nu putea decât să-și aștepte sfârșitul inexorabil.

Așa cum mai discutasem cândva în cadrul comitetului militar al M.N.R.O.-ului, sovieticii nu mai aveau niciun motiv de îngrijorare în România, după extincția marilor partide istorice, mobilizatoare de simpatii și aderenți. O analiză chiar sumară le-ar fi furnizat cifre convenabile asupra formațiilor de rezistență din R.P.R., iar o estimare pe care noi o făcusem în vara anului 1948 pe întreg cuprinsul țării arăta că numărul organizațiilor mici și medii nu trecea de maximum optzeci, poate o sută. Cât despre cele care aveau o arie dezvoltată, incluzând și formații din prima categorie, numărul lor era mult redus după marile campanii de arestări din primăvara și vara anului 1948. Excepție făcea însă Dobrogea, cu un relief propice și având o importanță deosebită prin prezența unei populații macedonene cu apetente legionare și net orientate spre rezistență națională. Din păcate, provincia de la mare era considerată de către sovietici de interes strategic și se *bucura* de numeroase garnizoane pe teritoriul ei.

Raportul predat generalului Carlaonț și citit la începutul lunii august 1948 de colonelul Hălălău, după aproape două luni de investigații, ne trezise la realitate. Pe cuprinsul României se găsea o puzderie de organizații mici și medii, care în mod cert nu puteau avea o capacitate reactivă în cazul unui conflict armat izbucnit între est și vest. Motivația era stufoasă și îmi mai rămăseseră în memorie doar câteva puncte importante: absența unor depozite cu armament uniform și a unei muniții corespunzătoare, plasate în zone inaccesibile Securității republicii. În perspectiva unor înrolări masive se impuneau pentru instruire teritorii cât mai îndepărtate de batalioanele de intervenție ale M.A.I.-ului. Un alt cusur ridicat de militari mi se părea foarte grav: dacă de bine, de rău aceste formații paramilitare se puteau încadra cu ofițeri de carieră, lipseau însă cei care au format coloana vertebrală a oricărei armate: subofițerii, cei care în mod obligatoriu fac legătura între trupă și corpul ofițeresc. Printre alte argumente se înșirau și unele care puteau fi remediate: lipsa totală a unităților specializate în războiul de munte cu armamentul corespunzător, de la carabină cu lunetă până la tunurile de munte sau Brand-urile de 81,4 sau de 120, de mare calibru, eficiente în zona montană.

În concluzie, ceea ce aflasem noi erau realități mult mai bine cunoscute și cu posibilități variate de interpretare pentru M.A.I., dar și pentru comandamentul sovietic din România sau chiar pentru cel de la Moscova. Întrebarea care îmi sfârâia acum, la Pitești, în minte, se concentra asupra motivelor ce au determinat C.C.-ul să ordone un proces al reeducării, căruia dacă cel puțin îi puteau pregăti debutul și desfășurarea, sfârșitul cu siguranță nu i-l puteau prezice.

Din cele ce se derulasera până atunci, prin prezența administrației și colaborarea deschisă cu reeducații, îndoiala pe care o aveam în noaptea Ajunului se spulberase: acțiunea de reeducare era condusă și dirijată din *înalt ordin*!

Rezultatele directe erau vizibile și începusem să constat cu spaimă și dezamăgire că ecoul stârnit de amenințările călăului-șef începuseră să-și facă efectul în rândurile celor optzeci de victime din noaptea Ajunului. Noul regim aplicat la Pitești, de o originală și *criminală reeducare*, era condiționat, în primul rând, de o așa-zisă demascare ce întrunea, în fond, scopul și *ultima ratio* a terorii inițiate.

Evenimentele dramatice prin care trecusem m-au obligat să fac și o evaluare a *calității noastre*. Fără îndoială că mai mult de jumătate, poate chiar trei sferturi, din cei prezenți nu întruneau vârsta care să-i conducă și să-i susțină într-o rezistență activă și responsabilă. Mai mult chiar, supuși unui regim de tortură permanentă și depășind bariera unor opreliști morale sau afective, ar fi trecut la mărturisirile și declarațiile mult așteptate de inițiatorii programului. În fond, se săvârșea o supra-anchetă pusă la punct cu o intuiție malefică: ministerul, D.G.P.-ul, ba chiar *sfânta și nevinovata* Securitate erau absolvite de orice fel de răspundere și vinovăție! Totul se petrecea dincolo de ușile ferecate ale temniței. Deținuții se înversunau unii împotriva altora pe varii motive ce degenerau deseori în altercații vehemente cu un final aproape identic: bătaia. Ea nu era administrată de nimeni alții decât de către deținuții înșiși. Nimeni nu putea dovedi că atrocitățile pe care le săvârșeau ei fuseseră comandate și, mai ales, gândite de o autoritate a R.P.R.-ului.

Dacă vor apărea și decese, ele pot fi foarte bine justificate de componența majoritară a celor întemnițați, care erau legionarii și ale căror violențe erau deja cunoscute și condamnate de istorie.

Pe măsură ce evenimentele se înșirau din scocul vremii, bănuiam că regia din 24/25 decembrie a dat rezultate optime, iar experimentul unei acțiuni surprinzător de dure începuse să dea roade prin numărul *voluntarilor*, timid la început și îngroșat ulterior. O parte dintre ei înțelesese în noaptea tragică și în zilele ce au urmat că nu le rămâne decât să-și mai scociorască memoria și să-și completeze dosarul mărturisirilor de la Securitate, chiar dacă acest lucru ar fi însemnat noi arestări și victime. Nu puteam să-i ignor însă pe cei pe care îi botezasem în timp drept înțelepți, care nu înțelegeau să facă vreun compromis cu o mână de criminali și hotărâseră să inventeze cele mai atrăgătoare subiecte pentru Securitatea poporului: pistoale uitate prin poduri, depozite de armament și muniție, stații de emisie-recepție ascunse prin mai-știu-eu-ce loc, colaboratori și gazde fictive ale parașutiștilor din finalul celui de-al Doilea Război Mondial sau organizații-fantomă.

Prin această inițiativă, onor Securitatea sau, mai bine zis, cei care au gândit procesul reeducării, s-au prevalat de un imens avantaj: odată ce conducătorul acțiunii își selectase cu grijă comilonii, problema denunțurilor reciproce părea coloana vertebrală a demascării exterioare, iar căderea succesivă a presupușilor conducători oferea analizatorilor de la București certificatul de autenticitate a fiecărui denunț.

După cum pornise, nu puteam da laboratorului decât câteva săptămâni de viață. În primul rând, oricât s-ar fi străduit administrația să ne pună căluș la gură și să înghițim prosoapele ca să nu se audă gemetele noastre, pereții tot transpirau. Pentru asigurarea serviciilor, împărțeam totuși pușcăria cu un lot minor al dreptului comun, cu eliberări succesive la termen. Mai mult decât atât, pe mutrele gardienilor-șefi în special – Ciobanu îndeosebi – nu zărisem în contact cu realitatea hidoasă decât o îngrijorare vădită. Era imposibil ca vechile cadre, oricât ar fi fost de selecționate, să nu-și pună problema că poate, cândva, vor fi întrebați de ce au colaborat la o derogare a regulamentului interior.

Judecata mi se părea corectă și o verificam la fiecare deschidere și închidere a zilei: la număr, care se făcea în grabă, de multe ori fără să se mai dea raportul de prezență. E drept că numărul de milițieni devenise foarte restrâns, dispărușeră tinerii care băteau cu cizmele în mozaicul celularului și cu cât mutrele noastre pocite, schilodite se înmulțeau cu atât predarea-primirea regulamentară devenise un ritual. Semnificativ mi s-a părut faptul că șeful de tură nu mai punea întrebări în legătură cu cei care erau culcați pe priciuri. M-am uitat cu atenție și cu o experiență cumulată la fețele milițienilor de serviciu. Printre bestii se remarcău Dina, Georgescu, Lăzăroi, iar dintre primii gardieni Măndreș părea indiferent și cu gesturi automate. Celălalt, Ciobanu, își ținea ochii fix pe orizontală și nu mai intervenea cu nicio observație. Directorul Dumitrescu părea însă fericit. În cele două scurte vizite pe care ni le făcuse post-Crăciun, într-una se întreținuse lângă ușă cu Țurcanu pentru câteva minute, iar în a doua, într-o seară, ne trecuse în revistă ca un măcelar, mulțumit de numărul vitelor puse în cingher.

Surpriza revelionului, promisă apăsător de călăul-șef, a căpătat substanță nu prima zi, ci în a doua din anul care își deschidea porțile cu scârțâit de moarte. Intrarea în manevră s-a făcut imediat după așa-zisa cafea, o licoare sălcie care cred că nu conținea mai mult de trei-patru cuburi de zahăr la un hârdoi întreg.

După ritualul *necesităților* Țurcanu a mai simțit nevoia să ne adreseze câteva urări legate de pasul pe care îl făcusem împreună în anul de grație – gândul nostru, de blestem – 1950. Afară bubuia viscolul, iar înăuntru inimile noastre înghețaseră toate. Citisem cândva din mărturia unui supraviețuitor al Revoluției Franceze din 1789, conte mi se pare, care scăpase ca prin minune de tăișul doctorului Guillotine, că în momentele ce preced despărțirea de trup, simțurile dispar și, în căruța care îl transporta către Place de Grève în ziua execuției, privirea i se fixase pe ceafa celui care conducea *la charrue*, iar în ureche nu-i mai intra decât ritmul roților ce-l duceau către moarte.

Ca de obicei, Țurcanu și-a luat locul lângă masa de supliciu. Poate că acolo se simțea în largul lui, poate că de acolo își trăgea el puterea nebuniei, care creștea cu fiecare vorbă aruncată, cu fiecare gest sau braț ridicat către noi. Nu puteam anticipa ce va face, observasem doar că nu-i plăcea bătaia *învălmășită*. Se obișnuise să practice tortura individuală, să-și vadă victima în față, să-i audă gemetele, să-i vadă sângele țâșnind din rană.

Mă întrebam uneori, dacă și-ar propune să ne zdrobească oasele individual, cam câți ar pica sub bâta lui până la închidere. În ziua aceea însă, Țurcanu vroia să fie original și s-a ținut de cuvânt. Vorbele i-au fost puține fiindcă mai toate erau însoțite de câte o înjurătură îndreptată cu predilecție către familie, împletite cu un calendar religios pe care de multe ori mă îndrebam de unde l-a dobândit, excluzând atmosfera tihnită a unui sat bucovinean creștin și tradițional.

– Bandiților, v-am lăsat de Anul Nou să vă meargă mintea pe unde oți vrea, dar cum eu mi-am propus să vă ajut să deveniți oameni noi, ia să-mi faceți fiecare câte o sută de flexiuni, până când oți cădea pe ciment.

S-a uitat la Pușcașu, care stătea obedient în spatele lui, și i-a zis cu o nuanță de umor:

– Vasile, tot n-ai stat tu bine cu aritmetica... Ia fă un exercițiu cu bandiții ăștia și du-i până-ntr-o sută! Ee, asta ca să vă încălziți și voi câteva ceasuri până mă întorc eu.

Văzusem cândva un film în care, pe o corabie, condamnații munceau la vâsle, sub comanda unui vătaf care le ordona ritmul. Țurcanu a plecat și Urangutanul a început să silabisească; la fiecă cifră noi trebuia să aducem brațele și să flexăm genunchii. Locotenenții lui Țurcanu erau cu ochii pe noi și fiecă întârziere se taxa cu o lovitură zdravănă în stomac sau peste față.

Chinul a durat mult, aproape două ore, iar în ultimele zece-cinsprezece minute mulți dintre noi nu mai reușeam să ne ridicăm de jos; anemia și epuizarea își spuneau cuvântul.

Întors din dialogul pe care noi bănuiam că îl avusese cu ofițerul politic, Marina, supervisorul întregului proces, Țurcanu și-a completat repertoriul ororii cu câteva puncte noi: scuipatul reciproc în gură, sorbirea ciorbei de la prânz în genunchi, precum porcii, palmuirea reciprocă, poziția cocostârcului până când cădeai pe ciment, prilej pentru a fi lovit din toate părțile, precum și alte delicatese care cu timpul vor crește în intensitate și vor căpăta chiar aspecte patologice.

Ziua s-a încheiat târziu și nici unul dintre noi nu mai reușeam să ne ținem pe picioare. Afară viscolul se oprise, poate și el speriat de țipetele și urletele noastre de durere. Așa s-au petrecut primele două zile ale lui Ghenar.

Planton

În dimineața aceea nu s-a petrecut nimic deosebit până când nu a venit, în jurul prânzului, Țurcanu. S-a strecurat pe ușă, zâmbindu-i milițianului de serviciu. Și-a adunat locotenenții, care păreau acum mai mulți, după ce la începutul lui februarie lotul doi își vărsase conținutul uman. Mihai Livinschi, cu o figură încruntată, mi-a făcut semn să cobor după ce mi-a strecurat o înjurătură. După mine au urmat Nicolae Călinescu și încă unul din prima *promoție*; toți trei ne petrecuserăm noaptea în calitate de plantoane cu ochii pe camarazii noștri de suferință, după un ordin scurt dat de Livinshi seara.

Ne-a adunat într-un semicerc, la fereastra a doua pe latura de vest. Câteva paturi suprapuse pe stânga și priciuri pe dreapta ne mărgineau prezența. Călăul-șef părea sau era furios.

– V-am scos din rândurile bandiților pe voi trei și v-am pus să-i păziți azi-noapte!, ne-a luat în primire Țurcanu, cu un ton răstit. Șuşene (Ciucene), ce-ai făcut, bă, ai dormit în picioare? ...'tu-ți neamul mă-tii!

M-a pironit cu privirea și mă întrebam unde mă va lovi: în burtă, în piept sau direct în față. Optam pentru ultima variantă, lui Țurcanu îi plăcea *borşul*.

– Ia fii tu sincer și spune-mi cum a fost către zori? m-a întrebat iscoditor. A mișcat vreunul? Au şușotit bandiții între ei?

Mi-am derulat imediat ceasurile de noapte și mi-am adus aminte că, spre dimineață, l-am auzit pe al treilea sau al patrulea camarad de suferință de pe priciul din dreapta, de lângă fereastra de apus, încercând o conversație cu vecinul său. Evident că m-am făcut că nu aud și nu văd. Eram înzestrat cu o șubă albastră, cu blană de oaie dedesubt și cu revere mari. M-am întors către ferestrele ce tremurau sub biciul viscolului. Pentru o secundă, m-am gândit că nimeni nu-mi văzuse gestul de adandon... și în niciun caz n-o să mă toarne tocmai împricinatul. În a treia secundă însă, mi-am adus aminte de comițiile și comitetele nou-născute și populate în special de cei condamnați ușor. M-am uitat fix la Țurcanu și i-am zis liniștit:

– Cred că am văzut pe unul care-și scosese mâinile de sub pătură.

Țurcanu era încordat ca o pânză de bonfaier.

– Și ce-a făcut?

– Păi, vorbea, bolborosea... poate visa ceva.

– Azi-dimineață de ce nu i-ai spus asta lui Livinschi?

I-am răspuns grăbit:

– Fiindcă mi s-a părut un fapt lipsit de importanță.

– Asta o să te coste cincizeci de flexiuni. Și le faci pe toate azi.

A trecut pe urmă cu ochii pe statura masivă, herculeană, a lui Călinescu.

– Cum a fost, bădie, azi-noapte?

Călinescu, care își pierduse un ochi în noaptea Ajunului, dintr-o lovitură dată peste nervul optic, avea o voce înfundată și gravă.

– Nu știu, domnule Țurcanu, știu că a fost lungă ca orice noapte de iarnă.

– Și? Ai văzut ceva, ai auzit ceva?

– Să fiu sincer, nu știu cine pe cine a păzit: eu pe foștii mei camarazi sau cei care mâine sau poimâine, dacă nu chiar azi, vă vor mulțumi că i-ați bătut și vor trece grăbiți în rândurile reeducaților, pe noi!

– Și tu ce crezi? Fac bine ori nu?

– E greu de spus, darămite de făcut.

– De ce? a sunat întrebarea.

– Fiindcă cel puțin jumătate dintre noi sunt condamnați până în cinci ani. De la ei mare lucru nu o să aflați... Nimicuri și povești! Și mai au un dezavantaj: vor ieși mai curând decât noi, veteranii, edecarii! Pentru ei va fi un episod pe care îl vor uita odată cu libertatea câștigată. Dar prin ei, ceea ce se întâmplă aici, la camera 4 Spital, va deveni o mărturie publică!

Cuvintele lui Călinescu îl făcuseră cenușiu la față pe torționarul-șef. Îl urmăream pe Nicu cum se apropie de momentul când Țurcanu va reacționa violent. Poate și el sesiza că întinsese un arc ce putea să plesnească subit. A continuat într-un registru liniștit:

– Sunt cel mai în vârstă de aici. Mă puteți omorî pe loc, dar am obligația, morală cel puțin, să vă atrag atenția că ceea ce se petrece aici, în această cameră și poate și prin altele, oricât ar fi de secret, de ascuns, de confidențial, nu va putea rămâne neștiut, chiar peste zidurile înalte ale pușcăriei, oricât s-ar strădui unii sau alții.

Am încremenit. Călinescu ajunsese în buza prăpastiei și dacă nu se oprea era pierdut. A continuat:

– Domnule Țurcanu, ce am făcut în trecut, am plătit cu vârf și îndesat. Acum îmi cereți să-mi reneg convingerile și ideile! Este foarte greu. Pot spune, sincer, în perspectivă, că-mi este imposibil. Și ce folos aş avea? Odată ajuns afară, aş fi un străin pentru familie și chiar pentru mine!

Călinescu avea un mod atipic în a-și ține capul când se ambala în discuții: își împingea fruntea lui mare înainte ca un taure care vrea să se impună. Țurcanu nu părea contrariat de ce auzise și îl privea pe oltean cu ochii unui geambaș ajuns în târg căutându-și victima.

– Mai ai ceva de spus? i-a șuierat cu o notă severă de enervare.

– Da. Aș vrea să spun că nici eu, nici dumneavoastră nu vom scăpa cu viață din această temniță!

Pentru o clipă, Țurcanu a înlemnit și pe urmă l-a smucit către fereastră, nu înainte de a-l vedea congestionat la față.

Întrebarea am auzit-o în clar, pe un ton coborât:

– De ce, nebunule?

Călinescu deja sărise în prăpastie și nu putea pierde prilejul, ca înaintea sfârșitului, să i-o plesnească în față:

– Vreți un răspuns? Fiindcă ați mers prea departe! Poate mai departe decât s-a dorit... acolo sus!

Țurcanu a rămas la fereastra mușcată de ger, după care s-a întors către noi și ne-a zis cu o voce alterată:

– Marș la locurile voastre!

Șerban Gheorghe

Din suma cunoștințelor moștenite de la cei doi măștri ai mei de la penitenciarul Craiova, Marin Predoaica și Nelu Pucleanu, olteni get-beget cu toate calitățile și defectele rasei, am reținut unul dintre preceptele de fier ale anchetei și vieții în celular:

– *Băiatule, îmi spunea Predoaica având un aer de dascăl, și dacă îl vezi pe frati-tău adus la anchetă în fața ta, să nu te puie împielitatul să te duci către el și să-ncerci să-l îmbrățișezi cu ochii-n lacrimi. Nici muierile nu fac asta la noi, în Oltenia, darămite un bărbat ce ai pretenția a fi. Ține minte că fiecare recunoaștere a celui care îți este adus în față este a doua treaptă a condamnării lui, prima fiind evident faptul că a fost vândut, trădat de cei care poate mai târziu își regretă slăbiciunea. La anchetă și în pușcărie, odată ce te-ai despărțit de cineva, mai ales dacă îți este și drag, îl ștergi din minte! Explicația: niciodată când te reîntâlnești cu el, nu mai ai certitudinea că a rămas același cu cel pe care l-ai cunoscut și îmbrățișat cândva. Asta am pășit-o noi, pe pielea noastră, la Aiud, în timpul anilor dați de Antonescu și de magistrații lui, nemernicii!*

Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său – așa cum îl numisem noi pe Predoaica *ad-interim* – nu aveau o ordine în enunțul lor și, fiindcă erau multe, aveau cusurul că pentru noi, tinerii care eram încrezători în sosirea americanilor, păreau de prisos sau, și mai rău, ne întristau, oferindu-ne perspectiva unei pușcării îndelungate. Înțelepciunea în temniță nu este un *datum* extern sau de sorginte personală, ci este produsul direct, imediat și silnic al experienței tale și a celorlalți.

Când l-am văzut în lotul doi, vărsat în februarie la camera 4 Spital, pe studentul medicinist Șerban Gheorghe, l-am recunoscut pe loc și toată grija mea era concentrată astfel încât momentul intersecției privirilor să nu coincidă cu un *aide memoire* în care îmbrățișările să completeze drama. Pentru mine ar fi fost o invitație la moarte!

Îl cunoscusem la București, când, din dispoziția colonelului Căraușu, îl căutasem la hotelul din colțul străzii Brezoianu, ajuns cu ocazia naționalizării cămin studentesc, dar care în perioada interbelică își semnala existența printr-o firmă *Hotel Stănescu*. De statură medie, cu ochi vii, pătrunzători, tânărul legionar mi s-a părut corespunzător unei activități clandestine. Luasem legătura prin intermediul unui alt student, care mi-l recomandase drept șef al lui la Facultatea de Medicină. A doua întrevedere a fost productivă: m-a informat, atât cât a considerat necesar, asupra rețelei informative din județul Constanța, până la momentul acela – era vara lui '48. Coloana lor vertebrală rămăsese aceeași ca pe timpul lui Corneliu Zelea-Codreanu: colonia macedoneană, oameni dârji, hotărâți, care îi pusese cândva cu botul pe labe pe comitangiii bulgari – bandiți de pădure, prădalnici și criminali, care atacau periodic nu numai pichetele grănicerești române, dar și satele de la marginea Deliormanului. Mi-aduceam aminte că era seară, am băut o bere dublă la Gambrinus și am stat câteva ceasuri bune măsurând aleile Cișmigiului, vorbind în șoaptă și

uitându-ne din când în când în spate, de-a lungul aleilor unde plimbăreții deveneau din ce în ce mai puțini. Hotărâsem să ne mai vedem și eventual să ne facă o vizită la Craiova la unul dintre comandanții mei.

Acum pericolul mi se părea imens. Dacă medicinistul, la fel ca și ceilalți proaspăt veniți, părea că nu-și dă seama unde a ajuns, ar fi putut avea un moment de explozie sentimentală și toată construcția identității mele false s-ar fi prăbușit. Parcă îl și vedeam pe Țurcanu „ajutându-mă” să-mi fac demascarea:

– *Crucea mă-tii de bandit, m-ai tras pe sfoară! Făceai pe rătăcitu-n pușcărie! Bă, bandiților, uitați-vă la el, cum părea de nevinovat, iar el era nici mai mult, nici mai puțin decât șeful tineretului din cea mai puternică organizație paramilitară a Olteniei, a lui Carlaonț, generalul, cu zeci și sute de bandiți înarmați, care așteptau să lovească pe la spate Armata Roșie și regimul muncitoresc... Și ne spunea nouă vrăjeli cu familia lui, da' e plin de icre băiețașul ăsta. Ia spune-mi, Drăgoescule, care ai fost ajutorul lui, pe unde ați fost voi în iarna lui '48, prin ce munți ați hălăduit, cu ce scop și cine v-a trimis? Dar de frați-său n-ai nimic să-mi spui? Dar de franțuzaica aia nu-ți mai aduci aminte? Dar pe la ambasada engleză ai fost tu vreodată? Cum a fost cu funcționarul Vorvoreanu? Sau ceva generali, cum ar fi Atanasiu Jenică, n-ai putea tu să ne spui? Dar pe la munte, pe la stâne, n-ați lăsat voi ceva armament? Pe la Maria Magdalena aia din Retezat, de la cabana Pietrele... Dar ia fii tu sincer, Șuşene, că tu ai fost cel mai apropiat de general și de ăla, Cărbăușu, colonelul, de ce te-ai dus tu pe la Timișoara? Ăă? Să iei legătura cu... Ia spune-ne nouă cu cine! Și ce legătură ai avut tu cu Domoșneanu și cu colonelul Popescu de la Jandarmi, care juca la două capete.. Dar la Craiova cum ai stat cu doctorii, că toată ziua erai pe la profesorul Daniel, la Stăncescu, la Cănciulescu și la alți bandiți?? Dar de cimitirul Ungureni n-ai nimic să ne spui? Poate morții cinstiți vor să restituie clasei muncitoare... așa, niște galbeni! Eh, eh, câteva sute de cocoșei din '945 și ceva napoleoni din ăia scumpi, din secolul trecut! Și ia să-mi spui tu la sfârșit una babană, cum zice Vasile Pușcașu, ăsta cu mâna cât copita calului... Ia gândește-te cine vă dădea vouă pe sub mână planurile directoare 1/10000 sau 1/20000 ale țării, pe care numai Marele Stat Major le avea și pe care voi le copiați? Hai, scui pă, banditule! Te ascult! Poate îți aduci aminte, banditule, și de la București, când ai fost tu, de ce l-ai căutat pe amiralul Horia Măcelaru din ordinul lui Cărbăușu? Hai, dă drumul și borăște tot! Îți promit că te las în viață până le așterni toate pe hârtie și le și semnezi, de bunăvoie și puțin silit de noi!*

Cam așa ar fi putut să-mi spună Eugen Țurcanu după o vârsătură a lui Vlad Drăgoescu, care, ca descendent dintr-o familie ce număra câteva sute de ani îndărăt, se convertise surprinzător în celula Craiovei și-și încărcase conștiința cu numeroase victime în timpul anchetei Securității, printre care se număra și dârza figură a colonelului Petre Grigorescu.

De multe ori în viață mi s-a părut că am găsit o rezolvare, o scăpare, prin forțe proprii, prin intuiție, prin prudență și prin apariția unor șanse pe care nu le-am ratat. Ei, bine, pot să mărturisesc că în camera 4 Spital unde, chiar dacă eram înghesuiți, privirile se încrucișau fără voie, iar pașii se intersectau, oricât aş fi stat eu de

nemișcat precum faraonii în Valea Regilor, îmi părea totuși imposibil ca studentul Șerban Gheorghe să nu ajungă în cele din urmă să mă vadă, să mă recunoască și să mă îmbrățișeze.

Și totuși, ochii noștri s-au încrucișat, dar brațele au rămas nemișcate. El se așezase pe un prici lung de la nord, cam la jumătatea încăperii, lângă fereastra de răsărit, iar eu eram cu aproximație vizavi de el. Seara, înainte de stingere ne aruncam priviri încărcate de speranță și o dată mi-a făcut semnul crucii discret. Spre groaza mea, constatam că aproape în fiecare zi camaradul meu, cândva de luptă, era supus la chinuri și tortură. Mă obișnuisem cu maniera de lucru a lui Țurcanu. Primul act era un monolog lung de cruci, dumnezei, organe genitale, care toate se învăteau și se suprapuneau pe un singur fapt: că el, Țurcanu Eugen, avea mandat din partea clasei muncitoare și a administrației să dispună de viața noastră.

– Înțelege, bă, banditule? Eu hotărâsc dacă tu mâine mai ești în viață. Și, ce-i mai important, tot eu hotărâsc dacă tu ești nesincer și nu declari ce ai ascuns la anchetă sau cum ai să mori, că una e dacă îți dau una în ficat și în burtă și alta e dacă te dau pe mâna ăstora care mă înconjoară și care au înțeles care este calea de a ajunge mai repede afară.

A doua fază, care era cea mai chinuitoare, era concentrată pe o așteptare în *poziție de gândire*, când ticălosul strângea suficient material compromițător și trecea la ultimul registru, unde tortura era continuă și alimentată, din păcate, de declarațiile, în majoritate născocite, ale celorlalți foști camarazi.

Șerban Gheorghe organizase atât la Facultatea de Medicină Veterinară, cât și pe teritoriul Dobrogei, o adevărată rețea de rezistență anticomunistă, dotată cu armament și cu o infrastructură impresionantă. După cât era de chinuit, Țurcanu aștepta de la el fie confirmări, fie noi mărturisiri. Sub presiunea loviturilor, studentul gemea și de multe ori mi se părea că este la capătul rezistenței. Atunci, la un semn al lui Țurcanu, năvrapii îl lăsau câteva ceasuri și apoi îl lua din nou în primire până la epuizare. La final era aruncat plin de sânge pe un prici și Aristotel Popescu și Gherman, studenți și ei la Medicină, veneau să-și îngrijească *pacientul*. Câteodată pauza era de o zi, pe urmă Țurcanu, ca un dement, îl secera cu câteva picioare în burtă și juca pe el. Ajunsese de nerecunoscut, ochii i se îngropaseră, iar unul era pe jumătate închis. După respirația greoaie, cred că nu mai avea nicio coastă nefracturată.

Chinul a durat peste o săptămână și s-a încheiat tragic. În seara ce a precedat gestul său, am avut parte de o corespondență mută, din priviri și gesturi puține pe care ni le permiteam sub supravegherea plautoanelor.

Și-a făcut semnul crucii și a închis ochii pentru câteva secunde, ceea ce echivala în limbajul nostru surdo-mut că vrea să-și ia viața. Mă cuprinsese disperarea și i-am dat de înțeles că nu aveam voie, creștini fiind, să luăm ceea ce nu ne aparține – viața... M-au ajutat și degetele și poate și fața să-i transmit mesajul meu. Părea însă nestrămutat în hotărârea sa.

Spre crucea nopții l-a luat Țurcanu și, însoțit de el și de gardianul Lăzărescu, pe care l-am văzut în pragul încăperii, au dispărut. Numărul de dimineată s-a făcut fără

el și fără Țurcanu, dar nu era ceva neobișnuit. De multe ori călăul rămânea peste noapte cu victima ca să o *convingă* în felul lui... În jurul prânzului a început forfota. Primul care a intrat, cu o mutră încruntată, mestecând înjurături, a fost Dumitrescu. Lângă el, cei doi șefi de gardieni, Mândreș și Gheorghe Ciobanu.

– P-ăștia i-ai numărat?

Întrebarea a fost idioată, de parcă cineva ar fi încercat să evadeze. Amândoi au dat din cap. Dumitrescu s-a uitat la noi ca și cum ne-ar fi văzut prima oară.

– Ce aveți, mă, de împărțit, bandiților, de vă tot pociți unii pe alții?

Canalia se făcea că nu știe și nu vede că numai unii erau cu lovituri pe față și răsturnați pe priciuri, cu fracturi. A trântit ușa înjurându-și subalternii că nu au fost vigilenți. Peste câteva minute a intrat Țurcanu, nervos foc și cu ochii pară. În prag apăruse un civil cu o mutră de Țigan. Mai târziu am aflat că era faimosul Marina Ion, șeful Biroului de Inspecții de la penitenciarul Pitești. Părea întunecat la față și l-am privit preț de câteva secunde.

– Bă, ascultați-mă ce zic! Aștia care ați căzut pe ciment și care v-ați împiedicat între voi – aici a rânjit –, într-un minut să vă văd sub prici! Și să dea dracu' să vă aud că scoateți o vorbuliță că de mâna mea muriți! Sau că v-apucă tusea sau junghiul de jos, de pe podea! Executarea!

Ne uitam unul la altul și am făcut constatarea că fără vânătași și echimoze erau numai ei, locotenenții lui Țurcanu.

– Bă, nu toți, doarăștia pe care v-am mângâiat mai mult: Iosif, Cornel Pop, Bogdanovici, Calciu... și tu, Călinescule, dar ești cam voluminos. Vă atrag atenția că vom avea o inspecție de sus. Nu scoateți o vorbă, fiindcă are cine să răspundă.

Țurcanu a rămas și și-a aranjat scena, celălalt a dispărut cu o mutră îngrijorată, nu înainte de a mai schimba câteva vorbe cu călăul-șef.

Am așteptat mai mult de un ceas. Celularul tot încremenise, nu se auzea nicio ușă deschizându-se, niciun glas sau zgomot. Târziu, pe la 3-4 după-amiaza am auzit pași numeroși oprindu-se în fața încăperii ce preceda 4 Spital.

Primul care a intrat a fost Dumitrescu, urmat de un ofițer politic care avea o față destinsă, spre deosebire de director, încordat ca un arc. Cel de-al treilea personaj, ce părea central, mi-era cu totul necunoscut. Mai târziu am aflat că îl chema Antipa și avea o poziție înaltă în D.G.P. Ceilalți trei-patru aveau un aer indiferent și păreau obișnuiți cu inspecțiile de rutină. Erau tineri!

Inspectorul s-a uitat cu atenție la noi, dintr-o parte în alta a încăperii. Căuta ceva, căuta pe cineva, într-un sfârșit a pus o întrebare neroadă:

– Când a fost ultima oară când ați ieșit voi la... plimbare?

Nimeni nu i-a răspuns, Țurcanu s-a abținut, cum era și firesc, și a sărit politicul și i-a șoptit ceva, la care Antipa a părut nemulțumit.

– La baie mergeți?

De data asta Țurcanu s-a grăbit să răspundă fără să roșească:

– În fiecare săptămână, domnule inspector, cu regularitate.

Dar inspectorul nu-și ascundea nedumerirea și l-a întrebat ceva, *sotto voce*, pe Dumitrescu, care a răspuns cu voce tare:

– Toți au aceeași porție, o știți... N-am de unde să le dau mai mult.

– Dar asistență medicală au?

Un individ în halat alb, cam la vreo treizeci și ceva de ani, robust și parcă purta ochelari, și-a făcut loc precizând inspectorului că dacă nu el ca doctor al penitenciarului, cel puțin asistentul medical Ciortan, vine săptămânal în fiecare celulă.

Inspectorul era încruntat. S-a mai uitat o dată la noi circular și am avut convingerea că *aflase* tragedia celor șapte-opt sute de studenți supuși unui regim bestial.

Liniștea s-a coborât apoi, străpunsă doar de zgomotul hârdaielor ce poposeau celula de celulă, vărsând conținutul unor coji de cartofi sau al câtorva zeci de boabe de fasole. Mai jos însă, la subsol, pe o masă de ciment zăcea cu craniul zdrobit studentul Șerban Gheorghe, care preferase să-și curme viața aruncându-se în golul scărilor, nu numai din dorința de a-și stinge suferințele, dar și în nădejdea că sacrificiul său suprem va însemna poate sfârșitul sinistrului măcel.

Cociu Barba

Era negricios la față, cu o mutră de machedon get-beget, colțuros în vorbă și-n chip. Peste ani am aflat că absolvise Politehnica la București și era inginer diplomat constructor!! Cu ceilalți machedoneni, puțini la număr – vreo doi-trei, ale căror nume nu le-am reținut –, vorbea în dialect și repede. După cum îl chinuiau Țurcanu și șleahta lui de criminali, bănuiam că avusese o activitate îndelungată în cadrul Mișcării legionare; ba chiar era acuzat că participase la rebeliunea din ianuarie 1941 și reușise să se *expatrieze* în Germania. Se reîntorsese în țară și fusese arestat în 1946, apoi eliberat și rearestat în 1948, cu prilejul miilor de arestări de pe tot cuprinsul țării din 15 și 16 mai.

L-am decupat din decorul martirilor atunci când, într-o noapte, poate spre sfârșitul ei, ne-am trezit în urletele animalice ale *dementului* Țurcanu. Se răfuia cu un camarad de-al nostru de suferință, care încercase să-și ia viața. Era chiar Barba. Pe cât am putut să înțeleg, tentativa nu reușise întrucât zelosul planton observase dăra de sânge ce se scurgea de sub pătură. Din motive știute numai de el, călăul-șef nu l-a zdrobit în picioare pe Cociu. Mi-am închipuit că primise instrucțiuni ca pe viitor să evite astfel de gesturi atunci când ancheta nu era finită. Era singura explicație pe care puteam să o dau imediat!

În luna februarie programul serilor de tortură alterna, iar chinurile începuseră să se diversifice. Se renunțase la pironirea becurilor, cu ochii țagă, în favoarea altor măsuri ce intrau în încălzirea *bandiților*: Genuflexiuni și aruncări pe burtă până când cădeai leșinat, ridicarea brațelor până la epuizare, parcurgerea încăperii în ritm de broască, la fel, până în clipa când îți pierdeai cunoștința ca să fii înviorat prin ropotul de pumni și ciomege ce se abăteau în cascadă.

Pe la mijlocul lunii, supliciul s-a amplificat și pervertit.

– Bă bandiților, tot sunteți voi camarazi de suferință și frați de cruce. Ia să vă dau eu prilejul să fiți mai aproape unul de altul! Iosife, ia vino încoace! Mă, ascultă la mine! Când îți vine să te piși, ridici mâna!

Cu coada ochiului ne uitam unii la alții, cei cu care mai aveam o corespondență optică, pentru că, din păcate, cel puțin o treime o pierdusem cu înființarea comitetelor de demascare și supraveghere. Cel mai aproape și în unghi deschis, chiar vizavi de mine, era Nicu Călinescu, care părea marcat de faptul că-și pierduse un ochi dintr-o lovitură cumplită, chiar în *noaptea Sfântului Bartolomeu*, în Ajunul Crăciunului.

Am încercat de câteva ori să-i prind privirea. Părea absent și numai din când în când își arunca ochii către noi. Se știa supravegheat permanent, ca unul ce era considerat, după săptămâni întregi de observație, drept mentorul nostru.

După masă, în aceeași zi de februarie, cam la mijloc, am asistat la un scenariu care numai din mintea alienată a lui Țurcanu putea să izvorască. Sub lovituri cumplite în stomac, în piept și în gât, am fost obligați să urinăm unul în gura altuia.

Spectacolul mi s-a părut monstruos și s-a repetat câteva zile, însă pe un număr restrâns de subiecți. Laitmotivul era rezumat admirabil de Țurcanu:

– Bă, asta meritați voi și e bine că vă umiliți unul pe altul.

Urinatul reciproc era precedat de reprize întregi de scuipat, pe care Țurcanu le ordona spre hazul bandei sale de asasini! Experimentele scabroase se transformau treptat în noi probe fâțișe și incontestabile ale nebuniei celui care primise dreptul de viață și de moarte asupra tineretului universitar încarcerat la Pitești, dintr-un ordin ce, cu siguranță, depășea cota D.G.P.-ului, dar era subsumat forurilor înalte ale partidului. Spectacolul era cumplit și, pe cât am putut observa, efectul era invers proporțional cu intenția călăilor, care ar fi dorit să înfrângă și cele mai dârze caractere, împingându-le în prăpastia delațiunii. Cred că am avut sentimentul, ba chiar convingerea, că suntem dați pe mâna unor psihopați, care au primit misiunea să ne elimine prin cele mai cumplite mijloace și, în consecință, declarațiile și mărturisirile erau numai un decor. Ulterior, obiectivele comandate de sus s-au împletit, delațiunea rămânând însă prima condiție împlinită indiferent dacă victima își pierdea viața odată cu ea. Laitmotivul era suveran: *Prin demascare, la reeducare!*

Observam, și cred că nu numai eu, că de la o săptămână la alta, mijloacele de tortură deveneau din ce în ce mai sofisticate în morbiditate și impact și mă întrebam îngrozit unde se va ajunge peste alte două-trei săptămâni, când va intra în *laborator* seria a treia.

Chirică Bălănișcu

Din sarabanda demascărilor din interior și exterior, din activitatea furibundă, dementială a comitetelor născute din porunca lui Țurcanu, unde mulți încercau să-și salveze nu numai pielea dar, bănuiam eu, și rudele mai apropiate care erau vâdate fără milă, anchetate și demascate fără scrupul chiar de către foștii camarazi de pușcărie sau de activitate subversivă, m-a surprins și emoționat, de ce să n-o spun, curajul unui tânăr student de la Facultatea de Matematică din Cluj. Despre el aflasem încă de la Craiova, în penitenciar, că e o excepție a facultății, considerat drept cel mai bun student al vestitului profesor și autor Nicolae Abramescu, șeful catedrei de logică matematică. Picase în urma unor delațiuni chiar în faimoasa noapte de 15 mai 1948, când aproape o mie de studenți, floarea tinerimii universitare române, fuseseră arestați pe întreg cuprinsul țării; planul, evident, fusese alcătuit în cele mai mici amănunte sub directa supraveghere a lui Nicolschi (Grünberg) și supus aprobării Biroului politic executiv. Listele au fost semnate de însuși reprezentantul N.K.V.D.-ului în departamentul Securității, generalul Pintilie – Bodnarenco sau Pantelei, cum era alintat de tovarășii săi din conducerea ministerului. Tânărul student a fost anchetat dur la Securitatea regionale Cluj, unde anchetatorii români și maghiari aveau ca maestru și profesor pe una dintre cele mai înfiorătoare figuri ale proaspetei Securități, colonelul Patriciu, care ordonase numeroase execuții cu prilejul înființării gospodăriilor agricole. Dar tânărul matematician avea un *mare păcat* în ochii Securității. Ajunsese să fie numit chiar Șeful Frățiilor de Cruce pe întreg Ardealul. Torturat bestial, își pierduse o mare parte din dantură la Cluj, iar acum îl aveam, nu departe de priciul meu, spre fereastră de apus. Făcea parte din tura a doua, așa cum o botezasem în gând, care fusese vărsată la sfârșitul lunii ianuarie sau la începutul lui februarie.

În după-amiaza aceea Țurcanu ne pregătise un număr special; pesemne, judecata tânărului student de la Matematică devenise subiectul programat de el sau de alții al anchetei. S-a dus la masa centrală și s-a sprijinit cu spatele de ea, iar victima era *fixată* la circa un metru și jumătate de el. Părea relaxat și vorba îi era domoală, moldovenească.

– Mă, băiete, știu cine ești încă de pe vremea când eu eram la *Ieși*. Am auzit că erai și un student de frunte în anul tău. Să-mi spui mie acum, și să te audă toți de aici, de ce ai ajuns tu mare sculă la legionari. Ai să gândești, dacă îmi cunoști trecutul de bandit, că și eu am fost câtva timp lângă ei, însă există o diferență mare între noi: o dată că, dându-mi seama de ce poame sunt, mi-am luat tălpășița și a doua oară că, ajuns în pușcărie, mi-am denunțat ticăloșiile și am pornit pe un drum care m-a adus aici.

Bălănișcu i-a răspuns liniștit și fără intenția unei demonstrații *pro domo*:

– Domnule Țurcanu, întâi vă cer permisiunea să vă spun ce gândesc, iar dacă, în viitor, am să mă contrazic, să știți că nu voi fi sincer și că blestemata asta de carne, care ne târăște prin viață, și-a spus cuvântul. De altfel, nu fac altceva acum decât să-l

imit și eu pe cardinalul Mindszenty al Ungariei, care a anunțat că dacă va fi arestat și anchetat...

Țurcanu l-a întrerupt brutal.

– Bă, ți-am dat voie să vorbești despre tine, Bălănișcule, nu despre alții! Și mânia i-a încordat mușchii feței.

Intervenția călăului-șef părea că nu l-a tulburat pe Bălănișcu.

– Mă iertați, am vrut să fiu sincer... ce ne recomandați dumneavoastră mereu!

– Lasă-mă cu sinceritatea ta, i-a întors-o Țurcanu, că asta te-a adus la pușcărie. Măcar acum să-ți dai seama ce prostie ai făcut...

– Domnule Țurcanu, asta e punctul dumneavoastră de vedere și poate prostia mea își dă mâna cu înconștiența când mai cred că un dialog ar putea convinge pe cineva. Eu m-am născut într-o familie de țărani săraci, din Ardeal. Săraci, dar cu frica lui Dumnezeu.

– Bine, bine, treci peste fleacurile astea, că toți am fost botezați. Cum ai ajuns tu să te înhăitezi cu bandiții?

– Păi, e simplu. Am citit și eu, ca și alți tineri, *Cărticica șefului de cuib și Pentru legionari* și am crezut că regăsesc în ele tot ceea ce am învățat eu la școală, la liceu și la facultate: să țin la satul meu, la dascălii mei, să-mi cinstesc părinții și multe alte lucruri bune și de necontestat! Asta-i tot!

– Lasă, măi, nu mă vrăji pe mine! Dar ca să ajungi șef al Frățiilor de Cruce a trebuit să ai activitate, să vorbești, să convingi... să îmbraci cămașa verde...

– Domnule Țurcanu, nu am îmbrăcat-o, fiindcă nu am mai găsit nici una, după '44!

– Ca să vezi ce pagubă te-a încercat! Ia spune-mi, Bălănișcule, de ce crezi tu că vă tot bat?

Chirică i-a răspuns cu viteza luminii:

– Excluzând faptul că v-ar face plăcere, ceea ce ar fi grav pentru noi, există o singură explicație: durerea, suferința, chinul, așa zice, te obligă să nu ai decât o singură opțiune.

Țurcanu îl asculta cu atenția încordată și aștepta momentul când își va arunca pumnul musculos în fața preopinentalului.

– Și care zici tu că e aia?

– Să ajungi să fii precum evreii din ghetoul de la Varșovia, când au venit SS-iștii să le mai ceară încă un spor de aur și diamante.

Țurcanu devenise curios.

– Și ce le-au răspuns naziștilor?

– Nu le-au mai zis nimic, au început să râdă. Nemții mirați le-au cerut o explicație. Iar ei, senini, le-au declarat că nu mai au nimic ascuns.

– Și? Ce legătură are?

– Are, fiindcă dumneavoastră ne cereți să trecem dincolo, dar să deșertăm tot ceea ce am avut ascuns în viața noastră.

Țurcanu a dat din cap și pe urmă l-a întrerupt:

– Vă ajut și eu cum pot, după cum vezi sau chiar simți.

– Domnule Țurcanu, trecerea dincolo nu se poate face cu pumnii-n burtă.

– Ba da, ei te ajută să mergi mai repede către noi. Ia zi pe scurt, care e problema ta?

– Mi-e teamă că atunci când nu o să mai am nimic de ascuns, nu am să râd precum evreii, dar nu voi mai fi eu, Chirică Bălănișcu.

Țurcanu a încheiat dialogul, uitându-se roată la noi.

– Asta și vreau! Părea mulțumit și a adăugat molcom, ca pentru sine. Te voi ajuta și eu... din răspuțeri! Și a rânjit.

După câteva zile de pauză, când Bălănișcu părea uitat, a urmat un lung serial de torturi instrumentate asupra lui, toate în absența lui Țurcanu. În fond, am gândit că trecuse ca *modus operandi* la o experiență, nu demult încheiată, ce a dus la descompunerea și depersonalizarea lui Costache Oprișan, șeful F.D.C. pe țară, pe care îl transformase într-o jalnică făptură automată, respondentă numai la ordinele sale.

Comitetul

Încă din libertate aveam oroare de ceea ce înseamnă colectiv și colectivă. Repulsia o căpătasem atât din presa de război, unde nu exista număr care să nu conțină, pe lângă o ilustrație bogată, și reportaje propagandistice, unele scrise cu talent, iscălite de Ionel Dumitrescu, dar și din contactul direct cu o parte din basarabenii refugiați în '40 care se întorseseră pe pământurile lor și nu mai găsiseră decât cenușă și ruine. Atunci, campania continuase în est și, rând pe rând, până la Cotul Donului și Stalingrad, armata română și, în special, țaranul român, au avut ocazia *de visu* să constate nu numai beneficiile impuse populației rurale prin proliferarea colhozurilor, dar și aspectul real al satului sovietic, rezultat din intensă naționalizare a pământului, după ce, în 1917, zecile de milioane de mușici fuseseră atrași de revoluție prin exproprierea totală a celor avuți și *împroprietărirea acelor care muncesc*. Trezirea lor a fost tragică și bruscă, iar marea răscoală a țăranilor din regiunea Tambov a fost înăbușită sălbatic în sânge. Este de remarcat represiunea armată, dirijată de viitorul mareșal al U.R.S.S., Tuhacevski, după ce se acoperise anterior de o glorie odioasă în 1918, prin înăbușirea revoltei marinarilor de la Kronstadt.

Apariția așa-ziselor comitete a mers în paralel cu începutul demascării, în care se cerea, în primul rând, imaginație: trebuia să-ți prezinți familia ca un cuib malefic al reacțiunii, exploatării și imoralității. Știu că am râs în sinea mea când l-am auzit pe fiul șambelanului de la Sinaia declarând că taică-său avea peste zece amante în stațiune și alte zeci pe la alte domenii ale Coroanei. Țurcanu s-a încruntat la el și i-a zis:

– Bă, Soare, tactu a fost pașă sau sultan? Cine mă-ta te crede pe tine?! Și l-a pocnit cu un croșeu scurt în burtă. Mai bine, spune-ne ce făcea taică-tău cu bălbăitul ăla de rege...

Până la plecarea mea, bietul Nelu a avut parte de câteva runde sângeroase când i-au luxat chiar un braț în bățai. Dintr-o demascare a sa am aflat însă un lucru care m-a pus pe gânduri și care l-a incitat și pe Eugen Țurcanu:

– Bă, Neluțule, degeaba ți-am pocit eu fața și te-am invitat să nu bați câmpii și să nu ne spui nouă gogoși. Cum a fost mă, banditule, când ați împachetat la început de decembrie lucrurile lui Mihăiță, regele nostru cu mii de locuințe prin țară și cu vreo sută de mii de hectare căpătate din sudoarea țaranului român, și le-a luat cu el în vizita la regina Angliei? Ia zi pe-adevăratelea!

– Am scris, domnule Țurcanu, tot ce am aflat de la taică-miu, care a fost de față, a fost obligat! Au fost încărcate în zeci de lăzi, zeci de tablouri.

Țurcanu, mimând surprinderea:

– Ei, și? Era averea lui.

Soare fusese *încălzit* bine și vorbea greu:

– Da, dar nu toate. Asta îmi spusese tot taică-meu.

– Și ce ți-a mai spus deșteptul de taică-tău?

Nelu Soare nu părea convins că trebuie să vorbească.

– Hai bă, borăște! Că aicea suntem doar între noi și nici pasărea nu pătrunde. Hai, zi... că ți-ai luat porția de poceală pe ziua de astăzi.

Nelu se făcea că nu înțelege:

– Păi, am scris tot, domnule Țurcanu, ce vreți să mai scriu? Numai așa, ca să inventez...

– Bă, f...-ți crucea mă-tii, am răcnit la voi și v-am învățat pe toate fețele, să nu umblați cu șoalda cu mine. Ce-ai scris nu se potrivește cu ce îmi declari tu acum, așa e, mă? De ce îmi ascunzi tocmai mie ce-ai trecut pe hârtie?

Nelu încercă în van să se apere:

– Nu, domnule Țurcanu! Dar am avut timp să mă gândesc dacă taică-meu m-a mințit sau...

– Bă, n-o mai întoarce ca la Ploiesti, că te calc în picioare! Ai scris că a fost de față, de la început până la sfârșit, un ofițer superior, parcă colonel sovietic. Așa e sau ba?

Nelu Soare, concesiv și timorat:

– Așa e, așa a fost, dom' Țurcanu, dar poate s-a înșelat bătrânul...

Țurcanu, murmurând mai mult pentru el:

– Ce să se înșele? Că armata română nu își schimbase uniforme... Bă, bandiților, asta demonstrează că regimul comunist a recunoscut meritele regelui Mihai și că poporul român, când i-a dat un picior în fund, i-a îngăduit să ia cu el bunurile pe care le adunase pe seama țaranului și muncitorului jefuiți!

S-a întors cu fața la noi și ne-a măturat cu privirea, așa cum îi era obiceiul, înaintea furtunii:

– Vă iau pe toți de la un capăt la altul și vă fac chiseliță! Mie să nu-mi umblați cu fuse strâmbe! Ce ați declarat aicea să fie întocmai cu ceea ce scrieți pe hârtie, în fața tovarășului locotenent... S-a corectat imediat: Domnului locotenent sau domnului director, care ne-a oferit această ocazie, să ne vărsăm icrele nemerniciilor noastre! Ce a făcut banditul ăsta să nu se mai repete! Ce v-a ieșit pe gură să fie și pe hârtie!

Dialogul cu Nelu Soare a avut o încheiere neplăcută pentru toți.

– Ia faceți voi cincizeci de flexiuni, ca să vă aduceți aminte pe viitor că ceea ce ați declarat aici trebuie să se adune cu ceea ce ați scris pe hârtie! Și să vă feriți să spuneți vreo minciunică, că vă zdrobesc în picioare ca strugurii-n teasc!

Pitești – în ajunul plecării

În seara aceea, Eugen Țurcanu ne părăsise imediat după invariabilul meniu, arpacașul ce adăpostea și câteva steluțe de ulei. Ne obișnuisem cu fiertura, o înghițeam cu nesăț, chiar cu lăcomie. Eram toți tineri și organismul ne cerea ca măcar pentru câteva ceasuri să potolim cumplita și devoranta foame, ce ne sfâșia vintrele precum colții unui lup hămesit. De ani de zile făceam socoteli științifice, apelând la anemicele noastre cunoștințe de nutriție generală și, oricât am fi dorit noi să fim de generoși cu regimul alimentar impus de D.G.P., tot la cinci-șapte sute de calorii per diem ne apropiam, cu bunăvoință!!

În camera de tortură 4 Spital, tăcerea impusă era regină. Plantoanele aruncau ochii roată și nimeni nu avea voie să schimbe măcar o șoaptă cu vecinii săi, darămite cu camarazii din organizația căreia i-a aparținut. Călăii, obosiți după partida de schingiuri, care durase aproape toată ziua, își măcinau probabil gândurile, punându-și aceeași întrebare: când va veni șeful și pe cine își va vărsa mânia în noaptea ce urma. Nu departe de ei, Alexandru Popa se odihnea cu fața în sus, pe prici, reflectând și el poate la desfășurătorul acestei reeducări. Dintre toți, îmi concentrasem atenția în acele clipe de demență acută și colectivă pe Țurcanu și Alexandru Popa, zis Țanu. Era cam de 1,70 m ca înălțime, cu o pronunțată calviție, ochi mici negri, iscoditori și pătrunzători. Față de ceilalți, care-și manifestau bestialitatea cu ușurință și cu lejeritatea unor roboți, Țanu Popa dovedea și el o intoleranță premeditată față de victime, unele chiar muribunde, intoleranță ce cred că stârnea până și admirația lui Țurcanu. De câteva ori, însă, în orele de tortură, l-am văzut cu ochii în gol. La început făcea echipă cu schingiuitorii mimând, sau poate chiar simțind, ura împrumutată de la Țurcanu, suprapusă pe un fond ancestral moștenit de la cine știe ce progenitură anterioară asiatică. Ulterior, constatasem o detașare: bătea și lovea cu aceeași sălbaticie, dar cu privirea absentă, ca și cum n-ar fi fost prezent în ceea ce făcea și brațele nu i-ar fi fost comandate de aceeași rațiune. Fixându-l și mai atent, am ajuns la o concluzie ce m-a înfiorat: devenise în mai puțin de o lună modelul călăului perfect care primește ordinul și îl execută fără murmur, mai ales, fără o angajare afectivă. În comparație cu Pușcașu, Livinschi, Mărtinuș, Sobolevski, Bogos și alții, care erau dominați de instincte vizibile, declanșate și sporite sub privirea atentă, ce provoca emulație, a lui Țurcanu, Alexandru Popa reușise cred să urce treapta perfecțiunii, când poți să torturezi și să ucizi gândindu-te la un apus de soare sau la culoarea ochilor unei iubite fără adresă. Văzându-l întins pe patul de fier, puteam să cred că-și făcea un bilanț, gândindu-se în primul rând la angajarea sa în reeducare. Probabil că o acceptase ca pe un lucru necesar și la timpul potrivit, după pronunțarea sentințelor. Era unica salvare, demult își pierduse nădejdea de la o eliberare provocată de un nou conflict mondial, după ce tocmai se terminase unul de curând. Europa avea o istorie ciclică și trebuie să fii imbecil să nu consimți, fără prefăcătorie, că rușii ajunseseră la Praga și la Viena de conivență și în deplină înțelegere cu americanii. În consecință, țările ocupate de ei vor mai rămâne așa până

când va veni un alt val, o altă opinie politică în Europa. Deci, o pauză de cel puțin douăzeci de ani. Oricum, nu avusese de ales și alternativa unei reeducări, cu sau fără conștiință și acceptare, era singura posibilitate de a ieși mai repede și nu la termen din temniță. Era tânăr, putea să îndure chiar și umilința celor de acasă, când, eventual, ar fi aflat de comportamentul său din temniță. Aveam convingerea că mai era un motiv care l-a făcut pe Țanu Popa să treacă necondiționat de partea lui Țurcanu: participarea directă și implicarea administrației de la director până la ultimul gardian în acțiunea din penitenciar. Îi plăcea să creadă, bănuiam eu, că cei de aici, cu ofițerul politic Marina în frunte, aveau mână liberă pentru ceea ce făceau reeducații. Altfel nu-și putea explica cum de s-a trecut peste un regulament atât de strict al penitenciarelor. Oricum, indiferent ce gândea Țanu Popa, eu îi anticipam un viitor angajat totalmente în experimentul la care participam cu toții, victime sau călăi. Uitandu-mă la el îmi aduceam aminte de un sfat gratuit primit de la un individ în temnița Craiovei, între două anchete. Părea de circa șazeci de ani, avocat de meserie și, bănuiesc, proaspăt informator al Securității.

– Cărțile sunt făcute băiatule, îmi zicea, și sunt pe mâna rușilor. Nu te sfătuiesc să stai nici măcar la marginea focului, darămite să intri în el. Nu câștigi nici tu, nici țara; mai bine vezi-ți de facultate și pune-ți ochelari de cal să nu mai vezi nimic în stânga și-n dreapta ta. Fii sincer cu Vasilescu (anchetatorul-șef), spune-i ce ai făcut și ai să vezi că va fi bine!! La anchetă ești întotdeauna singur, nu te ajută nici mă-ta, nici tac-tu și nici vreun prieten sau vreo iubită. Să ai scrupule numai în privința ta și să nu uiți că nu trăim decât o dată. O zi de pușcărie nu poate fi înlocuită nici cu zece de libertate, darămite un an. Fă-te rudă cu dracul, chiar dacă va trebui să-i mângâi coarnele, dar fă-o înainte de a te înțepa în ele. Ai viața înainte și pentru ea nu există stigmat sau decorație, compromis sau delațiune. E numai a ta și numai tu poți fi beneficiarul ei!!

În ceea ce-l privește pe Țanu Popa, puteam să-i împrumut o judecată în siajul evenimential și cred că un gând îi înțepenea rațiunea: „După ce i-om bate și omorî pe cei care ni se împotrivesc și vom stoarce de la ei chiar și ce nu au făcut, ce vom face noi, inițiatorii?” Știa că sunt zeci de mii de arestați, poate sute de mii. „Nu poți să-i treci pe toți prin tortură”, putea lesne gândi. Și pe urmă era imposibil să nu se afle, oricât de severe erau măsurile și dispozițiile. Cum puteai să crezi că, în timp, dacă experimentul va mai dura, nu se va afla și peste hotare? Chiar dacă în judecata lui se putea strecura gândul că deja fărădelegile de la Pitești erau cunoscute, pesemne își găsea un răspuns logic în faptul că acestea nu trebuiau să fie cunoscute decât de către un cerc redus din conducerea de la București. Totuși, din cele ce se puteau constata la fața locului, se depășiseră chiar și cele mai severe indicații în a stoarce declarațiile. Și mai era ceva care îi scormonea judecata: cât vor putea continua asasinările de la 4 Spital, fără ca acțiunea să fie cunoscută peste granițe. Și atunci toți se vor spăla pe mâini, chiar și inițiatorii! Și vor rămâne numai... Toate aceste gânduri i se învălmășeau în minte lui Țanu și puteam crede că se ruga satanei să-l elibereze dincolo de zidurile pușcăriei cât mai curând și înainte de dărâmarea lor.

La Pitești ropotul sacadat al talăngii de la Craiova fusese înlocuit cu un semnal sonor ce evada peste ziduri, cred, până la șoseaua de acces din cartierul Trivale. Procesiunea numărului de seară a fost deschisă de către gardianul-șef Ciobanu, de talie mărunță, care nu avea ochi decât pentru evidența arestaților. De câțva timp, de când cei chinuiți nu mai puteau sta în picioare, întreba direct „Câți ai bolnavi în cameră?” În fond, se făcea că numără și primea efectivul camerei pe încrederea celui care i-o raporta, în speță Livinschi, Pușcașu sau, rareori, Țurcanu (când era prezent). Evident că i se recomandase să nu insiste asupra celor torturați care stăteau întinși, mulți în nesimțire, pe priciuri. Observasem de ceva vreme că suita ofițerului de serviciu, compusă din sergenți sau sergenți majori, puțini la număr, băieți tineri în general, evita să ne arunce o privire directă. Aveau și de ce. Urmele bătailor groaznice erau ușor observabile pe fețele și mâinile noastre. Peste ele se suprapuseseră altele, mai mari și mai dureroase. Loviturile puternice primite cu obiecte tăioase sau dure ne brăzdau obraji și, oricât ar fi primit ei explicații și justificări că administrația nu se amestecă în reglările de conturi între bandiți, litera regulamentului era grăitoare: orice încercare și manifestare a deținutului încarcerat de a provoca și întreține o stare ce ar pune în pericol prezența administrației pe întreg cuprinsul penitenciarului este imediat și sever suprimată. Poate nici n-au avut nevoie să recitească regulamentul interior, fiindcă atât comandantul, cât și ofițerul politic le atrăseseră atenția asupra unui regim special dirijat și condus de către organele superioare ale Securității. De altfel, participarea administrației, pe care nu am prins-o decât fragmentar în noaptea Ajunului, întrucât fusesem printre primele victime luate în primire de Țurcanu și companionii săi, rămânea o certă dovadă a complicității corpului de comandă, în frunte cu directorul Dumitrescu, la acel carnagiu consumat în Sfânta Noapte a Nașterii Domnului.

Minutele treceau greu, prefăcându-se în seara aceea în ore de așteptare.

Nu întotdeauna prezența lui Țurcanu după stingere – ora 22.00 – era o certitudine că anchetele lui luaseră sfârșit și că bandiții puteau să se odihnească netulburați pe priciuri sau sub ele. Ba dimpotrivă, capo di tutti capi simțea o plăcere sado-masochistă din faptul de a ne lăsa să ne refugiem în somn, în speranța că nimeni nu ne va tulbura, pentru ca apoi să ne mângâie mădularele cu ranga. Deșteptarea era, în general, colectivă, însoțită de rânjetul său clasic, asociat cu un răcnet scurt:

– Deșteptarea, bandiților! F...-vă mama voastră, ați dormit destul. Acuma a venit timpul să vă înviorați. Ia faceți voi fiecare câte cincizeci de flotări și vreo sută de flexiuni și pe urmă stăm de vorbă!

După ce ajungeam learcă de sudoare, urmau ordinele directe:

– Măi, Iosive, pe cine ai tu camarad din lot aici? Ia arde-l la țurloaie și dă-i pe sub fălci până când i-or sări măselele din gură și sângele din trompă. Aveți de grijă, știți lecția, dacă pe invers nu răspundeți la fel, vă ia Văsilie în primire și învățați din labelle lui ce înseamnă o caldă îmbrățișare camaraderească legionară.

Am constatat pe propria-mi piele că programul bătailor reciproce, mai ales între membrii acelorași organizații, nu era doar o distracție pentru Țurcanu. Cu

acest prilej nenorocit își alegea viitorii locotenenți, dintre cei ce se manifestau cât mai dur-bestial față de foștii lor camarazi. În privința asta, Nuti Pătrășcanu, ajutorul tortionarului-șef, avea o slăbiciune pentru cei care îi fuseseră șefi, mutilându-i cu o furie demențială!

Dar numărul de excepție al lui Țurcanu era altul și îl aplica cu o grijă demoniacă. Sosit noaptea, în urma întrevederilor cu regizorii de la București sau cu ofițerii politici ai penitenciarului, care îi semnalau prezența vreunui alt bandit ce-și camuflase până atunci activitatea subversivă sau șubrezenia unor declarații, călăul se odihnea câteva ceasuri și după miezul nopții se apropia ca o reptilă de victima care era în somn, repezindu-și brațul scăpat ca dintr-un arc în beregata anchetatului. Urmau zbateri prelungite cu horcăieli cumplite. În cele din urmă, victima era aruncată pe celebra masă neagră, unde era măsurat de sus până jos, pe față, gât, piept și organe genitale cu tot arsenalul de răngi și picioare de capră pe care le avea în dotare echipa de călăi.

Într-o noapte, spre sfârșitul lui februarie, Țurcanu ne-a trezit pe toți și ne-a anunțat cu glas domol că va face o judecată asupra unui bandit demascat prin propriile sale declarații. Și fiindcă îi plăcea să prelungească așteptarea și citea pe fețele noastre nedumerirea, ne-a întrebat făcându-și ochii roată:

– Bă, bandiților, crucile voastre de ticăloși, mult timp credeți voi că mă mai trageți pe sfoară pe mine cu minciunile voastre, cu declarațiile voastre de doi bani?! Ia să spuneți voi, acum, în toiul nopții, care a fost nesincer și mi-a înșirat bazaconii pe hârtia asta oferită de clasa muncitoare?

O liniște de moarte se așternuse pe chipurile noastre. Nu ne mai uitam unii la alții, fiindcă simpla privire adresată unui fost camarad ar fi însemnat pe loc complicitate și sancțiune.

– Tăceți din gură, bandiților? V-a pierit glasul? N-are nimeni curajul să spună că a înșelat organele Securității și pe urmă și-a bătut joc și de mine, Eugen Țurcanu, care mă zbat zi și noapte să vă aduc mai repede la poartă?

Se înfuriase sau părea – Țurcanu juca teatru cu o ușurință de actor societar –, iar noi așteptam să dea buzna peste unul pe care numai el îl știa și să-l joace în picioare până când leșina. Dar nu, cele petrecute erau numai primul act ce urma să se lege scenic de următorul.

Țurcanu s-a întors pe jumătate către haita lui de călăi auxiliari.

– Întrebarea pe care v-am pus-o e cu tâlc pentru toți de aici – a făcut o pauză –, bandiți și nebandiți sau poate mai bandiți și mai ticăloși decât primii!!

Ne-a întors spatele. Avea un pas de atlet și-și mișca brațele cu o agilitate uluitoare. Se făcuse târziu când a început un interogatoriu demn de o ruletă rusească.

– Ia spune tu, Livinschi, a grăit, ai ceva să mai adaugi din ce-ai demascat?!

Livinschi, care era cel mai aproape, a pălit pe loc, dar Țurcanu n-avea ochi pentru el. Nici n-a mai așteptat răspunsul și a trecut la Vasile Pușcașu.

– Ia spune tu, ăsta care ești mare cât un bivol și ai o labă cât o copită! Ai dosit și tu ceva? Dar tu, Mărtinuș, care ești tăcut ca un pește și n-ai primit nici măcar o scatoalcă de la mine, fost-ai sincer cu ce-ai borât?

L-am simțit că se distra. Pe urmă și-a continuat periplul printre unii al căror nume îl ignoram. Cum nu aștepta să capete vreun răspuns, trecea de la unul la altul, cu ochii aprinși și cu brațele încordate.

La sfârșit, când noi credeam că totul a fost o farsă, Țurcanu a tunat:

– Bă, nimeni dintre voi nu mai are ceva de mărturisit,? Sau, ca să mă-nțelegeți... e unul care acum își aduce aminte în fața mea ... și a voastră, de ceva pitit, cu grijă, băgat sub preș sau ascuns în fundul inimii ca să nu fi aflat eu?! Ceva frați, părinți, surori, curve și de soiul ăsta, nedeclarați până acum... așa... pitiți și de care nici voi să nu vă aduceți aminte?

Ni se adresa cu ochii, care mergeau dintr-o parte-n alta, scrutători și mânioși. S-a întors brusc către Pop Cornel.

– Bă, am auzit că tu ai fost un student deștept. Aici, la noi, nu te-ai dovedit și a trebuit să-ți fac găuri în cur, de bagi pumnul în ele, ca să te convingem să ne spui tot. Ia zi tu acum, cine-ar putea să fie?! Dar uită-te bine și peste bandiții tăi și, dacă îndrăznești, și peste-ai mei, că doar ei te-au mângâiat cu bătele. Da, da, nu vă mirați!

S-a întors brusc pe călcăie. A făcut câțiva pași și, împingându-i brutal pe cei care erau în față, s-a proptit în fața lui Nuti Pătrășcanu. Primul pumn zdravăn în gură l-a umplut de sânge și i-a aruncat ochelarii pe jos.

– Uitați-l, mă, ăsta e, care ieri, alaltăieri, dacă nu azi dimineată, vă făcea pe voi ticăloși și vă îndemna să vă pișați unul în gura altuia. E de zece ori mai bandit decât voi, fiindcă s-a ascuns ca șarpele să muște și avea gușa plină. Ia spune, Nuti, nu-i așa că ai avut și tu o fată, o logodnică căreia i-o trăgeai? Sau îți găsisei un cur la îndemână? S-a proptit în fața lui, deja plină de sânge, și l-a luat din scurt. Da sau ba? Și dacă e ba, de ce nu mi-ai spus? Parcă așa ne-am înțeles: deșertăm din noi tot ce am ascuns la Securitate. Ai fost și dobitoc. Ce credeai? C-o să rămână pe vecie ascuns secretul tău? Că Violeta, parcă așa o cheamă, nu o să fie demascată de altul mai cinstit ca tine și o să ne spună că ai băgat-o și pe ea în rahatul vostru? Ei, băiatule, acum plătești și plătești din greu, că eu te-am crezut sincer, iar tu m-ai înșelat ca un porc. Și chiar mai mult: ai pus mâna pe băta și i-ai pocnit cu sete pe unii care erau de o mie de ori mai puțin vinovați ca tine.

L-a mângâiat din nou cu câțiva pumni zdraveni în maxilare și l-a lăsat pe Pușcașu să-l calce în picioare până când Nuti Pătrășcanu nu s-a mai ridicat de jos. Pe urmă ne-a ținut un logos:

– Bă, voi știți de ce am făcut asta? Fiindcă acum sunt comunist și îmi fac și autocritica; și eu sunt de vină că n-am fost vigilent și am lăsat să se strecoare printre noi scursura bandiților!!

Ne așteptam cu toții la o partidă de sfărâmare a oaselor și la câteva zeci de lovituri date cu bocancul în burtă, la urlete, gemete, dinți și măsele aruncate în sânge pe ciment. După ce l-a mai încălzit pe Nuti cu o duzină de pumni, l-a lăsat. Din experiența trăită, sancțiunea venea după câteva zile bune de la prima chelfăneală și era direct proporțională cu vinovăția imputată.

A doua sau a treia zi au urmat tortura și calvarul pentru cel judecat. Bătăile s-au soldat, din câte am observat, cu câteva coaste frânte și lovituri puternice pe șira

spinării, care l-au pus la podea, de unde nu s-a mai putut ridica cel puțin o săptămână. Nu am putut afla ce ascunsese cu atâta grijă Nuti Pătrășcanu. Dintr-o informație ulterioară se pare că uitase să denunțe activitatea logodnicei sale, care făcuse parte din cetățuile legionare, corpul feminin al Mișcării. Din păcate pentru el, bătaile l-au făcut mai zelos, aruncându-l trup și suflet de partea lui Țurcanu și a operei sale. A trebuit să mai treacă câțiva ani buni ca să aud de activitatea lui Nuti Pătrășcanu la spitalul pentru deținuți politici tuberculoși de la Târgu-Ocna și de sfârșitul său dramatic în bolgiile Jilavei, administrat chiar de către cei despre care el credea că ar putea să-i mai întoarcă destinul mizerabil.

Câteodată avem șansa de la Dumnezeu de a ne primi sancțiunea chiar în timpul vieții!

O zi fără pereche!

Nimic nu ne lăsa să întrezărim că ar putea exista și o pauză, măcar de un ceas, dacă nu chiar de durata unei zile. De mult timp executam programul de dimineață ca niște roboți. Fiecare avea la dispoziție pentru *necesități* cam două-trei minute *in extremis*. În secunde le urma să epuizezi tot ceea ce biologicul impunea. De multe ori pierdeai sau amânai pe a doua zi spălarea pe ochi cu un firicel de apă, întrucât ochii vigilenți ai locotenenților lui Țurcanu te taxau imediat cu o lovitură însoțită de înjurături abjecte, stimulați de sergenții de serviciu, printre care se remarcă Nistor, Ion Gheorghe sau Enache Marin.

Tartorele a venit după un ceas-două și mi-a întărit convingerea că deja era în posesia unei alte locații, o celulă oferită de administrație pentru odihna celui mai fidel și productiv reprezentant al Securității. Părea bine dispus, dar trecerea lui la chipul bestial se făcea fără efort și preț de o clipită. S-a lipit cu brațele de masa neagră a suplicului, și-a plimbat ochii de la unul la altul și, pe un ton ce ne părea străin, ne-a grăit potrivit obiceiului:

– Ehe, în dimineața asta mi-am propus să stăm de vorbă. Sunteți aici studenți din toate părțile republicii, dar aveți un numitor comun: toți ați luptat în fel și chip împotriva clasei muncitoare. În consecință, toți sunteți bandiți, mai mari sau mai mici. Mai aveți o trăsătură care vă unește, fără să vă dați seama de ea: toți sunteți nesinceri și ați tras pe sfoară organele de anchetă, mai mult sau mai puțin. Unii dintre voi, și mă refer la șefii de comitete, au înțeles mai repede să se lepede de trecut, dar asta este o părere a mea și poate mă înșel și asta ar fi foarte grav. Sunt unii dintre voi, pot spune chiar majoritatea, care își închipuie că pentru a-și acoperi faptele incriminate pot inventa altele, care nu au nimic de-a face cu realitatea și adevărul petrecut. Se înșeală amarnic fiindcă tot ceea ce declară, tot ceea ce reprezintă demascarea exterioară va merge pe mâinile celor care ne-au cunoscut și a căror vigilență a fost înșelată. De aceea vă vorbesc, fiindcă am obosit tot bătându-vă. Nu fiți proști și dacă totuși sunteți, feriți-vă să fiți și mincinoși, altfel o s-o luați pe coajă și pentru una și pentru alta!

Nu era nou avertismentul pe care îl primeam. Până acum însă nu se petrecuse nimic care să motiveze *întoarcerea* și verificarea declarațiilor noastre – demascarea; judecasem că fie materialul informativ *suplimentar* se rătăcise *ab initio*, fie odată ajuns la destinație nu a prezentat interes operativ, dată fiind și bănuiala că majoritatea dintre noi ne folosisem prudent imaginația, inventând sau denunțând persoane fictive ori decedate. În fond, era suprema noastră satisfacție și revanșă față de călăii care țineau să-și cumpere libertatea – ceea ce eu consideram o tâmpenie, cunoscând preopinienții – pe oasele noastre frânte în geamăt și chin. Dar în dimineața aceea, Țurcanu ieșise din șablon, nu ne-a mai suduit individual sau în colectiv, nu ne-a mai *trecut în revistă*, nu s-a mai uitat încruntat la plantoane, acuzându-le că au dormit în timpul pândeii de noapte, ci, degajat, a întrebat dacă printre noi se găsesc și studenți de la geografie sau geologie. Tăcerea a fost deplină.

– Hai, bă, spuneți, n-am nimic cu facultățile astea, eu am făcut altceva, care mi-a plăcut. Hai, Angelescule, tu ai fost șef de lot și îți cunoști băieții!

Nelu își mai revenise, dar judecata încă îi era tulbure. I-a răspuns cu întârziere, parcă ar fi fost întrebat de lucruri petrecute înainte de botez!

– Nu știu, domn' Țurcanu, mi-e capul greu... Cred însă, pe cât mi-aduc aminte, că nu e nici unul...

O undă de enervare l-a cuprins pe călăul-șef.

– Hai, bă, spuneți-mi, nu mă faceți să mă duc la grefă și să vă iau la bani mărunți, că știți ce vă așteaptă.

La extremitatea priciurilor, pe răsărit, am auzit un glas subțire:

– Eu sunt în anul trei la Geografie, la București.

Era pirpiriu, cu ochii plânși, și cred că încasase mult în nopțile și în zilele anterioare. Întrebarea țâșnită din gura inchizitorului ne-a uimit și ne-a blocat judecata.

– Bă, care munți sunt mai înalți, Ceahlăul sau Călimanul? Și câți kilometri pătrați are nu România, bă, Marea Neagră? Și a treia, și ultima, care este cea mai mare și mai frumoasă vale intramontană din Moldova?

– Vă răspund imediat. Băiatul vorbea greu, dar mintea i-a mers șnur. La prima întrebare, masivul Căliman este superior în înălțime Ceahlăului, Marea Neagră are o întindere de peste patru sute de kilometri pătrați, iar Bistrița – Valea Bistriței – este de necontestat cea mai frumoasă vale circulată și, adaugă puștiul, cea mai cântată de poeți și scriitori.

Țurcanu s-a întors către el și i-a aruncat un „Binee”, cu o undă de satisfacție. Și, în concluzie, a adăugat:

– Bă, te duce capul! Bravo! S-a întors apoi cu fața către priciurile din centru și lângă fereastra dinspre apus. Dar cu pământul care vă pricepeți, mă? Vreunui geolog i-am scărmanat spinarea?

Pauză de notă întreagă.

– Hai, mă, zi, că tot te aflu la demascări când ai să borăști tot!

De lângă fereastră s-a auzit un glas baritonal.

– Eu sunt și nu mi-e rușine de profesia mea. Am lucrat pe câteva șantiere în țară, unde mi-am făcut practica.

– Lasă, lasă poveștile astea că o să aflu eu mai târziu ce ticăloșii oi fi făcut pe unde ai trecut... Cu ce ai căzut, mă? S-a uitat la el cu o figură firoasă, pe care vroia să o îmblânzească.

– Cu Mișcarea Legionară, domnule Țurcanu.

– De unde?

– Din Ardeal, de la Sibiu.

– În ce an ai fost?

– În ultimul an, la București. N-am apucat să-mi dau licența că am fost arestat la sfârșitul lunii mai, anul trecut.

– Și cât ți-au dat?

– Zece ani, domnule Țurcanu.

Eram numai ochi și urechi. În măsura în care interogatoriul continua pe date mărunte, mă intriga insistența cu care inchiizitorul-șef se angaja în dialog. Eram convins că pe Țurcanu nu îl interesa câtuși de puțin biografia geologului sau cunoștințele geografului. Dar atunci, îmi puneam întrebarea arzătoare, la ce-i folosea? Țurcanu l-a chestionat și pe el.

– Bă, să ne spui nouă, la toțiăștia care suntem de față, succesiunea erelor geologice, așa ordonat, cum v-au învățat pe voi profesorii. Ia-o așa... de la început. De la..., a făcut un efort și și-a adus aminte, de la Precambrian, parcă așa îi zice! Ia spune-ne nouă cum s-au înșirat și unde am ajuns acum.

Studentul, după echimozele din obraz și exprimarea greoaie, fusese bătut bestial, dar își păstrase mintea întreagă și preț de câteva minute ne-a înșiruit cu profesionalism epocile geologice, începând cu Precambrianul Hadean și teminând cu Neozoicul și Cuaternarul nostru. Țurcanu l-a ascultat cu atenție sporită și a pus o singură întrebare legată de proveniența vaselor colorate!!

– Sunt cele din Neolitic, faimoasa cultură Cucuteni din Moldova.

– Bravo, băiatule, le legi foarte bine, cred că ai fost un student bun, a rostit concesiv.

Între timp mirarea mea creștea ca aluatul în copaie. Pe urmă privirea lui s-a concentrat pe colțul dinspre răsărit unde avusese suficiente ocazii pentru a localiza câțiva teologi care trecuseră prin nenumărate runde. Pe același ton domol a întrebat:

– Bă, care dintre voi e popă?

Întrebarea a rămas suspendată în aer ca un proiectil care nu percutază. Nimeni nu a ridicat mâna. Țurcanu a început să se agite:

– Cum, bă, nu e nimeni aici care să fi purtat patrafirul? Tăcerea noastră l-a pus pe gânduri. Vă întreb încă o dată: nici unul dintre voi nu a fost student la teologie?

L-am taxat în gând: „Dobitocule, nu-i totuna!”

Trei brațe s-au ridicat spontan lângă fereastra dinspre răsărit.

– Ehe, știam eu că am și dinăștia! Întrebarea le-a pus-o tuturor, dar răspunsul l-a așteptat din partea primului. Bă, care dintre voi mai crede în Dumnezeu?

Primul indicat de privirile lui Țurcanu s-a grăbit să spună înspăimântat că nu mai crede din noaptea Crăciunului!

– De ce, bă, de ce? Atunci te-ai dumirit? Așa deodată?

– Fiindcă mi-am dat seama că Dumnezeu nu poate să fie alături de cei care au huzurit și s-au pricopsit de pe urma exploataților.

– Bine, bine, a concluzionat. Deci tot mai crezi în Dumnezeu. Băiatul s-a bâlbâit până când a găsit un răspuns care să nu-l înverșuneze pe călău.

– Da, mai cred în el, sincer vă spun, dar într-un Dumnezeu social care să-și ducă opera printre oropsiți, și, cu un glas mai sigur, a adăugat, un Dumnezeu care să admită și să promoveze lupta între săraci și bogați.

Țurcanu n-a zis nici ba, nici da. A murmurat parcă pentru el:

– Dar lupta asta presupune violență, nu? Și chiar victime. Cum împaci una cu alta?

N-a mai așteptat răspunsul și l-a chestionat pe al doilea, care era un tânăr de statură potrivită, despre care mai târziu am descoperit că ar fi fost din Mărginimea Sibiului.

– Tu ce ai fost, mă, student sau țarcovnic...
– Asistent, domnule Țurcanu, la Facultatea din Cluj.
– Și cu ce ai căzut, mă?
– Cu Rugul Aprins. A vrut să continue, dar Țurcanu i-a tăiat-o din scurt.
– Știu, mă, voi sunteți cu popa ăla care se credea Hristos pe pământ și adunase sute de rătăciți lângă el. Au intrat toți la pușcărie. Bine a fost? Ce-a realizat dobitocul? Tu ce zici?

– Chiar cu riscul de a fi călcat din nou în picioare, eu cred că orice credință, idee sau convingere, mai ales colectivă, cere și impune sacrificii. Dacă părintele Andrei Scrima îl mărturisea pe Hristos nu putea să o facă numai la el în altar sau în chilie. E ca și cum ai ține lumina sub obroc, cum zice Sfânta Scriptură.

– Deci a făcut bine...
– Nu avea încotro, de aceea îmbrăcase veșmântul preoțesc și mai târziu pe cel de monah.

Țurcanu s-a apropiat de el și l-a fixat din priviri.

– Bă, banditul, tu ai fi în stare să mori pentru Hristosul vostru?

Asistentului i-au tremurat buzele, dar a rostit tare:

– Cred că da.

Țurcanu a conchis:

– Las' că te fac eu martir acușica! O să te primească Sfântul Petru cu onoruri...

Pe fața bestiei s-a așternut un râs în premieră și parcă era mulțumit de răspunsurile pe care le-a primit și, după o pauză destul de lungă, a revenit la identitatea sa. Ni s-a adresat, pe urmă, satisfăcut:

– Bă, bandiților, voi știți de ce am stat eu de vorbă cu voi? Ochii începuseră să exprime ceea ce era natura sa genetică: încrâncenare, ură și sadism. Am vrut să vă aud și să-mi dau seama cât a mai rămas în voi, ticăloșie, ascunziș și banditism, dar și dacă mai sunteți cu mințile întregi. Ați trecut toți examenul cu bilă albă și, în consecință, mi-am dat seama că mai am mult de furcă cu voi până când veți înțelege să vă rupeți de tot trecutul murdar. Judecată aveți, mai rămâne să fiți și sinceri!

Adevărul este că repurtase o victorie asupra noastră, iar noi, idioții, acceptasem un dialog cu el ca un test care proba în ochii lui că nu numai mentalitatea *bandiților* se conservase, dar nici tortura nu obținuse o paralizie a judecății și memoriei. Și cum era de așteptat, a doua zi, programul a reintrat în tipicul său ca și cum nu ar fi existat acea zi *fără pereche* de dialog uman.

Cornel Niță

Treceau zilele bune, ca și cum ar fi fost înșiruite pe un mosor care nu se mai oprea. Odinioară aveam câteva repere sigure, precum năierii pe întinsul apelor, o stea polară combinată cu Carul mic sau cu cel mare, cu un Luceafăr sau mai știu eu ce stele din diadema galaxiei noastre.

Acum pierdusem nu numai ritmul unei zile marcate de o deschidere sonoră, de un număr, de târșăitul unui hârdoi, de scoaterea în pas alergător pentru nevoile fizice, dar, ceea ce mi se părea cel mai grav și amenințător pentru psihicul meu, era absența alternanței între zi și noapte. Mă simțeam cufundat într-o noapte permanentă, însă cu un întuneric străveziu, de unde puteam să văd, ca pe niște năluci, trupurile camarazilor mei, nemișcate, în poziție de veghe și meditație – după cum li se ordonase, spre a ne aduce aminte de blestemățiile părinților noștri, îmbinate cu fapte și nelegiuiri pe care nu avusesem *curajul* să le mărturisim la anchetă!!

În dimineața aceea nimic nu părea să se fi schimbat în atmosfera camerei 4 Spital. Nu ne mai surprindea faptul că Țurcanu Eugen lipsise peste noapte. Sau poate s-o fi întors, cum obișnuia, din periplul său penitenciar să se odihnească o oră-două și o fi plecat odată cu săvârșirea numărului.

Luase ființă un *petit comitet*, compus din cei mai zeloși locotenenți ai săi: Alexandru Popa, Mihai Livinschi, Maximilian Sobolevski, Alexandru Mărtinuş și alți năvrapi care intrau în funcție automat în lipsa *domnului Țurcanu*.

Cu timpul, începusem să mă obișnuiesc și nu mai dădeam importanță demascărilor de orice fel: interioare, exterioare, toate având același sfârșit și consecințe. Indiferent dacă ajungeai să declari că părinții tăi fuseseră depravați – asta însemna o mamă curvă și un tată alcoolic și sabotor – și frații și surorile fugiseră de-acasă, nemişcându-se atmosfera, judecata și, mai ales, sancțiunea erau aceleași. Și, după cum ți-era norocul, puteai să pici pe etichete de urangutan ale lui Vasile Pușcașu sau să capeți o porție bună de ciomăgeală de la Leonard Gebac, Livinschi sau Aristotel Popescu, zis Aligo.

Nu-mi făceam prea multe iluzii asupra succesului obținut la prima confruntare cu *domnul Eugen* și impresia pe care a produs-o demascarea mea interioară. Fusese doar un episod cu sfârșit fericit pe care Țurcanu, dacă îl mai păstra în memorie, l-ar fi putut continua cu ușurință... și în mod contondent.

Plantonul din fața mea, un sucevean cu ochi blajini, minune mare, mi se părea absent mai tot timpul. Avea însă grijă, atunci când se apropia câte unul din *conducere*, să pară vigilent, cu ochii pe noi și cu sudalma pe buze. Îl lăsam să doarmă cu ochii deschiși și mă bucuram și eu de o relaxare pe care mi-o îngăduia paznicul cu puțin zel.

Se făcuse lumină afară și cred că soarele, pe bolta sa, arunca raze domoale pe crusta zăpezii, când *capo di tutti capi*, Țurcanu, a intrat vijelios și ne-a anunțat:

– Bandiților, mișcați-vă! Uitați-vă unul la altul și vedeți dacă mai aveți borș pe față... că vă văd cam spoiți! Pe urmă, după ce v-ați dres la față, aranjați-vă hainele că n-oți vrea să vi le dau eu la călcat. Care dintre voi e mai pocit să stea în spate!! Și să nu aud cumva pe vreunul că plânge sau se plânge la cei care vor veni acum. Ați înțeles, bandiților? Executarea!!

Cu gesturi tremurânde și folosind scuipat ne-am șters unii pe alții pe față, pe mâini, pe ochi.

– Ia zâmbește, mă, Călinescule, nu face pe mortul viu!! Hai, Plapșa, că ești cât un taure, fii mai vioi! Fii vesel! Gândiți-vă toți că libertatea pe care o cerem partidului trebuie s-o dovedim zi de zi, ceas de ceas, prin sinceritate și lepădarea de trecut. Bă, bandiților, astăzi dăm un examen. Toți de aici, cu mine în frunte! Poate de el depinde cât om mai sta pe aici. Ultimele cuvinte le rostise parcă pentru sine.

Ne-a trecut pe urmă în revistă. Cinic, recomanda lui Sebeșan să stea în rândul doi și dacă este întrebat de ce are capul așa de mare să spună că are o infecție pe care o tratează la infirmerie. Lui Iosif I. Iosif i-a zis:

– Bă, banditule, întoarce capul la stânga să nu se vadă că ai bucle obrazului negre.

Auzeam din depărtare cum se deschideau și se închideau ușile pe celular. După ritmul lor, inspectorii păreau grăbiți. I-am auzit când s-au oprit în fața camerei 4 Spital. Au sușotit ceva imperceptibil. Cred că și-au împărțit rolurile pentru *laborator*. Au intrat trei și la ușă rămăseseră alți trei. Înăuntru, ticăloasa gazdă, comandantul Alexandru Dumitrescu, însoțit de un bărbat la vreo cincizeci și ceva de ani, solid, care a început să se uite la noi cu ochi ce respirau satisfacția. Celălalt, mai în vârstă, mai scund și uscățiv, a mers către masa neagră din centru și discret i-a șoptit ceva directorului care, cu glas molcom, a întrebat:

– Are cineva ceva de zis?

Întrebarea mi s-a părut stupidă și formală. Dumitrescu ne bătuse zdravăn în ziua de Crăciun și încă o dată în ianuarie, cu două-trei săptămâni în urmă, cu aceeași sălbăticie, până îl trecuseră sudorile, iar acum, feciorelnic, dar cu o vădită îngrijorare, ne invita să ne prezentăm doleanțele! Toți trei au aruncat ca la comandă, ca niște actori, o privire semicirculară circumspectă. Noi însă, am tăcut și cel mult ne-am plecat ochii în jos, provocator. Eu cel puțin asta am făcut. Pe tăcute, s-a înfiripat o discuție între cei trei. Căpitanul parcă le făcea o prezentare și de câteva ori și-a îndreptat privirile către Țurcanu, care stătea smirnă și cu ochii pe ei. A urmat parcă o încheiere concluzivă:

– Ee, dacă așa stau lucrurile și v-ați liniștit, e... bine. S-au întors și au pășit agale spre ușă.

Glasul subțire al celui pe care l-am descoperit ulterior i-a surprins pe cei trei în cadrul ușii.

– Domnilor inspeciori, mă numesc Cornel Niță, sunt condamnat la trei ani și sunt la jumătatea pedepsei. Permiteți-mi să vă aduc la cunoștință fapte pe care camarazii mei de pușcărie nu îndrăznesc să vi le comunice. Am fost condamnat și mi-am pierdut libertatea, dar nu sunt condamnat să-mi pierd și viața! Acest lucru se

petrece aici, la Pitești, sub ochii domnului comandant. Uitați-vă la camarazii mei și veți vedea cât de cumplit am fost bătută toți, fără excepție. S-au rupt mâini și s-au frânt coaste cu o sălbăticie fără margini.

M-am uitat către cel care cutezase să le spună călăilor ce se petrecea cu noi. Inima începuse să-mi bată cu putere și-mi venea să-i strig acestui tânăr curajos că se expune degeaba. Cornel Niță, un puști de nouăsprezece-douăzeci de ani, de prin părțile Moldovei, cu ochii mari, visători, a mai încercat să continue, dar fraza i-a fost tăiată de o înjurătură țâșnită de pe buzele individului în vârstă.

– Bandiților, f...’tu-vă mamele voastre, să vă intre în cap la toți că, pentru ce ați făcut voi, ați merita să vă împușcăm fără milă ca pe niște câini turbați.

– Pentru ce am făcut am luat o pedeapsă, domnule inspector!... a îndrăznit Niță să-i replice. Individul era deja întors cu spatele și depășise ușa. Cuvintele au rămas în aer.

În pragul ușii, înainte de a se închide, l-am văzut pe comandantul Dumitrescu făcându-i semn discret lui Țurcanu că totul a ieșit bine! Criminalii de sus erau mulțumiți de ucenicii lor. Zgomotul ivărelor trase a continuat, dar din ce în ce mai rar, semn că vizita avusese un scop: testarea rezultatelor de la camera 4 Spital, unde peste o sută douăzeci de deținuți politici studenți fuseseră *supuși* unor torturi ce sporeau de la o zi la alta în intensitate și victime.

După prânzul pe care l-am înghițit *porcește*, fără lingură și cu mâinile la spate, a urmat ceea ce am considerat a fi o judecată. E drept, o judecată *sui generis*, completul având numai un președinte care, evident, a fost Țurcanu și care îndeplinea și funcția de procuror; avocatul era absent, întrucât inculpatul nu l-a solicitat!

Rechizitorul procurorului a fost presărat de toate organele genitale personale și familiale, asta pentru a crea atmosferă.

– Nu v-am spus eu vouă, a zis Țurcanu cu glas domol, că nu aveți voie nici unul să ieșiți în fața inspectorilor? Nici să vă plângeți, nici să ne lăudați? A rânjit și a completat: Nu v-am spus eu, că au venit să ne vadă dacă ne-am schimbat opiniile, credințele, dacă am înțeles în fine cât rău am făcut partidului și clasei muncitoare de afară prin comportamentul nostru? Dar voi, bandiților, nu ați înțeles lucrul ăsta! Și ați vrut să mă loviți pe mine! Ceea ce a spus nenorocitul ăsta e adevărat și știți prea bine. Dar eu, și alții ca mine – îi aveți în fața ochilor – vrem să convingem partidul că poate mai suntem de folos. Și în loc să putrezim aici ani de zile, să ne gândim la răul pe care l-am făcut și mai ales la ceea ce am lăsat afară, la ceea ce nu am declarat organelor Securității. V-am spus de atâtea ori că a venit momentul când nu mai aveți cale de întors și va trebui fiecare dintre voi să-și facă de-mas-ca-rea. Și nimeni să nu-și închipuie că ar putea să o ocolească și mai ales să ne înșele spunând sau scriind scorneli.

Țurcanu – începusem să-l cunosc – era decis să dea un exemplu. Îl vedeam după cum își încorda mușchii, după cum își rotea ochii furioși spre noi și-și agita pumnii în sus.

– Paștele mamei voastre! V-arăt eu vouă acum ce pățește cel care îmi calcă ordinele și-și bate joc de mine. A răcnit cu o nuanță de paternitate: Ia vino la mine aici, Corneluș, în față, să te judec!

L-am observat cu atenție și după cum îi erau încordați maseterii feței, momentul declanșării represaliilor era iminent.

– Ce credeai tu, că domnii inspecitori o să te asculte pe tine și o să mă pedepsească pe mine? Pe mine, care vreau să vă aduc pe calea cea bună? Ia dezbracă-te tu în pielea goală, așa cum te-a făcut mă-ta!

Țurcanu se automonta:

– Ce-ai vrut, mă, ce-ai vrut?! Nenorocitele, crucea mă-tii... Sau ai crezut, dobitocule, că ai să-mi iei locul? Nu l-ai văzut pe director că mi-a dat dreptate?

Nu puteam zări chipul lui Cornel. Cred că din priviri îl înfrunta pe Țurcanu. N-a scos niciun cuvânt, decât un geamăt prelung atunci când bestia l-a lovit drept în moalele capului.

Execuția lui Cornel Niță s-a consumat în mai puțin de cinci minute. Cu o măciucă scurtă, s-a aruncat peste trupul firav, într-o dezlănțuire de fiară. La loviturile în burtă, care erau specialitatea lui Țurcanu, Cornel Niță era deja pe ciment. Pocnetele oaselor alternau cu gemetele muribundului. După ce i-a zdrobit cu o mișcare rapidă și frontală tâmpla s-a auzit un pâraie de oase asemănător cu dezghiogarea unei nuci. Pe urmă i-a măcinat pur și simplu scheletul, iar ultimele lovituri i le-a dat jos, când deja trupul rupt al lui Cornel ajunsese în bucați, într-o baltă de sânge. A urmat o scenă demoniacă: Țurcanu parcă a încremenit într-o privire fixă asupra cadavrului. Am încercat să surprind pe fața lui o reacție de groază pentru ceea ce săvârșise. Nimic din toate acestea! Părea că nu înregistrează crima; era chiar calm și numai ochii îi erau injectați. Mișcările execuției victimei nu ieșiseră din șablonul său bestiar, căruia îi găsise însă acum o neagră încununare. Sfârșitul însă fusese provocat și îl așeza în rândurile călăilor autentici ai lagărelor bolșevice sau naziste.

Agonia lui Cornel Niță a fost scurtă pe cimentul inundat de sânge. Poate câteva minute. Un horcăit scurt, ca o ușurare, a punctat ieșirea din puțina lui viață. Cu mișcări automate, nebunul s-a dus la ușă, a bătut puternic în geamurile galbene și în prag a apărut un milițian de statură potrivită – cred că era sergentul major Dina –, căruia Țurcanu i-a șopotit ceva la ureche. Peste un minut, două, o pătură a fost aruncată în interior. Țurcanu, împreună cu Livinschi și Pușcașu sau Sobolevschi – oricum am reținut că au fost trei – l-au înfășurat în pătura de cai. L-au târât apoi pe culoar. Cornel Niță lăsase o logodnică, studentă și ea, și o familie iubitoare!

Am șoptit în gând o rugăciune și l-am urmărit cu coada ochiului pe Țurcanu. S-a întors cu același pas precipitat, aruncând o privire circulară în care parcă intram noi toți ca viitoare victime. Și-a luat locul pe patul cu saltea – el o avea! – și timp de aproape un ceas a stat absent, într-o cameră în care orice zgomot se stinsese și nimeni nu mai îndrăznea să facă vreo mișcare. Iar eu aveam toate motivele să mă simt ca într-un cavou.

În liniștea funebră ce a urmat – în care am certitudinea că majoritatea studenților torturați îl purtau în gând și în inimă pe tânărul nostru camarad asasinat sub ochii noștri – m-am străduit să judec la rece cele petrecute și cele ce pot urma. *Vizita* fusese premeditată, categoric, la nivel instituțional, dar Dumitrescu și ai lui aflaseră în ultima clipă că vor fi inspecți, de unde și toată forfota ce precedase intrarea delegației pe celular.

A doua concluzie pe care o puteam trage, după zgomotul ivărelor deschise și închise, era că nu toate celulele fuseseră *călcate*, iar a noastră, faimoasa cameră 4 Spital, se număra printre primele.

Ieșirea lui Cornel Niță din rând, privită sub aspect administrativ, nu depășea normalul unui regulament al penitenciarelor, cel mult în măsura în care raportul se adresa unei autorități sosite în control. De zeci de ori, în penitenciarul din Craiova, avusesem prilejul să mă consider ieșit la raport și să aduc la cunoștință, chiar în fața directorului, neajunsurile administrației sale ori, mai bine zis, încălcările abuzive ale regulamentului!

Cuvintele sale nu depășiseră cu nimic posibilitatea oricărui deținut cu mandat de execuție să se adreseze decent organelor de control. Ceea ce se petrecuse cu noi, în Ajunul Crăciunului, era o flagrantă încălcare a regulamentului interior, ca să nu mai pomenesc de cel general, care presupunea obligația să primim vizita procurorului de serviciu al parchetului cel puțin o dată pe lună. Or, nimic din cele de mai sus nu se petrecea, ci tocmai inversul: bătaia și tortura din noaptea de 24 spre 25, continuarea de a doua zi și, fapt foarte grav, participarea directă, deschisă a administrației penitenciarului în pedepsirea unei culpe deja sancționate prin sentința de condamnare. Pentru Cornel Niță și pentru noi toți, deținuții politici de la Pitești, indiferent dacă unii mai aveau câteva luni de temniță sau ani mulți, bătaia sălbatică de-a lungul a zeci de ore însemna mai mult decât o răzbunare pentru fapte de indisciplină născocite; era o încercare de distrugere și eliminare fizică a sute și sute de studenți aflați în penitenciarul Pitești.

Răspunsul primit de la inspecitori a fost pe de-a-ntregul uluitor. Supus unei analize, el demonstra două realități.

Una, cea mai terifiantă, era că toți, absolut toți, cunoscuseră faptele petrecute la camera 4 Spital, de aceea elementul de surpriză a fost înlocuit cu unul constatatorkiu. *Post festum*, ei sosiseră în penitenciar nu să inspecteze, ci să constate *efectele acțiunii* din Ajunul Crăciunului. De aceea, indiferența și nepăsarea le-au slujit privirilor pentru a nu încerca vreun act emoțional; fețele noastre, trupurile noastre purtau încă semnele unor lovituri puternice. Cei mai mulți aveam capetele umflate ca niște banițe, iar câțiva cu membrele fracturate zăceau pe priciuri. Ba mai mult, Nicolschi, pe care îl identificasem de la început și care parcă se mai îngrășase de un an de zile de când nu-l mai văzusem, s-a uitat la Călinescu și la Soare, cu atenția unui anatomist. Poate, după expresiile lor, nici nu au perceput intervenția deținutului Cornel Niță.

Al doilea fapt care mi se părea devastator și pe care îl citeam pe fețele lor, cu excepția lui Dumitrescu, care era livid, era satisfacția faptului împlinit: *nicio reacție*

din partea noastră și o tăcere de mormânt pe întreg celularul. Pe bună dreptate, puteau raporta ministrului și acoliților un prim succes asupra celor pe care îi considerau coloana vertebrală a rezistenței din penitenciare: studenții. Pentru noi, asasinatul reprezenta o nouă înfrângere, incomparabilă prin gravitate cu sinuciderea studentului Șerban Constantin sau cu tentativa eșuată a studentului Barbă. De data aceasta, crima se petrecuse sub ochii neputinței noastre și, mult mai târziu, m-am întrebat dacă nu era mai onorabil să fi sărit cu toții asupra călăilor și să fi murit cu ei de gât. Din păcate, din nou, socoteala celor care aveau condamnări reduse tripla numărul celor condamnați, iar cei din prima categorie, cea mai numeroasă, nu gândeau să-și piardă viața printr-un act de sinucidere colectivă.

Spre noapte se pornise o viforniță ce scutura geamurile ritmic. Parcă și natura se revoltase împotriva asasinilor care îi dăduseră lui Cornel Niță cununa martiriului, acolo sus, alături de primul mare mucenic al creștinătății, Arhidiaconul și tânărul Ștefan Mărturisitorul.

Plecarea

Adormisem și nu prea... Demența reeducării operase radical asupra psihicului meu. În așteptarea unor degete puse pe gâttele meu, însoțite de pumni, ghionturi sau lovituri cu picioarele în burtă, somnul refuza să-și mai facă efectul recuperator. Chiar dacă mi se închideau pleoapele, celelalte simțuri, în special auzul, rămâneau de veghe!

Trecuse parcă de miezul nopții. Lângă mine, Emil Sebeșan șuiera încet ca o locomotivă obosită în depou. Ca întotdeauna, statura lui masivă invadea puținul meu spațiu de pe prici!! M-am trezit de-a-binelea când cineva, pe care l-am recunoscut a fi plantonul ce ne păzea, mă trăgea nervos de picioare. În spatele lui, cu celălalt ochi am prins statura lălâie a lui Mihai Livinschi, care mi-a șoptit: „Ia-ți boarfele!” În câteva secunde am adunat înfrigurat, cu degetele tremurând, puținele lucruri pe care le mai aveam de-acasă; m-am îmbrăcat și Livinschi m-a condus către ușa ce ne despărțea de vestiar. Pe loc, mi-a trecut prin cap ideea că iar mă vor pune să curăț cu mâna fecalele ca să fie lună closetele până la deschidere. Dar nu, lângă mine, în spate erau înșiruiți alți doi tineri care, dacă nu mă înșel, făceau parte din lotul Timișoara sau dintr-o organizație din Maramureș, și ei tot cu bagajele în mână. Mai mult chiar, în pragul ușii mi s-a părut că-l recunosc pe ofițerul de serviciu cu încă un gardian. Încercam să dau o explicație. Se putea să fie o simplă mutare dintr-o celulă-n alta. Pentru asta nu era nevoie să vină ditamai ofițerul de serviciu, noaptea, și să ne conducă! Categoric, era altceva care urma să se petreacă în următoarele minute. Înainte de a părăsi încăperea am simțit mâna lui Livinschi încheștată pe gâtul meu. Nu l-am privit, poate din teamă și mai mult ca sigur din scârbă.

– Bă, vedeți că plecați de-aici! Să nu scăpați un cuvânt din ce ați văzut pe-aici, fiindcă mai mult ca sigur ne vom mai întâlni. Și-atunci să vă țineți pliscul, ați auzit? Nimic despre nimeni!! Că ne-om mai vedea noi cândva!

La capătul scărilor de la etajul unu, unde eram noi, ne-a luat în primire alt gardian, asistat de către sublocotenentul Iagăru, adjunctul politicului Ion Marina, care ne-a trecut în revistă cu o privire încruntată. Pe scări, gardianul ne-a întrebat liniștit și politicos (sic!) dacă avem bagaje predate la magazie. Pe loc, am făcut o socoteală de urgență. Dacă spuneam „Nu”, și ceilalți colegi ai mei se pronunțaseră deja afirmativ, pierdeam bruma de lenjerie atât de necesară supraviețuirii în temniță. Și asta pentru un minut-două de câștig. Am dat și eu din cap afirmativ. Totul în timp avea o valoare egală cu însăși viața mea. Dacă mă întâlneam cu Țurcanu pe scări, categoric ar fi intervenit să nu plec fiindcă el mai are încă probleme cu mine! Și evident că ofițerul politic i-ar fi făcut pe plac, urmând să mă verse într-o cursă ulterioară... la cimitir și poate în bucăți. După ochii întunecați cu care mă privea Țurcanu în ultimele zile aveam motive serioase să cred că cineva sau chiar mai mulți de-ai mei, din organizație, strecuraseră în demascarea exterioară și faptul că avuseseră legături cu șeful tineretului din organizația generalului Carlaonț, care eram chiar eu. Or, pentru mine, ar fi însemnat condamnarea la moarte, fiindcă Țurcanu ne

avertizase la începutul *campaniei* că cei care au fost șefi să ridice mâna, ori mie nici prin gând nu mi-a trecut să mă *demasc* înainte de a mă descoperi ei. M-am aruncat pe scări și cred că și camarazii mei trăiau aceleași simțământ și stare: să ne despărțim cât mai repede cu puțință de temnița Piteștiului. La magazie am fost întrebat dacă totul e-n ordine. Am dat din cap și-am iscălit cu degetele tremurând. Abia când în spatele nostru s-au închis porțile penitenciarului Pitești, mi-a fugit gândul la iconița Maicii Domnului, pentru care mă scărmanase sergentul major Georgescu și care poate zăcea în acele momente aruncată pe vreun raft din magazia penitenciarului Pitești. Își îndeplinise misiunea!

Văcărești, 1950

Afară, stelele te înțepau cu sclipetul lor de argint. Trecuse de miezul nopții. Era ger, zăpada scârția ca o ușă neunsă, iar fiecare pas pe care-l făceam cu greutate îmi sporea o durere-n piept. Ne ordonaseră câte șase, iar eu picasem pe la mijlocul convoiului. În jurul meu se închegau fraze și se împărțeau din belșug țigări. Mi-am dat seama că până la gară urma să fiu înconjurat de „dreptul cu mâna”, după cum îi botezasem noi de ani de zile pe hoți. După câteva împleticiri l-am auzit pe un gardian de pe una din laturi strigând:

– Bă, luați voi în spate mortăciunea aia, că trebuie să-l dau în primire la dubă viu!

Fără murmur, șuții s-au conformat și m-am pomenit în spatele unei namile, care mă purta ca pe un sac. Lângă mine am auzit șoaptele unui cetățean tânăr, cu o pufoaică cu guler mare de blană. Întrebarea lui m-a zguduit până în ultimul mădular:

– Domnule, spuneți-mi, cine a fost cel care s-a aruncat în golul scărilor de la dumneavoastră acum o săptămână sau două? Era un bărbat tânăr și și-a zdrobit creierii, jos pe ciment. Puteți să-mi ziceți cu încredere, eu sunt contabil de meserie, și-am picat ca musca-n lapte în temniță. Mi-au dat însă o condamnare mare, de trei ani, pe care cred că îi voi face la Canalul Dunăre-Marea Neagră.

Am zâmbit pe întuneric când i-am auzit sentința!! Dar contabilul insista și, mai mult decât atât, mă întreba ce se întâmpla în celular în timpul nopții, când se aud țipete, gemete și tropăituri. M-am rezumat la lămuriri generale; era prea aproape avertismentul, nu trecuse mai mult de o oră de când Livinschi mă luase de gât, avertizându-mă să nu scot niciun cuvânt despre cele ce se petrec la Pitești.

– În privința celui care s-a sinucis nu vă pot spune decât că era student, parcă la medicină. A făcut-o conștient și și-a pus capăt zilelor... și suferințelor! De rest, în celular se aud de toate: și înjurăturile gardienilor, ca și pumnii sau palmele pe care le primim noi, deținuții politici.

Contabilul însă nu părea mulțumit și insista asupra zgomotelor din timpul nopții, când potrivit regulamentului orice mișcare pe celular și orice sunete erau interzise.

– Aș vrea să-ți spun că s-a mai petrecut ceva care ne-a pus pe gânduri pe mine și pe alții rățăciți pe la dreptul cu mâna: acum câteva nopți au fost sălțați câțiva bătrâni și au lipsit cam o zi întreagă. Când au revenit, aproape că nu i-am mai recunoscut. Erau vineți la față, de-abia se mai țineau pe picioare. L-am chemat pe Ciortan, asistentul ăla securist, și le-a mai dat câte ceva pentru inimă.

Pe loc devenisem curios.

– Dar ce-au pățit?

– Ne-a fost greu să le descleștăm gura, erau timorați în ultimul hal. Ne-au spus că au fost duși pe celular, într-o cameră, la parter, și au fost bătuți crunt unul după altul.

– Păi ce aveau de ascuns?

Fostul contabil mi-a precizat:

– Păi toți erau auriști, toți fuseseră turnați că au cocoșei ascunși și nepredați la termen.

– Și??, eu, de colo.

– Dumnezeu știe ce-or fi spus, dar abia își mai trăgeau sufletul.

Am judecat și l-am găsit pe Țurcanu *împrumutat* la Miliție pentru o scurtă anchetă pe care numai el știa cum să o facă.

Când am ajuns la gară careul de milițieni ne aștepta. Număram în gând secunde, minutele care mă despărteau de momentul când trenul își va cupla vagonul penitenciar, iar eu mă voi despărți pentru totdeauna de amintirea atroce a unor luni de iad. În câteva minute, după ce ne-au numărat ca pe niște vite, trenul s-a pus în mișcare, iar eu împreună cu cei doi tineri elevi ne-am pomenit vărsați peste niște deținuți cu mutre dubioase. În mica încăpere de 2/5 metri erau înghesuite peste treizeci de trupuri. M-am aciuat pe un colț de bancă și încercam să leg câteva fraze cu noii mei colocatari. În tot corpul meu se răspândise o torpoare prin care sunetele se anulaseră, iar realitatea imaginilor prezente se estompase. Simțeam certitudinea unui fapt împlinit: părăsisem camera 4 Spital în limită de viață. Poate numai în ancheta NKVD-ului la Craiova mă simțisem, prin trup și cuget, atât de aproape de sfârșit. Atunci fusese altceva, aflasem *loco* că rușii nu se încurcau cu folosirea unor mijloace speciale de tortură decât când își propuneau, după rezultatele așteptate, să elimine fizic anchetatul. Era un circuit pe care-l aflasem de la colonelul Hălălău, cules de la un fost ofițer NKVD-ist, căzut prizonier la Odessa: „*Noi nu ne jucăm în anchete, important este să aflăm dacă individul știe ceea ce vrem noi să aflăm. Dacă refuză, îl torturăm până când fie crapă, fie ne spune. Dar în ambele cazuri ne scăpăm de anchetat.*” La Craiova însă rușii își făcuseră deja o idee și în consecință o execuție finală nu mi-ar fi sporit regretul că părăsesc atât de repede o lume pe care am dorit-o în alt fel. Demența de la Pitești era altceva și cu toate că fusesem în mijlocul ei, mă simțeam inapt de o judecată cât de cât acceptabilă și limpede. Eram prea aproape, cum se spune, de tablou, ca să îi văd culorile și mai ales dimensiunile. Oricum, mă pârjoleam la un foc pornit de sus și întreținut de cercurile înalte ale nomenclaturii comuniste și cu cât mă depărtam de blestemata temniță a Piteștiului, cu atât o imensă satisfacție îmi inunda ființa! Reușisem să-i trag pe sfoară, cu nerușinare. Dacă Țurcanu m-ar fi dibuit nu numai că aș fi avut un sfârșit chinuit, cumplit, dar nimic și nimeni nu mă asigura că nu aș fi putut să îmi pierd autocontrolul, conștiința și bruma de credință și să intru și eu fără identitate în rândurile denunțătorilor-călăi.

Drumul cu duba-tren s-a întins pe două-trei ceasuri și s-a oprit la punctul feroviar strict secret La Triunghi, din zona Chitila, înconjurat de ziduri pentru a-l feri de priviri indiscrete, de unde am fost mutați în două dube auto. Odată cu albaștra zilei, prin șipcile de fier ale ferestrelor am prins silueta unei biserici: „Doamne, mi-ai salvat viața, cea de aici și cea de dincolo!”

Am trecut cheiul Dâmboviței și am zărit pe partea stângă etajele superioare ale celor două blocuri moderne ridicate în perioada interbelică. Am urcat o pantă cu

motoarele ambalate și porțile electrice ce păzeau Văcăreștiul s-au deschis fără zgomot, ca două aripi prevestitoare de rău și moarte în zorile lunii lui Mărțișor.

Ritualul percheziției a mers pe canalele obișnuite ale temniței. A urmat dezbrăcarea la piele, în ciuda faptului că podeaua era înghețată bocnă și lucea ca sticla. Fără îndemnuri *baculine*, doar înjurături strivite între dinți, am fost trecuți în revistă și am ieșit din corpul de gardă pe culoarul celor *curați*, ajungând de-a valma într-un ȧarc de dimensiuni majore unde ne-am contopit cu *frații noștri* de suferință de la dreptul comun. Mirarea m-a cuprins imediat când am văzut un convoi de condamnați, doi câte doi, transportând niște hârdaie de mari proporții cu un lichid galben-negru. Era terciul mult visat de toți deținuții, care se oferea dis-de-dimineață. Pesemne că sosirea noastră era anunțată în program și fuseserăm înscrși la hrană. Mai târziu am aflat că penitenciarul Văcărești era placa turnantă a D.G.P. Pe aici trecea ca într-o perisălcă (pușcărie centrală rusească) tot ce însemna trafic penitenciar, iar rulara zilnică a deținuților era de circa o mie-două mii de oameni. În consecință, administrația penitenciarului avea mereu posibilitatea să adauge cantități relativ mari pentru hrana celor ce tranzitau instituția de bază a D.G.P.-ului. Prin Văcărești treceau lunar, ca printr-o inimă ce pulsează neconținut, zeci de mii de oameni spre Timișoara, Arad, Oradea, Satu Mare, Sighet, Baia Mare, Târgu-Mureș, Sibiu, Brașov, Craiova, Făgăraș, Brașov, Râmnicu-Sărat, Bacău, Iași, Suceava și, nu în ultimul rând, spre Canalul Morții Dunăre-Marea Neagră. Capacitatea sa, am aflat imediat de la şuți, era de aproximativ cinci-șase mii de oameni. Pentru această muncă de cernut, Văcăreștiul era înzestrat cu o adevărată garnizoană: între două și trei sute de subofițeri, circa douăzeci-douăzeci și cinci ofițeri și circa opt-zece politrucii, deasupra cărora domina o droaie de directori adjuncți vigilenți, culminând cu o figură proeminentă a D.G.P.-ului, om de partid și cu ștate vechi de activitate clandestină: directorul general.

Fosta mănăstire lăsase o amprentă istorică neștearsă de prezența unui regim politic; zidurile groase de peste doi metri și ridicate până la o cotă înaltă separau lumea văzută de cea nevăzută. Inițial în 1716 ctitoria mavrocordină de formă rectangulară cuprindea o singură incintă: aici, ctitorul ridicase cea mai frumoasă biserică a secolului XVIII din Ȧara Românească, înaltă de peste treizeci de metri, cu pridvor larg străjuit de zece coloane sculptate într-un autentic stil brâncovenesc. Odată, cinci ani mai târziu, am avut fericitul prilej sa poposesc cu câțiva camarazi de suferință în pronaosul mănăstirii; în interior, spectacolul era copleșitor: coloane în torsadă, unice în arta sculpturală românească, înalte de peste opt metri, și o pictură întinsă pe 2500 de metri pătrați...

De la o oră la alta numărul nostru, al celor din curtea-ȧarc, se înmulțea. Pinguinii (deținuții de drept comun) veneau valuri-valuri și până la prânz eram peste patru sute. Un clopot atașat coșului ce străjuia cuhnia (bucătăria) a sunat sacadat, marcând înșiruirea noastră pe o singură coloană de câte șase-opt, odată cu deschiderea porților de la ȧarc. Măncarea era groasă și se lipea de fundul gamelei, deci prima condiție, ideală în temniță, era împlinită!! Rămânea compoziția, și ea de egală valoare în universul alimentar al detenției; una era o fiertură de arpacaș fără un gram

de unsoare, alta era sfânta și nobila fasole, căreia sute de mii de deținuți s-ar cuveni să-i ridice o statuie de recunoștință, sau o gamelă îndesată cu cartofi fierți în zeamă de carne, fie ea chiar din subproduse!! În final, când coada deținuților s-a topit și fiecare s-a retras să-și dumice hrana, s-a declanșat rumoare printre colegii *noștri* de suferință. Au izbucnit țipete și voci interogatorii:

– Dar suplimentul unde e? Îl mâncați voi, de-asta ați ajuns de vă crapă centironul pe burtă!

Pesemne că milițienii erau obișnuiți cu astfel de proteste și alegații din partea *dreptului cu mâna*. Sergentul major cu un pânțec de *elector*, care adusese prânzul, a făcut un semn liniștitor și, pe loc, un alt hârdoi mare care rămăsese în plus a fost adus în incinta țarcului și ceea a urmat nu mi-a venit a crede ochilor: doi sau trei ce păreau șefi din masa informă a pinguinilor au început să strige numele celor care ar fi meritat să se îndestuleze cu a doua porție. Atent la spectacolul care se consuma sub privirile mele, încercam să dibuiesc criteriile selecției. În primul rând, au fost strigate și îndemnate la hârdăul excedentar niște figuri dubioase, majoritatea cu bronz din naștere. Spre sfârșit, când se răcăiau hârdoaiile, s-au apropiat cei trei presupuși șefi și și-au umplut gamelele cu vârf. Spre surprinderea mea, nu am auzit niciun protest față de cei privilegiați. Era pentru mine o lecție de democrație într-o lume pe care nu o cunoscusem până atunci! După-amiaza mi-am petrecut-o în căutarea colegilor mei mai tineri de la Pitești, pe care i-am găsit răspândiți printre pinguini. Cu acest prilej am descoperit că în fața mea stătea parcă pironit în glodul de câteva degete un bărbat înalt, cu o față rotundă, cu ochii privind parcă undeva peste ziduri, în zarea care începea să se întunece. Nu mai știu ce l-am întrebat, dar în următoarele clipe am încheiat un dialog. Purta un palton, odinioară, bine croit și care după înfățișare arăta vârsta arestatului, cam patruzeci de ani. Nu cred că sosise în orizontul nostru concentraționar mai devreme de trei-patru luni. Am intrat direct în subiect, considerând că orice fel de preambul ar fi fost inutil; după câteva fraze soarta ne putea arunca pe căi ce nu se mai puteau încrucișa, poate niciodată.

– Sunt deținut politic, vin de la Craiova (am evitat să pomenesc ultimul meu popas în infern). Am fost rupți de realitate și nu mai știu nimic. Dacă se poate, informați-mă cam ce s-a petrecut în ultima jumătate de an la noi în țară și mai ales dincolo! Răspunsul a fost modulat și precedat de o privire învăluitoare, care avea rolul, bănuiesc, de evaluare *stande pede*.

– Mare lucru nu vă pot spune. Eu mi-am pierdut libertatea anul trecut în decembrie. Sunt avocat și mi-au înscenat o murdărie... Ce vă pot spune mai important este că, pe plan intern, nu s-a petrecut nimic demn de luat în seamă, regimul comunist își înfige rădăcinile cât mai adânc în ruinele instituțiilor rămase încă în picioare și, ceea ce e mai grav, în sufletul nostru. Partidul și-a sporit numărul și și-a permis să treacă la epurări masive chiar din rândurile lui. Am uitat să vă spun că pregătesc intens, din cele ce am auzit și eu, inaugurarea cooperativelor agricole de producție. Una peste alta, modelul sovietic va fi imitat fără tăgadă și opunere. Pe plan extern, ce cred eu că a fost mai important și rămâne în continuare este deșteptarea rapidă a Occidentului și formarea unei organizații internaționale condusă

de americani, numită ceva asemănător cu o formație militară a țărilor nord-atlantice care să-i poată face față lui Stalin. Oricum, atmosfera e încărcată de fulgere și se așteaptă trăsnetele. Și atunci, de la Războiul rece, trecerea la cel inflamabil se poate produce oricând. Cu Truman și-au cam găsit nașul, bolșevicii.

– Adică cum?

– A fost o discuție care a ieșit cu scânteii între el și trimisul lui Stalin, comisarul Molotov, în care Truman i-a dat peste bot rusului.

– Ehei, de când trebuia să-l plesnească, dar cu Roosevelt nu se putea face nimic împotriva Sovietelor.

– Și acum, spuneți-ne cum a fost de Sfintele Sărbători?

– Trist și sărac la oraș și încă îndestulat în lumea satului.

– Arestări multe?

– Pe capete. Tot anul 1949 a fost bântuit de vânătoria după cei urmăriți de Securitate și Miliție, legionari, țărâniști, liberali... Am uitat să vă zic: umbra canalului Dunăre-Marea Neagră se așterne peste întreaga țară. De pretutindeni se adună oameni, se fac brigăzi, se vântură avantaje în salarii și prime, pentru viitorii muncitori.

– Dar ruși, sovietici mai sunt în țară mulți?

– Au rămas destui, acuma însă au adoptat o altă tactică: stau în jurul orașelor, camuflați în campamente, iar tancurile și le ascund în pădure. Eu stau în București, iar părinții îmi sunt din Pitești, lumea nu s-a schimbat prea mult. Se vorbește mai puțin însă, se înjură mai mult și printre dinți, se urăște în taină. Pentru fiecare locuitor al capitalei se spune că există o mașină neagră ca să-l umfle în miez de noapte. Și cei care sunt luați nu se mai întorc. Portretele zeilor blestemați, Ana, Luca, Teo, în frunte cu Gheorghiu-Dej, sunt obligatorii peste tot și chiar în sălile de tribunal. Cam asta este ceea ce pot să vă spun în fugă despre ce este afară.

– Și biserica ce face? Cum se descurcă cu noul patriarh? Se zice pe plaiurile oltene că a fost cândva hoț de cai!

– Nu știu de meseria asta, dar știu de la unchiul meu, preot în Râmnicu-Vâlcea și fost coleg cu actualul patriarh, că a fost profesor la seminar și avea o ureche foarte ascuțită.

– Și ce zic preoții și mai marii bisericii?

– Păi, toată biserica e în așteptare și se sprijină pe relațiile lui Marina cu Gheorghiu-Dej, pe care l-a adăpostit câteva zile după evadarea lui din lagărul de la Târgu-Jiu.

– Și dumneavoastră ce șanse aveți?

– Nu cred că voi scăpa fără o condamnare de câțiva ani. Mi s-a înscenat o calomnie cu iz politic, iar acum dușmanii îmi pregătesc procesul și-și vor aduce martorii... Tata a fost ofițer superior în armata regală română și a făcut tot frontul de est. Cred că asta va conta în fața noilor judecători și a asesorilor de duzină analfabeți.

– Toaca pentru masă era semnalul că trecuseră șase ceasuri de la prânzul nostru. Ne-am înșiruit din nou pe rânduri și cuminiți am înfășcat gamela. Scenariul s-a consumat aidoma.

Se lăsase seara de-a binelea când o liotă de milițieni au dat năvală cu zbierete, agitându-și brațele.

– Ia pe șase neamule, și-afară!

Ne-am încolonat în câteva minute; eram circa două sute.

– Ciocu’ mic, ochii-n pământ! Să nu dea dracu’ să vă holbați cu ochii pe la ferestre, că vă măsoară spinările cu toiagul meu. Îl vedeți, nu?

Milițianul era înalt cât o prăjină și agita o rangă în brațul drept.

– Vă pocnesc fără milă! Aici e Văcăreștiul, cea mai mare pușcărie din Republică și eu sunt stăpânul vostru, acum!

După tonalitate și alură părea *primul gardian*, personajul cel mai important în ierarhia subofițerilor. Coloana a mers încet fiindcă printre noi, după zornăitul lanțurilor, se aflau câțiva viețași cu lanțuri grele, cu câte patru-cinci zale la picioare. Am traversat incinta a doua aproape pe întuneric, cu un zid de milițieni pe margini. Când am trecut pe sub clopotnița înaltă brâncovenească din incinta nr. doi și s-a deschis panorama rectangulară a primei incinte, spațiul era luminat *a la giorno*. Careul clădirilor se desfășura pe două nivele, iar pe est o siluetă fină se profila discret, la lumina strălucitoare a reflectoarelor dispuse în salbă. Era paraclisul flancat pe stânga și pe dreapta de o galerie de coloane ce strângeau la mijloc un locaș de o frumusețe uluitoare, căreia i-am înțeles sensul constructiv, util și spiritual abia mai târziu. În centrul incintei însă domina nava bisericii cuprinse de întuneric. Clădirea era impresionantă, masivă, iar voievodul Nicolae Mavrocordat reușise, prin meșterii săi, să împrumute lăcașului măreție și sacralitate. Avusese cândva o turlă centrală ce-și pierduse conturul și structura în timpul cutremurului devastator din 1940, când se prăbușise, rămânând trei turle secundare, care se ridicau încă elegante, înșurubându-se spre cer în întunericul nopții la peste treizeci de metri înălțime. Am rămas înmărmurit de frumusețea pridvorului cu etaj încins pe trei părți în coloane masive de piatră sculptată. Un brâu modelat în piatră sub forma unei funii, înconjură la circa șapte-opt metri nava bisericii. Aici se oficiau marile praznice ale lumii creștine din Țara Românească, iar pe timp de iarnă și vreme urâtă, Domnitorul își putea găsi liniștea și credința în paraclis, o splendidă construcție, împodobită cu coloane de marmură albă unice în arhitectura românească, cu solzi. Pe latura de nord-est, reflectoare în baterie luminau o clădire de o eleganță desăvârșită, străjuită și ea de opt coloane modelate în același stil brâncovenesc.

Am coborât scările mari, largi, ale unui foișor de mari proporții, veritabil palat, o construcție despre care mai târziu am aflat că era reședința de vară a voievodului, loc de „loisir” și desfătare al fanarioților. Am intrat într-o hrubă, vechea pivniță a palatului Mavrocordat, susținută de un masiv pilastru central de circa trei metri înălțime ce sprijinea bolțile rotunjite. Aerul era mucegăit, iar pe jos se așternuse o dungă groasă de noroi, specific temniței Văcărești.

Ne alesesem un petic mai puțin mocirlos pe care vroiam să-l folosim ca loc de odihnă, cu schimbul, în cursul nopții. Rămăsesem noi trei, supraviețuitorii de la Pitești și, lucru curios, nici unul nu avea chef de vorbă. Spre miezul nopții, când zarva se mai potolise și încercam să pun o pleoapă peste alta, am fost trezit de doi şuți, vânjoși, dintre care unul mai tânăr pretindea că mă cunoaște și dorea să mă ajute cu un adăpost mai bun pentru somnul de noapte. Propunerea mi s-a părut tentantă, cu atât mai mult cu cât puteam să le ofer mai mult spațiu camarazilor mei. M-am ridicat, mi-am luat bocceluța și l-am urmat. M-a trecut printre trupuri și peste trupuri așternute pe jos, până într-o parte unde, într-adevăr, zidul prezenta o podină de circa doi-trei metri lungime pe un metru jumătate lățime, pesemne destinată butoaielor fostei mânăstiri. M-am instalat comod și cred că mă și cufundasem în somn, când m-am trezit scuturat fără milă. Destul de necăjit am deschis ochii și l-am văzut pe fostul contabil aplecat asupra mea și trăgând de mine.

– Hai domne’ cu mine, că ți-am găsit o rudă apropiată aici. Te invită la el și avem și ceva de încălzit pe dinăuntru, că... deh... am înghițit destul ger afară. M-a tras și în câteva secunde eram în picioare. Parcă la plecarea mea am auzit niște murmure și înjurături. Întors pe același drum, am ajuns la locul inițial, unde camarazii mei erau neliniștiți. Contabilul s-a uitat lung la mine cu un reproș vizibil.

– Cum domne, la prima invitație dumneata te duci cu oameni necunoscuți? Nu știi unde te afli? Crezi că ești printre heruvimi și serafimi? Ce crezi, că mai apucaii ziua? Printre noi se găsesc viețași de drept comun sau oameni care au două-trei condamnări de douăzeci și cinci de ani, sau chiar la moarte, pentru care un om reprezintă mai puțin decât o găză pe care o strivesc cu bocancul. Ce ți-ai închipuit? Că de dragul dumatăle îți oferă gratuit culcușul lor? Prețul îl bănuiești. Te făceau poștă toată noaptea și pe urmă dacă încercai să-i raportezi îți suceau pur și simplu gâtul în prima noapte sau chiar pe dubă. Beciul ăsta e deja vestit pentru ticăloșii și crime!

Colegii mei au început să se amuze pe socoteala aventurii mele ratate, dar contabilul mi-a mărturisit că își luxase pumnul într-o mică încăierare petrecută cu câteva săptămâni în urmă în aceeași temniță a Văcăreștilor. Zorile erau lăptoase și ceața se lipea de noi ca un vâsc. Ne-am întors în același careu pentru a ne primi rația de drum, o bucată de slănină și terciul cald ca un balsam. Trierea pentru dube s-a făcut pe o gamă de țipete și răcnete ale gardienilor.

– Care ești mă, Ioan Alupei? se auzea de lângă poartă, vocea baritonă și autoritară a *primului*.

– Eu sunt, să trăiți, a răspuns un glas pierdut în mulțimea vociferantă.

Regulamentul impunea ca după ce îți auzai numele să te prezinți cu bagajele în fața *primului*, pentru identificare și încolonare.

– Cum îți zice, mă, și de unde ești? îl luă la bani mărunți plutonierul major.

– Să trăiți! Alupei mă cheamă din comuna Corn-Sarafinești din Botșeni.

– Bine, bine. Și pe mă-ta cum a chemat-o, mă, că nu scrie aici?

– Maria, să trăiți!

– Și tac-tu mai avea alt nume, mă? Se uită insistent în acte.

- Nu știu, domn' prim.
- De ce nu știi, mă? Zici că-l chema Ion!
- Da, pe el îl chema Ion, da' pe mine...
- Cum adică, mă, dobitocule, nu ești tot Ion?
- Nu, domn' prim, să mă iertați, pe mine m-a nășit unchiul Vasile, fratele lui tata. De-asta îmi spun toți Lică, de la Vasilică, știți dumneavoastră...!
- O palmă grea a căzut pe fața pinguinului. Am auzit țipătul și parcă și plesnetul.
- Bă, nenorocitul, tu îți bați joc de ofițerii celui mai mare penitenciar din țară?!
- După ce și-a descărcat mânia pe bietul om, *primul* și-a continuat apelul nominal. Am defilat toți cei chemați prin fața lui, preț de peste un ceas, iar pe noi trei ca piteșteni ne-a chestionat câteva minute.
- Ce căutați, măi, copii printre borfași? Și fără să aștepte răspunsul nostru, și-a răspuns înțelept și autoritar. V-au amestecat ăia de la Pitești fără să le pese de dispoziții. Aveți grijă să nu vă ia ăștia în p...., că sunteți fragezi. Acuma eu vă trimit într-o colivie pe toți trei, să fiți cumiți că ajungeți imediat la pensionul vostru. O să vedeți voi!!

Fortul XIII

Într-o jumătate de oră eram îmbarcați într-un camion-dubă, nu înainte ca un tuciuriu, o namilă de țigan, burtos și cu un zâmbet inexpresiv, să mă poftască să-mi pună coliere... la picioare. Erau cunoscutele lanțuri ce însoțeau pe deținuții cu condamnări mai mari de zece ani și cu vreo recomandare la dosar. Niturile au fost bătute cu două lovituri precise pe o nicovală veritabilă, iar eu am închis ochii instinctiv când a rotit barosul de 25 de kile deasupra capului meu. Țiganul însă știa meserie și toate s-au consumat în mai puțin de câteva minute.

Camionul era încăpător și nu era exclus să se fi scris ceva liniștitor pe el, precum „pâine” sau „carne”. Drumul mi s-a părut lung și întortocheat. Ieșisem din București și reușeam să privim printre fantele obloanelor de fier imaginile de afară. Ceața acoperise ca un lînțoliu alb fața ogoarelor. Nu se vedea o ființă vie și parcă totul încremenise în oceanul înghețat al pământului. În mai puțin de un ceas am fost opriți la o barieră și am văzut pentru câteva secunde contururi în mișcare: erau milițieni îmbrăcați în albastru. Am coborât o pantă și ne-am oprit în fața unei clădiri ciudate. Afară era un ger năprasnic. Zgribuliți, am descins degrabă, înghionțiți și înjurați copios de caralii.

– Ia-ți, mă, banditule, bagajele mai repede, f...tu-ți mămițica ta.

Am observat pe propria-mi piele că invitația era însoțită de un pumn zdravăn după ceafă. Când am deschis ochii bine, am citit pe frontispiciul unor ziduri vopsite în cenușiu și cu aspect de turnuri, cumplita firmă a temutei pușcării Jilava, singura temniță îngropată în pământ de pe cuprinsul României fericite de comunism.

Fortul XIII făcuse cândva parte din inelul de apărare al orașului, ridicat de vodă Carol I după 1880, și fusese dezafectat după 1914 când Statul Major al armatei regale române înțelesese ineficiența marilor forturi de apărare din Belgia, distruse de la câțiva kilometri de artileria grea germană. După război, fortul Jilava fusese transformat în închisoare cu regim sever pentru deținuții politici.

Pe aici trecuseră în deceniul al patrulea numeroase personalități, în frunte cu comandantul Corneliu Zelea Codreanu, decemvirii, dar și alte vârfuri ale Legiunii.

După ce am coborât panta către ceea ce părea a fi intrarea în subteran, am fost luați în primire de câteva namile comandate de un subofițer pipiriu. Ne-au împins pe un culoar, traversând un mic spațiu, unde ne-au aliniat cu boarfele în mână. Între timp gerul se întetise și îl simțeam ca pe niște țăpușe prin mâini, în picioare și în ceafă.

– Bă, aicea nu sunteți la Văcărești ca să vă primim cu zâmbete și cu gamelele pline. Aici e cea mai vestită pușcărie a Republicii Populare!!! De aici nu ieși decât în pătură și pe hârtie!!

„Și ăsta se laudă cu temnița lui? Ce surprize ne mai așteaptă?” Am trecut prin ritualul percheziției fără niciun incident: *tale quale* – bătrâni, tineri, borfei (borfași), auriști, frontieriști, drapeliști, matiști și foști din toate categoriile: miniștri, prefecți, generali, profesori universitari, preoți, episcopi și sectanți de tot felul, martori ai lui

Iehova, sâmbetiști, adventiști și un grup de salasziști maghiari destul de zgomotoși. Ne-am îmbrăcat și ne-au înghesuit în cinci-șase barăci de lemn aliniate pe partea stângă a intrării. După numai o oră ușile s-au deschis și a apărut o matahală înconjurată de zece milițieni. L-am privit pieziș și mi s-a părut că după chip și alură reprezintă momentul când rasa umană s-a despărțit de lungul lanț al primatelor. În primul rând, individul avea o bălbăială accentuată.

– Bă, c-c-cine p... ma-mamelor vo-voastre v-a tri-trimis a-a-aici? Ce-ce-ce a-ți vrut voi să ve-vedeți? Pă-pă mine? Bă-bă bandiților, a-a-aveți de-de-aface cu comand-antul în c-c-carne și-și o-oase. Nu-nu r-r-râde, bă, că nu-nu-o să-ți a-a-ajungă o-o-ochii să-să p-p-plângi. Bă, eu su-sunt M-ma-maromete, am f-f-fost po-portar, bă, po-portar la o p-primă-r-rie ș-am a-ajuns ajuns a-a-cum să vă re-regu-lez pe voi, pe-pe v-v-voi t-t-toți, de-aia m-m-m-a t-tri-mis pa-pa-partidul a-aici. Că-că a-are în-încre-dere în-în m-mine, în cla-cla-clasa mun-mun-mun-citoare. A-a-ai în-în-țeles? Pa-pa-paștele..., și s-a oprit excedat de efortul discursului legat.

A întors roată ochii peste noi și a ridicat brațele către subalternii care bănuiesc că știau ritualul.

Prezentarea m-a cam scuturat și m-a încălzit pe loc; auzisem dinainte că directorul proaspăt numit la penitenciarul Jilava, care primea deținuții de la Văcărești și-i expedia într-o cadență accelerată către celelalte temnițe din țară, era considerat o brută și un asasin notoriu. Aflasem și că era înconjurat numai de milițieni de teapa lui și-și luase ca *prim* pe unul Ivănică, cel care ne preluase la intrare. *Ejusdem farinae* era faimosul țigan Diamandi, din plutonul de execuție, care avea o specialitate recunoscută pretutindeni în cuprinsul carceral al României: pentru unii condamnați la moarte nu mai era obligatorie prezența plutonului; țiganul Diamandi îi executa *duios și prompt*, printr-un singur glonț, plasat în occiput.

După apelul nominal, rămăsesem circa douăzeci când ne-au luat în primire alți caralii care ne-au purtat în pas alert prin curtea primei incinte, primul inel al fortului, ajungând în cele din urmă la un pod de fier ce a zornăit sub bocancii noștri: era podul chepeng care se ridica atunci când corpul central al fortului, numit reduit – ce adăpostise odinioară artileria grea –, era amenințat.

Când am traversat curtea, printr-o boltă, am văzut de o parte și de alta două accese la capătul a două culoare destul de strâmte: erau cele două secții – întâi și a doua – din penitenciarul Jilava.

– Care ți-auzi numele, stai în fundul meu. Să n-aud vreo cârâială. Dacă cade unul pe întunericul ăsta, să îl ridicați de pe jos, să iasă diseară la număr!!

Grupul mai numeros, printre care mă aflam și eu, a mers de-a lungul unor culoare slab luminate în corpul stâng al reduitului. Aveam să aflu mai târziu că erau celulele 9-11, destinate *tranzitului*.

Cu trecerea anilor începusem să asimilez fără efort câteva precepte din regulamentul de fier al temniței. Aflasem că atunci când îți schimbi *domiciliul mic*, adică celula, trebuie să te comporți într-un fel, iar dacă soarta te împinge către o altă schimbare majoră, cum ar fi de exemplu transferul către alt penitenciar, se cuvine, pentru a-ți fi bine, să te comporți în alt fel. În primul caz, rata suspiciunii trebuie să

fie la cotă înaltă. O vorbă sau o frază pierdută de sub control te poate duce – și asta am trăit-o pe pielea mea – în aceeași zi la o izolare care, în funcție de temniță, își avea gradul ei de insuportabilitate. Ca antidot se recomanda ca în primele zile, până când te dumirești cu cine ai de-a face, tăcerea să-ți fie regină și, în măsura în care te convingi de calitatea tovarășilor de suferință, poți să-ți dai identitatea, eventual, de unde vii, ce-ai fost și lotul căruia îi aparții. Și încă ceva prețios, câpătat în dar de la un cuplu de legionari bătrâni, după vreo șase-șapte ani de detenție, Marin Predoaica și Ion Bechianu, victime ale unui procuror militar, din păcate craiovean, care primise ordin de la București, de la Parchetul Militar, să dea pedepse maxime pentru cei ce refuzaseră să părăsească la somație prefectura de Poliție din Craiova, cu prilejul răzmeriței din 21 ianuarie 1941: *Să nu treci la concluzii pripite și să nu-ți fure încrederea orice nume sonor din universul carceral, numai pe motivul că ai auzit despre el lucruri mărețe!! Nu există loc mai propice schimbării, lepădării de convingeri și implicit, de sine, decât întunericul temniței.* Constatarea, verificată și trăită, are o justificare, pornind de la faptul, îndeobște știut, că fiecare om își are gradul său de topire ca orice metal, iar perspectiva de a-ți recăpăta libertatea pierdută, demnitatea suspendată și afecțiunea familiei are un efect devastator asupra rezistenței umane.

Cealaltă ipostază care, în fond, precede prezența în celulă, are o altă legendă, pentru care vizitatorul posedă un instructaj *aprioric*, chiar o literatură întregă uneori. Marile abatoare umane, cu zeci de ani de istorie în spate, cum ar fi Aiudul și Gherla, Craiova sau Galațiul deveniseră cunoscute în toată constelația represivă a regimului comunist. Aceste bastimente ale suferinței ce pot conține în simultan zeci de mii de deținuți își au particularitățile lor, în pofida unui regulament care se vroia legal și unitar, dar care conferea fiecărui penitenciar sau lagăr o notă aparte.

Una era regimul de la Aiud, cu faimoasa lui zarcă, unde au fost asasinate indirect zeci de personalități ale culturii și armatei române, prin mijloace... administrative, ca de exemplu spargerea sau scoaterea unor ferestre, pasămite pentru a fi reparate săptămâni de-a rândul, când afară erau temperaturi sub -10 grade. Fără căldură, fără hrană, supuși unei supravegheri permanente, deținuții erau condamnați la o moarte iminentă.

În alt fel se prezenta regimul aplicat în cele două mari pușcării de tranzit, Văcărești și Jilava, care absorbeau și pulsau zi și noapte mii și mii de *bandiți*, vărsați câteodată în patru-cinci garnituri de tren către penitenciarele de rezidență Gherla, Aiud, Pitești sau colonii de muncă, cu predilecție Canalul Dunăre-Marea Neagră, Bicaz sau minele de plumb Valea Nistrului, Baia Sprie și celebra Cavnic.

Mai existau în constelația întunecată a D.G.P.-ului și penitenciare provinciale sau locale unde, în general, regimul de detenție depindea atât de *calitatea* directorului, cât și de regimul impus de la centru. Din ultima pepinieră făceau parte penitenciarele de la Suceava, Botoșani, Bacău, Huși, Bârlad, Râmnicu-Sărat, Tulcea, Buzău, Ploiești, Giurgiu, Brașov, Făgăraș – ce va deveni în timp sediul supraaglomerat al foștilor polițiști, S.S.-iști și cadre ale Ministerului de Interne *burghez*, Râmnicu-Vâlcea, Severin, Caransebeș, Lugoj, Timișoara, Arad, Dej,

Oradea, Târgu Mureș, Cluj și alte nestemate de importanță minoră făcute ad-hoc ca depozite de tranzit ale Securităților locale.

Ajunși în pântecul balaurului, la Jilava, începeam încetul cu încetul să percepem nu numai geografia multifățetată a poziționării penitenciarelor, dar și funcțiile lor cu repartițiile inițial clasice: muncitorii și țărani la Gherla, în nordul țării, pe marginea Someșului, într-o clădire veche, înaltă, ce fusese cândva și sediul unei unități militare a dublei monarhii austro-ungare, iar *'telectualii*, legionarii, politicienii, foștii militari, între zidurile pline de istorie ale Aiudului. Elevii (minorii) beneficiau de o veche curte a unui răpănos penitenciar din timpul burgheziei, Târgșor. Cu timpul însă, sub presiunea arestărilor masive și în spiritul terorii, chiar dacă între timp sorbul Canalului își făcea datoria, penitenciarele clasice deveniseră neîncăpătoare.

Generalul

Istoricul penitenciarului Jilava mi l-a prezentat cu lux de amănunte avocatul Mociulski, fratele faimosului general Leonard Mociulski, comandantul corpului de vânători de munte pe frontul din est, participant direct la cucerirea Sevastopolului în vara anului 1942 și arestat printre primele loturi ale generalilor criminali de război. Aflasem din gura generalului Carlaonț de necazurile trupelor române în Crimeea. În special vânătorii de munte avuseseră de-a face cu puternice detașamente de partizani în munții Yaila, aprovizionate intens cu armament de Krasnaia Armia pe calea aerului. Avocatul era un om cam de patruzeci și cinci-cincizeci de ani, de statură potrivită, cu ochii cenușii, afabil și comunicativ, mai ales cu un grup de tineri pe care-i avea în jurul său, dornici de informații și instruire. Avea pare-se și un curs de limba franceză, pe care îl predă cu sânguința unui dascăl, într-un colț al fostei cazemate-reduit a fortului Jilava. Am reținut de la el că întreg ansamblul de apărare al Bucureștiului a costat peste 100 de milioane lei-aur și nu a folosit... la nimic.

Expozeul asupra funcțiilor militare ale Fortului XIII s-a transformat într-un adevărat curs, eșalonat pe mai multe zile și a fost prezentat cu erudiție și profesionalism de către fostul aghiotant regal, generalul de divizie Niculescu, proaspăt arestat și vârat într-un proces parodic. Adevărul este că funcția pe care o avusese la palatul regal l-a costat libertatea.

Fortul XIII, ultimul fort dintr-o rețea de rezistență-apărare a capitalei, fusese conceput de către un general belgian, inginer militar Henri Alexis Brialmont la sfârșitul veacului al XIX-lea. Plasate pe un inel în jurul capitalei, forturile se prezentau ca valoare, atât din punct de vedere tactic, cât și strategic, asemenea unei centuri de siguranță în apărarea unui oraș-cetate. Având fiecare o garnizoană proprie și o dotare în artilerie medie și grea și aflându-se la o depărtare de peste 12 km de capitală, fortificațiile puteau reprezenta o linie sigură și continuă în planul general de apărare al Bucureștiului. Erau concepute ca mici cetăți, dotate cu șanțuri și cupole ce conțineau artilerie și estacade pentru pușcași. Fiecare fort putea adăposti efective de până la două mii de ostași în condiții de siguranță, iar distanțele în cadrul ansamblului erau gândite în vederea unei linii continue de foc și de susținere reciprocă. Toate au mers bine până când s-a declanșat Primul Război Mondial și armatele celui de-al Doilea Reich au pornit năvală în Belgia, unde în câteva zile, datorită unor piese de artilerie monstruoase în calibru și efecte, forturile de fală ale apărării belgiene au fost transformate în moloz și dărâmături. Statul Major român a conchis că tot sistemul nostru de apărare va fi inutil într-o ofensivă cu o artilerie asemănătoare și, de comun acord cu Ionel Bratianu, a hotărât desființarea lui, în paralel cu declararea Bucureștiului *in spe* ca oraș deschis. Măsura ne mai aducea un avantaj de care aveam urgentă nevoie: forturile fuseseră dotate cu o artilerie grea pe care ne-am grăbit, în perioada neutralității, să o *extragem* din cupole și să o facem mobilă. E drept că piesele erau transportate cu... boii (sic). Transformarea ei în pușcărie a început timid și a avut un caracter limitat începând cu deceniul al

patrunea. Odată cu instaurarea regimului comunist, pușcăria Văcăreștiului fiind supraaglomerată, Jilava a ajuns să fie pandantul ei și chiar placa turnantă, ca o veritabilă pompă aspiro-respingătoare a deținuților politici. Se pare că acum, ne preciza avocatul Mociulski, capacitatea maximă este de șase mii de deținuți, cu un tranzit de circa două sute până la o mie *per diem*.

În ceea ce privește orizontul politic al faimoasei temnițe Jilava, el ne-a fost prezentat de către un... legionar: Gabriel Bălănescu, om de vreo patruzeci și cinci de ani, veteran al Gulagului sovietic, cu o față albă, plăcută, serios, rezervat și faimos pentru intransigența față de anchetatori. *Uvrajul* său a fost surprinzător de scurt, condensat și epurat de accente emoționale. A fost copleșit și întrerupt de nenumărate întrebări. S-a insistat îndeosebi asupra ultimei depuneri a lui Zelea Codreanu în fortul Jilava, într-un regim de singurătate deplină și supus unei exterminări fizice comandate.

– Ce știți și ce ne puteți spune despre așa-zisele viziuni pe care le-a avut Codreanu aici?

– Este adevărat că pe fundalul unor regrete profunde legate de dispariția unor adversari politici, dar și a unei anticipări a morții sale, Codreanu a interzis, de aici, orice manifestație sau atac la adresa inamicilor Gărzii de Fier?

– Suntem în Jilava, domnule Bălănescu, i s-a adresat fostul general Traian Teodorescu, sub-șeful Statului Major al armatei regale române după 23 august, sosit imprudent în România dintr-o misiune în Turcia care-i fusese încredințată de către Ică Antonescu, cu știrea mareșalului. Aici s-a petrecut într-o noapte a lunii noiembrie o execuție în masă, un adevărat masacru, completat afară de asasinarea marelui profesor Nicolae Iorga și a lui Virgil Madgearu. La secția întâi pe Lungă au pierit șaiszeci și unu de oameni, printre care și un prim-ministru. Dumneavoastră îi numiți criminali, alții îi numesc victimele unui regim de extremă dreaptă. Personal afirm că, printre ei, se găseau figuri patibulare care și-au meritat soarta pentru faptele comise. Dar nu eu și nici cei care i-au trimis pe cei tineri, pistolari, nu aveau căderea să hotărască. Mișcarea Legionară a avut o priză puternică în ultimele luni ale anului 1937, și cred că ea s-ar fi impus asupra unor verdicte formale date de o justiție mediată și coruptă. Aș vrea să știu ce credeți dumneavoastră, fiindcă suntem la câțiva zeci de pași de acel loc care a însemnat nu numai mormântul unor vinovați nejudecați dar și, fără să exagerez, al Mișcării Legionare în ceea ce a avut ea mai bun în elitele sale sau, cel puțin, în memoria lăsată de alte victime în lagărele de la Miercurea Ciuc, Vaslui sau Râmnicu Sărat.

Fără îndoială că generalul avusese de-a face cu vârfuri ale Mișcării; oricum, părea bine documentat și a lăsat impresia celui care privește istoria *sine ira et studio*.

Bălănescu a încercat să răspundă și în parte a izbutit.

– Nu avem certitudinea unor revelații supranaturale ale lui Corneliu Codreanu în ultimele luni de detenție și viață. Și eu am auzit de ceva asemănător, dar nu mă pronunț. Ne-am duce într-un registru pe care poate numai el l-a trăit. Cert este că a avut prilejul singur, în miile de ore de reflecție la Jilava și la Râmnicu Sărat, să-și rememoreze viața, să și-o judece și, mai ales, să se gândească la propriul său sfârșit,

pe care îl putea anticipa cu ușurință. Am auzit că regreta din tot sufletul acel moment necugetat și fără îndoială de neiertat al suprimării vieții lui Manciu. Cu siguranță că la Râmnicu Sărat s-a exprimat cu o vădită amărăciune că dintru început Legiunea, ca un corp elitist al neamului și al tineretului, trebuia să accepte fără crâcnire martirajul creștin, liber consfințit și mărturisit zi cu zi. Dar spunem noi acum, dacă pe plan moral programul nostru nu-și avea limite decât în cer, pe cel politic, în atmosfera de corupție și venalitate ce cuprinsese toată clasa politică, în perioada postbelică nu puteai să cucerești o țară și să ajungi în Parlament fără fermitate și fără să folosești uneori chiar și riposta violentă. Aceasta a fost în fond drama Mișcării Legionare: a pendulat între o ortodoxie acceptată și susținută și o politică impusă de societatea postbelică aflată într-o descompunere accentuată și continuă. Vă rog să o luați fie ca pe un produs istoric impus de realitatea anilor 1922, când regatul României se găsea pe frontiera de est a Europei, iar în fața ei clocotea cazanul bolșevic și în fiecare zi sau noapte treceau zeci și zeci de agenți ai comunismului ce-și găseau ascunzătoarea într-o populație etnică potrivnică nouă, fie ca pe un simplu miracol pe care divinitatea l-a oferit poporului român, focalizând în el nu numai o ortodoxie de mase, dar și ocazia unei concentrări de talente și valori cum nu mai cunoscusem noi din a doua jumătate a secolului trecut.

Generalul a încheiat discuția cu o constatare ce ne-a uimit pe toți:

– Odată ce ați trecut de la o mișcare spirituală la un partid politic, domnilor legionari, urma în mod obligatoriu să vă adaptați junglei politice din țara noastră.

– Adică? l-a întrebat Bălănescu scurt și parcă timid.

– Politica la noi nu se face cu crucea în mână, ci, cel mult, cu ea ascunsă-n inimă. Trebuia să căutați sau voi înșivă să vă prefaceți în oameni politici, care să vă reprezinte ideile și crezul cu temperanță și dibăcie. L-ați atacat pe Carol al II-lea prin ceea ce avea el mai de preț – metresa lui, Elena Lupescu, care avea prin '38 cel mai bun serviciu de informații din țară, surclasând chiar Biroul 2 din Statul Major. Am auzit că la un moment dat Buzilă i-a oferit chiar președinția lui Codreanu în schimbul funcției sale de șef al Mișcării. După mine ați adunat un șirag de perle negre de care v-ați fi putut lipsi, începând cu uciderea lui Duca, despre care știați că nu era agreat de suveran. I-ați făcut jocul funest și v-ați acoperit de sângele unui prim-ministru sărac și influențabil. Nu mai e un secret că folosirea jurnalului Consiliului de Miniștri i-a fost dictată de Titulescu. A doua gafă celebră, trecând peste masacrarea lui Stelescu, a fost când ați organizat congresul de la Cluj din '36 și ați lansat celebra listă a celor care urmau să fie eliminați fizic. Greșeală cumplită cu consecințe grave: o parte din registrul superior al intelectualității voastre s-a retras prudent, dar definitiv și nu mai e nevoie să ți-i înșir, începând cu Mircea Vulcănescu, Cioran, Ernest Bernea și alții. O altă tâmpenie ați făcut-o când ați declarat emfatic și angajant că dacă ajungeți la putere veți schimba în 24 de ore orientarea către Germania lui Adolf Hitler. Atunci s-a semnat în cancelariile oculte condamnarea la moarte a lui Corneliu Zelea Codreanu. Declarațiile de soiul ăsta, capitale pentru destinul unui popor, nu se fac anticipativ și mai ales într-un mod atât de radical. Iar momentul hotărâtor a fost, cu siguranță, scrutinul din '37, când l-ați

avut alături chiar pe Iuliu Maniu, cu o masă electorală remarcabilă. Atunci, dacă ați fi avut inspirație și ați fi conștientizat răspunderea, ați fi dat mâna cu el și cu alte partide minore și ați fi oprit în ultima clipă dictatura lui *Buzilă* și *ipso facto* prăbușirea granițelor României. În fine, aș vrea să închei cu o constatare extrem de dureroasă pentru mine ca român și ofițer superior al Forței Armatei Regale române: nicicând în istoria noastră un partid politic nu a avut atâtea valori spirituale și combatante ca Mișcarea Legionară! Ați pierdut nu numai vârfurile, dar și umbra lor! Păcat de voi, a încheiat scurt.

O încăpere lungă în ogivă de circa de 15-20/5 metri, cu ciment pe jos, era menită să mă adăpostească timp de aproape două luni de zile. Pe răsărit unica fereastră era atât de acoperită cu dreve de fier cât brațul și căptușită pe dinafară cu scânduri groase cât degetul, încât abia se mai strecura aerul. Din câte am aflat mai târziu, destinația ei se lega de magaziiile de muniție pentru bateria de artilerie grea care domina redutul; din fostul edificiu nu mai rămăseseră acum decât vastele construcții subterane care coborau în pământ până la 11 metri.

La cifra maximă de trei sute de deținuți, atmosfera devenea aproape irespirabilă. Din fericire, ne aflam încă în ultima lună dintr-o iarnă aspră, cu omăt mult și cu temperaturi ce adesea coborau până la minus 20 de grade. Aerul, pe care l-am considerat întotdeauna ca fiind primul element al supraviețuirii condamnatului, pătrundea pe sub obloanele masive de stejar și părea îndestulător. În zona opusă, la ușa de fier, atmosfera era cu totul alta. Aerul se încălzea de mirosurile fetide ale celor două, trei recipiente de fier de mari dimensiuni folosite în permanență de cei aproximativ trei sute de locatari. Tinetele sau *tunurile*, cum erau botezate mai cazon, erau scoase dimineața, până în apel, de către cei mai vâjnoși condamnați; cu acest prilej se operau aranjamente între cei neputincioși și cei apți și doritori să câștige fie o bucată de pâine, fie câteva țigări sau chiar mucuri.

Cu timpul lucrurile începuseră să se mai limpezească în mintea mea și acum așteptam cu nerăbdare duba către penitenciarul Târgșor, ca pe o zi de mare praznic, poate chiar ca o Înviere. Cu cât se depăneau zilele din crugul vremii cu atât mă despărțeam mai greu de o realitate de coșmar, care îmi părea trăită de alții, nu de mine! Încolo, tranzitul intens – câteodată își vărsau conținutul chiar și două dube pe zi și una pe noapte – ne crea permanent o stare tensionată. Plecărilor și alcătuirea dubelor se făceau noaptea, când se cuvenea să dormi iepurește; dacă nu răspundeai prompt la apelul numelui tău strigat de grefier și ofițerul de serviciu, riscai ca a doua zi să capeți o ciomăgeală dură și o staționare *la neagra* până la următorul transport.

Începusem să mă dumiresc cel puțin asupra compoziției *pachetelor* de deținuți. Primul, cel mai numeros, era format din țărani din toate județele patriei și, spre rușinea Partidului Comunist, cei mai mulți erau și păreau, în straiele lor ponosite, adevărate victime ale unor nebuni dornici de putere. Urma, într-un procent inferior, un strat pestriț de intelectuali, dar nu numai profesori, ingineri, avocați sau doctori, ci și de un nivel mediu, precum învățători, asistenți, funcționari și foarte mulți foști membri ai partidelor istorice ce fuseseră depistați sau turnați cu preținse activități

subversive. Peste tot și în toate registrele, de la profesori universitari la simpli țărani, găseai foști membri ai Mișcării Legionare.

Situația era la fel și la Aiud, care era sortit prin excelență să fie populat de membrii Mișcării Legionare. Urmau foști P.N.Ț.-iști, foști P.N.L.-iști și P.S.D.-iști, vârfuri ale armatei regale române sau ale celor care avuseseră de-a face cu viața politică și parlamentară, chiar și de pe poziții neutre și, în final, un masiv procent al membrilor organizațiilor de rezistență din România. Acestora li se adăuga o pătură a auriștilor arestați pentru depozit ilegal de cocoșei, cea a drapeliștilor pe care îi apucase dorul de tricolor și cântaseră „Deșteaptă-te, române!”, cea a matiştilor care erau clienții unui minut de curaj și patriotism extras dintr-o damigeană de vin sau de țuică. Pentru frontieriștii în număr mare exista o gradație economică și una patriotică: unii încercaseră să fugă fiind urmăriți ca foști proprietari de imobile și întinse suprafețe agricole sau refuzaseră să predea cotele, care și așa erau imposibil de realizat; alții, foști ofițeri de front, erau urmăriți pentru presupuse crime de război. Și mai exista în coadă un număr restrâns de foști moșieri ce intraseră în Mișcarea Națională de Rezistență, indiferent sub steagul cărui conducător, și avuseseră prilejul să se confrunte cu organele Securității.

Tuturor Securitatea le hărăzise un destin, dirijându-i către marile abatoare umane de la Gherla și Aiud, Ocele Mari sau Făgăraș. Toate acestea erau pușcării de execuție a pedepselor pe „specialități”. Spre exemplu, în primii ani, Gherla adăpostea prin excelență țărani și muncitori, însă odată cu apariția fenomenului reeducării s-a dovedit imposibilă păstrarea acurateței *profesionale* în acest penitenciar.

Ulterior, începând din vara anului 1950, odată cu arestările foștilor funcționari ai Serviciului Secret de Informații Român și fostei Siguranțe Române, la care se mai adăugaseră între timp și membrii secției a doua a marelui Stat Major, s-au înființat încă două instituții penitenciare. Prima, la Făgăraș, în vechile pivnițe ale castelului-cetate datând din secolele XIV-XV, a însemnat mormântul majorității foștilor SSI-iști și a celor din Siguranță. Cea de-a doua se situa pe o veche vatră de penitenciar pentru dreptul comun la Ocele Mari și s-a transformat rapid într-un fel de rezervor, depozit pentru mulți deținuți, cu sau fără condamnare, fără un pedigree sigur.

Îmi devenise familiar acest du-te-vino al tranzitului, unde de la o zi la alta vedeai chipuri noi, auzai deseori o limbă străină și în general erai privit cu suspiciune când declarai că stai la Jilava de peste două, trei săptămâni de zile. În ciuda unei cazări infecte, penitenciarul era privit ca un lux, întrucât erai scos *la plimbare* zilnic, circa cincisprezece minute, iar regimul alimentar debuta dis-de-dimineață cu un terci gros. De asemenea, fasolea, *carnea osânditului*, alterna în meniu cu arpacașul și cartofii. Un alt avantaj, nu lipsit de importanță, era posibilitatea *evadării* la curățarea cartofilor într-un perimetru situat între reduit și celularul mare.

Într-o dimineață ne-am pomenit cu un gardian rotofei despre care auzisem că este șeful bucătăriei – pentru noi cel mai important post civil dintr-o pușcărie. El

hotăra în fond soarta noastră. Era stăpânul netăgăduit al vieților noastre amărâte. Dacă fura el sau dacă lăsa să se fure, adică să se sustragă din puținul alimentelor, ciorba de cartofi se transforma într-o zeamă ori ajungeai să numeri boabele de fasole cu lingura în gamelă, în lacrimi!

La Jilava, pesemne că se fura mai puțin, întrucât mâncarea, deși întotdeauna prea puțină, era cu un deget superioară normelor generale. Cu atât mai mult cu cât, începând din ianuarie '50, se băgau la cazan cantități mari de subproduse animale, care măreau kaloriile prin grăsimile fierte. E drept însă că aspectul lor era respingător, dar cine se mai uită în gamelă atunci când foamea te devorează!

După deșteptare și număr, când frigul de peste noapte se pierduse odată cu înghesuiala trupurilor noastre, iar terciul ne potolise pentru o oră-două chinul din vintre, a apărut în cadrul ușii șeful bucătăriei cu fâlcile îngroșate de grăsime, care a binevoit să se uite peste noi, dar fără să îndrăznească a face un pas înainte. Cred că mirosul era atât de puternic, încât îl pironise în ușă chiar și pe un milițian cu ștate vechi, precum se arăta cel din fața noastră. Ne întrebam cu toții ce-o vrea de la noi. L-am chestionat din ochi pe Chivulescu, șeful de cameră, care mi-a șoptit că este al treilea om ca importanță după Maromete și Ivănică.

– E șeful, și mi-a silabisit, bu-că-tă-ri-ei. De el depind viața și moartea noastră. Pare un om cumsecade, și dacă îl ascuți și, mai ales, îl aprobi, n-are de-a face cu tine. Are parapon doar pe țigani și, în general, pe dreptul comun.

Milițianul, șef al bucatăriei, răcnind, ne-a pus o întrebare de blocaj:

– Care, mă, dintre voi se știe doctor?

A urmat o pauză lungă, fiindcă nu ne dumiream ce să-i răspundem și speranțele au zburătăcit ca niște porumbei albi pe cerul albastru de primăvară. A sosit clipa când au nevoie de doctori, am gândit noi repede, dar pentru cine, pentru ei sau pentru noi? În fond, am conchis, n-are importanță, dar ca să facă apel la deținuții doctori înseamnă că pe de-o parte și-au dat seama de valoarea lor, iar pe altă parte că afară sunt din ce în ce mai puțini!

La tăcerea și mirarea noastră, presupusă și de el, a completat înțelept.

– Bă, avem nevoie nu numai de doctori de oameni, dar și de animale, d-ăia veterinari. A scos o hârtie din buzunar și s-a grăbit să scrie.

– E, câți sunteți? Bă, valizi, nu muribunzi! Ia să vă văd!

Ne-am uitat unii la alții și cei mai mulți, care nu aveau nicio tangență cu meseria lui Esculap, au devenit invidioși. Am văzut câteva brațe ridicate.

– Cam puțini, mă, cam puțini, a remarcat plutonierul, cu o mină dezamăgită.

De bine, de rău s-au adunat patru-cinci doctori umani și doar unul veterinar. Au ieșit în trombă și au revenit pe la patru-cinci după-masă. I-am întâmpinat cu suflitul la gură și cu inima mare cât roata carului. Întrebările au plouat, mai ales că nu prea aveau o înfățișare veselă.

– Unde v-au dus, ce v-au întrebat? Cine era în comisie? V-au luat pe specialități?

– Ați consultat pe cineva? V-au dat țigări? La masă ce v-au servit?

Și ultima întrebare care mi s-a părut de-a dreptul nătângă:

– V-au dat halate albe?

Ne-a răspuns un doctor, dacă nu mă înșel din Ploiești, trecut bine de vârsta a doua.

– La tot ce ne-ați întrebat dumneavoastră, în numele colegilor mei, vă spun, cu mâna pe inimă că nu s-a petrecut nimic din ce ne așteptam cu toții. Nici țigări, nici masă bogată și, mai ales, halate profesionale. Ne-au cules din tot reabilitul, doctori sanitari și veterinari... și, după ce ne-au distribuit cuțite, ne-au trimis la curățat... cartofi, atrăgându-ne însă atenția că dacă nu îi curățăm bine de coajă o să dăm o *consultație* la neagra. Singurul avantaj, e drept, major, este că am stat cinci, șase ore la aer curat.

– Am stat tot timpul în picioare, dar măcar am avut prilejul să dau ochii cu puștii mei camarazi care sunt la camera 6 și cu câțiva militari cu grade superioare, tot din reabilitul nostru.

A mai completat:

– Vă dau o veste bună și pentru dumneavoastră: plutonierul mi-a declarat că are nevoie de mai mulți oameni și mâine o să mai pescuiască dintre noi.

Evident că lotul de doctori specializați în curățarea cartofilor culesese și ceva știri care nu erau câtuși de puțin îmbucurătoare. Țăranii erau supuși la o presiune crescândă. Cei care nu consimțeau să intre în colectivă erau urmăriți și la primul pretext erau azvârliți pe mâna Securității. Mai grav era că și familiile lor sufereau, iar copii, la școală, aveau căile de promovare către universitate tăiate.

– Sovromurile sunt peste tot și ne sug și ultima picătură de petrol și ultimul grăunte de grâu, iar pe granița cu sârbii se trage în draci, și de o parte și de alta. Noi am făcut cazemate și am evacuat zeci de sate din preajma frontierei, aruncându-le în Bărăgan fără milă.

A doua zi, surpriză. La o oră după numărătoare și baterea drevelor, același plutonier a intrat în catacombă și ne-a spus pe un glas care vroia să fie blând:

– Care vreți, măi, să veniți afară la soare și să curățați legumele?

Și cum se ridicaseră mulți bătrâni, plutonierul le-a tăiat avântul.

– Am nevoie de zece, douăzeci, dar numai tineri. Și, vrând să facă pe glumețul a adăugat: domnii doctori pot să se odihnească. A avut *grijă părintească* să ne anunțe c-afară s-a lăsat ceață cernută, bate vântul și gerul e ca de Bobotează, așa că n-are nevoie de babalâci!

Artelnicul s-a ținut de cuvânt și a început *selecția*.

– Douăzeci de voluntari... Ia pe doi și după mine, pas alergător. S-a produs o buluceală pe coridorul catacombei, plutonierul ne-a cântărit din ochi și părea mulțumit. Eu mă pivotasem cam la jumătatea plutonului și-am fost fericit când în câteva minute am ajuns tropăind în curtea întâi. Am virat brusc la dreapta, iar apoi, la câteva sute de metri pe arcușul șanțului din primul cerc de apărare al fortului, ne-am pomenit într-o curte mică în care ne așteptau mormane de cartofi.

Plutonierul a considerat că trebuie mai înainte să ne țină un speech: pe o voce domoală, dar fermă, ne-a atras atenția că în ciuda vremii urâte suntem privilegiați, iar după risipirea ceții din șanțurile astea o să apară soarele chiar dacă va fi cu dinți...

și cu măsele. Gluma plutonierului a fost primită cu un râs aprobator. A urmat discursul la obiect:

– Deținuți, curățați cartofii cu grijă, e mâncarea voastră și a altor bandiți ca voi și să știți: cu cât e coaja mai subțire, atât va fi fiertura mai groasă! Puteți vorbi, nu vă pune nimeni botniță, dar încet, să nu vă aud, și nu vă plimbați cu ochii pe sus pe la soldații din prepeleac. Să nu vă puie dracul să încercați să vă cățărați pe ziduri fiindcă ăia de sus vă împușcă ca pe niște câini! De altfel, ați aflat și voi că vă găsiți într-un cerc de șanțuri și de oriunde ați fugi ajungeți înapoi acolo peste jumătate de oră... dacă mai ajungeți! La prânz vă aduc de mâncare două hârdaie pline numai pentru voi, să vă plesnească burdihanul!

Plutonierul părea satisfăcut de cele grăite și, pe urmă, ca și cum ar fi oficiat un ritual religios, a scos dintr-o lădiță un vraf de cuțite știrbe și amărâte. Le-a predat numărându-le, de parcă ar fi fost lingouri de aur, unui camarad de temniță de circa treizeci și cinci-patruzeci de ani, cu un piept de boxer și cu o față, parcă, tăiată în unghiuri drepte. Avea însă un *distinguo*: o pereche de ochi negri, plini de lumină și duioșie. Îl remarcasem din catacombă, avea un cerc restrâns de amici, dar era cunoscut de aproape toată lumea. Auzisem că e cel mai bătrân veteran de la 9-11. Fusesse legionar de-l vechi, de pe timpul lui Antonescu, și cred că mai făcuse pușcărie și atunci. Era scurt, îndesat și te privea direct. Nu știu ce condamnare avea și parcă fusesse șef al FDC-ului pe Timișoara sau pe județ. Și-a dres puțin glasul și înainte de a ne preda custurile în mână a binevoit să ne facă un instructaj:

– Mă numesc Sadovan. Pe cei care nu v-ați rătăcit prin bucătăriile de familie sau n-ați fost de serviciu pe la cantinele școlilor vă învăț cum să mânuiți cuțitul. În primul rând, folosiți-l cu atenție, dintr-o tăietură superficială puteți face o infecție sau chiar o cangrenă, fiindcă în scurt timp degetele dumneavoastră vor fi acoperite de o clisă de pământ negru. Ne-a făcut pe urmă o demonstrație pe viu, iar degetele-i mergeau cu o dexteritate uluitoare: în câteva secunde a apărut carnea albă a cartofului expediat cu un gest scurt în coșurile de răchită de pe marginea zidului.

– Accentuez, nu vă uitați sus către cei care ne păzesc! Majoritatea sunt răi și nu știu de glumă, dacă insistați în priviri veți primi înjurături și amenințări, apoi adio de la soare și aer proaspăt. A încheiat interogativ și cu o nuanță de umor: Ați înțeles?

În câteva zeci de minute ajunsesem maștri în curățatul... cartofilor, care păreau de bună calitate și rareori dădeam peste unul putred; erau albi și roșii. Aveam grijă să-i *decorticăm*, cu alte cuvinte, să le luăm numai coaja, cât mai subțire cu putință. Mai grea părea *forarea* nodurilor, care de cele mai multe ori reduceau considerabil carnea cartofului. La prânz, ne-am pomenit cu două hârdaie ochi de arpacaș cu subproduse. Ni s-a părut un regal pantagruelic și am constatat *de visu* că oricât te-ar îmbia ochii și amintirea foamei, nu poți să te îndestulezi mai mult decât te lasă vintrele. În final, a venit plutonierul care ne-a felicitat autoritar:

– Bă, voi sunteți cei mai buni bandiți pe care i-am avut eu până acum! Grămezile de cartofi scăzuseră mai mult de jumătate. Hai, mai aveți trei ceasuri și vă duc îndărăt.

A plecat dând din cap, mulțumit. După ce s-a depărtat vătaful nostru, Sadovan ne-a făcut semn să-l ascultăm.

– Aș vrea să vă rog acum să reduceți viteza la jumătate. Cine se simte obosit, să încremenească cu custura-n mână!! Ceilalți, un cartof la trei minute. A răs și a pronunțat ferm: Executarea!

Am răs și noi cu toții, iar hârdoii al doilea, plin, a rămas martor că deținuții politici au un regim preferențial! Lupta a încetat în lipsa combatanților, respectiv a cartofilor. Înainte de cenușul nopții care s-a lăsat curând, plutonierul a sosit cu câțiva zdrahoni de la dreptul comun. Au înfășcat coșurile în lanț și s-au făcut nevăzuți către bucătărie, care, bănuiesc, era dincolo de ziduri în zona platoului. Când am intrat în celula lungă a reductului am constatat că între timp se mai vărsase un lot masiv din Dobrogea, compus în majoritate din țărani de toate vârstele. Locul meu de pe prici era ocupat și în nopțile ce-au urmat am făcut cunoștință cu *șerpăria*, unde puteai să dormi pe toate părțile și chiar să și sforăi fără să fii înghioldit. Dezavantajul era că dacă vroiai să te duci *afară* peste noapte, trebuia să-ți împingi trupul pe coridor într-un spațiu vertical de numai 60 de cm. Dar, după cum aflasem pe propria-mi piele, în temniță nu este loc bun sau rău, ci numai cel care poate să-ți ofere odihnă și somn pentru câteva ceasuri.

Am profitat în seara aceea de faptul că Sadovan era singur. Și, odată luată hotărârea de a-i împărtăși proaspetele mele amintiri, m-am apropiat de el cântărindu-mi bine cuvintele:

– Sunt din țara prazului și din bănia Olteniei, Craiova. V-am văzut afară, am fost în echipa dumneavoastră și sincer vă declar că... vă admir!!

Sadovan s-a uitat la mine lung și numai ochii mă scotoceau.

– Da, da... ai fost și dumneata. Scuză-mă, dar pe-aici se scurg sute de oameni!! Mi-e greu să le mai refac chipul...

M-am recomandat, dar în pușcărie contează mai puțin numele și mai mult organizația din care ai făcut parte.

– Am auzit de generalul Carlaonț și de colonelul Hălălău. Păcat că ne-am întâlnit aici. Eu sunt din părțile Banatului și se pare că aveam în comun un teritoriu montan: Țarcu, Godeanu, Valea Cernei. În *administrație* subversivă, a adăugat cu umor.

I-am vorbit pe îndelete de organizația noastră de la Craiova. M-a întrebat în treacăt dacă am avut și legionari. I-am răspuns cu aplomb că în Mișcarea Națională de Rezistență din Oltenia, au fost din toate formațiile politice, inclusiv din partea Mișcării Legionare.

– Am avut legături și cu organizația profesorului Ilie Marineanu și Gigi Ionescu. Iar unul dintre consultanții generalului, dacă nu chiar mai mult, a fost Mihail Paulian, un excelent profesor și avocat, fost director al colegiului național „Carol I”, care mi-a fost dascăl ani de zile la limba română.

A părut interesat și m-a întrebat în ce epocă. I-am răspuns că în 1933, câțiva ani, și pe urmă în 1940, după 6 septembrie.

– A fost condamnat la patru ani. Și eu zic c-a scăpat ușor! Prin '46, după alegerile din toamnă, ajunsese deputat țărănist. În vara lui '49, în temnița de la Craiova, s-a declanșat o grevă generală a deținuților politici, iar profesorul a fost unul dintre inițiatori, împreună cu coloneii Grigorescu, Hălălău, profesorul Ilie Marineanu, poetul Sergiu Mandinescu și alții.

– Profesorul Marineanu a fost cu dumneavoastră în organizație?

– Nu, făcea parte din *familia* Vasile Marin, ce conținea elevi și studenți, profesori, și care a picat cu câteva luni înainte de noi.

Gândurile îmi stăteau încă în cumpănă. Să mai aștept în mărturisirea mea sau să iau cu asalt frontal reduta? Schimbarea planurilor ar fi putut să-l blocheze pe loc sau chiar să-l transforme într-un veritabil arici. În pușcărie nimeni nu te obligă să vorbești sau să răspunzi decât măria-sa, milițianul. La primele mele vorbe se putea retrage într-o tăcere complice cu prudența.

– Acuma, după ce v-am oferit cartea mea de vizită, nu cu slove, ci în cuvinte, aș putea să vă împărtășesc câteva lucruri pe care le puteți lua sub beneficiu de inventar. Sunt aproape de necrezut. Aici însă, în lumea noastră, a temniței, pot avea o valoare, zic eu, infinită. Mă număr printre cei trei *evadați* de la Penitenciarul Pitești.

Sadovan n-a reacționat în niciun fel. Își plecase ochii în cimentul fostului depozit de muniție al fortului... și mă aștepta.

În câteva minute i-am povestit tot ceea ce credeam eu c-ar fi esențial. Am pus accentul pe izolare, bătăi, călăi și victime. Când am terminat mi-a pus părintește mâna pe genunchi și m-a întrebat mai mult din ochi decât din vorbă.

– E-adevărat? Vocea aproape că-i tremura. Și dumneata cum ai scăpat?

– Am spus o minciună: m-am declarat elev și am rostit o rugăciune în cer. Repetată... către Maica Domnului. A fost prima oară când am descoperit-O.

A doua zi am ieșit în curte pe o vreme frumoasă. În pauza de masă, Sadovan, printre alte propoziții, mi-a strecurat un îndemn:

– Te rog să stai de vorbă cu Gabriel Bălănescu, te invită la dânsul.

Am jubilat. Trecusem de prima strungă, m-aștepta alta, poate mai strâmtă, mai severă, dar nu mă puteam deroba. Orice mi s-ar petrece, oricât aș plăti, prețul ar fi infinit mai mic decât valoarea unui semnal de alarmă, o avertizare dată în temnițele bolșevice cât mai repede, înainte ca focul să le cuprindă!!

O mărturisire de taină

Sadovan mă trimisese de o manieră cvasipoliticoasă la Gabriel Bălănescu. Erau trei frați și toți arestați. Unul dintre ei făcuse Gulagul sovietic ca prizonier de război și se comportase excepțional. Eu am vorbit însă cu cel care în luna martie ședea pe priciul superior, cam la un metru-doi de fereastră, pe partea dreaptă a catacombei. Era cam între două vârste, șaten și parcă cu ochi câprui, cu trăsături intelectuale în verb și exprimare.

Am suit la el când l-am văzut mai liber... de vizitatori. Era, fără exagerare, cel mai căutat dintre deținuții *de bază* ai camerei 9-11. L-am întrebat cu o nuanță ironică:

– Pot să mă urc în Olimp?

Mi-a răspuns în același registru:

– Dacă nu vă temeți de mânia lui Zeus, sunteți binevenit!!

Preț de câteva secunde ne-am uitat ochi în ochi.

– Mi-a vorbit Sandu de problema dumneavoastră și am fost de acord s-o discutăm. Tonul era calm, cald, dar distant și precaut. Nu vă ascund că inițial nu am fost de acord nici măcar să ne intersectăm pașii sau privirile. Pe aicea trec și oameni buni, foarte buni, unii răi, puțini, dar și rătăciți, cumpărați, vânduți, fie pentru un blid, fie pentru o țigară sau o promisiune de liberare. Deci poziția mea de refuz reticent de la început a fost total justificată și parajustificată de recente dumneavoastră amintiri recepționate de Sadovan. Oricum, îmi este greu să vorbesc cu un om, chiar foarte tânăr, purtător al unor vești pe cât de negre, pe atât de greu de crezut.

Nu i-am răspuns nimic, considerând că încă mă găsesc într-o introducere oarecum firească. M-a încântat însă știrea că M.N.R.O. nu era cotate la bursa existenței anticomuniste cu o valoare nulă și că încetul cu încetul sacrificiul unor personalități din toate categoriile profesionale și politice căpătase o *cotă* pozitivă.

– S-o luăm pe scurtătură, mi-a spus Bălănescu, pe un ton mai îmblânzit. Într-o pușcărie de tranzit unde se scurg și trec mii de deținuți, apare un tânăr care se apropie de un cvasiveteran al Mișcării Legionare, ca să mă laud și eu, și face o declarație pe de-a întregul neverosimilă: că într-un penitenciar aproape de București s-a inițiat o acțiune care nu este altceva decât prelungirea anchetelor duse de autoritatea de stat, fie ea Securitate, serviciu secret etc. Tot dumneata i-ai declarat domnului Sadovan că mijloacele profesate acolo sunt atât de sălbatice încât au produs pierderi de vieți omenești în rândurile deținuților. Ai mai pomenit că vârful de lance este îndreptat împotriva Mișcării Legionare și, în final, ne-ai dat două elemente care sunt pe de-a întregul de necrezut: o dată, că cei care le practică sunt tot deținuți politici încarcerați, și a doua oară, că reeducatorii sunt asistați de către autoritatea penitenciară. Ca avocat și om de drept vă mărturisesc că-mi este foarte greu să cred! Am avut ocazia să-i cunosc pe bolșevici destul de bine. Pe unii în civil, pe alții în uniformă. Vă dau un exemplu: am aflat și eu că s-au străduit peste un an

de zile să înjghebe așa-zisa fugă de la Tămădău. Regia ei a fost dată pe mâna unor maeștri de peste Prut în alcătuirea unei capcane. Ai să mă-ntrebi de ce-a fost nevoie de atâta osteneală, iar eu am să-ți răspund pe loc. De ce s-a obosit Stalin *să judece* pe Tuhacevski și pe alți trei mareșali însoțiți de peste cincisprezece mii de ofițeri ai Armatei Roșii, când *știa* de fapt care le va fi sfârșitul și putea să-i lichideze fără să-i aducă în fața unei instanțe? Pentru aparențe și nu de dragul justiției imanente se joacă această parodie a judecății! De aceea este foarte greu să mă apropii de ceea ce spui dumneata. Cred că dacă ar fi avut intenția să-și continue investigația, Securitatea putea să-și întoarcă victimele și să le supună unei noi anchete cu mijloacele-i *specifice*. Avantajul e că această supra-anchetă se *putea bucura* de ceea ce înseamnă prezența unor noi elemente care pot modifica substanțial sau parțial sentința dată. Al doilea element pozitiv pentru Securitate ar fi fost că preluarea și instrumentarea subiecților ar fi căzut în sarcina celor care deja cunoșteau dosarele cu pricina, iar al treilea, și poate nu ultimul: totul ar fi purtat ștampila unei autorități *de stat*, oficial recunoscută printr-o lege promulgată într-un stat recunoscut internațional. De aceea pun la îndoială o parte din ce spui dumneata: că cei de la Suceava, care încercaseră cândva să-și câștige libertatea promovând un program de reeducare, au venit și la Pitești cu aceleași gânduri. Mirarea mea începe din momentul când dumneata afirmi că s-au folosit deja mijloace contondente în convingerea *subiecților*. Iarăși, că administrația care supraveghează prin regulament orice mișcare a deținuților – și prin administrație înțeleg și biroul ofițerului politic – a tolerat un curent politic convertit într-o așa-zisă reeducare, n-ar fi de necrezut, dar până într-o limită când s-ar încălca în mod flagrant regulamentul general și cel din interior. Din cele ce-ai povestit dumneata, implicarea conducerii penitenciarului a fost fără perdea, iar suplimentul de bătaie a fost administrat de unii gardieni și chiar de un reprezentant al D.G.P.-ului. Și, bomboană pe colivă, cel pe care ai zis dumneata că-l cheamă Țurcan... sau așa ceva se plimbă prin penitenciar ca vodă prin lobodă cu cheile la brâu! Asta chiar este de necrezut și repet întrebarea camaradului meu, dacă chiar ai auzit sau ai văzut cu ochii dumitale ceea ce ne relatezi nouă?

M-am uitat lung în ochii lui, până l-am făcut să-i plece în altă parte. Ce puteam să-i spun? Că e un imbecil realizat perfect, dar totodată are și dreptate. În fond, momentul era decisiv. Dacă ar fi pus la îndoială amintirile mele pe criteriile de mai sus, judecata normală l-ar fi condus la concluzia unei cronici imaginate de o minte bolnavă. L-am atacat direct considerând că este singura cale pe care o mai am la îndemână.

– Încerc să vă mărturisesc și nu să vă explic, cum s-a ajuns la o stare de fapt pe care am trăit-o câteva zeci de studenți la Pitești, poate chiar sute acum. Nu știu dacă am reușit fiindcă merg mult pe emoție și traumă. Eu mă străduiesc să fiu corect într-un desfășurător, în fond ca într-un film, al unor scene în care am fost și actor și spectator. Ca să vă conving așa putea să mă dezbrac să vă arăt urmele bătăilor de la Pitești sau să puneți degetele pe occiputul meu și să constatați rana pe care o am drept amintire; ar fi un spectacol neplăcut și de neînțeles pentru cei care ne

înconjoară. În fond, eu nu vă cer să raționați și să puneți cap la cap ceea ce vă impun cunoștințele dumneavoastră, profesia sau experiența altora. Eu vă cer insistent *să mă credeți* în tot ceea ce vă zic, punct! (am ridicat tonul) Nu pe procentaj, nu cu rabat, nu pe ceea ce poate fi posibil sau verosimil. Să mă credeți de la *a* la *z*, fiindcă deocamdată sunt printre puținii evadați în viață din iadul de acolo. S-ar putea ca rezerva dumneavoastră, peste ani de zile *când victimele vor fi cu miile*, să vă încarce conștiința. Eu însă, dacă mă va ajuta Dumnezeu să mai leg câțiva ani, voi rămâne mereu vinovat față de mine și urmași, fiindcă nu am reușit, aici la Jilava, să vă conving.

Ultimele cuvinte cred că l-au impresionat pe avocat. Simțeam că bruma de sânge mi se urcă-n obraji. Într-o secundă am făcut o paralelă între momentul pe care-l trăiam intens și drama celor de pe transatlanticul Titanic când, în plin naufragiu, lansau rachetă după rachetă în văzduh, iar cei de la depărtare, de pe alt vapor, se amuzau râvnind la balul de pe punțile de lux ale pachetotului, iar radiotelegrafistul vasului se retrăsese după ora 11 pentru a avea parte de un somn recuperator, în timp ce omologul lui bătea disperat semnalele de S.O.S.

– Să nu mai punem la îndoială cele ce ne-ai relatat dumneata, le iau veridice *da capo al fine*. Sunt de necrezut, dar, dacă le-ai trăit dumneata, au ștampila adevărului. Asta e... ș-acum trebuie să mă conving pe mine, și ulterior și pe Alexandru. Prima întrebare: la Craiova, când s-a făcut selecția, știați voi, studenții, că veți ajunge într-un loc unde vi se pregătise o surpriză?

– Nu, doar bănuiam. Răspunsul meu a ieșit ca din praștie. Am avut însă semnale pe care nu le-am deslușit. De exemplu, în decembrie '48 când am fost scos în toiul nopții în curtea pușcăriei Craiova, ca să mă *cunoască* un general M.A.I. După accentul rusesc și proasta lui vorbire mi-am dat seama că-l am în față pe faimosul general Nicolschi Grünberg, șeful Securității române, fost agent al N.K.V.D.-ului. Era ger afară și un vânt puternic răscolea zăpada din curtea a doua a penitenciarului. Era însoțit de doi găligani și de nelipsitul maior Vasilescu, șeful anchetelor. A vorbit mai întâi unul dintre cei înalți și vântul i-a spulberat vorbele. Nu prea înțelegeam de ce m-au chemat în crucea nopții să mă interogheze afară.

Nicolschi a țipat la mine într-o limbă pe care cu greu o puteam desluși.

– *Tu, mare bandit!* Și-a ridicat brațele în sus și unul l-a pus pe fruntea mea. *Tu strileat, strileat, împușcat!* Apăsa mereu cu degetul pe tâmpla mea. *Tu, tânăr, maladoi, duce la muncă, la Canal, la fabrică, la mină. Muncit pentru popor. Înainte tu dus la învățare!*

Și din nou mi-a pus degetul, de data aceasta pe frunte.

– *Tu citit nopternă. Harașo?*

A făcut o grimasă pe care mi-a plăcut s-o iau drept zâmbet.

– *Ponimaej?*

Mi-a întors spatele și Franțuzu', milițianul care era de serviciu în noapte aceea, m-a condus pe celular. A întors cheia în broască, nu înainte de a-mi confirma că personajul era Nicolschi!

Din întâlnirea cu el am înțeles doar că sunt mare bandit și că peste câteva luni, după proces, voi sta într-un loc unde voi avea cărți, ca să-mi bag mințile-n cap – deci peste un an de zile – și, dintr-un punct de vedere, generalul s-a ținut de cuvânt. La mai puțin de un an de zile zăceam cu nasul și ceafa sparte într-o baltă de sânge, având deasupra peste șaiszeci de trupuri.

– Deci se gândiseră de mult timp să pornească acțiunea, conchise avocatul. Încep să se lege lucrurile. Întâi Suceava, ca pregătire psihologică și tatonare, pe urmă o brigadă de bătauși trimisă peste studenți. Dacă iau în considerare tot ce mi-ai spus, că au ales Piteștiul și nu altă temniță mai îndepărtată, mai izolată, totuși se pune întrebarea logică asupra motivelor. Mă voi gândi, și slavă Domnului, am destul timp, de ce studenții au fost primii cobai? O primă explicație ar fi că majoritatea dintre ei căzuseră cu Mișcarea Legionară, iar distrugerea lor psihică, dublată de mici succese în anchetele penitenciare, ar fi dus la descoperirea unor noi aspecte rămase încă ascunse. A făcut o pauză de notă întreagă. Pe urmă scrutându-mă din ochi m-a interogat.

– Dumneata ce crezi, ce e mai important la Pitești? Reeducarea tineretului, aducerea lui într-un strat de convingeri comuniste sau aflarea până la ultimul amănunt a tot ce a însemnat rezistență și opunere la ocupația străină și bolșevism.

Răspunsul i l-am dat cu repeziciunea torentului pe scoc.

– Am stat numai câteva luni la Pitești. Din cele văzute, cele două aspecte au mers pereche. Cu cât studenții își pierdeau mai mult controlul asupra lor, cu atât erau mai vulnerabili într-o transformare, ca să nu zic alienare, care să-i ducă negreșit la un nou tip de judecată și afirmare. Și reeducatul își găsea identitatea în primul rând rupându-se de trecut, considerându-i pe toți – frați, surori, bunici, prieteni, camarazi – produsul unei societăți putrede și compromise. De la actul reflex, personal, urma să se treacă la stadiul avansat în care demascarea devenea publică. Și i-am ascultat cu groază pe colegi cărora le știam părinții, *demascați* și puși la zidul infamiei ca hoți, infideli, adulteri. Mai este un aspect la fel de înfiorător ca primele: faptul că ești bătut, la început de formă, pe urmă cu încrâncenare, de proprii tăi camarazi, la care se mai adaugă și compromiterea oricărui sentiment, de la cel de familie până la cel religios; în cele din urmă, te poate transforma într-un material plastic din care modelatorul poate face orice.

– Ți-aș mai pune o întrebare... chiar două. Prima se leagă de accesul dumitale, care ai trăit câteva clipe în infern și sunt convins c-așa a fost. Oare nu cumva nisaiva creiere mai dotate din cupola bolșevică a celor care ne conduc, zic capete mai specializate în psihologia maselor, au premeditat și au experimentat un tip social nou care să se apropie sau chiar să se identifice cu omul comunist și societatea prin care se va afirma? Cu alte cuvinte te întreb, din perspectiva noastră creștină, dacă nu ai asistat și trăit puțin, din fericire pentru dumneata, mi-aș permite să-ți spun, un proces de satanizare unde răul s-a personificat prin acel Țurcanu și apostolii săi? Slujbele religioase, pe invers, de care mi-ai pomenit sunt adevărate messe practicate de forțele întunericii și îndelung pomenite de literatura absconsă a Evului Mediu religios.

– Vă rog să faceți un efort și să priviți cele descrise de mine ca o *testare de laborator*. Și întrebarea mea, pe care v-o împărtășesc, este de ce s-a ales implementarea sa tocmai în țara noastră? Nicăieri în universul represiv comunist nu s-a încercat asupra naturii umane o despărțire atât de violentă între biologic și psihic, o alterare masivă a judecății, o întoarcere a ființei într-un registru subuman. Ne găsim fără discuție în fața unei premiere: o tortură non-stop care fie duce la exitus, fie la totala dezagregare și paralizie a funcțiilor de excelență ale individului. Dacă ea nu va fi curmată, va apărea o nouă specie care ar putea să intre ușor în peșterile paleoliticului. Iar noi ne vom putea mândri că am contribuit prin nepăsare sau neștiință la apariția ei.

Înțepenisem pe prici și discuția noastră se apropia de sfârșit:

– Te rog să-mi răspunzi la o întrebare, care mi se pare de mare importanță și care aruncă responsabilitatea pe umerii noștri, cel puțin în primul act al acestei tragedii. Ce crezi că vor mai face ticăloșii?

– Păi, pârtia e deschisă! Iar informația pe care am primit-o chiar aici, la Jilava, mă face să cred că nou-născutul Biroul Special de Inspecții din Direcția Generală a Penitenciarelor, condus de colonelul Nemeș, a fost însărcinat cu întreaga regie a acestui genocid: mai întâi, un incubator la Suceava, pentru cei care au dat curs benevol, dar și în mod oportunist, apelului ODCC-ului inițiat de către Bogdanovici. Al doilea moment este marcat de ascensiunea fulgurantă a lui Eugen Țurcanu, care îl depășește pe primul în apelul pentru o *reeducare sinceră*. Urmează, ceea ce era și firesc, prima selecție printre aspiranți. Cei admiși trec la un instructaj operativ, predat, bănuiesc, de vreun maestru fie la Ministerul de Interne, fie la sediul unei Securități intermediare, Ploiești, Pitești etc. Există totuși un decalaj între pregătirea lotului în frunte cu Makarenko al României, Eugen Țurcanu, și semnalele primite de la corifeii Securității. V-am relatat scena petrecută în ianuarie 1949 în curtea penitenciarului Craiova, trăită de mine ca o mărturie sigură. Eu am convingerea nestrămutată că *laboratorul întâi al reeducării* a fost pregătit cu profesionalism de înaltă clasă și mă întreb care o fi fost contribuția directă a consilierilor sovietici experți în branșă.

– Cam câți crezi că au fost în prima echipă?

– Nu mai mulți de zece. Cred că numărul era redus și dintr-o motivație tactică impusă de împrejurările speciale din debut, ce limita strict chiar și efectivul *profesorilor*. Se impunea ca totul să se desfășoare într-un climat de conspirativitate comparabil cu formula nazistă *Nacht und Nebel*. Cea mai mică indiscreție putea duce la compromiterea planului sau, și mai grav, la deconspirarea celor care îl gândiseră. Declanșarea din 6 decembrie 1949 nu s-a executat decât după ce personalul angajat de pe secția întâi a penitenciarului Pitești a fost *prelucrat* sau schimbat. În primul rând, ceea ce noi am auzit în noaptea aceea nu poate fi contestat: tropăituri, urlete, gemete și țipete, repetate și în zilele următoare. În mod normal, ele ar fi declanșat *alarmă* în tot penitenciarul, cu toate consecințele sale: dublarea santinelor pe cordonul exterior, prezența imediată a comandantului, introducerea în celular a plutonului operativ, legătura telefonică cu Securitatea, cu secretarul de

partid, garnizoana locală etc. Or, nimic din toate acestea nu s-a-ntâmplat. Explicația nu poate fi decât faptul că luni de zile acest *început* fusese pregătit cu minuțiozitate.

Momentul a fost hotărâtor pentru cei care au organizat această acțiune. Se puteau aștepta fără doar și poate și la o ripostă, chiar sângeroasă, dacă din sutele de piepturi ale tinerilor studenți ar fi izbucnit un „huo” general și ușile celulelor ar fi duduieat cumplit. Bașca, ar mai fi fost și etajul trei al clienților S.S.I.-ului cu oameni maturi și care ar fi putut interveni fiindcă nu mai aveau ce pierde. Pentru această eventualitate, echipa specială, în colaborare cu administrația penitenciarului, luase câteva măsuri. Prima, esențială, era alegerea unei camere cu capacitate mare unde echipa de intervenție ar fi avut loc de manevră. Și cum se anticipa că nu vor fi exersate acolo colindele de Sfântul Crăciun, ci va începe distrugerea fizică a victimelor, s-a decis alegerea fostului spital improvizat al penitenciarului Pitești care prezenta mai multe avantaje logistice. În primul rând, era despărțit de corpul celularului de un spațios vestiar înzestrat cu două uși, dintre care prima era etanșă, din lemn masiv și protejată pe exterior de o tablă de fier. A doua condiție îndeplinită era reprezentată de așezarea optimă a ferestrelor care mărgineau de o parte și de alta încăperea cu o vedere restrânsă către oraș.

Succesul fusese deplin, iar *cei de sus* se puteau felicita. Testul trecuse con brio.

– Deci, să înțeleg că satisfacția a fost chiar mai deplină decât materialul cules în următoarele săptămâni de *demascare*.

Bălănescu începuse să intre în mecanismele gândirii celor de la Interne, dar și în maniera de desfășurare a procesului reeducării.

– Încă nu m-am întâlnit cu nimeni din prima promoție ca să aflu ce metode au folosit *ab initio*. După *sonorul* declanșat și perceput distinct la parter, violența a fost pe primul plan.

– Deci, voi ați fost promoția a doua și, în mare, și cu voi s-a procedat similar...

– Nu, cred că a intervenit o treaptă-n plus. Mormanul de trupuri aruncate pe ciment și ruperea unor oase au marcat un progres față de metodologia bestiilor, aplicată în 6 decembrie! Dar repet, e opinia mea! După noi, în promoțiile ce au urmat, cred că accentul s-a pus pe derapajul către crimă. În ultima mea săptămână petrecută la Pitești se introduseseră câteva numere speciale de tortură, pe lângă banalele bătăi la tălpi, obișnuite ca introducere în orice anchetă serioasă a Securității. Apăruse așa-zisa poziție de yoga, cu picioarele drepte, în unghi drept față de tors, mâinile pe coapsă, iar privirea îndreptată numai către vârful degetelor de la picioare. Primele două ore erau suportabile, dar peste alte două ceasuri chinul era perfect, iar călăii abia așteptau să-ți pierzi echilibrul, ca să ți-l îndrepte ei cu lovituri de bătă. O altă rețetă care și-a făcut debutul în Pitești era împrumutată de la Ministerul de Interne: dezbrăcat la pielea goală și așezat în mijlocul unor bătauși, trebuia să te duci în fața fiecăruia și pe autorecomandarea de bandit îți primeai porția. Evident că după a doua, a treia *vizită*, ajungeai pe podea. De acolo, cu lovituri puternice, în abdomen în special, erai obligat să te ridici în picioare și să reiei cercul de asasini și, astfel, după câteva căderi succesive, nu mai reușeai să te ridici în picioare. Iar ultima rundă era cumplită fiindcă ți se arunca apă pe corp, însoțită de lovituri aplicate în ceafă.

Pentru amuzamentul torționarilor se mai inventase o tortură numită *broasca râioasă*. Se organiza un culoar între priciuri și pachetul de victime era obligat să sară ore întregi imitând broasca. Normal că după câteva minute foarte mulți se prăbușeau pe ciment. Erau luați în primire de Livinschi, Popa sau Mărtinuș și împinși cu bățele să continue chinul. În ultimele zile s-a *exersat* un ultim mijloc de *persuasiune*: folosirea aceleiași gamele și pentru masă și pentru urină. Eu am părăsit Piteștiul în februarie, când deja fuseseră asasinați doi studenți, iar alți trei încercaseră să se sinucidă.

– Dar dumneata cum ai făcut față?

– Eram oarecum călit. Bătusem Carpații Meridionali în lung și-n lat, pe cer senin sau în crivăț și ger. Am avut de-a face cu Securitatea, sus, la peste 2 000 de metri, unde nu se luau prizonieri, ci numai morți pentru a fi ascunși în gropi improvizate. Nu am tras niciodată într-o ființă umană. Poate că aș fi făcut-o fără reproș în împrejurări limită. Pentru vârsta pe care o am, s-ar putea spune că am un palmares *războinic* suficient. Am avut dascăli buni, severi, care ne-au învățat ce-nseamnă lupta și condiția de partizan-combatant, unde trebuie să ai natura de partea ta, indiferent de anotimp!! Dar toate acestea pălesc în fața celor trăite la Pitești, care întrec orice imaginație, oricât de bolnavă. Nu m-așteptam, când am picat în mâinile Securității, să fiu mângâiat. Într-o primă rundă mi-au zburat măselele de la bocancii de munte. Pe urmă s-a petrecut adevăratul calvar. Dar acolo îți vedeai în față călăii și știai cine sunt, iar când se termina chinul, te aruncau ca pe o zdreanță în celulă. Aici însă te torturau proprii tăi camarazi și nu aveai nicio clipă de singurătate. Aici dormeai cu ei, mâncai cu ei, cu alte cuvinte, viața îți era invadată de cei care vroiau să știe, să afle ceea ce ascunsesei cu grijă în străfundurile memoriei. Cu timpul, tortura ajunsese o artă în mâinile lor, iar când încercai să închizi ochii amenințarea era urmată imediat de o lovitură în plină față.

– *Ce faci mă, banditul, stai cu ochii închiși? Refuzi să ne privești pe noi, care te batem ca să fii sincer și să te eliberezi mai devreme decât ți-e scris în dosar?!*

De la facerea lumii încoace, ridicolul face casă bună cu absurdul, iar grotescul stă pe vatră... și toarce. Un deținut cu o condamnare notabilă chinuiește pe alt deținut, pe care justiția poporului l-a condamnat la doi sau trei ani de închisoare printr-o sentință judecătorească emanată de o instituție a republicii. Atât a considerat instanța!! El, însă, este martirizat de colegul său care are de trei sau patru ori mai mult decât victima sa. Cum spuneam, absurdul și ridicolul merg pereche când mă gândesc că ceea ce fac acum criminalii de la Pitești desființează în fond instituția justiției, prin admiterea unor noi sancțiuni și penalități pe de-a-ntregul ilegale.

În rezumat, cred că nicăieri în lume nu s-au practicat asemenea orori cu *tență psihologică elaborată*.

Bălănescu m-a întrebat îngândurat:

– Deci, crezi că suntem într-o premieră?

– Este foarte posibil! Poate în Rusia, dar nici acolo în afară de experimentul faimosului pedagog Makarenko, nu s-a încercat prin marile lagăre ale U.R.S.S. să se aplice un sistem educațional cu un program dirijat.

– Aș vrea să știu ce e cu această reeducare. Era suficient să îi convingi că nu mai ai nimic de ascuns de afară?! Că ți-ai înjurat destul părinții, ți-ai scuipat prietenii, ți-ai îngropat credința și mai știu eu ce blestemății ai mai făcut? Care este pragul convertirii și trecerii dintr-o tabără-n alta?

– Teoretic, după ce erai trecut prin diferite probe ale chinului care deveneau din ce în ce mai sofisticate, urma examenul demascării exterioare.

– Și dacă nu mai știai nimic în afara declarațiilor, cum procedai?

– Potrivit principiului lui Țurcanu, nu există deținut din tagma noastră căruia să nu-i fi rămas ceva ascuns, așa că te gândeai la unica soluție: să inventezi. Să recreezi un univers din care să extragi din delațiune un bandit sau o organizație, și dacă era și armată, cu atât mai bine. Am convingerea că majoritatea celor ce-au trecut cu mine prin pârjolul Piteștiului s-au întrecut în invenții și imaginație. Rămânea însă un pericol pe care șeful de haită îl pomenea matinal de câteva ori.

– Bă, bandiților, să nu *scriți* minciuni și plăsmuiri. Declarațiile voastre se duc acolo unde pot fi verificate. Și dacă ele se vor dovedi mincinoase, îl veți însoți pe Bogdanovici pe drumul lui către eternitate! Rânjea și adăuga: *Nu-i așa, Șura?* Cât timp am *rezidat* la 4 Spital, nu am avut vreun retur sau confirmare de la Securitățile invocate. Nici eu, nici alții.

– Ce era cu proba sincerității? Fă-mă să-nțeleg.

– Să ghicim răspunsul împreună. Faptul că puneau accentul pe sinceritate absolută, care în anchetele clasice era o condiție *sine qua non*, demonstra atât apetitul pentru metodele obișnuite ale Securității, cât și apariția unor forme noi, precum *mărturisirea* minciunii, a drumului strâmb și, mai ales, acceptarea necondiționată a reconvertirii.

Nu-mi dau seama dacă *cei de sus* programaseră etapele reeducării, așa cum le-am ghicit eu din gura lui Țurcanu sau au urmărit doar realizarea celor două scopuri esențiale: completarea anchetelor socotite insuficiente și celălalt, mai vast și cu bătaie lungă, compromiterea totală prin pactizare a elitei rezistenței împotriva regimului comunist aflată în temnițele țării.

Mă mai macină un gând obsesiv: ce contribuție au avut sovieticii odată ce inițiativa, aveam convingerea, le aparținea, iar colaborarea cu organele noastre de conducere ale Ministerului de Interne era o realitate, consilierii sovietici fiind primi cenzori diriguitori? Dar procesul reeducării nu era unul simplu și localizat, puteam spune acum, numai la Pitești, odată ce pârjolul se întinsese și la Canal, dar și la Gherla. Oare rușii, prin organele lor, controlau *desfășurătorul*? Și în afară de agenții lor din fruntea ministerului, precum Pintilie, Nicolschi, Mazuru și alții, necunoscuți nouă, mai jos nu posedau și informații *din teren*?

– Acum, când te-ai îndepărtat de foc și poți judeca, cât de cât, la rece, poți crede că erau unii *rătăciți* printre voi, cu o misiune specială?

I-am răspuns după o clipă... mai lungă de gândire.

– E posibil. Dacă stau bine să mă gândesc, ar exista o bănuială căreia doar timpul îi va da conținut. E vorba de două personaje, Fuchs Coloman și Steier Iosif, lipite de lotul nostru, adunat la camera 4 Spital. Din câte îmi aduc aminte, amândoi

căzuseră cu o trecere frauduloasă de frontieră, în consecință, cu nicio posibilitate de a-i încadra într-o organizație sau măcar într-un grup, cu martori și mărturii. Amândoi erau supraviețuitori ai *noptii Sfântului Bartolomeu*, fiind lăsați din întâmplare printre ultimii *solicitați*. Constatarea am făcut-o a doua sau a treia zi, când l-am văzut pe Fuchs în apropierea mea, cu obrazul neatins. Evident că nu l-am întrebat cum de a reușit să se strecoare printre călăi. Amândoi s-au pierdut în a doua jumătate a lunii februarie din componența camerei 4 Spital. Din păcate, nu de puține ori, l-am zărit pe Fuchs zelos discipol al lui Țurcanu, mânuind cureaua și piciorul de capră cu cerbieie vrednică de un torționar consacrat! Puși în lunetă și judecându-i retrospectiv, amândoi, și în special Fuchs, puteau aduna multe semne de întrebare în contextul unei regii premeditate și organizate până în amănuntele unei *premiere*. Expedierea corpului de reeducați la Pitești, decalajul sosirii la destinație a lui Țurcanu, față de Bogdanovici, instituirea bruscă a unui regim de teroare, dublat de o izolare perfectă, presupuneau și măsuri de informare internă. Or, cei doi *companioni* ar fi putut foarte bine să fi fost strecurați cu o lună-două înainte de declanșarea operațiunii! În pușcărie am aflat că nicio bănuială nu capătă *coajă* decât atunci când este confirmată de o recepție personală. Chiar și cele mai verosimile realități, mărturisite de surse dincolo de orice suspiciune, pot fi aruncate în vânt precum frunzele căzute toamna de mușcătura frigului. Numai măria-sa Timpul poate da contur și glas fantomelor care mi-au stat în cale.

Întâlnirea cu Bălănescu sau, mai bine zis, mărturisirea pe care i-o făcusem, oarecum mă liniștise.

– Dacă printr-un absurd banal, în universul gulagului românesc s-ar fi aflat ce rol am avut eu în ierarhia M.N.R.O., Țurcanu de mult timp m-ar fi transformat într-o zdreanță, după cum am avut prilejul să-l văd pe Costică Oprișan, șeful F.D.C. pe țară.

– Nu mi-ai spus nimic de el până acum, mi-a reproșat Bălănescu.

– Am uitat să vă spun de el și de descompunerea lui sub tortură și... de neputința de a-și curma chinul și viața. Dar dincolo de această grozăvie la care am asistat, aș vrea să vă mărturisesc că mă roade fără încetare un reproș, o vină pe care o asemuiesc cu o durere ce te chinuie permanent, dar căreia nu-i poți afla locul și cauza.

Bălănescu părea captivat.

– N-am virtuți de duhovnic, dar, dacă tot te-ai săltat până la mine, spune-mi măcar o parte din ceea ce te frământă.

– S-ar părea că acum inversăm rolurile, i-am zis aproape pe șoptite și rotindu-mi ochii circular. Aș dori să vă pun eu o întrebare sau chiar mai multe, că deh, am rostit eu concesiv și ironic, sunt la vârsta când zac pe banca spudeilor cu ochii țagla către dascăli.

Bălănescu tocmai își dichisea pătura pentru somnul de noapte. S-a oprit, aruncându-mi o privire în care surprinderea părea camuflată de o curiozitate profesională.

– Spune-mi ce ai pe suflet...

Fața i s-a luminat când am accentuat că nu vreau să ratez un prilej pe care nu știu dacă pe viitor îl voi mai avea. Îmi pregătisem excursul ca la carte:

– Cunoaștem amândoi legile de fier ale anchetelor și nu mai discutăm asupra celor care au stors victimele până la a le răpi viața în vederea epuizării unui stoc informativ. Felix Dzerjinski, Iagoda, Ejov sau Beria de la bolșevici și Gestapo-ul prin ai săi Heydrich, Himmler și alții, când era cazul, își eliminau subiecții fără tăgadă, dar lucrurile stăteau în cu totul alt fel atunci când se intra în registrul anchetelor clasice pentru mii și zeci de mii de anchetați, când în mod cert se contura în ochii organelor de cercetare o zonă informală, în general considerată lipsită de valoare, pe care o ignorau conștient. Aș asemui acest proces cu fenomenul obișnuitei noastre fiziologii: inspirăm și expirăm, dar nu golim pulmonii de toată cantitatea de aer pe care am dobândit-o. Ei bine, sovieticii au știut dintru început, dar apoi au trecut la explorarea acestui refugiu al individului anchetat, mergând până la practicarea unor presiuni care să le aducă certitudinea absolută că au ajuns la ultimul orizont. Și de multe ori, amănuntul uitat sau ascuns, dacă este depistat, e mai prețios decât tot dosarul adunat.

– Dă-mi un exemplu, te rog...

– Păi, am unul la îndemână... și e proaspăt, recent. Cazul Vasile Serdici. Ați aflat ori ba? Ca să nu fac pe zarzavagiul în Bulgaria!!

– Nu. Nu știu mare lucru. Am aflat numai că a avut un comportament ciudat la procesul din '47. De altfel, nu numai el, ci și fostul secretar general Nicolae Penescu care îl acuza pe Maniu că a suferit de miopie politică, impunând partidului o atitudine de opoziție față de PMR și sovietici.

– Să vă spun eu ce-am aflat: la Craiova, pe un regim de foamete cumplită, când se urla noaptea după un terci sau o gamelă cu arpacaș, ei, adică Florin Roiu, Ion Mocsony-Stârcea, Nicolae Penescu și... Vasile Serdici s-au bucurat de atenția binevoitoare a Ministerului de Interne. Primeau pachete substanțiale de acasă, stăteau la soare, destul de mult timp, își păstrasera îmbrăcămintea – șube, cojoace pe care le așterneau pe jos, în curtea celularului în timp ce la zece-cincisprezece metri de ei Corneliu Coposu și Radu Câmpeanu, la celulele de la parter, suportau ca noi toți regimul de înfometare și distrugere premeditată.

– Și, și?, dă-mi cheia acestui comportament.

– Păi, e una singură, cel puțin pentru Serdici. Știind perfect limba engleză și fiind printre apropiații lui Iuliu Maniu, el a fost translatorul la o întâlnire dintre liderul PNT-ist și niște ofițeri ai serviciului de informații american. Unul se numea Hamilton, iar de celălalt nu-mi mai aduc aminte. Și cum s-a convenit să se facă o minută cuprinzând ideile cele mai importante, care vizau și comportamentul viitor al partidelor istorice, precum și un eventual ajutor subversiv american, întocmirea acesteia a fost lăsată în seama lui Vasile Serdici. Până aici e totul bine.

– Bun. Și ce s-a mai petrecut cu Serdici?

– Păi, cam tot ceea ce poate să opereze o anchetă și anume să se informeze cât mai adânc asupra biografiei anchetaților. Iar în clipa când au auzit – prin metode

specifice unor anchete dure – că minuta a fost predată pe ascuns lui Vasile Serdici, iar pentru proces, descoperirea ei ar fi însemnat actul principal de acuzare, toată atenția s-a îndreptat asupra lui.

– Și...?

– Serdici era un om care depășise șazeci de ani, cu o viață înainte și cu deprinderi cunoscute. S-a aflat că obiceiul lui cel mai frecvent era consumul de țuică, câteodată chiar excesiv. Am auzit că la „vapor” – beciul 2 de la Ministerul de Interne – s-a exersat o metodă care era o delicată a serviciilor de informații franceze: în fața refuzului net de a colabora, i s-a îmbunătățit regimul alimentar, au încetat bățiile, glasurile au devenit mieroase și încetul cu încetul i s-a deschis perspectiva unui veritabil târg: să predea misiva și să primească în schimb nu numai o pedeapsă redusă, dar și posibilitatea de a-și continua meniul de afară. Pe scurt, i s-a prezentat spre degustare un soi de țuică, iar Vasile Serdici s-a și conformat. Puntea de înțelegere și compromis începea să capete contur. Evident că valul amenințărilor nu a conținut să bată, iar perspectiva unei detenții pe viață pentru un om de vârstă a treia era o realitate, susținută și de faptul că bătrânul țărănist, în urma discuțiilor cu reprezentanții serviciilor de informații occidentale și a vizitelor făcute împreună cu Maniu la Melbourne, Burton Berry și alții, își făcuse o idee asupra intențiilor Occidentului. Serdici știa mai bine decât anchetatorii săi că americanii, și cu atât mai puțin socialiștii lui Attlee, nu erau câtuși de puțin dispuși să înceapă un nou conflict mondial după ce tocmai isprăviseră nu de mult timp un altul. America intrase într-un boom economic excepțional, planul Marshall mergea de minune în Europa și niciun guvern – poate cu excepția celui sovietic, în ciuda celor aproape douăzeci de milioane de victime – nu mai consimțea să mai încerce o aventură. Socotelile fiind făcute în mintea lui Serdici, faptele au curs de la sine, iar documentele ultrascrete, minutele încheiate cu foștii reprezentanți din Comisia de Control Aliată, cu diplomați sau cu agenți ai CIA, au fost livrate fără scrupul.

– Și de ceilalți ce-ați aflat?

– Păi, Nicolae Penescu, secretar general al P.N.Ț., a intrat și el în rândul celor care urmau să fie menajați, cu regim special, întrucât în instanță a condamnat, e drept cu puțină convingere, politica lui Iuliu Maniu. La fel și Roiu de la Cîrful Ministerului de Externe, și el a ajuns printre cei privilegiați... Poate chiar o fi existat acel legendar mesaj de la Stockholm din 23 august adresat lui Mihai Antonescu și deturnat în ultima clipă. Însă personajul care părea cel mai volubil era fostul mareșal al palatului, baronul Mocsony-Stârcea, cu o biografie foarte controversată. Nu se știe pe ce cale a ajuns în apropierea regelui Mihai. Era născut în primul deceniu al secolului al XX-lea, în Cernăuți, tatăl deținând înainte de Primul Război Mondial funcția de șambelan al Curții Imperiale din Viena și membru marcant al Consiliului Național Român din Bucovina. După Marea Unire a devenit *mare maestru de ceremonii* al Curții Regale din București. Ba chiar se spunea că în timpul lui Carol al II-lea ajunsese un membru foarte influent în Consiliul superior al Frontului Renașterii Naționale. La vârsta adolescenței, Ion Stârcea a fost înfiat de baronul austriac Mocsony de Foen Antoniu și după ce a absolvit Universitatea din

Cambridge, în urma unor recomandări din sânul Casei Regale, a ajuns secretar particular al regelui. În 1930 se bucura deja de titlul râvnit de mulți de mare maestru de vânatoare al Curții Regale. În urma decesului tatălui său adoptiv moștenește o avere imensă, atât în Ardeal, cât și în Bucovina. Sub domnia regelui Mihai, după ce îi vinde castelul Săvârșin pentru o sumă modestă, ajunge mareșal al Curții Regale și participă direct la complotul răsturnării din 23 august de la Palat, după ce în primăvara anului 1944 avuse un conflict deschis cu conducătorul statului care îl trimisese să-și facă stagiul obligatoriu pe front. A fost arestat în septembrie 1947 și judecat în lotul Maniu, iar pe celularul Craiovei circula zvonul că a fost un colaborator apropiat al serviciului de informații al lui Emil Bodnăraș. Odată cu începutul frigului ne uitam cu jind la uriașul cojoc pe care îl purta, în concurență cu cel al lui Nicolae Penescu... Cam atâta despre grupul *privilegiaților*, care prin noiembrie au dispărut de la penitenciarul craiovean.

– Ce importanță a avut trădarea, că merită s-o numim așa, a lui Vasile Serdici?

– Capitală, i-am răspuns eu. Pentru o încercare de evadare nu puteau să-i condamne la muncă silnică pe viață pe Maniu și Mihalache, ci numai pentru un act de înaltă trădare și de încercare de răsturnare a ordinii sociale în curs. El le-a furnizat bolșevicilor pretextul condamnării la moarte a liderilor țăraniști, ținând cont de vârsta lor înaintată.

– Și unde sunt ei acum?

– Știu că după proces, grupul *durilor*, în frunte cu Maniu, a ajuns la Galați, unde au un regim de exterminare, pușcăria fiind condusă de un ticălos, pe care-l cheamă Petre Goiciu.

Stingerea se bătuse de peste jumătate de oră și conversația noastră a continuat *sotto voce*. I-am atras atenția avocatului că putem fi văzuți pe vizetă. Mi-a spus că la Jilava nu ai voie să circuli pe interval după ora stingerii, dar dacă stai nemișcat pe prici nu ești luat în seamă.

– O întrebare de rămas-bun, mi-a șoptit Bălănescu.

– Mi-am aplecat urechea către el, șoptindu-i:

– Dacă mi-a scăpat ceva, să nu credeți că am făcut acest lucru premeditat.

– Evident că nu m-am gândit nicio secundă că ai avea vreun interes să ascunzi ceva. Întrebarea pe care ți-o pun reprezintă pentru mine o încercare de a intra în lumea în care ai stat dumneata chinuit, torturat la Pitești. Explicațiile pe care mi le-ai dat sunt raționale și cred că totul a fost gândit de cei care ne conduc, la nivele foarte înalte; poate chiar Comitetul Central a emis ordinul. Totuși, să transformi temnițele ticsite în abatoare nu-i de glumă. Poate au fost împinși de sovietici... Dar mie altceva îmi stăruie în inimă și în gând și te rog pe dumneata să-mi dai o deslușire fiindcă aici, în temnița asta, ne-am apropiat de Dumnezeu, ba chiar îndrăznim, măcar pentru o clipă, să găsim o justificare a judecății sale asupra noastră...

– Cu alte cuvinte vreți să vă spun, sau mai degrabă să mărturisesc, dacă torturile și carnagiul de la Pitești pot avea și un plan transcendent.

– Da, mi-a răspuns avocatul. M-ai înțeles. Dacă s-a ajuns la ritualuri și manifestări anticristice se poate înțelege că laboratorul Piteștiului exprimă mai mult

decât o schimbare de conținut uman în favoarea unei ideologii, ci chiar o negare violentă a divinității, cu toate consecințele sale.

– Tocmai aici am vrut să ajung, i-am replicat. Cât am trăit și cât s-a continuat după plecarea mea, după intensitatea chinurilor, cred că cei care au decedat pot fi trecuți în rândurile martirilor. Cu alte cuvinte, la Pitești s-a deschis poarta, strâmtă și aleasă, pentru mărturisitorii adevărați ai lui Hristos.

– Vor fi mulți?

– Nu-mi dau seama, am răspuns. Deocamdată am cunoscut numai câțiva. Și cred că toți acești tineri au murit cu rugăciunea pe buze indiferent dacă erau legionari, țărâniști sau militari. Dacă se vor întinde pojarul și nebunia pe tot cuprinsul temnițelor românești, atunci mulți martiri se vor înghesui la poarta Edenului.

– Poate exagerezi, mi-a replicat Bălănescu, nu suntem singuri pe harta asta a Europei și a trecut epoca pentru sovietici a unui Katyn românesc.

– Nu m-am gândit niciodată să fac o paralelă cu ce s-a petrecut atunci, în primăvara lui '41, cu intelectualitatea poloneză și cu o bună parte din crema armatei lor: ofițerii. Am văzut la București, împreună cu familia, filmul masacrării lor. S-a dat prin '43 și ce m-a impresionat, adolescent fiind, erau tranșeele lungi cu cadavrele dispuse perpendicular, în ordine. Și asta după ce făcuseră atâta tapaj pentru pace și neagresiune în Liga Națiunilor, iar noi, prin Titulescu, ciocneam pahare de șampanie cu Maxim Litvinov.

– A fost un joc pe care România l-a încercat pentru a obține recunoașterea Basarabiei ca parte din regatul nostru. Naivitate copleșitoare, rușii s-au folosit de diplomatul nostru pentru a-și da o legitimare europeană, iar când le-a venit bine, în '40, au trecut Nistrul. Dar să trecem peste episodul ăsta cumplit. Îți mulțumesc că ai tras semnalul de alarmă. De acum încolo, în lumea noastră, a temniței, se va ști de laboratorul Pitești și tehnicile sale.

M-a îmbrățișat și mi-a dat un pulover de lână peticit.

Şeful de cameră... ales de noi

Şeful de cameră de la 9-11 era un om căruia nu-i puteam fixa o vârstă; oricum, de la treizeci de ani în sus, înalt, cu ochii căprui, legat la corp, dar cu faţa vârstată. Am schimbat câteva cuvinte în primele zile, avea o voce caldă şi se interesa de dimineaţă până seara de mulţimea de oameni ce veneau şi plecau cu sutele în toate unghiurile ţării. În puşcărie două elemente au comprehensiune şi valoare: mâncarea, *forma*, adică în ce şi se *oferea*, şi *fondul*, conţinutul. Pe Chivulescu, căci aşa îl chema – prenumele nu l-am aflat niciodată – l-am prins şef de cameră şi l-am lăsat pe mai departe în funcţie. Sosise din răsăritul sovietic cu un număr mare de prizonieri de război. Făcuse parte dintr-un lot celebru de ofiţeri protestatari faţă de regimul inuman aplicat prizonierilor indiferent de naţionalitate. Majoritatea erau legionari, iar nucleul de comandă era compus din câteva nume celebre: Răducanu, Cojocaru, Clonaru, Ionescu-Cârligel, fost aviator la flotila de bombardament pe avioane italiene Savoia Marchetti. Ruşii îi pusese rădăcină şi la repatrierea târzie îi vărsaseră în mâinile... Securităţii române, care îi luase în primire pregătindu-le dosare politice. Într-un târziu i-am pomenit şi lui Chivulescu *de experiment*, dar el nu prezenta pentru mine un interes imediat, întrucât ca fost ofiţer îşi avea drumul deja trasat către Aiud. Ar fi putut cel mult să lanseze o înştiinţare de cele petrecute la Piteşti pe firmamentul temniţei Aiud. Reacţia lui a fost la început concesivă, fără contraziceri şi amănunte implicate, dar într-o seară, spre sfârşitul *sejurului* meu la Jilava, m-a oprit, poftindu-mă lângă el:

– S-ar putea să ai dreptate, e posibil ca acolo să se petreacă multe blestemăţii. Fii liniştit, însă, că la Aiud nu se poate *importa* marfa asta, ar sări tot penitenciarul în aer.

L-am lăsat să creadă că are dreptate, dar în gândul meu s-a întărit convingerea că dacă *forul tutelar* va ocoli Aiudul, alta va fi motivaţia, şi nu o opoziţie coagulată din partea deţinuţilor.

Începuse să se aştearnă frigul şi să degenereze într-un ger căruia îi făceam faţă doar prin numărul mare de deţinuţi din catacomba fortului. Pe la jumătatea lunii martie ajunsesem peste două sute cincizeci, iar spaţiul pentru dormit se redusese la circa patruzeci-cincizeci de cm; scurta plimbare devenise obligatorie, iar explicaţia nu putea fi decât una singură: cu cât zăpada scârţia mai tare şi mercurul o lua la vale mai mult, cu atât numărul bolnavilor creştea, iar decesele se înmulţeau, spre bucuria lui Maromete, dar şi a unor deţinuţi de joasă speţă ce declarau decesul după o zi-două pentru a beneficia în plus de o porţie de terci şi de fasole. Câteodată ieşeam împreună cu foştii ofiţeri ai armatei regale române şi începusem să-i cunosc pe de rost. Cel mai reprezentativ mi s-a părut generalul de divizie Nicolescu aflat, mi s-a spus şi mie, în preajma regelui Mihai până la abdicarea acestuia. Părea un om dintr-o bucată, sincer şi modest. L-am întrebat odată frontal:

– Domnule general, credeţi că va fi război? Generalul m-a privit cu uimire.

– Dumneata crezi în povestea asta? Te credeam mai matur. De fapt, ce mă mir eu dacă au crezut opt-nouă milioane de oameni în frunte cu lideri politici ca Maniu și Brătianu. A fost un vis pe care ni l-au inculcat alții de rea-credință...

– Dar despre rege ce puteți să ne spuneți?

Generalul mi-a răspuns tranșant:

– E încă un copil, și-am fost fericiți, noi, cei din jurul lui, că s-a... măritat. L-am felicitat toți, unii chiar din pușcărie... Mai târziu am avut ocazia să-l judecăm aspru.

– Dar de ce? A fost obligat să-și pună semnătura. Tot palatul era înconjurat, toți ofițerii din garnizoana București consemnați și legăturile telefonice tăiate. Printre cei arestați făcea parte și nașul meu, comandorul Traian Udrișchi, care i-a pus manșa avionului în mână lui Mihai.

– Domnule Ciuceanu, generalul era un tip masiv, de peste 1,80 m. A întors către mine o față deloc mulțumită. Când e vorba de o abdicare nu te târguiești, fiindcă dincolo de tine, și regele știa acest lucru, lași o țară pradă unui dușman pe care-l știi că e necruțător, iar regele era ultimul obstacol în drumul lor. Întrebarea este dacă ar fi fost ferm și ar fi refuzat să abdice, ce s-ar fi petrecut?! De arestat nu putea să-l aresteze, după ce-l decorase tocmai Stalin cu cea mai înaltă distincție sovietică. Proces nu putea să-i facă, din aceleași considerente. Cel mult, l-ar fi supus unui regim de izolare pe la Peleş sau mai știu pe unde. Pe urmă îl expediau peste graniță *sain et sauf*. Ar fi urmat manifestații uriașe de adeziune pentru republică, care de altfel s-au și petrecut la începutul lui ianuarie. Poporul, adică bolșevicii, ar fi cerut atunci abdicarea lui, iar conducătorii partidului le-ar fi auzit glasul mintenaș. Partida era pierdută dinainte. Churchill îi spusese la Londra să nu se mai întoarcă. Mihai totuși a avut curajul să-l refuze și să accepte calea unui risc anunțat. Poate au existat și alte interese de ordin material. Reușise în septembrie să-și scoată peste graniță o serie întreagă de bunuri de valoare, care să-i asigure existența peste hotare. A semnat abdicarea într-un moment de mare slăbiciune și cred că, indiferent de ce se va petrece în viitor, va rămâne definitivă. Regii mari n-au cunoscut *demisia*, ci numai refuzul sau butucul. Cât despre studenții arestați cu miile a fost o gogoriță și a fost inventată, bănuiesc, mai târziu... După abdicare, da, au fost arestări cu sutele; în luna mai erau peste opt sute, majoritatea legionari. Deci, cine a scornit cifra și a lansat minciuna nu a făcut un serviciu monarhiei...

– Și acum ce facem? l-am întrebat eu timid, cu glas neutru. Mai avem vreo șansă, măcar de supraviețuire? Și ca popor, și ca... deținuți politici?

– Păi, ce ne mai rămâne?! Pușcărie până când n-o s-o mai putem duce! Am auzit că la Aiud mor generalii pe capete, de foame, frig și din bățai... Îți mărturisesc că dacă aș fi știut prin ce umilințe voi trece, mi-aș fi pus pistolul la tâmplă la 23 august, precum generalul Hugo Schwab sau comandorul Alexandru Dumbravă!!

– Și nu vedeți nimic bun în viitor? l-am chestionat în continuare.

– Nu mă pronunț și n-am voie să fac pe ghicitorul fiindcă sunt și eu în ecuație. Dacă ar fi să-ți dau o părere, ți-aș spune dumitale, ca tânăr și neștiutor, că speranța noastră, a celor de-aicea, este cineva la care nici nu te gândești... *tovarășul Stalin*!!

Am rămas uluit. Numai la asta nu mă așteptam. Generalul mai purta încă pe cap o căciulă brumărie, de ofițer superior. Îi lăsaseră mantaua cu un guler mare de blană. M-am uitat la el, măsurându-l obraznic de la vârful cizmei până în vârful căciulei.

– Domnule general, ați făcut frontul de est și de vest și ați comandat mari unități ale armatei regale române din câte-am auzit, dar sunteți primul ofițer superior, și cred că veți rămâne și ultimul, care are altă opinie. Toți, absolut toți, până acuma n-au vorbit decât de iminența unui conflict între est și vest, iar când eram afară, domnul general Iancu Carlaonț și fratele său Dumitru, tot general, și alți comandanți, ne-au trimis în iarna lui '47, pe viscol, la peste 2000 de metri, să depistăm platformele de desant aerian din Carpații Meridionali. Acei oameni nu erau nebuni și nici cei care presupun că le-au sugerat sau ordonat acțiunea noastră. Și asta nu-i nimic. Aveam ca dispoziție supravegherea armatei sovietice pe cuprinsul Olteniei, dacă nu la zi, cel puțin la săptămână. Datele noastre cred că se concentrau pe întreaga suprafață a țării. Nu pot să cred că totul a fost o farsă pentru care-au murit sute sau poate mii de oameni...

– Nu, câtuși de puțin! mi-a replicat generalul. Pentru a înțelege răspunsul meu, trebuie să gândești și pentru o tabără, și pentru alta. Americanii, căci ei au câștigat războiul, s-au pomenit după moartea lui Roosevelt cu o altă față a rușilor, pe care răposatul o ascunsese cu grijă. Ba chiar mai mult, din greșelile marelui președinte care-l numea pe Stalin „prietenul lui”, Armata Roșie a ajuns în centrul Europei și n-are de gând să se retragă decât, eventual, supusă la o presiune extremă. Americanilor nici prin gând nu le mai trece să declanșeze un nou război cu perspectivă planetară, mai ales acum, când au intrat în cel mai spectaculos boom economic, iar o nouă concentrare de forțe pe teritoriul Europei le-ar fi imposibilă. Așa că s-au gândit să țină ursul în lesă cu perspectiva unor replici nucleare și au și reușit până anul trecut, când monopolul n-a mai rămas monopol și rușii se puteau umfla și ei că au o armă similară. Și acum să revenim la salvatorul nostru, Stalin! Nicicând în istoria Rusiei, trupele ei, indiferent de cine le-a comandat, n-au ajuns și mai ales n-au rămas în centrul Europei, care este considerat cadrilaterul boemian. Ăla e buricul Europei, adică Cehoslovacia! Nicicând rușii nu au ajuns și n-au rămas pe teritoriul Bulgariei, vecină cu Turcia și la câteva sute de kilometri de mult doritele strâmtori ale Bosforului. Bașca o Germanie împărțită-n două, o Polonie sub cizmă, o Românie și o Ungarie ocupate până la ultimul metru pătrat, iar statele baltice – o amintire! Ținând cont de regimurile nou instalate cu forța, tot acest excepțional bilanț politic și geografic îl va conduce în curând, zic eu, pe Stalin la o convingere: să atace Occidentul, să atace Europa înjumătățită, cât timp mai are la dispoziție o forță îmbătătită încă de victoria categorică asupra celui de-al Treilea Reich. Evident că sunt și factori de natură să-l rețină. Unul dintre ei, demn de luat în seamă, este și vârsta. Tătuțul, care are peste șaptezeci de ani, știe că timpul îi strâmtorează calea și poate să-i fure ultima glorie. De aceea cred eu că singurul care mai poate să accelereze mersul istoriei este Stalin în nesățioasa lui poftă de a cuceri ce a mai rămas din Europa.

L-am ascultat, cum se spune, cu gura căscată.

– Și față de această realitate, Occidentul ce poate să mai facă?!

– Ceea ce se străduie acum! Să ridice metereze... și să-și aducă aminte că din cauza lor s-a ajuns la situația de față și la acest imperiu în marș către Europa. Să încercuiască pe cât se poate acest imperiu, la crearea căruia au contribuit și occidentalii, încă din 1917, dumneata nu știi, când l-au trimis plocon pe Troțki, din America, la Petrograd și pe Lenin din Elveția, cu buzunarele pline de mărci-aur sau în '24 când au trimis bani și specialiști să ridice industria grea sovietică în pustietatea Uralilor. Dumneata poți să aștepti pe cine vrei și să crezi ce dorești, dar eu îmi pun nădejdea în acel moment când Stalin își va frânge gâtul odată cu diviziile sale aruncate spre Atlantic, Pirinei sau Alpi!

Generalul s-a oprit cu cizmele în glod; fulgii de zăpadă îi albiseră cușma cenușie. M-a bătut pe umeri și m-a încurajat:

– Dumneata ești tânăr și rezistent. Vei apuca timpul acela! Totul este să trăiască Stalin! *Jivio Stalina!* Să ne rugăm, tinere, ca forțele întunericului să pornească către Paris și Roma!! Altă speranță mai aproape și mai sigură nu avem...

Într-o noapte am auzit ca prin vis ușile de fier zăngănind. Și cum sunetul nu era însoțit de vreun răcnet, somnul m-a cuprins iarăși. Dis-de-dimineață am aflat o știre intrată deja într-un registru banal: peste noapte se vărsaseră în efectivul nostru doi-trei pinguini, printre care unul cu faimă în lumea interlopă!!

Vedeta am zărit-o abia la prânz, când asistat de Chivulescu, primea gamelele cu *potol*. Era un individ cam de treizeci și cinci de ani, înalt cât un etaj, cu brațe vânjoase cât un odgon de vapor. Părea politicoș – poate-și impunea atitudinea, că deh... era printre politici –, avea un glas blând, chiar melodios, iar fața îi era ciupită de o veche acnee. Am aflat fără mirare însă că prezența lui la distribuția gamelelor fusese premeditată, chiar cerută, de milițianul de serviciu. Ca prin minune, după ce s-a epuizat ciubărul cu mâncare și noi, tinerii, priveam fundul gamelei cu amărăciune, am auzit din nou deschizându-se vizeta și un ordin scurt însoțit de zgomotul drugilor de la ușă. Am ciulit toți urechile și ne-am uitat cu ochii țagă la ușa de fier care s-a deschis brusc și ne-am pomenit cu un oloi plin ochi, împins fără explicații în catacombă. Era semnul solidarității dreptului cu mâna cu șeful lor, trimis disciplinar la politici pentru o vină știută numai de purtător și... administrație.

Considerându-l un personaj *deosebit* în peisajul nostru, seara l-am abordat fără șovăială. Mi-a răspuns că-l cheamă Tili Raicovici, cunoscut în lumea lui ca un rege al șuților.

– Domnule, vă asigur că din ceea ce luam – și întotdeauna mă feream să iau de la oamenii sărmani – o parte mai mare sau mai mică o dădeam la cei săraci. N-aș zice că am fost un haiduc, să iau numai de la ai bogați, dar m-am ferit să-i scotocesc pe cei sărmani. Am avut și câteva poturi mari cu care mă mândresc. Am dat cu degetul (*a se înțelege, falsifica*) peste câteva hârtii ce mi-au adus o grămadă de bani. Meseria asta am învățat-o de la Florică Florescu, de care cred că ați auzit și dumneavoastră că a spart Ambasada Sovietică și le-a șutit câteva zeci de mii de

„dulăi”. M-am prefăcut că sunt în temă și l-am întrebat cum de a scăpat de gloanțele lui Alimănișteanu.

– Un nenorocit! Un trădător! Dacă l-aș prinde i-aș scoate mațele din burtă.

– Mai e în funcție?

Mi-a răspuns cu scârbă.

– S-a dus în p... mă-sii. L-a prins și pe el cu mangla. Nu știu pe unde a mai ajuns. Dacă intră într-un penitenciar, te asigur că nu trăiește mai mult de o oră. Știi care e pedeapsa la noi pentru ciripitori? O gamelă cu sticlă pisată și în două ore moare de fericire!!

– Și dumneata cu ce ocazie, pe aici, pe la noi? l-am întrebat eu sentențios.

S-a întunecat brusc la față.

– Vor să-mi facă de petrecanie.

Am făcut ochii mari.

– Păi, dacă au hotărât lucrul ăsta, nu văd de ce ar face-o la politici? Bine, poate ar exista o explicație, că la noi se moare mai ușor și evidența se poate pierde... Dar în definitiv, ce condamnare ai dumneata?

– Eh, am de toate. Și dacă le-aș aduna ar ieși peste o sută-două sute de ani! Ultima oară m-au încălțat cu 25 *de coți* pe daiboj.

– Am înțeles, dar ce-i cu povestea asta pe care mi-ai spus-o înainte? Că vor să te curețe.

– Păi când am fost la grefă acum două-trei săptămâni, eram la camera 6, tot la politici, pe reduit la voi și mi-a șoptit unul pe care-l am eu pe-aproape că să fiu atent și să nu intru pe dubă decât în lanțuri duble, că mi-au pus gând rău că i-am supărat p-ăia de la Miliție.

– Și-acum unde te duci? l-am întrebat eu curios.

– Mi s-a șoptit zilele trecute că la Ploiești.

– Au vreun motiv?

– Tocmai că n-au, băga-i-aș în p..., decât să mă termine pe câmpurile alea de lângă penitenciar.

Nu am mai avut prilejul să am un *dialog* cu faimosul Tili Raicovici, fiindcă în noaptea următoare i-am auzit numele răcnit la vizetă și în următoarele clipe ne-a părăsit pentru totdeauna!!

Plimbarea, dacă se putea numi ca atare, era la Jilava nu un capriciu aparținând unui șef de secție generos, ci un punct al unui regulament-program neștiut de noi, dar care se executa cu predilecție când ploaia turna cu găleata sau temperatura cobora cu mult sub 0 grade. Din nefericire, ordinul era valabil pentru toți cei care ne găseam în lunga celulă din subteran, antrenând pe toți camarazii noștri, chiar dacă printre ei se găseau și imobilizați, pe care îi duceam pe brațe!! *Aerisirea* mai avea o rațiune: o echipă de *scotocitori* ai boarfelor noastre căutau peste tot, chiar și la *șerpărie*, unde cândva avuseseră surpriza să găsească pe unii deja decedați de câteva zile și cărora li se reținea mâncarea! Afară perspectiva era aceeași, iar culoarul de *promenadă* nu se dilata de la o zi la alta: în fața ochilor se desfășura

aceiași șir de prepeleacuri ce dominau taluzul înalt de circa nouă-zece metri și de unde privirile sfredelitoare ale trupelor M.A.I. ne urmăreau permanent. Dar totuși, deținutul, prin definiție, se bucură de orice clipă care poate să-i șteargă din rețină cenușiul celular și să-i aducă măcar pentru un moment, odată cu unda soarelui, și raza speranței!

De săptămâni de zile fierbeam, mă mistuiam într-un gând malefic: ce a zis, ce a declarat și mai ales ce a scris Vlad Drăgoescu la Pitești? Nu mă puteam bizui pe o rezistență *aut trans* a celui care n-a avut-o nici în ancheta Securității și din cauza căruia fuseseră schingiuiți câțiva oameni de valoare. De aceea, demascarea la temperatura înaltă a cuptorului de la 4 Spital în mod cert i-a răscolit toate amintirile, dintre care unele ar fi pus în primejdie imediată libertatea, ba chiar viața unor camarazi de luptă. Primul vizat era unchiul meu, inginerul Cristea Mateescu, eminentă personalitate a hidrotehnicii românești. Încă din timpul războiului lansase un proiect îndrăzneț care ar fi adus o substanțială contribuție la volumul energetic național: folosindu-se cheile Argeșului, preconiza un baraj care să zăgăzuiască milioane de metri cubi de apă. Membru activ al M.N.R.O., apropiat al inginerilor Balș și Ștefănescu, discret și tăcut, ne-a ajutat constant în alcătuirea unei arhive cerute de Comitetul Militar. E vorba de procurarea unor planuri directe 1/20 000 și mai ales 1/10 000, atât de necesare *fixării* pe hartă a trupelor sovietice pe teritoriul Olteniei. Ori V.D. cunoștea acest lucru dintr-o slăbiciune a mea. Și dintr-un motiv necunoscut mie nu-l mărturisise la anchetă. Scociorându-mi adânc memoria, mă întrebam cu teamă dacă îl cunoscuse pe profesorul Pușcariu, unul dintre șefii Mișcării Naționale de Rezistență. Și ca să se adune bomboana pe colivă, amintirea unei mărturisiri a profesorului Daniel la o masă festivă la care participase și V.D. îmi dădea permanent fiori prin coloană. Pe fundalul unor masive arestări ale celor care traficau aurul în Craiova și într-un moment de sinceritate necontrolată, profesorul ne atenționase că dacă i se va întâmpla ceva, să fie recuperate cele câteva sute de cocoșei îngropate în cimitirul Ungureni, la cavoul familiei Vălimărescu. Gândul că V.D. a reținut informația mă urmărise ca un blestem în ancheta anului trecut. Acum însă lucrurile stăteau altfel. V.D. trecuse și el în noaptea Crăciunului prin proba de foc, fără să se detașeze însă printr-un *regim special*. Orice socoteală pe care mi-aș fi făcut-o asupra revenirii sale după proces în rândurile noastre nu-mi oferea mai mult de câteva zile sau o săptămână chiar, până când nostalgia colaborării sale cu Securitatea să-l facă din nou un mărturisitor zelos. Ori V.D. ignorase sau uitase câteva amănunte pe care le putea specula în *demascarea* sa.

Întorsesem pe toate fețele efectele în cascadă ale declarațiilor scoase sub tortură în fața Securității. Poate la început fuseseră încântați de *amănușirea* unor suspiciuni ce le avuseseră și ei în anchetele desfășurate. Dar în măsura în care numărul lor creștea de la o zi la alta, începuse să planeze bănuiala unor anchete superficiale. Ulterior, prin aportul Direcției Generale a Penitenciarelor și iscusința unor șefi și consilieri anchetatori, convingerea în superficialitatea și lipsa de profesionalism care bântuia regionalele Securității s-a întărit. Riposta însă n-a întârziat, bănuiam eu, orientându-mă după snoavele pe care eu și alții ca mine le scriseseră la Pitești. Poate

însă, după cum insista Țurcanu în zilele sale de isterie și tortură aplicată fără șovăială, că anumite fire, puțin sau deloc cunoscute, intraseră acum în atenția Securității. Per total, păstram convingerea că *demascarea exterioară* se impunea prin eșecul ei.

Zilele și nopțile curgeau ca mătâniile pe fir. Există obișnuința binelui, a confortului constant, a recunoașterii meritelor, a satisfacției operei împlinite, a căldurii căminului, a afecțiunii familiale. Toate aceste plusuri le îngropasem cât mai adânc sub cele mai afunde plăci tectonice ale memoriei noastre. Trăiam cu răul multiplicat în zeci de chipuri. De cum te sculai la toacă, care bătea asurzitor, și până a doua zi ți se întâmplau de toate. Puteai să te bucuri că ți-ai întâlnit fratele sau părintele între două curse în direcții necunoscute, puteai tot atât de bine să-ți întâlnești sau să-l ai alături pe cel care te vânduse pe tine sau pe alții Securității. Te bucurai iarăși dacă aveai șansa să ieși câteva ore afară în lumina soarelui pentru te miri ce activitate administrativă. Îți creștea inima iarăși când auzai *de bine* de cei dragi lăsați înlăcrimați în crucea nopții sau în miez de zi. Și câte nu se puteau întâmpla între cele două semnale care te aliniau dis-de-dimineață pentru număr și evidență!!

În dimineața aceea se produsese un imbroglio, cum numeam noi *savant* suprapunerea a două celule sau *vărsarea* unora peste alții. Era un prilej de bucurie, de revedere și de tranzit al știrilor. Câteodată se mai practica și trocul, moneda curentă fiind pachetul de țigări sau chiar, în vremuri de criză, simple chiștoace! M-am uitat repede după general, părea de negăsit și am bănuir că luase drumul Aiudului. Totuși, proporția celor îmbrăcați în uniforma fostei armate regale române era considerabilă. Numeroși ofițeri rătăceau în universul concentraționar și represiv al R.P.R.

Temnița este locul preferat al fantomelor. Explicația pare atât de simplă încât intră cu ușurință în antiteza real/ ireal. Până mai ieri, cu toții fuseserăm purtătorii unui chip, ai unei înfățișări prelungite din viața ce ne-a fost curmată brusc prin anchetă, izolare și regim carceral. Cu timpul însă, care în temniță se măsoară pe alt fus orar, vârstele își pierd identitatea și se interferează dobândind un statut aproape comun. Toate chipurile au parcă o alură cenușie, când ochii își pierd căldura și expresia individuală. Se creionează astfel un portret-robot al deținutului, unde singurul reper distinct rămâne *înălțimea*. Iar dacă întrebai de un Popescu sau Ionescu, în primul rând se cuvenea să precizezi dacă era înalt sau scund. Restul semnalmentelor păreau de prisos; fruntea, ochii, bărbia dispăruseră din fizionomia celui căutat.

Ne mișcam grăbiți fiindcă frigul ne împingea de la spate. Cerul părea de metal, iar vântul, din când în când, își croia drum în văgăuna Jilavei. Eram singur în acea dimineață și privirile îmi zburăteau printre grupurile ce ajunseseră pe ulucul reduitului. În pușcărie era interzis să te gândești la două categorii antinomice, ce mereu îți asaltau memoria: prima, cea mai dureroasă, dar și cea mai frecventă, cuprindea registrul afectiv – părinți, frați, surori, prieteni, iubite; era zona despre care, de la început, mi s-a atras atenția că poate fi devastatoare dacă nu o elimini din

start; a doua, de o pregnantă asasină, era legată de biologic și de cerințele sale, foamea fiind, în special pentru cei tineri, călăul cel mai eficient. Orice subiect putea fi discutat sau prezentat, numai cel care aducea în prezent un meniu uitat, o opulență culinară, nu era admis. Odată, chiar la Jilava, un doctor pe care camarazii săi îl botezaseră *Sibaritul*, fusese înjurat și pocnit fără rezerve.

În fața mea, câțiva foști ofițeri își spârseseră linia; printre cei care mi-au atras atenția se numărau unul înalt, iar celălalt, prin contrast, scurt și volubil. I-am cuprins pe amândoi cu privirea și m-am uitat cu interes sporit la cel care îmi părea cunoscut de undeva. Am făcut stânga-mprejur și temându-mă de o încheiere precipitată a *promenadei* m-am apropiat, întrebându-l direct:

– Sunteți domnul Mihai Retivoiu?

Parcă n-am ajuns să-i pronunț numele întreg și mi-a răspuns liniștit și cu o undă de resemnare și umilință:

– Eu sunt, Radule.

Am dat îndărăt ceasul vieții și amintirile au intrat ca un torent de nestăvilite în existența mea cenușie. Unul dintre cei mai reputați doctori din capitala Băniei, Craiova, era profesorul doctor docent Alexandru Daniel, după mamă – bulgar, iar după tată – român neaș. Îl avusese profesor de istorie pe tatăl meu, de care îmi povestea nenumărate întâmplări. Făcuse carieră profesională la Paris, unde își luase *con brio* cele două titluri academice. La izbucnirea ostilităților între Regatul României și Imperiul Chezaro-Crăiesc și, puțin mai târziu, cu al Doilea Reich, la mobilizarea generală, tinerii mediciști din Craiova aflați la studii înalte în străinătate au hotărât fără excepție să vină în țară și să participe activ în cadrele armatei. Alexandru Daniel avea doi copii, amândoi doctori, dar tinerețea, și poate și inima, îi oferiseră... șansa unei iubiri complementare, din care se născuse un fiu, Mihai, ce avea să devină mai târziu comandantul unui escadron de roșiori în al Doilea Război Mondial. Participase direct cu unitatea sa la dezrobirea Basarabiei și la depășirea liniei Stalin, dincolo de Nistru. Era un om tăcut din copilărie și cu greu smulgeam de la el câte o scrisoare de pe front. Din nefericire, dezastrul armatei române de la Cotul Donului a dus în prizonierat zeci de mii de soldați și ofițeri. A urmat o pauză de notă întreagă, noi cei din țară socotindu-l decedat. Nu s-a alăturat acelor puțini ofițeri care au format nucleul diviziei *Tudor Vladimirescu*, născută pe teritoriul U.R.S.S.-ului. Și iarăși nu a acceptat replica ei târzie, divizia *Horia, Cloșca și Crișan*, încadrată și ea cu o droaie de comisari politici de rigoare și cu uniforma Armatei Roșii. A venit târziu, cu ultimele loturi de prizonieri.

– Cu ce ocazie la... Jilava?

Răspunsul a venit prompt:

– M-a turnat un subaltern al meu, care vroia să-și facă o carieră la umbra stelei roșii, cum că aș fi ordonat împușcarea unor partizani.

– Și? Ce s-a ales până la urmă din povestea asta?

– Păi, au cercetat rușii și au constatat că acolo operase o grupă din S.S.

– Și acum?

– Acum mă pregătesc să mă eliberez, fiindcă zilele trecute mi-au închis dosarul.
– Și ce urmează?
– Normal ar fi să-mi dea drumul imediat, dar poți să știi ce le mai trece ăstora prin cap?! Mai stau și eu câteva zile în așteptare și pe urmă încep cu întrebările și sfârșesc cu greva.

Un fluierat scurt și repetat a marcat *invitația* să o luăm în trap, trecând podul zornăitor către celulele noastre. Am stat o noapte și m-am perpelit ca-n povești. Întâlnirea cu vărul meu intra și ea în domeniul unui miracol: de săptămâni de zile simțeam povara unei delațiuni potențiale. Mă întrebam dacă în demascarea exterioară, complementară celei interioare, V. D. nu fusese tentat să obțină o notă de trecere în fața lui Țurcanu, prin mărturisirea acestui secret de familie. De probitatea căpitanului nu mă puteam îndoi, însă gândul că ar putea să mă refuze în dorința mea de a-i anunța pe împricinați, din motive străine de judecata mea, mă inhiba pe de-a-ntregul. Spre dimineață, hotărârea era luată. Îi voi spune, chiar dacă mă refuză, și nu-i voi cere nicio explicație. Poate totuși avertismentul va da roade și nimic nu va fi pierdut! Pe deasupra, mă gândeam și la faptul că deținerea de aur era încadrată prin Codul Penal între trei și șapte ani. A doua sau a treia zi, din nou ne-am intersectat pașii. Mi-am luat inima în dinți și i-am relatat tot. Evident că ceea ce a fost mai greu de înțeles pentru el a fost existența Piteștiului.

– Nu prea pot să înțeleg ce înseamnă reeducarea asta a ta. Cine o patronează? Milițienii, gardienii sau voi v-ați bătut unii pe alții? Am fost în Rusia cinci ani de zile și n-am auzit de ceva asemănător, și slavă Domnului, am fost și la Oranki și la Novaia Zemlia sau în imperiul Vorkuta. Îți promit că îmi voi face datoria față de tatăl meu și de prietenul său, imediat ce voi fi liber. Fii liniștit! Dumnezeu să ne ajute să ne reîntâlnim!

Peste câteva zile a dispărut din rândurile foștilor ofițeri ai fostei armate regale române. Pesemne a fost eliberat, iar mesajul meu a ajuns la timp!!

Odată și dintr-o dată totul s-a dat peste cap. Jilava își avea tipicul său, imprimat, moștenit din cine știe ce stăpân cu stele mari pe umăr. Hârdaiele cu murdărie, mari cât roata carului și afunde, erau scoase înainte de *numărul* din zori. Asta pentru ca nu cumva mirosul ce exalta să ajungă cumva la nările fine ale brutelor ce ne numărau ca pe vite.

În zorile acelea târzii, s-a petrecut sub ochii noștri, în urechile noastre, o suprapunere: deșteptarea abruptă și violentă impusă prin răpăitul ciocanelor pe drevele de fier a fost imediat însoțită de sunetele scurte ale alarmei generale. În scurta mea vizită la Jilava, nu avusesem încă prilejul să-i aud glasul găjâit și repetitiv. Dispoziția generală intrată în tradiția Fortului XIII obliga toți deținuții să se arunce pe ciment, acolo unde sunt surprinși de semnal. În consecință, a urmat o buluceală, fiecare încercând să-și găsească un spațiu cât mai comod în poziție orizontală. Fiind peste două sute de *locatari*, *șerpăria* a fost salvarea noastră și nimeni nu a rămas în poziție verticală; veteranii noștri ne avertizaseră că milițienii pot deschide focul fără avertisment în cazul insubordonării.

Pe culoare, izbucnise brusc o hărmălaie, unde nu se mai deosebeau ordinele, urletele și fluierăturile gardienilor în contrast cu liniștea care preceda îndeobște apelul de dimineață și numărătoarea.

Nu știu ce-au simțit și gândit alții, dar pentru mine orice ieșire din normalul programului însemna nașterea unei speranțe la care cred că nădăjduiam cu toții: izbucnirea unui conflict armat între cele două *lumi* care să ne aducă libertatea sau... moartea.

Nebunia dinăuntru a luat sfârșit tot atât de repede pe cât a început. Se mutase însă afară, pe șanțul-coridor, care despărțea reductul de restul fortului. Se auzeau distinct detunături de armă, unele foarte aproape. Viscolul își făcea mendrele și valuri de zăpadă se strecurau sub chepengul ferestrei. Am stat nemișcați peste jumătate de oră, cufundați în speranțe, dar și în disperare. Aveam destule cunoștințe despre ceea ce făcuseră bolșevicii cu arestații din temnițele Basarabiei atunci când erau obligați să le părăsească. *Numărul* a venit fără niciun preambul. S-a deschis poarta de fier și, după Ivănică, a apărut statura bovină, masivă, a directorului, maiorul Maromete. Parcă toți fuseseră loviți de streche. Vorbeau toți deodată, urlând și țipând la noi.

– Care mă, a fu-fu... git ...dintre voi, b-b-b-bandiților. Să-să spună i-iii-imediat.

Maromete era roșu la față de furie și începuse să ne înjure colorat pe noi, dar și pe subalternii lui.

– Ce-ce-ce-ați pă-păzit voi mă? Unde ...unde sunt ăă-ăia trei? Care... care lip-lip-lipsește la apel? Le... le-ați dat drumu fără... fără să știu eu... eu! Fu-Fu-F...-vă... mm-ma-mmmamele voastre!

S-au ciocănit drevele, și întreaga liotă, după raportul șefului de cameră, a părăsit catacomba în trombă.

Ne-am ridicat de jos și am încercat să descifrăm misterul. Nici americanii nu veniseră la porțile Jilavei să ne elibereze, și nici al treilea război mondial nu izbucnise. Veteranii noștri înțelepți ne-au liniștit pe loc.

– Domnilor, dumneavoastră știți cât de bine știu cei care ne păzesc să adune și să scadă. Aritmetica nu este punctul lor forte, a completat Sadovanu. Am mai pățit șotii de-ăștia anul trecut, dar e drept că nu ne-au *onorat* caralii așa de dimineață. Fiți liniștiți, o să mâncăm la prânz terciul de dimineață, și vom avea două feluri de mâncare!!

Dar lucrurile nu au rămas așa! Având nevoie de cele naturale am constatat cu stupoare că lipsesc *tunurile*, adică cele două mari hârdoaie – botezate istoric „putinile lui Petrache” – ce se impuneau să fie la locul lor, adică lângă poarta de fier. Imediat întrebările au inflamat atmosfera:

– Cine a fost de serviciu azi dimineață la căratul... tunurilor?

Au răspuns în dungă un fost colonel, un fost magistrat și-ncă doi, care completau echipele de cărători.

– Dar n-a fost nevoie de patru oameni, a precizat colonelul. Hârdoiul era plin-ochi așa că i-am rugat pe cei trei sârbi vânjoși să ne ajute pe noi, care suntem bătrâni și fără putere.

Se făcuse liniște în toată încăperea.

– Și le-ai dat ceva?

Răspunsul a venit prompt.

– Gamela de aseară și pâinea de azi.

Mă străduiam să leg capetele unor fire: devenise o cutumă la noi, și cred că peste tot în Jilava, *mica înțelegere* izvorâtă dintr-un regulament nescris, dar impus de realitatea temniței. Toți, dar absolut toți deținuții, erau obligați să ducă murdăria colectivă. Cei neputincioși negociau însă această prestație, iar recompensa se achita în valorile zilei: pâine, țigări și gamelă.

– Și ai bătut palma cu sârbii?

– Da' nici vorbă. Suntem oameni de cuvânt și i-am văzut că au mai făcut lucrul acesta și cu alții.

– Bine, bine, a zis Chivulescu, atunci unde este hârdoiul?

Întrebarea a plutit în aer și imediat a fost legată de o alta.

– Și unde sunt sârbii?

Pe loc ne-am uitat unii la alții, încercând să identificăm în mutra vecinilor trăsăturile celor trei vlăjgani.

Degeaba i-am strigat în încăperea lungă de cincisprezece metri, inutil i-am căutat la șerpărie, unde le era culcușul, sârbii dispăruseră peste noapte. I-am întrebat pe cei care păzeau poarta de acces a caraliilor spre celula noastră și peste noapte nu se petrecuse absolut nimic.

Dis-de-dimineață, ca de obicei, poarta de fier s-a deschis și cei trei sârbi au luat hârdaiele și le-au dus afară să le deșerte.

– Și când au venit ? ne întrebam unii pe alții, transformați în detectivi.

– Păi..., a murmurat unul cu glasul stins...

– N-au mai venit! am țipat noi.

Tot din rândul înțelepților a țâșnit explicația.

– I-o fi luat la un supliment de anchetă, la Interne, și muncește Brânzaru la ei.

– Nu ține, a sărit un fost magistrat, parcă director al unui penitenciar mai mărunț, nu iese nimeni dintr-o pușcărie fără să nu fie scăzut din evidență și solicitat cu acte în regulă. După tărăboiul de azi dimineață, lucrurile sunt mai complicate.

– Dar dacă or fi căzut cu hârdoiul în groapă și s-or fi înecat?

– Iar nu ține, l-a contrazis un altul, erau tineri și la vărsare se face lanț. Am fost de câteva ori la golirea hârdaielor.

– Atunci ce s-a petrecut?

Răspunsul era atât de limpede și grav, încât l-am ascuns toți cu grijă.

Afară bubuia viscolul în rafale, iar noi ne cufundasem într-o așteptare care în curând avea să se sfârșească.

Pe la zece-unsprezece, când cei naivi așteptau terciul, ușa de fier a trosnit, și în fruntea unei liote de caralii a apărut ofițerul cu paza și regimul, înalt, cu o mutră de pește fiert, urmat de câțiva ofițeri necunoscuți. Au stat până când... au terminat. Ne-au luat pe fiecare-n parte: nume, prenume, inițiala tatălui, naștere: zi, lună, an, de unde am venit și condamnarea.

Aproximativ într-o oră și jumătate defilaserăm toți în fața anchetatorilor de ocazie...

Când am crezut că au terminat, ne-au mai luat încă o dată, nervoși și plini de mânie. Căpitanul părea cel mai apucat:

– Bă, lipsesc trei... asta e! spuse mai mult pentru el decât pentru alții.

S-a întors către noi și cu o voce care părea sub control ne-a întreat insidios.

– Aveți cumva bolnavi, morți ascunși ca să le luați mâncarea? Hai, spuneți. Nu vă facem nimic. Vrem numai să iasă numărul ăsta blestemat.

S-a așternut o tăcere vrednică de Valea Regilor din Egiptul Antic.

– Hai, vorbiți odată, că n-o să stăm toată ziua după voi! I-ați omorât voi și i-ați aruncat în hazna?

– Vocea îi devenise amenințătoare și ochii scrutători. Din față am auzit un glas temător.

– N-am aruncat pe nimeni, domnule căpitan, și numărătoarea asta am făcut-o și noi. Lipsesc trei. Lipsesc sârbii.

Îmi venea să-l strâng de gât pe dobitoc. În loc să aștepte ca ancheta să fie făcută în timp și de către autorități, pentru a evita sau întârzia măcar represaliile față de cei considerați complici ai evadării, nărodul se apucase să declare ceea ce a precipitat imediat cursul evenimentelor.

Ofițerul a încremenit și l-a pironit cu privirea.

– Ce spui?... Ce spui tu?... Ce sârbi? Care sârbi?

Toți înstelați se uitau la cel din rândurile noastre care începuse să se bâlbâie.

– Spune, mă, tot! Tu-i știi pe-ăia care lipsesc la număr? Hai, nu te mai ascunde! Cum îi cheamă?

– Nu știu, dom' comandant, nu știu, că vorbeau între ei altă limbă. Au dormit aicea la șerpărie lângă mine. Pe urmă și-au făcut loc mai sus pe scânduri.

– Și acuma unde sunt, zi repede? Să-i căutăm și să-i aducem îndărăt. Că altfel, vai de c...ul lor.

Deținutul nostru o-ncurcase rău! Căpitanul a urlat:

– Zi, mă, unde sunt, că doar nu s-au evaporat?

– Păi, azi dimineață au fost de serviciu, adică nu chiar de serviciu... dar ei au luat în primire murdăria, știți dumneavoastră, s-o ducă afară.

– Și ce-i cu asta?

Restul, ca să-l scoatem din rahat pe idiot, am răspuns în cor:

– Păi, nu s-au mai întors!

I-am auzit sușotind pe ofițeri:

– Aici e buba! Țștia sunt ăia trei! De aici au plecat! Am lămurit-o. Putem opri toată verificarea.

Începuseră să se înfierbânte și-și împrumutau unul altuia o presupusă enervare.

– Și voi unde erați când au plecat ei?

Am mers pe tactica impusă de experiența altora. Atunci când te găsești într-un grup și sunt aruncate întrebări cu tâlc și urmări, răspund totdeauna ce-i din spate, care-și schimbă poziția imediat pentru a nu fi identificați.

Eram strânși pe culoar între priciuri și unii ajunseseră chiar sub obloanele ferestrei.

– Dar noi de unde să știm domnule ofițer ce gânduri au ei!

– Ce, atunci când vrei să faci o năzdrăvănie într-un penitenciar ca Jilava, te apuci s-o cânti la toată lumea? a sărit altul.

– Dormeam domnule ofițer, potrivit regulamentului, și nimeni nu e dator să controleze dacă au venit cei care au cărat rahatul.

Ofițerului i se cășunase pe cel care călcase în gropi.

– Mă, banditule, dar tu care ai stat alături de ei, n-ai auzit nimic, n-ai bănuțit nimic? Să ne spui și nouă acum pe unde s-au ascuns, prin ce beci sau hrubă?

Și fiindcă deținutul acum tăcea mîlc, i-a răcnit :

– Bă, banditule, ce condamnare ai?

– Cinci, să trăiți. Dar n-am făcut nimic. N-am dat însă pămîntul la colectivă.

Ofițerul nu părea impresionat de condamnarea lui.

– Bă, te bag complice și-ți fac actele chiar astăzi dacă nu ești sincer cu mine. Să-mi spui pe unde sunt ăștia. Nu se poate să nu știi!

S-a mai uitat o dată la el crunt și, strivind o înjurătură adresată nouă, ne-a întors spatele, părăsind degrabă încăperea.

Prânzul, după cum era de așteptat, a fost precedat de mult așteptatul terci, care între timp ajunsese vâcos spre marea noastră satisfacție.

Masa a fost de la cazan, într-o expresie care surprinde normalul gastronomic în pușcărie, iar după strângerea gamelelor, deținutul guraliv a fost scos la anchetă în înjurături stivuite, unde toți membri familiei sale erau duios pomeniți.

După prînz agitația parcă s-a mai ostoit în hruba noastră, dar urechile și ochii erau ațintiți către ușă. Deținuții deja se împărțiseră în trei tabere. Prima, cea mai numeroasă, era alcătuită din cei care se arătau pe față partizanii temerarului gest al sârbilor evadați. Între ei dialogul era scurt:

– Sârbii întotdeauna au fost oameni de acțiune. Dacă li s-a oferit prilejul, au profitat de el și bine au făcut. Păcat că n-am știut și noi că ar fi fost o evadare în masă.

Alții, cam o treime din populația catacombei, împărtășeau alte opinii:

– Urangutanii ăștia pe care i-am avut printre noi nu ne-au fost de niciun folos în afara ajutorului *mult interesat* la transportul rahatului... Și ca să le păstrăm o amintire veșnică s-au gândit să ne bage în groapă. Cine știe cum se vor răzbuna pe noi Maromete, Ivănică, Diamandi și alți mînuitori ai bătei. O să vedeți ce-o să mai tragem după eroismul lor de două parale!

A treia categorie, mai subțire, se centrase în jurul unui ofițer superior, colonel mi se pare, care susținea sus și tare, evident pentru a fi auzit de turnători:

– Nu am auzit, nu am văzut și nu am participat cu nimic la tentativa de evadare care s-a petrecut azi-noapte aici în reduct!

Și ceilalți întru aceeași opinie vorbeau tare, mai puțin pentru a fi auziți și mai mult pentru a se încuraja reciproc. Am profitat de mișcarea browniană care se ivise

în hrubă și m-am apropiat precaut de Sadovan. Părea calm și răspundea cu voce domoală la întrebările tuturor. L-am chestionat cu o nuanță iscoditoare:

– Și acum ce va urma? Ce credeți?

Sadovan și-a continuat discuția fără să-mi răspundă. Când i s-a părut că a epuizat explicațiile s-a întors către mine:

– Și dumneata te întrebi dacă au făcut bine sau rău ofițerii lui Tito?

– Nu, câtuși de puțin, i-am răspuns. Și eu m-aș fi alăturat lor dacă aș fi știut ce gânduri au, cu toate că o evadare din fortul XIII este chiar mai dificilă decât una din subsolul Ministerului de Interne.

– Și ce te face pe dumneata să crezi că cei trei nu au reușit chiar să evadeze, că de asta este vorba în cele din urmă. Au avut o unică șansă de care s-au folosit la maxim. Ai auzit și dumneata că sârbii monopolizaseră transportul tinetelor afară, în general preferând să fie singuri chiar dacă efortul era mai mare, și, în consecință, au avut ceva timp să vadă, să audă și să-și numere obstacolele pe care le aveau în față. La ora asta este liniște în reductul nostru, întrucât am convingerea că este ferecat pe dinafară, iar toate efectivele penitenciarului sunt concentrate pentru prinderea evadaților. Dacă am fi afară, am auzi larma câinilor porniți și a rachetelor ce brăzdează cerul ca să lumineze în noaptea albă a viscolului. Să judecăm lucrurile la rece cât mai avem timp și să le legăm de judecata lui Maromete. Pe urmă vom sări la cei *de sus* care sunt și mai criminali și mai deștepți. O evadare reușită din Frontul XIII este mai de necrezut decât una din faimoasa insulă care adăpostește cea mai de temut pușcărie americană – Alcatraz. De ce? Fiindcă aici trebuie să treci peste trei rânduri de securizare și, în plus, temnița este sub pământ. Dacă sârbii au reușit având viscolul în față și întunericul prieten, cred că va rămâne cea mai spectaculoasă evadare din istoria D.G.P.-ului.

– Și dacă vor reuși ce se va întâmpla?

– Dacă vor reuși, câteva măsuri vor fi luate imediat. Odată ajunși în Capitală, evident că vor fi salvați de ai lor și nu-i de mirare dacă vor ajunge în scurt timp înapoi în țara lor; dacă dimpotrivă vor avea neșansa să fie prinși, fie vor fi executați pe loc, fie vor fi schimbați în termenii serviciilor secrete cu alți doi-trei sovietici sau români, fără să le atingă cineva vreun fir de păr. Dacă nu se va cădea la un târg, cei trei parașutiști vor sfârși cine știe pe unde și vor dispărea fără urme. Dar și-ntr-un caz și într-altul, contul trebuie achitat. Și primii, ghici cine sunt? De-ți-nu-ții, care evident că știau de planul lor *diabolic* și au tăcut chitic, într-o complicitate descoperită câteva ore mai târziu de ofițerul de pază și regim asistat de cel politic.

Am rămas uluit.

– Cum adică să ne facă pe toți complici și să plătim pentru faptele lor, pe care drept să vă spun le admir? Asta este prea mult, sunt bătrâni printre noi pe care cred că i-ați cunoscut și dumneavoastră, care în fiecare dimineată ne întreabă pe noi, mai tinerii, dacă mergem în piață să le facem și lor cumpărături.

Sadovan a zâmbit în colțul buzelor și mi-a răspuns încruntat.

– Ascultă ce-ți spun, în cazul cel mai bun ne vor trece printre ciomege numai pe noi, cei din încăperea asta, dar dacă Maromete vrea să plătească o poliță mai grasă că i-am stricat reputația va trece prin furci tot reduitul.

O întrebare îmi rămăsese încinsă în minte:

– Dar cu el ce se va petrece?

– Ehe, poate o muștrare scrisă, care este trecută și rămâne la dosarul lui sau o expediere pe un șantier cum ar fi Canalul.

– Și caralii de aici? Cu ei ce-o să fie?

– Simplu! Cei găsiți vinovați vor fi vărsați la miliție, unde a-nțărcat mutu' iapa. Asta este tabloul. Ai înțeles, puștiule?

– Și acum ce facem? l-am întrebat eu tâmp.

– Ne pregătim pentru ceea ce va urma și cu cât liniștea întârzie mai mult cu atât șansele de izbândă ale sârbilor sunt mai mari fiindcă odată cu intrarea lor în pădurea Bucureștilor, urmele li se vor pierde negreșit.

Timid l-am întrebat:

– Dar masa de seară o mai apucăm?

– Auzit-ai ceva pe culoare? Cine să ne-o mai dea când toți sunt la hăituială după evadați?!

– Și restul cum va fi? l-am întrebat cu curiozitate în glas, aproape zâmbind.

– Hai să ți-l spun și să ți-l bagi în cap. Am trăit ceva asemănător la Caracal în 1945, când au evadat câțiva români și nemți, iar jandarmii ne-au bătut pe toți din baracă. Ia aminte la ce-ți spun, a fost și aici un caz când au încercat să fugă doi deținuți de drept comun cu căruța plină cu făină a penitenciarului. I-au dus îndărăt și i-au pus să facă o *plimbare*, într-un cerc de caralii unde erau loviți când de unul când de altul. Le-au măcinat mădulele de au zăcut o lună de zile în infirmeria Jilavei. Pe urmă, când s-au eliberat au pupat pământul la poartă. Eu cred că ne așteaptă și pe noi aceeași poveste, un *șpațir* cum spun cei din Banat. Deci, domnule Ciuceanu, ne paște o noapte sau o zi cam lungă, când vom plăti, cel puțin noi, *complici de ocazie*, oalele sparte ale celor trei evadați. Drept să-ți spun, ce regret este că n-au fost români... Și acum, câteva sfaturi cu caracter obligatoriu. Ține minte: va fi o fugă între două ziduri mobile de milițieni. Ne vor purta într-o parte și-n alta a culoarului, între reduit și secție. În cursa asta avem un singur amic: glodul, noroiul, pe care-l dorim să fie cât mai adânc. Deci, cu cât cazi mai repede și te afunzi în noroi ca rămătorul, cu atât ai mai multe șanse să scapi numai cu o coastă, două fisurate sau rupte. Regula numărul doi: cel mai important organ pe care trebuie să-l ferești este căpățâna, mâinile să-ți protejeze și tâmpile și ochii, iar coloana vertebrală rămâne ocrotită de tot ce ai mai gros din sacul cu efecte personale. Oricât de acută ar fi durerea fizică, nu zbiera și nu te plânge fiindcă o bătă atrage imediat alta. Iar dacă ai căzut la prima vânturare nu te mai miști din *teren*, chiar dacă trece peste tine o turmă de bivoli... Înțelesu-m-ai?

Închiderea și apelul de seară s-au transformat într-un coșmar trăit. Maromete și-a făcut iarăși apariția. Părea o fiară în preajma prăzii. De cum a intrat a și început să

răcnească: V-v-voi su-sun-teti bandiților care a-ați vrut să e... e... evadați și... și... v-am di... dibu... dibuit... să știți că... că i-am găbit p-ăia! U... urmați voi!

Când porțile de fier s-au închis, Sadovan mi-a șoptit:

– Cred că este ceasul 2 sau 3 și pot să spun cu precizie că nu i-a prins!

Până în toaca deschiderii din zori a urmat ceea ce era de așteptat: ne-au scos în brânci afară și bătaia a durat peste două ore. Am adus îndărăt peste douăzeci de victime, majoritatea bătrâni și neputincioși, cu coaste rupte și mâini fracturate, dar nu a decedat nimeni. Tabloul era completat cu mutrele noastre vopsite cu roșul sângelui. După câteva zile am aflat pe căile *specifice* temniței că toți sârbii ajunseseră în libertate și, mai mult chiar, unul a trimis un mesaj de mulțumire conducerii penitenciarului Jilava prin Radio Belgrad. Tot în acele zile am aflat că în noaptea aceea de viscol fuseseră înjunghiați doi tineri soldați din trupele de pază ale MAI-ului. Ne-am adus aminte cam ce a însemnat rezistența sârbilor în primul și în al Doilea Război Mondial, când nemții, ca să-i țină în frâu, au mobilizat peste cincisprezece divizii în regiune și tot au avut pierderi din plin. În finalul acelei nopți, în unanimitate l-am proclamat pe Alexandru Sadovan, cel care prevăzuse cu talent *desfășurătorul* ceasurilor de represalii, *vraciul* sau *oracolul* Fortului XIII.

Gerul și vifornița alternau cu timide apariții ale unui soare anemic și capricios. În *Gara de Nord*, așa cum era botezată Jilava, trenurile cu deținuți se îndesiseră, în special cu destinația Canalul Dunăre-Marea Neagră. Din informațiile căpătate, în regimul de muncă nu erau admiși decât cei cu o condamnare până în zece ani. Ceilalți, potrivit unui zvon insidios, urmau să-și petreacă osânda în întunecimea unor mine prin nordul țării, cu un specific ales: de plumb, care asigurau administrația că vor avea un efect benefic (sic) asupra deținuților cu condamnări majore.

Cercul meu de cunoștințe și amiciții se subțiasse substanțial și accelerat. Într-o noapte ne părăsise și avocatul Bălănescu. Plecase singur, fără *acompaniament*, ceea ce însemna că fusese chemat la o anchetă suplimentară, fie prin beciurile Rahovei, fie ale Ministerului de Interne. Sadovan însă rezista, și mă bucuram din suflet că nu luase un drum al cărui capăt ar fi fost Piteștiul și infernul. Între timp începusem să mă apropii de generalul Traian Teodorescu și să descopăr în el nu numai un militar dotat, dar și un diplomat recunoscut, înzestrat cu abilități ce-l promovaseră în primul cerc al mareșalului Antonescu. Fusese atașatul militar la Ankara, după ce Germania celui de-al Treilea Reich făcuse enorma greșeală de a declara război Statelor Unite. După dezastrul de la Stalingrad, Turcia ajunsesese să fie coridorul cel mai apropiat către marile puteri occidentale, interesate și ele, la rândul-le, de o participare imediată în conflictul mondial a unei țări ce străjuia strâmtoarele Bosforului și Dardanelelor. Turcii însă nu se grăbiseră să treacă de o parte sau de alta a țărilor beligerante într-o conflagrație care nu le aducea niciun avantaj. Ba dimpotrivă, trecând de partea Aliaților, nu aveau siguranța că frontierele lor nu vor fi depășite de Krasnaia Armia. Pe altă parte, Bulgaria avea un regim pronazist, ce nu se împotrivise prezenței unor unități ale Wehrmachtului pe frontiera de sud a țării sale. Toate acestea, și multe altele, le prefiram, iar

generalul, dincolo de talentele sale diplomatice – și eram convins că nu fusese un simplu comis-voiajor al lui Ică Antonescu, ani de zile fără rezultate – îmi întărea opinia că fusese atras într-o capcană după 23 august, când onoarea de a fi numit sub-șeful Statului Major român îi fusese fluturată în fața ochilor numai pentru a se întoarce în țară. Odată cu instalarea regimului comunist după 6 martie, a fost imediat anchetat de serviciile speciale, de unde nu lipseau nici sovieticii. Acum, generalul mă mai înzestra și cu un curs dezvoltat de geografie... a Turciei, asociat cu repere istorice din lunga existență a Imperiului Otoman. Ne-a făcut o prezentare universitară – Traian Teodorescu fusese și profesor la Școala de Război –, cu o asistență numeroasă de data aceasta, și asupra reformatorului și, în fond, salvatorului poporului turc: Ghazi Mustafa Kemal Atatürk, cel care a scos definitiv și irevocabil poporul turc dintr-un Ev Mediu prelungit, practicând chiar și cele mai dure măsuri.

– Îmi spunea un diplomat turc, mărturisea generalul, că dacă haremul ultimului sultan cu cele o mie de cadâne n-a fost o problemă pentru Atatürk, suprimarea portului oriental, în frunte cu desființarea fesului, și adoptarea îmbrăcăminteii occidentale s-a făcut cu greu și de multe ori folosindu-se violența.

– Dar armata turcă, l-am întrebat noi în cor, este o forță?

– Da, negreșit, fiindcă este compusă din... turci. Nu degeaba și-au făurit cel mai întins imperiu după cel roman în Antichitate. Soldatul turc este o sinteză a multor însușiri militare: viteaz până la eroism, rezistent până la epuizare, modest în cerere, generos în credință și idealuri. Din păcate, în Primul Război Mondial, până când nu au avut armament și instructori germani, în frunte cu generalul Liman von Sanders, n-au dat măsura capacității lor. Când le-au avut însă pe amândouă, au dat englezilor o lecție usturătoare la Gallipoli și în Dardanele.

– Și acuma, în al Doilea Război, de ce nu au intervenit de o parte sau de alta?

– Păi, au jucat dublu, ca de altfel și Franco, și au jucat bine. Prin Von Pappen, ambasadorul de marcă al Reichului, l-au înșelat pe Hitler cu o prezumtivă intervenție împotriva Sovietelor, iar după 1943 l-au tras pe sfoară pe Churchill, care se angajase în fața lui Roosevelt că Turcia, într-o eventualitate a debarcării Aliaților în Balcani, va trece necondiționat de partea acestora. Varianta a fost respinsă vehement de Stalin, care își vedea interesele compromise în sud-estul Europei, printr-o prezență anglo-americană în România, Bulgaria, Iugoslavia și Grecia. Iar cum diplomații turci afirmau ritos că țara lor nu are niciun teritoriu de revendicat, neutralitatea a fost... regina care i-a adus la limanul de astăzi.

– Și astăzi ce fac? am întrebat noi curioși.

– Situația s-a schimbat radical, iar conducerea statului lor crede că, dacă ar mai începe un al treilea război mondial, teritoriul lor s-ar găsi în conflict cu sovieticii și, în consecință, se gândesc la baze americane pe solul național.

Pe la jumătatea lunii martie, pe căi ocolite, am aflat că se pregătește un lot în care voi intra și eu: cel al elevilor sau al celor care avuseseră inspirația să se declare ca atare, categorie în care intrasem și eu, printr-o minune divină, și care mă salvase în ultima clipă de oroarea Piteștiului și de compania lui Eugen Țurcanu. Nu prea

aveam, în fond, ce să fac cu puținul meu inventar personal: o cămașă peticită, un costum care începuse să se jerpelească și binecuvântata mea șubă-palton, pe care mama mi-o dăruise după condamnare odată cu sufletul ei. Într-o noapte când, după număr și stingere, liniștea s-a spart în subterana Fortului XIII și o haită de milițieni au dat navală în catacombă, printre cei strigați, mi-am auzit și eu numele. Mi-am înfășcat mica mea avere și m-am încolonat afară, unde doi câte doi așteptam să fim conduși, flancați, de gărzi către poartă. Percheziția a fost doar o formalitate, iar înjurăturile ca și la *recepție*, însă fără ghionturi. Înghesuiți într-un camion-dubă am refăcut traseul către Triunghi-Chitila, locul blestemat al C.F.R.-ului de pe a cărui platformă se încărcau cu miile, în dube sau vagoane de vite, deținuții politici ai Republicii Populare Române.

Târgșor – ochiul uraganului

Citiseam undeva, sau chiar profesorul meu de geografie de la Colegiul „Carol”, Marin Donciu – un dascăl reputat prin ținuta sa îngrijită, poate chiar pedantă, dar și printr-un volum profesional ce părea nepuizabil, dublat de un har al desenului cromatic – ne spusese că dacă ai ghinionul să fii cuprins de un ciclon, nu-ți rămâne decât o singură șansă: să-l înfrunți și să te îndrepti cât poți mai repede către epicentrul său, adică în ochiul furtunii, unde totul e liniște și pace. Să ai însă grijă, întrucât el se mișcă odată cu uraganul, să-i urmezi traiectoria și să rămâi mereu în mijlocul lui până la destrămare.

În drum spre Târgșor, în vagonul-dubă, nu eram decât câțiva tineri în celula mare, iar în cele mici, pe culoar, se auzeau niște răcnete și chiuituri – pesemne că deținuții de drept comun făcuseră rost de ceva alcool, pe care nu-l iertaseră. Afară mirosea a primăvară, iar cerul spălat de nori, pe care îl prindeam printre drevele dispuse pieziș și fragmentat, ni se părea divin. La Ploiești însă, ne-a prins noaptea și am tot așteptat zorile care veneau greu în acest sfârșit de martie. În jurul dubei se așternuse o tăcere serafică. Ne obișnuisem cu înjurăturile groase ale gardienilor care păzeau și asigurau cu strășnicie transportul. Înfulecasem între timp pâinea, marmelada și o curea de slănină și, spre surprinderea mea, cel puțin, pe la vreo zece seara am mai primit câte un sfert de pâine fiecare. În pușcărie n-ai voie să măsoari pâinea pe care o primești, mai ales ca supliment. Ea nu e nici mare, nici mică, ea *există* sau... lipsește. Noaptea ne-a îmbiat la povești cu zâne despre Târgșor, pușcăria adolescenților... Pe la miezul nopții ajunsesem să încropim o adevărată legendă, și cu cât ciomegele de la Jilava, bătaile cumplite din reduit se împleteau mai strâns cu cele de la Văcărești, cu atât destinația Târgșor ni se părea un vis tangibil. Fiecare dintre noi spunea ceva și se străduia să completeze tabloul edenic.

– O să vedeți că imediat cum ajungem, înainte chiar de a ne așeza la masă, vom primi o carte poștală destinată familiei, prin care avem dreptul să solicităm zece-cincisprezece kilograme de alimente!!

Corectarea a venit imediat:

– Nu, nu, te înșeli. Între cinci și zece.

– Ce?? Nu-i prea mult?? Și pe urmă, mâncarea e destulă la cazan. Noi o facem și noi o distribuim. Caralii sunt puțini, îi numeri pe degete și n-au cum să fure. Directorul penitenciarului, Spirache, este pâinea lui Dumnezeu...

Și pe urmă completa altul:

– Dacă nu-ți ajunge mâncarea, te bagi în fabrică și câștigi atât cât poți ca să mai cumperi câte ceva de la o cantină.

L-am întrebat mirat:

– Există cantină acolo?

Răspunsul mi-a fost dat evaziv:

– Așa am auzit. Dar cel mai important este că ferestrele n-au dreve și că poți să te plimbi până obosești în jurul unui bazin cu apă. Se zice iar că există și o

biblioteca, infestată însă de cărți marxiste contemporane, cum ar fi Ilya Ehrenburg, Maxim Gorki sau alții, dar, dacă te uiți bine, poți să dai și peste un Turgheniev, Tolstoi, Dostoievski sau Șolohov.

– Și ce mai e pe acolo? am rostit eu visător.

Perianu, care era cel mai informat dintre noi asupra regimului penitenciar al Târgșorului, a adăugat senin:

– Păi, mai sunt acolo și unii care înjură regimul.

Am intervenit pe loc:

– Care regim? Țsta comunist?

– Nu, nu acesta, mai ales că o fac pe față. Poate au făcut-o odată, dar mă refeream la regimul burghez, ăla care, zic ei, i-a băgat la pușcărie.

– Aha! Cum adică, ei nu mai sunt bandiți? am simulat eu, pasămite, îngrijorat și curios.

– De mult timp, de când au pus mâna pe cursul scurt al P.C.b. al U.R.S.S.

M-a trecut un fior rece prin tot corpul.

– Sunt mulți? am întrebat eu.

– Nici vorbă, sunt până în douăzeci-treizeci.

– Și noi câți suntem?

– Care noi?

– Păi, aștia care avem alte vederi, am răspuns prudent.

– Vreo trei-patru sute.

– Și ei ce fac? am continuat eu pe aceeași cotă. Sunt violenți?

– Nu, nu, nici vorbă, m-a asigurat tânărul, dar dau din gură și ne invită la ședințele *plenare*, în curtea mare sau într-un șopron transformat în sală de festivități, unde toată lumea ascultă sub ochiul unui educator, un prostănac, botezat de unii Moș Cozonac, fragmente din cursul scurt al istoriei bolșevice și literatură sovietică împănată cu pagini din clasicii ruși. Într-o vreme s-apucaseră să cânte Internaționala și Bandiera Rossa, dar direcția le-a tăiat entuziasmul vocalic.

Spre dimineață am ajuns într-un impas. Același Perianu ne asigura că la Târgșor ne mai așteaptă o surpriză mare cât înaltul cerului: posibilitatea de a lua legătura cu familia, nu numai printr-o scrisoare, dar și direct, la vorbitor. Ni s-a părut tuturor o exagerare și i-am spus în față că e o minciună gogonată. Am ajuns pe urmă la un amendament, admitând că, totuși, celor care lucrează în mini-fabrica de acolo, ar fi normal să li se permită o *vedere* cu cei dragi, drept recompensă. În final, epuizasem tot inventarul benefic al unei pușcării care parcă nu funcționa pe teritoriul R.P.R. și am adormit într-o dulce visare paradisiacă. În zori am auzit voci autoritare în jurul dubei și, din nou, am purces la drum. Peste puțin timp însă ne-am oprit și duba a deșertat câțiva zeci de deținuți de drept comun, gălăgioși și cu pretenții să li se dea cafeaua de dimineață. Liniștea s-a așternut iarăși până la prânz, când am primit din nou hrană rece: pâine, marmeladă și o șuviță de slănină sărată foc. Între timp entuziasmul nostru scăzuse direct proporțional cu timpul petrecut într-o gară-fantomă unde nu venea niciun tren și nici nu pleca vreunul!

Adevărul era că noi ajunsesem pe o linie secundară de unde nu mai auzeam nimic din ceea ce însemna traficul feroviar principal. Poate a fost Ploiești Sud sau... Câmpina. Stăteam pe ghimpi și ni se ascuțiseră urechile de atâta așteptare. Ba mai mult, trecuseră o zi și jumătate și speranțele noastre într-un sfârșit fericit pe peronul gării Târgșor păreau iluzorii, dar în spațiul carceral timpul nu are bătaie și nici spațiul nu are măsură. Spre seară, totuși, am ajuns la sfârșitul odiseei noastre. Când am primit ordin să ne facem bagajele și să coborâm, îndoiala ne cuprinsese pe toți. În fond, ne aflam pe o rampă de unde nu se vedea mai nimic și, odată ce am fost *deșertați*, am avut impresia că vagonul-dubă a fost cuplat la un tren care se întorcea la Ploiești. Pentru câteva minute, lungi cât un secol, am trăit o irealitate directă: grupul nostru mic, cu bocceluțele în brațe, a fost luat în primire de un bătrânel cu șapcă de caraliu pe o parte, cu o pușcă pusă șleampăt pe umăr, cu un glas domol și cu niște ochi adumbriți de sprâncene groase, spicuite de vârstă. Dar ceea ce se detașa cel mai mult din fizionomia milițianului era o pereche stufoasă de mustăți precum ale lui Stalin, pe care din când în când și le mângâia cu grijă.

Rămăsesem singuri și l-am auzit grăind:

– Câți sunteți, copii?

Tonul, privirea, cuvintele și mai ales apelativul ne-au fermecat pe loc.

Eram patru, ne-a numărat din ochi.

– Ee, băieți, băieți! Care păcate, ale voastre sau ale părinților voștri, v-or fi adus p-aci? Nu ne venea a crede: nici tu înjurături, nici tu îndemnuri cu patul armei, totul mi se părea o farsă și mă așteptam ca după gardurile din preajma noastră să văd cum apar milițienii din detașamentul de gardă al penitenciarului cu pistoalele-mitralieră după gât. Dar nu. Nu s-a întâmplat nimic din obișnuitul regim al detenției. Bătrânul a luat-o înaintea noastră liniștit pe un drumeag, după ce ne-a atras atenția să fim cuminiți și să *ținem aproape*. Pentru o milisecundă mi-a trecut ca o săgeată prin minte dacă nu cumva ni s-a întins o cursă și poate în curând vom fi luați în primire într-un foc încrucișat de câțiva trăgători, iar moșul din fața noastră se va arunca la pământ și va declara justiției că noi am pregătit evadarea în grup, depărtându-ne de escortă! Dar nu s-a petrecut nimic; soarele și dungi roșii-cafenii brăzdau cerul spre asfințit și o căldură nefirească de martie ne îmbia să mergem domol în spatele milițianului ușor gârbovit, aruncându-ne ochii speriați către sătenii care se întorceau cu vitele de la imaș.

Pe drum milițianul ne-a întrebat peste umăr de unde suntem și câți coți mai avem de executat, ocolind cu grijă faptele noastre incriminate de justiția poporului. Ne-am *deșertat* în grabă biografia, iar când zidurile penitenciarului au început să fie distincte, s-a oprit tacticos aprinzându-și o țigară cât degetul de groasă.

– Ee, copii, eu anul ăsta sau cel care vine ies la pensie. Câte n-am văzut eu în ăștia patruzeci de ani de slujbă la împărăție... Din câte văd, sunteți fragezi ca mlădițele, iar în viață nu v-ar strica un sfat sau poate chiar mai multe. Pușcăria este locul cel mai bun pentru a cunoaște oamenii, dar și pentru a te cunoaște pe tine însuși. Pe poarta ei intră și eroi, dar deopotrivă și mișei; deosebirea e că aici, *la noi*, poți să intri într-un fel și să ieși în alt fel. Când vă bate câte un gând rău și când

ispita vă înconjoară, gândiți-vă întâi la părinții voștri, la ce v-au învățat și mai ales la ce moștenire veți lăsa copiilor voștri. Țsta e sfatul pe care vi-l dau eu, Moș Dumitrache, sergent-major la pușcăria Târgșor.

Formalitățile de intrare în noul nostru regim penitenciar au durat puțin. O percheziție formală și o declarație de bunuri și de obiecte interzise au precedat așa-zisul control la piele. Cadrele erau în general oameni trecuți peste cincizeci de ani, dar printre ei se găseau și câțiva tineri care se uitau cu o vădită curiozitate la noi. La grefă trona un subofițer cu o mutră apelpisită și ochi indiferenți.

– Scrie, tovarășe, i se adresa unui june în fața unei mașini de scris. Ciuceanu Radu. Pe taică-tău cum l-a chemat, măi?

– Păi, scrie acolo, am zis eu cu parapon.

– Bă, ascultă ce spun eu. Nu tot ce scrie pe hârtie e și adevărat!! Câți dintre voi, pe care i-am avut eu sub ochi, nu mi-au făcut necazuri! Cu părinții și chiar și cu numele lor!!

I-am dat cele două indicații și tot n-a părut mulțumit.

– Unde te-ai născut?

Nu părea revoltat de faptul că mă născusem în două locuri în același timp.

– Bă, aicea scrie, în certificatul tău, ăla de la Craiova, de la arestare, că te-ai născut la Gai, județul Arad. Aicea la noi ai venit cu altă măscăreală care zice că ești născut în municipiul Arad. Dacă ai venit în locul altuia și tu ești cu altă față? Cine răspunde? Nu eu?! Și tu știi cât ai, măi, de făcut? Cincisprezece ani! Și de ce să-i faci în locul unui zălud, iar ăla, peste o lună-două, sau la vară, se duce liber pe litoral, cu băutura în sacoșă și cu muierile de gât. Ia zi tu cum de te-au trecut ăștia cu două locuri de naștere și-n aceeași zi. Zi! Cine mai crede năzbătia asta? Eu nu, băiatule!!

Grăsanul mă blocase definitiv. Mi-era peste putință să îi dau o explicație credibilă asupra locului unde într-adevăr mă născusem. L-am asigurat:

– Am să mă gândesc, domnule plutonier, și cred că există totuși o explicație.

Plutonierul însă nu părea convins de speranțele mele în puterea rațiunii și a memoriei.

– Bă, eu te dau de-o parte și mă informez și eu pe căile astea, cum se zice, specifice. De unde vii tu?

– De la Jilava.

– Și văd aicea, în hârtiile tale, că ai fost și pe la Văcărești... bă, da' prin multe locuri te-ai mai plimbat, la Jilava, la Pitești, și..., după ce și-a băgat nasul în acte, ...și ai pornit-o de la Craiova.

Un gând fioros m-a electrocutat fără milă. Dacă dă ăsta telefon la Craiova și constată că eu de mult timp terminasem Colegiul „Carol” și ajunseseam la Târgșor printr-o mică escrocherie? Dar ce mi se părea cel mai cumplit era perspectiva expedierii mele la Pitești. Am încercat toate variantele într-o judecată ad-hoc. Salvarea mi-a venit din ce îmi povestise mama odată.

– Domnule plutonier, am găsit explicațiunea. Eu m-am născut în 1928, la Gai, care era la marginea orașului Arad, unde pe câte știu eu era și un aeroport, și unde

tatăl meu a înființat o școală de învățători după Primul Război Mondial, care i-a și purtat numele cândva. Asta e explicația, fiindcă această comună între timp a fost încorporată în municipiul Arad, am zis eu de parcă aş fi descoperit încă o dată America!!

– Bine, mă, așa o fi, a adăugat concesiv, că se leagă. Treci la pian.

Mi-am pus degetele în funcție și, pe rând, mi le-a dat cu tuș negru, pe hârtia de luat amprente. Se făcuse seară de-a binelea când a luat sfârșit *recepția* noastră în temnița Târgșorului. Pașii ne-au fost conduși într-o curte mică, de unde, pe o alee cu pietriș alb, ne-am orientat către un gang care avea în final o poartă pe care era afișat un titlu: CARANTINA. Încăperea nu era mai mare de cincisprezece metri, avea geamuri și spre curtea polițiștilor, dar și spre cea a minorilor și era înzestrată cu priciuri și, culmea..., cu pături!

– Dacă ne-au luat în primire, am rostit eu, de ce nu ne *varsă* peste ceilalți?

Parcă ghicindu-ne gândurile, un caraliu tânăr ce ne condusesse până acolo ne-a lămurit:

– Mă, băieți, aici veți sta o săptămână, poate și mai mult; de carantina asta nu scapi nici dacă ai fi campion de box sau de alergătură. În seara asta să văd dacă a mai rămas ceva de mâncare să vă dau, că bănuiesc că sunteți flămânzi.

Am plecat toți capul parcă la ordin, încuviințând și cerându-i să ne potolim și setea. Orele au trecut însă, liniștea se instalase în jur ca într-un țințirim și foamea haină ne mistuia vintrele, când deodată a apărut același milițian cărând un mic hârdoi în mână și cu un polonic agățat de margine.

– Hai, luați din el și când terminați bateți în ușă!

– Dar apă... dar apă ne puteți da? am șopotit noi în cor, cu îndrăzneală.

Caraliul a dat din cap și ne-a asigurat că totul va fi în ordine. Eram toți tineri, flămânzi și slăbiți. Am zvântat hârdăul în mai puțin de jumătate de oră. Mai târziu, când am căpătat și o puțină de apă, moralul nostru a atins cota absolută.

– Țștia ne vor ține o săptămână de zile pe mâncare și somn de voie și pe urmă ne vor lăsa în curtea *fermecată*.

Am dormit și nu prea. A doua zi, pe la 7, s-a făcut numărul și ofițerul de serviciu a luat la cunoștință prezența noastră în inventarul uman al temniței. Când ușa s-a închis și liniștea s-a așternut din nou, ne-am cățarat cu toții la fereastră, să vedem ceea ce visasem atâta timp: o curte mare, de circa patru mii de metri pătrați, străjuită de niște copaci dornici să se înveșmânteze în verde, iar în mijloc un bazin, un dreptunghi de beton plin cu apă, de circa 10/5 metri. De jur împrejur o alee mărginea pe partea stângă o succesiune de ferestre mici și uși care – am observat imediat – nu aveau gratii. Vizavi de cele două camere din *povești* populate de tinerii deținuți se găsea o clădire dominată de un coș înalt, din care ieșea un fum negru. După distribuția prezentată nu putea fi decât bucătăria care, conform veteranilor, era cea mai importantă încăpere din economia unei pușcării. În fața ei am văzut câțiva deținuți care aranjau hârdaiele cu un conținut galben-ruginiu. Ne-am uitat cu jind la ele și ne-am gândit că poate s-o mai putea repeta minunea din seara precedentă. S-a împărțit și terciul, căci el era, și, lucru curios, platoul s-a populat cu zeci de trupuri,

copii de la șaisprezece la optsprezece-nouăsprezece ani, ce umblau ciopor, sporovăind, și uneori chiar luându-se la hârjoneală. Am rămas uluiți de cele ce se petreceau sub ochii noștri: era pentru prima oară când realitatea depășea imaginația. Deci, am conchis noi, poți să stai afară fără opreliște, până la numărul de seară! Pe la prânz însă, mirarea noastră a ajuns la zenit, întrucât, cocoțați la fereastră, am fost interogați de câțiva din curtea penitenciarului cine suntem, de unde venim și, insistent, dacă avem nevoie de ceva.

Ne-am înșirat identitățile, conform *regulamentului* de subteran, cu ce am căzut, din ce organizație facem parte, și la sfârșit am adăugat de pe unde suntem. În preajma prânzului s-a petrecut un eveniment la care ne așteptam cel mai puțin: când a sunat toaca pentru masă și s-a început distribuirea gamelelor, ne-am pomenit la ferestre cu brațe ridicate, încărcate cu alimente de tot soiul, oferite fără opreliști din partea celor de jos. *Cadourile* ne-au adus în primul rând aminte de culoare alimentelor: brânza era albă, cozonacul galben, iar ouăle roșii – se apropiau Sfintele Sărbători de Paște. Ziua în care poposisem noi la Târgșor era tocmai Duminica Floriilor, când Hristos intră în Cetatea Ierusalimului, în slavă și osanale pentru a fi alături de ucenicii săi și mulțimea care-l împresura.

Între timp am aflat istoria Târgșorului. Clădirile fuseseră ridicate pe o veche vatră a mănăstirii Crângul Teiului, din prima jumătate a veacului al XIX-lea. Ulterior, mănăstirea a fost dezafectată și a intrat sub autoritatea Ministerului Justiției. La sfârșitul veacului, pe diferite perioade, în Penitenciarul Târgșor își săvârșeau pedeapsa condamnații pentru infracțiuni cu caracter militar. După 1948 Ministerul Afacerilor Interne preia Penitenciarul, hărâzindu-l pentru a fi închisoare destinată inițial minorilor (prima incintă cu ateliere de țesătorie) și foștilor polițiști și SSI-iști adunați din toată țara.

Elevii erau circa patru-cinci sute și, după cum aveam să constat în curând, aparținuseră unor loturi de culori diferite. Predominau însă F.D.C., adică tineretul legionar din Frățiile de Cruce. Dar se găseau și minori care ajunseseră în temniță pentru nimicuri: nu răspunseseră corect în clasă atunci când dascălul îi întrebaseră ale cui sunt portretele atârinate pe perete sau vreo sudalmă fără adresă aruncată într-o crăsmă de cartier și interpretată de *binevoitori* drept insultă la adresa autorităților. Un alt delict grav era prezența la biserică în colectiv, care *mirosea* a ședință de cuib mistică. Dar toate acestea urma să le aflu în Joia Mare când carantina noastră a luat sfârșit.

Era o zi cu ploaie deasă și până să ajung pe latura mică, pe sud, fața mi-era scăldată; înăuntru erau circa zece tineri având în jur de douăzeci de ani. Șeful camerei s-a prezentat imediat și pe un ton plăcut m-a invitat să-mi aleg un pat sus sau la *parter*. Îl chema Meianu și era din județul Dolj, comuna Morunglavu. Ceilalți erau absolvenți de liceu, dar cu un dram de noroc și mai multă minte se recomandaseră la grefe ca fiind elevi în ultima clasă!

A urmat acomodarea, dificilă și cu pauze lungi de revenire la *condiția primară*! Dacă la Jilava mă trezeam câteodată țișând și urlând și cu inima bătându-mi ca o locomotivă Pacific în drum drept, la Târgșor frecvența crizelor s-a dublat, chiar

triplat. Neplăcută mi se părea acea priveghere pe care camarazii mei de suferință și-o distribuiseră în a mă păzi și asista în timpul nopții. Ziua mi se părea o scurtă întâlnire cu trecutul meu apropiat. La Jilava, în reduit, fiecă clipă, chiar și cele care apăreau golite de substanță, se legau una de alta într-un tot evenimentțial ce curgea fără întrerupere de la apel la stingere. Timpul era comprimat de viteza întâmplărilor. La Văcărești, ca și la Jilava, ultima mea locație, sudalma, pumnul și palma, dincolo de impactul suferinței, făceau indisolubil parte din *viața noastră de toate zilele*.

La Târgșor însă, ceasurile se întindeau lungi în răsfăț și așteptare. Soarele ne mângâia creștetul și mădularele cu aceeași bunăvoință și pentru micii eroi, căci unii dintre ei chiar fuseseră, și pentru mișeii ce colcăiau prin saloanele de reeducare. Mă izolaseră dintr-o dublă rațiune și mersul meu solitar pe alea ce înconjura havuzul și o parte din perimetrul interior al pușcăriei era premeditat. În câteva zile aflasem câte ceva din cronica penitenciarului: ostilitatea unor elevi, fățiș declarată, față de orice tentativă de redimensionare a regimului penitenciar, reeducare, reconvertire etc. Aflasem că unii dintre ei au luat drumul Jilavei, alții, socotiți poate tot atât de periculoși, erau izolați în prezent într-o cameră cu gratii. Nu erau mulți, dar absența lor din masa deținuților avea valoarea unui avertisment. Prin lipsa mea de comunicare și indiferența față de repetatele contacte ce mi se ofereau demonstram o non-angajare declarată. Și fiindcă nu-mi puteam închipui că dosarul meu informativ fusese aruncat în clipa când intrasem în *noua casă*, cea mai fericită atitudine era, cel puțin în primele luni, izolarea asumată. Între timp, după numărul ce se făcea pe încrederea șefului de cameră, care dădea raportul dimineața și seara, aveam prilejul să-i cunosc pe mai tinerii mei colocatari: Ion Ionescu, Anghel, Georgescu Ion, și alții în frunte cu Meianu. În curte patrulau în timpul nopții câte doi caralii neînarmați, pe care îi petreceam cu privirea din spatele unor ferestre văduvite de gratii. Realitatea era atât de distorsionată în raport cu trecutul apropiat, încât de câteva ori m-am pomenit scoțând brațele dincolo de pervaz.

Zilele de acomodare se legau unele de altele precum boabele într-un spic. Primăvara își făcuse loc aducând limpezimea cerului, pământul se zvântase, copacii înfrunziseră împodobindu-și coroana cu un verde crud. Începusem să câștig în greutate și reușeam acum să fac câteva zeci de ture ale iazului din mijlocul curții fără să obosesc. În scurt timp ajunsesem un personaj misterios, poate chiar cu probleme psihice. Tăcerea impusă fusese înlocuită de un dialog purtat cu cei care îmi erau colegi de cameră, majoritatea cunoscuți de la penitenciarul Craiova. Aflasem că elevii nu aveau un regim alimentar sporit, dar beneficiau însă de două avantaje notabile: aveau voie și dreptul să primească de acasă un pachet de cinci kilograme, iar a doua favoare, deloc neglijabilă, consta într-un regim de libertate cu un program unic în R.P.R.: minorii aveau la dispoziție curtea și câteva ateliere cu acces nelimitat.

Loturile erau din toată țara. Primele efective au fost *furnizate* de grupul maramureșenilor, compus din trei organizații, avându-i în frunte pe Man Nistor, urmat de Radu Constantin, Deac Șerban, Dunca Vasile, Petrică Ulici, Vlad Iuliu, Hotico Grigore, Nelu Dunca, toți aparținând F.D.C., Ionel Moța din cadrul Liceului

„Dragoș Vodă” din Sighetul Marmăției. Al doilea grup de maramureșeni, compus tot din tineri F.D.C.-iști, se remarcă prin vârste fragede: Aurel Vlad, Cora Alexandru, Minică Ștefan, Dunca Ion Bărbosu, Iușcu Gavrilă, Bogdan Ion, Bizău. Al treilea lot de maramureșeni era produsul unei trădări. Fuseseră victimele unui elev de excepție al liceului „Dragoș Vodă” ce avea să devină scriitor de renume în R.S.R. după ce a poposit și el câțiva ani în detenție cu prilejul revoluției maghiare din 1956.

Alte loturi purtau nume diferite, unele chiar de amuzament: de exemplu, „Organizația Pajura Neagră”, compusă din câțiva adolescenți bine clădiți și cu cele mai frumoase gânduri pentru țară. Printre ei se numărau figuri notabile ca Tudoroiu, șef de lot, urmat de un triolet: Staicu Mircea, Pârvolescu Nicolae și Gigi Bocaciu, ei fiind de altfel considerați pionierii și veteranii închisorii, remarcându-se printr-o muncă reținută în atelierele de țesătorie, dar apreciată de către comandantul pușcăriei, Spirea Dumitrescu.

Un alt lot care sporise efectivele Târgșorului în 1949, toamna, a fost cel al *cămășilor galbene*, numit și lotul Târgu Mureș: Pologea Ioan, Balas Ioan, Moșneagu Aurel, Suci Gheorghe, Iușan Lucian, Grândeianu Ioan, Bonta Gheorghe, Sfârâiac Octavian, Henteș Niculiță, Boaru Ioan, Comșa Ioan, Olteanu Romulus și Ciobanu Paul. Grupul fusese dirijat de către un tânăr născut în Statele Unite ale Americii, ajuns ulterior în România, și care timp de ani de zile a dus o luptă de hărțuire cu trupele Ministerului de Interne, sfârșind prin a fi împușcat mortal. La polul opus, istoriografia rezistenței l-a consemnat pe Ciobanu Paul, agent provocator al Securității care din motive necunoscute a avut și el parte de închisoare!!

Maiorul Retezaru, șeful anchetelor de la Securitatea Oradea, evreu la origine, doritor să-și mai adauge o stea sau mai multe pe umăr, a alcătuit după un tipic clasic, prin informatori și provocatori, *propria sa formație subversivă*, OSTA, după model american, reușind să adune o mână de tineri naivi, naționaliști și anticomuniști: Sindiștreanu Victor, Lutai Florian, Săbăduș Ioan, Pop Ovidiu, Diaconu Mircea, Bașasiu Petru, Munteanu Ionică, Puchi, Ardeleanu Gheorghe zis „Șpiț” și Văleanu Gheorghe. Au sfârșit toți în temniță, spre marea satisfacție a tovarășului maior Retezaru, care în scurt timp a fost promovat pentru profesionalism, devotament față de clasa muncitoare și pentru... imaginație.

Provincia transdanubiană Dobrogea nu putea să rămână în urmă, iar din municipiul Tulcea Securitatea a pescuit un grup de tineri, majoritatea F.D.C.-iști, în frunte cu **două** figuri emblematice ale *refractarilor*: frații Grigore și Constantin Iorgulescu, de care auzisem că-l înfruntase pe politrucul Burda, spunându-i în față că el ar accepta bucuros să audă o literatură sovietică dacă într-adevăr ar fi de calitate, întrucât are o părere foarte bună despre literatura rusă, de clasicii săi și de aportul lor la literatura universală.

– Când or ajunge și ei, bolșevicii, să aibă pe un Turgheniev, pe un Dostoievski sau Tolstoi, atunci mă voi transforma și eu într-un lector zelos și convins al literaturii recomandate. Drept urmare, Grigore Iorgulescu, cu o inteligență ce depășea cu mult pe cea a camarazilor săi, a fost trimis pe timp nelimitat la izolare și

întrucât politrucul era decis să rupă orice legătură cu masa deținuților le-a hărăzit *incoructibililor* o încăpere dincolo... la polițiști. Pe fratele său însă am avut prilejul să-l cunosc de-a lungul timpului petrecut la Târgșor. Era înzestrat în aceeași măsură cu o cultură și cunoștințe remarcabile, dar s-a dovedit a fi mai abil, evitând confruntările frontale cu vârfurile *reeducărilor* sau remarcile fățișe împotriva lecturii unor fragmente din cursul scurt al P.C.b. al U.R.S.S. Cu ei picaseră și alți tineri: Zguru Leonida, Dulea Mihai, macedonean curat, Zaifu Tănase, o fire veselă și deschisă, pus mereu pe șotii.

Grupul Sibiu părea cel mai bine cristalizat după cel al maramureșenilor. Fusese condus de un tânăr elev de la unul din liceele de bază ale orașului. Îl chema Fulea Ioan, dintr-o comună de lângă Sibiu, și căpătase o condamnare mare, de peste opt ani. Se vântura despre el prin curte că ar fi fost chiar ofițer. Ceilalți, Doru Tetiu, Pârvu Gheorghe, Dumitrescu Ilie, Teodorescu Constantin, Baia Nicolae, Șandru Vasile, Mureșan Mircea și alții încârcaseră lista celor arestați *încasând* pedepse de la unu la cinci ani.

Un lot aparte l-au constituit aceia care prin educație, cultură și comportament s-au numit aristocrații sau *nobilii* inconfundabili ai pușcăriei Târgșor. Nu au fost mulți, dar au însemnat o pată de culoare în mijlocul sutelor de fii de țărani îmbrăcați, majoritatea, în cioareci și bunde, unii chiar în opinci. Aparțineau sfintei noastre burghezii și aristocrații. Vorbeau între ei o limbă care era numită în Târgșorul zilelor mele *aleasă*. Erau trei, dintre care unul fusese șeful lotului, se numea Sorin Botez. Fusese tartorul organizator al unui atentat în cadrul faimosului liceu „Mihai Viteazu” din București, atentat ce viza dispariția sălii de festivități cu tot cu componența sa politică. În rândul elitiștilor se mai găsea Bebe Drăghici, băiatul unui colonel care în perioada interbelică se implicase în înzestrarea armatei regale române. Era un tânăr simpatic de care aveam mai târziu să mă leg sufletește și căruia chiar i-am făcut o informare detaliată asupra demenței de la Pitești. Al treilea personaj care rotunjea trioletul era un tânăr mic de statură, brunet și cu un vag început de chelie. Avea un nume franțuzesc, Charles Brodier, care contrasta incontestabil cu onomastica sutelor de copii din penitenciar. Tatăl său fusese cândva pe la curtea regală a regelui Carol I. Planul lor eșuase, iar Securitatea i-a găbjit și le-a dat condamnări pe măsura viselor lor. Lotul a fost mare, de peste treizeci și cinci de oameni, iar unii au plătit chiar cu viața această tentativă.

Un alt personaj care mi-a atras atenția era Răzvan Pârâianu. El a avut șansa de a nu fi împlinit la mustață optsprezece ani. Se pare că dârzenia în fața anchetatorilor de a nu recunoaște că a făcut parte dintre conspiratori l-a dus la o condamnare derizorie – trei ani pentru infracțiune. Alături de el mai erau doi tineri descendenți ai unor vechi familii de boieri din Țara Românească, Fotescu și Iarca.

Hotărâsem în ascuns să nu mă mai întorc într-un memorial în care Piteștiul și ororile sale deveneau din ce în ce mai rare, dar mai pline de intensitate. Manifestările mele nocturne și supărătoare pentru camarazii mei de suferință erau

din ce în ce mai sonore. Odată, după ce țipasem și mă umplusem de sudoare, tânărul Anghel, care dormea sub mine, m-a întrebat a doua zi, începând cu o mărturisire:

– Știu de la Georgescu că ați avut parte de o anchetă grea și ați fost cel mai bătut dintre arestații lotului Carlaonț. Văd că amintirile vă urmează îndeaproape... să ne spuneți cu ce vă putem ajuta. Avem aici chiar posibilitatea să vă înștiințăm familia de locul unde vă aflați și de faptul că sunteți sănătos. Dacă ne dați adresa de la Craiova, în mai puțin de o săptămână faptul este împlinit.

I-am comunicat-o cursiv mulțumindu-i:

– Când pui mâna pe armă, în cel mai bun caz, te așteaptă glonte! Altfel, cu cât spui mai mult în anchetă, cu atât îți încarci conștiința cu cei care ți-au acordat cândva un dram de încredere. Cât despre chin și suferință s-a exagerat. Căpitanul Robu din Securitate, informatorul generalului și al organizației, a fost înfinit mai torturat decât mine. Dar nu este cazul să ne plângem sau să ne ridicăm statuie. Pentru poporul român războiul nu s-a terminat în 9 mai '45, ci continuă și astăzi. Îi avem pe ruși în țară și pe bolșevici în casă!

Intrasem în Săptămâna Mare, iar fiecare se pregătea să întâmpine marele praznic al lumii creștine, Învierea Domnului, după canonul credinței. La Târgșor, *la minori*, puii de legionari, F.D.C.-iștii, trecuseră la măsuri transparente. Și cum ei formau o majoritate vădită, cazanele cu mâncare refuzată erau orientate fie către polițiști, colegii noștri alăturați, fie către mai știu eu ce rămători pe care îi avea în dotare penitenciarul. Oricum, îndeobște la preț ajunsese terciul de dimineață, de post, care devenise și singurul aliment căutat și acceptat. Excepție făceau reeducații.

În Săptămâna Patimilor, demonstrativ, grupul celor fără Dumnezeu s-a ghiftuit pe rupele, având la bucătărie și un reprezentant de nădejde: deținutul Babenco. El le multiplica gamelele! Evident că absența noastră la preluarea gamelelor era semnalată cu grijă la biroul politic al închisorii, dar nicio reacție nu devenise vizibilă.

În Joia Mare, ca și în Vinerea Neagră, vremea a fost indecisă. Bătea un vânt rece dinspre nord și aducător de ploaie. Ne refugiasem toți în încăperile mari sau mici ale penitenciarului și rareori țeseam câte un dialog. Gândurile ne purtau către meleagurile unde copilărisem, crescusem, ne formasem, și încercam să-i avem aieva în fața ochilor pe părinții noștri, cerniți în durerea despărțirii. Dar ce însemna suferința noastră și a lor în fața jertfei divine când însuși Fiul lui Dumnezeu Atotputernicul ar fi putut să oprească într-o singură clipă *mersul cosmosului* și să-și redobândească gloria din Duminica Floriilor. În noaptea Învierii ne-am îmbrăcat cu ce aveam mai bun și mai puțin petecit, am deschis ferestrele și sute de tineri am cântat împreună, într-un acord general, imnul Învierii „Și cu noi este Dumnezeu”, urmat de un *forte fortissimo* „Hristos a înviat!”. Afară, în curte, paza se dublase și l-am văzut pe politic, alături de primul gardian, Vițelu, trecând îngândurat pe sub ferestrele noastre. Directorul a lipsit, dar cred că nu și-a părăsit postul și chiar a ascultat cu plăcere *cantata* noastră.

Începusem să despart loturile cu ușurință. Printre ultimele grupări au fost cele din Banat, Oltenia, dar și unele răzlețe, precum loturile Polizu, Urziceni, Baia-Mare și Gheorghieni. Cunoșteam epopeea rezistenței din Banat, care, prin valoare combativă, număr și avânt, le depășise pe suratele ei din cuprinsul României. Comparativ pe metru pătrat, Banatul a fost chiar *fruncea* rezistenței și informațiile pe acest subiect căpătate din diferitele mele pușcării se adăugaseră la inventarul deja cunoscut până în arestare. Fără exagerare, aveam credința că în Banat au fost peste treizeci de organizații subversive, dintre care unele au trecut la lupta armată directă. Poate a mai existat din parte-mi și un interes direct: aria de activitate a organizației Carlaonț cuprindea și o bună parte din peisajul montan vecin cu județul Timiș: comunele Iablanița, Teregova, Valea Cernei, masivele Țarcu-Godeanu, Morariu, Gugul, Albele, Stănuleții etc. Câteva nume mi-au atras atenția dintr-o masă de cel puțin treizeci-patruzeci de tineri: Oprea Teodor, Rădoi Martin, Aurel Suciu, Faur Remus, Păcuraru, Șicloveanu, Caius Petru, înalt și cu o față inteligentă, Ursu Ioan și alții.

Vecini cu ei, în camera mare, fuseseră cazați cei care formau un lot zdravăn de elevi din regiunea Baia-Mare și care avuseseră mult de suferit în anchetă: Iliuț Ioan, Săsăreanu Florian, Tamaș Ion, Buteanu, Schiopu etc.

Lotul Cluj se detașa prin calitate și mai puțin prin număr. Conducător era Septimiu Râmboiu, un om de o profundă credință și cu un comportament exemplar, absolvent de liceu, care deja își făcuse un nume în științele pozitive, refractar la orice adiere a părăsirii idealurilor sale și care a intrat într-un conflict cu sucevenii reeducați. Drept urmare, a fost poftit la izolare, fiind considerat influent și, deci, periculos. Pe lângă el se detașau câțiva tineri de o rară curățenie sufletească: Mitică Grad, Sauca Toader, Popșa Ioan, pesemne rudă cu faimosul partizan Popșa din Maramureș. Grupul Polizu, de circa zece tineri, era condus de Aurel Obreja, recalcitrant și *recalcerist*, căruia i-am rămas dator pentru o preafrumoasă cruce sculptată în os. Avea un uimitor talent și adunase lângă el un șirag de școlari, precum Popescu Constantin, Negoită Ioan, Negoită C., Bunesco C., Manea E., Soare Gheorghe, dar și un concurent, tânărul artist Radian Gheorghe, cu un palmares sculptural a cărui faimă era cunoscută până și de Burada, politrucul.

Oltenii erau aproape o duzină. Dintre ei i-am remarcat pe Meianu, și mai ales pe Guță Aurelian, din Bănia Olteniei, ultimul bine dotat în tainele literaturii naționale și chiar universale și căruia i-am păstrat o prețuire fără țarm.

O notă aparte care stârnise încă din debut controverse sau chiar certuri printre F.D.C.-iști era prezența unui evreu tânăr și clonțos. Îl chema Labiș și se pretindea a fi legionar... însă sionist, și a militat pe toate căile pentru constituirea statului independent al Israelului. Am asistat mai mult din curiozitate la un dialog:

– Domnule Labiș, dumneavoastră știți mai bine decât mine că englezii, după prima conflagrație mondială, v-au permis să aveți o patrie. Dacă nu mă înșel, lordul Balfour, care era de altfel și el sionist, a făcut acest gest pentru dumneavoastră. Nu vă întreb de ce sunteți aici, printre noi – treaba dumneavoastră. Vă respectăm convingerile, după cum și dumneavoastră faceți la fel cu noi. Curios ni se pare însă

că poporul dumneavoastră, socotim noi, este autorul moral și chiar material al nașterii celui mai cumplit prăpăd din istoria omenirii: comunismul. Are în cont mai multe crime decât oricare alt regim despotice din lume. La noi, partidul comunist, atât cât a fost el, două treimi era compus din alogeni cu preponderență sionistă. Dacă ați fost anchetat, și bănuiesc că da, cel puțin doi din patru ofițeri anchetatori erau evrei. Nu știm dacă ați fost membru de partid sau ba, oricum arestarea unui român de origine israelită nu se face de pe o zi pe alta. Dar fiindcă nu ne propunem să ne facem nouă o declarație asupra motivelor care v-au adus lângă noi și fiindcă majoritatea de aici, copii, tineri, fac parte din organizații legionare care au fost vâdate fără milă, vă propunem un târg convenabil ambelor părți: noi vă vom trata ca pe un camarad de pușcărie și de suferință, iar pe dumneavoastră vă rugăm, în măsura în care timpul vă va ajuta, să judecați motivele care au dus la ostilitatea dintre români și poporul dumneavoastră. A fost și este de altă natură decât cea rasială și cred că e de prisos să vă spun că a primat registrul economic și ulterior cel politic. Țsta-i adevărul și vă rog să reflectați asupra lui.

Cred că Labiș era cel mai în vârstă dintre noi toți, avea peste douăzeci și cinci de ani și probabil căzuse cu o poveste de spionaj. Nu ne-a supărat câtuși de puțin, a avut un comportament ireproșabil și cred că a intrat în loturile pentru Canal.

Mai erau și răzleți. Compoziția celor ce poposiseră pe meleagurile noastre, fără a avea cinstea dimensiunii unei formații, adunase în timp fel și fel de tineri deținuți atrași parcă de un magnet din toate părțile țării, pornind de la doi copii, unul de paisprezece și altul de cincisprezece ani, Turcu Sergiu – care va ajunge la Gherla din victimă, călău – și Paul Laurențiu, ambii elevi la liceul din Dej, ultimii aduși la Târgșor, și terminând cu trei studenți ajunși înaintea mea, în luna decembrie 1949, și care avuseseră aceeași inspirație fericită la grea din închisorile Cluj și Jilava. Lista s-ar încheia cu un fecior din Sibiu, Mârza Mircea, fiu de general, care respira o noblețe fățișă – aflasem că mama lui se trăgea dintr-o veche familie săsească –, dar care, din păcate, va avea un sfârșit tragic la Canal. Toți căzuseră pentru diferite motive sau pretexte.

Programul impus și, în cele din urmă, acceptat de toată suflarea tânără de la Târgșor se desfășura după un tipic care câteodată suferea modificări impuse fie de administrație – a se înțelege Burada, politrucul, și mizerabilii săi ucenici din reeducare –, fie de noi atunci când refuzam pur și simplu să fim prezenți la așa-zisul învățământ politic, constând din lectura unor pagini idioate culese din operele lui Marx, Engels, Stalin. Erau și opere pe care le apreciam, din clasicii ruși sau din cei mai talentați contemporani sovietici, excepție făcând Ilya Ehrenburg sau Maxim Gorki. Atmosfera era de șezătoare și când, disperat, politrucul puneă câte o întrebare cu conținut politic, răspunsul era invariabil: „Domnule educator, permiteți-mi să gândesc asupra întrebării pe care mi-ați pus-o și am să încerc să vă dau răspunsul la ședința următoare”. Evident că răspunsul nu mai venea niciodată, fiindcă Antonescu, educatorul, uita și subiectul și elevul. Pe aristocrați – Sorin Botez, Bebe Drăghici și Brodier – îi avea în vedere și în special pe Sorin, spre marele nostru amuzament, când încerca să-l convingă de *justețea* materialismului dialectic și istoric. Botez, cu

un umor fin, îl trimitea la clasicii marxismului inventați pe loc. Când ajunsesem în relații apropiate de el, i-am șoptit că o minciună devine adevăr când este reținută și învățată.

– S-ar putea, Sorine, ca din rândurile sceleraiilor să fie cineva care să-și dea seama că-ți bați joc de ei și mai ales de partid. Folosește-ți sursele ideologice, distribuindu-le cu atenție la aceiași autori.

Sorin a râs și a luat aminte!

Trăgeam însă cu urechea la lecturile lungi și prelungi din Cehov, Pasternak și Solohov, când educatorul tâmp era mulțumit că-i sala plină sau curtea înțesată de auditoriu.

De remarcat că niciodată nimeni, și cu atât mai mult ofițerul politic sau educatorul nostru, Moș Cozonac, n-a făcut vreo aluzie la ceea ce eu, dar și ei, știam prea bine: la vâlvătaia focului de la Pitești, la călăii în uniformă de militar, dar și de deținut, ce prefăcuseră un penitenciar într-un popas de iad.

Spirea Dumitrescu

În haita numeroasă a directorilor, acum când numărul penitenciarelor se triplase și urma să crească precum cancerul diseminat, numele lui Spirea Dumitrescu își croise încet drumul, pornind de la penitenciarul din municipiul Giurgiu, ca pe urmă să capete faimă și prestanță odată cu sosirea sa cu mandat special la pușcăria sortită minorilor. Aceasta se petrecuse la începutul anului 1948, cred. Cum fișa biografică însoțea fidel până dincolo de deces orice salariat al Ministerului de Interne, e de presupus că viața sa fusese cunoscută până în cele mai mici amănunte de către Securitatea atotștiutoare și atotputernică. Spirea Dumitrescu fusese pe front în est, unde și căzuse prizonier. Era înalt, cam butucănos la față și cred că plecase pe front fără o meserie sigură. Sosise înapoi în țară cu una din diviziile create pe teritoriul U.R.S.S.-ului. Înscriș fără entuziasm în P.M.R., printr-o pilă reușește să se facă remarcat și să preia conducerea unui penitenciar periferic: Giurgiu. A fost primul contact al lui cu deținuții politici și mai ales cu tinerii arestați din județul Giurgiu, dar prezența lor nu i-a procurat nicio satisfacție și a răsuflat ușurat când a obținut un transfer la un penitenciar cu un regim special: Târgșor. Mai obținea un avantaj deloc neglijabil: era la o aruncătură de băț de Ploiești, unde de altfel își stabilise și domiciliul. Se obișnuise și cu autoritatea pe care trebuia să o afișeze față de un personal administrativ pestriț ca origine socială și gardieni care își făcuseră ucenicia chiar în timpul dictaturii antonesciene. A înțeles dintr-un început că în penitenciarul pe care îl va conduce își vor executa pedepsele deținuți sub vârsta majoratului sau puțin peste el, iar aceștia se vor bucura de un regim favorizant prin care se vor detașa fără îndoială de cel aplicat în toate penitenciarele din țară. Faptul a devenit cu atât mai evident odată cu mijlocul anului 1948, când s-a suprimat orice contact cu familia (vorbitor și pachet) pentru politici pe întreaga țară. La Târgșor ba, dar se va sesiza apariția unor măsuri restrictive: de la o cantitate nedefinită, pachetele primite au început să se micșoreze în greutate, ajungând la cinci kilograme și terminând cu trei. Colac peste pupăză, Spirea Dumitrescu primește în luna noiembrie un grup relativ numeros de reeducați. Erau cei care în condiții nebuloase, la Suceava, ghidați de afară și împinși înăuntru de administrație, se constituiseră într-o presupusă organizație progresistă care își propunea să demonstreze că tineretul arestat își dorește fierbinte să se alipească clasei muncitoare și regretă tot ce a făcut, demascându-și trecutul. La început i s-a părut o poveste regizată de aparatul politic al D.G.P.-ului, pentru a-și afirma prezența și a-și justifica salariul. Pe urmă a auzit că tinerii vor fi împărțiți după gradul de instrucție: studenții vor fi trimiși la Pitești, unde se hotărâse de sus să le fie pușcărie, iar elevii vor ajunge chiar la el. După o așteptare în care și uitase ce plocon va primi, s-a pomenit cu o dubă de elevi și foști elevi care din prima seară i-au cântat Bandiera Rossa și Internaționala, spre marea plăcere a politrucului Burada, care imediat, începând chiar de a doua zi, i-a luat în primire sub aripa sa, afirmând că prin noii sosiți într-o lună de zile va sparge toate cuiburile legionare din penitenciar. Lucrurile nu s-au încheiat după vrerea

politrucului, dar supus presiunii conjugate a D.G.P.-ului și a Securității Ploiești, a fost obligat să ia măsuri de izolare a celor zece-cincisprezece deținuți minori *înverșunați și incurabili*.

Am aflat mai târziu soarta tragică a unora din acest lot. Au fost expediți în laboratorul lui Țurcanu și supuși unor chinuri sălbătice, care între timp evoluaseră în rafinament după plecarea mea.

În fruntea celor *înțorși* se găsea faimosul Stoian Ion. Îl întâlnisem de câteva ori fără să-i conturez identitatea. Remarcasem pe fața acestei ființe o tăietură abruptă ce unea buzele cu un ochi. Drept să spun, la prima vedere l-am compătimit și mă gândeam cât de mult or fi suferit părinții după accidentul care mutilase fața copilului lor. Pe urmă a venit și... informația. Cetățeanul era pur și simplu un export de frunte al faimoasei O.D.C.C., adică matricea reeducării de la Suceava, condusă inițial de Bogdanovici, care fusese răsturnat de Eugen Țurcanu. Elev sau nu, Ion Stoian și câțiva *locotenenți* îndoctrinați fuseseră dirijați către pușcăria Târgșor. Nu întâmplător, aici condițiile de detenție erau favorabile unui climat anticomunist exprimat de sute de arestați, tineri de proveniență F.D.C.-istă. Ca atare, grupul Suceava și-a făcut apariția în luna octombrie 1948 și, grație *politicului*, a fost susținut să preia o parte din atelierele de țesătorie.

Ne culcaserăm de-a binelea. Sărisem peste un praznic creștin cu mare rezonanță, Sfinții Împărați Constantin și Elena. Peste un sfert dintre întemnițați purtau onomastica lor și, ca sărbătoarea să fie mai bine savurată, s-au dus câte trei-patru, mai înspătați fizic, să-i felicite pe toții reeducați. Au intrat în încăpere și le-au făcut o urare generală. Pe urmă i-au căutat pe ceilalți, pe *tremurici*, adică cei care, de bunăvoie și nesiliți de nimeni, s-au declarat peste noapte reeducați printr-un fenomen de empatie ce i-a condus direct în tabăra progresistă. Lucrurile au luat o întorsătură periculoasă, când înmulțindu-se *urătorii* ușa a fost baricadată pe dinăuntru, iar zeloșii atei au refuzat corul care le aducea în fața ferestrelor un gând creștin.

Dormeam sau visam, nu mai știu. După Pitești începusem să am vise colorate și senzația că plutesc mereu deasupra penitenciarului cu pricina. Mi-am auzit numele strigat de Meianu, șeful camerei, și ușor de tot m-am trezit.

– Ce este? l-am întrebat.

– Sunteți treaz?... Să vă îmbrăcați degrabă...

Meianu părea îngrijorat.

– Dacă vor folosi violența împotriva dvs., să urlați, să țipați, să ne aduceți la cunoștință, fiindcă în câteva minute sare în aer tot penitenciarul.

Într-o clipă eram afară și l-am urmat pe gardianul-șef Vițelu. M-am înscris pe un coridor lung și pe urmă am urcat o scară, un birou pe partea stângă și o bătaie în ușă, discretă. Am auzit imediat o voce care parcă se dorea autoritară și am intrat. Ferestrele erau deschise, o boare de flori de tei își făcea simțită prezența, un birou mare, o bibliotecă în pandant, două scaune închise la culoare, iar dintr-un fotoliu somptuos Spirea Dumitrescu mă privea. L-a concediat dintr-un gest scurt pe caraliul-șef și mi s-a adresat direct:

– Domnule Ciuceanu, vom avea în seara aceasta o discuție directă și sinceră. Eu am uitat în clipa asta că sunteți deținut, iar dvs. că sunt directorul unui penitenciar unde sunteți închis. Vă precizez că nicăieri această vizită nu va fi consemnată, iar ceea ce discutăm aici va merge cu noi în mormânt.

Oricât aveam pretenția că pot să-mi stăpânesc reflexele și să-mi controlez mai ales mușchii feței, nu cred că am izbutit. Directorul, făcându-mi un semn să iau loc, și-a completat introducerea:

– Normal că vă surprinde faptul că v-am invitat în biroul meu și e firesc să vă întrebați de ce se petrece lucrul acesta.

Fără tăgadă că invitația directorului mă amuțise și chiar mă... amețise. Ce s-a putut petrece, gândeam eu, rapid ca un fulger, în ultima zi pe firmamentul unui penitenciar de mână a doua... Promise cumva nea Spirache un mesaj că în următoarele zeci de minute se va efectua un desant american asupra împărăției sale și vroia să-mi împărtășească și mie bucuria eliberării sau dimpotrivă, că în zori de zi, mâine, va veni în transfer un pluton de bățauși care ne vor face una cu pământul?! Altceva n-ar fi putut să-mi comunice. Parcă ghicindu-mi gândurile, Spirache, potrivit și printr-un gest reflex cravata, mi-a șoptit:

– Nu e ceea ce gândești dumneata și nici americanii nu bat la poarta pușcării mele, și, îngroșând glasul și plecându-și capul peste birou, a adăugat: Nu ei, ci alții care sunt rudă de ideologie și de nebunie cu cei de aici!

Am intrat pe urmă într-o cascadă de întrebări:

– De unde ați venit dvs.? Nu numai ultima pușcărie, ci toate de când ați fost arestat... Ați fost la Pitești? De ce și cât ați stat acolo? Ați fost maltratat acolo? Mult, puțin, spuneți-mi sincer și fără frică. Cine v-a bătut și de ce? Ați fost întrebat în pușcăria mea de ce se petrece acolo? Dacă da, de cine anume? Ce gânduri de viitor aveți? Aveți speranțe să vă eliberați? Și, în cele din urmă, o întrebare dificilă, de la care vă puteți sustrage: Credeți în Dumnezeu? Asta e tot. Vă invit în primul rând la sinceritate, ne va ajuta pe amândoi.

I-am răspuns pe nerăsuflăte:

– Vă răspund în primul rând la ultima întrebare: da, cred în divinitate, în Maica Domnului și în sfânta noastră biserică ortodoxă. Sunt convins că numai printr-o sinceritate absolută putem încheia un dialog. În ceea ce privește natura informațiilor, dumneavoastră aveți un avantaj net, care mie îmi lipsește: dosarul.

Mă liniștisem, dar tot nu reușeam să găesc o justificare verosimilă asupra vizitei mele în toiul nopții la directorul Spirea Dumitrescu. I-am propus să le luăm la rând.

– Aveți în față lista pușcăriilor pe unde am circulat. E firesc să vă intereseze în mod special Piteștiul. De unde ați aflat nu contează atât de mult, ceea ce este important să știți este că acolo s-a depășit orice imaginație în materie de tortură și suferință. Fără îndoială că penitenciarul Pitești a fost *amenajat*, iar prezența reeducărilor de la Suceava *regizată* de cadre pricepute. Grozăvia este că acolo au fost asasinați tineri și s-a ajuns la un grad al torturii fără egal. Am fi dorit să fim la Buchenwald sau la Dachau fiindcă acolo, cel puțin, muream în câteva minute. M-ați

întrebat dacă administrația a participat. Vă răspund afirmativ. Mai mult decât atât, ea a colaborat în *desăvârșirea planului*, iar directorul Dumitrescu, alături de Marina, ofițerul politic, ne-au schingiuit bestial. La dumneavoastră aici, nu m-a întrebat nimeni, nici din ceea ce a fost, nici din ceea ce ar putea să vină. Mă tem, în principiu, de o recrudescență a Piteștiului, dar în condițiile de acum acest lucru le este imposibil, chiar dacă ar curma legăturile cu exteriorul și familiile deținuților. În primul rând, ar trebui să fiți schimbați toți, în frunte cu dumneavoastră... M-a întrerupt, zicându-mi precipitat și vorbind ca pentru sine:

– Mi-aș da eu demisia imediat, fii dumneata fără grijă. Dar reeducații de aici cum ți se par? Ar fi în stare să se prefacă în călăi?

– Domnule director, uitați-vă la cei proști și răi, că una merge de mână cu alta... sunt convins că singurul care ar putea să ajungă până la asasinat ar fi Ion Stoian.

– Numai el?

– Poate și câțiva ale căror nume nu le rețin. Pe ceilalți n-am reușit să-i privesc de aproape, majoritatea sunt oportuniști și speră să-și recâștige libertatea înainte de termen!

– Doar atât? m-a interogată pe un glas domol.

– Am mai putea să luăm în considerare și alte motivații, de exemplu recomandarea care am auzit că ne însoțește pe fiecare după eliberare și care poate fi bună sau proastă.

– Din punctul cui de vedere? m-a chestionat directorul cu o privire vicleană.

– Păi, mai încap vreo îndoială? Odată ce temnița e privită ca o școală de reeducare pentru toți cei care o traversează e firesc să plecăm afară nu numai cu o apreciere asupra comportamentului nostru dinăuntru, dar și cu o notă de evaluare a integrării în societatea care ne așteaptă afară!

Directorul a făcut un „ha-ha” și a dat din cap afirmativ:

– O să aveți surprize mari când veți trece peste pragul pușcăriei în lumea unui regim cu pretenții egalitare.

A vorbit încet și mai mult pentru sine.

– O ultimă întrebare, la care poți să răspunzi ori ba. Dacă din nefericire situația externă, fiindcă de ea depinde destinul nostru, îți va prelungi existența carcerală pe cincisprezece ani, cât ai de făcut, și te vei elibera atunci, cu ce ochi o să te uiți la cei care te vor întâmpina afară și ce judecată vei avea asupra anilor pe care i-ai trăit înăuntru? S-a uitat la mine, drept în ochi, cu o curiozitate vădită.

Am căzut pe gânduri. Răspunsul părea cu dus și întors...

– Drept să vă spun, mi se pare că momentul acela pe care eu refuz să-l cred atât de îndepărtat, ca de altfel orice deținut cu pedeapsă mare, nu-l pot nici anticipa și cu atât mai puțin judeca. Câte nu se pot întâmpla cu mine în zece-cincisprezece ani, cât aș mai avea de îndurat *ad inferos*!! Mă pot apropia mai mult de divinitate, care pentru mine reprezintă un nexus al vieții, sau dimpotrivă, pot ajunge un autentic apostat, complice la mai-știu-eu-ce nemernicii. Timpul este dușmanul nostru, al tuturor deținuților, fiindcă ne macerează oasele, ne întunecă speranța și, în cele din urmă, ne scufundă într-o indiferență în care nu-ți mai dorești nici măcar libertatea.

Ne apropiam de sfârșitul întâlnirii noastre și l-am lăsat pe el să-i pună punct.

– Te sfătuiesc ca și pe viitor să păstrezi o tăcere absolută asupra celor trăite de dumneata la Pitești. Este interesul dumatăle, al vostru, dar și al meu. Niciodată nu voi admite ca cele petrecute acolo să se petreacă și aici.

La sfârșit am hotărât totuși în sinea mea să îndrăznesc să-i arunc directorului o nadă:

– Domnule director, dacă dialogul nostru va rămâne în cuprinsul acestor ziduri, aş avea și eu o întrebare *principială*: nu credeți că prima datorie a unei administrații penitenciare este să asigure, conform unui regulament legal și cunoscut, nu numai regimul de ispășire a pedepsei condamnaților, dar și condițiile minime de viață pentru realizarea sancțiunii date? Vă întreb: oare cei care ucid și acum, care schingiuesc în continuare sute de tineri la Pitești, fiindcă ei au alte convingeri politice, nu se fac vinovați în fața unui tribunal internațional?

Spirea mi-a răspuns precipitat:

– Înțeleg ce vrei să spui. Dar înaintea unui verdict de vinovăție dat de orice tribunal internațional, trebuie să existe măcar o persoană care să-i ducă acolo, însă, pentru moment, mă îndoiesc de existența sa.

Când am părăsit biroul aveam impresia că din întâlnirea noastră cel mai emoționat fusese Spirea Dumitrescu. În prag mi-a pus o ultimă întrebare:

– Fumezi?

Am dat din cap negativ.

– Bine faci, mi-a răspuns. Noapte bună.

A sunat plantonul și imediat m-a luat în primire, politicos și detașat, primul gardian Vițelu. Niciodată n-am mai avut prilejul să-i mai calc biroul și să am de-a face cu nea Spirache, directorul, un dialog.

Am respectat cu strictețe convenția... nocturnă, deopotrivă! Când m-am întors, toți colegii mei mai tineri erau treji. Întrebările au curs în zig-zag:

– De ce v-au chemat? Cine a fost? Ce întrebări v-au pus? V-a întrebat Spirache sau politicul? Ce vroiau?

Făcusem pe drum o socoteală, în care nu putea să intre nicicum o mărturisire asupra unui gentleman agreement, petrecut cu câteva minute înainte. Găsisem o soluție de avarie ce corespundea adevărului: să le vorbesc camarazilor mei de prima parte a discuției cu directorul.

Am început să le grăiesc:

– Onor direcțiunea m-a chemat să mă cunoască. Era numai Spirea Dumitrescu, în cămașă și mirosind a apă de colonie. Sunt cotate ca deținut mai în vârstă și alături de Urdea, bănuiesc eu, am putea fi socotiți mentori ai unei stări de spirit în rândurile tinerilor *clienți* ai Târgșorului. M-a întrebat prin ce temnițe am trecut, le-am luat la rând și dialogul s-a prelungit la condamnarea mea ca subiect și mai ales pe motivația care m-a determinat să fiu dușman al regimului. I-am explicat că nici nu puteam să nu fiu din moment ce mă trăgeam dintr-o familie cu rădăcini adânci în făurirea României cu hotarele întregite și l-am dat de exemplu pe unchiul meu, care a căzut

în Primul Război Mondial. M-a mai întrebat tovarășul director și dacă sunt mulțumit de regimul de aici, răspunsul meu a fost spontan și am adăugat că nu poți face judecăți de valoare în universul concentraționar decât comparativ. Mi-a cerut exemple și i le-am dat: pușcăria din Văcărești e mai puțin grea decât cea de la Jilava, iar ultima e mai acceptabilă decât cea de la Pitești sau Craiova.

– Vă mai cheamă?

– Nu cred, întrucât am părerea că l-am dezamăgit. Poate a fost un simplu avertisment, ținând cont de vârsta și de încadrarea mea penală.

– Ce părere v-ați făcut despre el?

– Cred că m-a lăsat să-i văd o singură față și sper că a fost cea adevărată.

Meianu m-a întrebat curios, dar și insidios:

– Dar Burada și-a băgat codița pe acolo?

I-am dat un răspuns care a stârnit râsul:

– Nu a fost invitat și nici pomenit.

Somnul m-a cuprins după ce mi-am întins trupul pe patul cu dreve *simțite*. Probabil trecuse de crucea nopții și am ațipit lăsându-mi gândurile de strajă pentru a doua zi.

Ziua de 1 Mai, sărbătoarea oamenilor muncii din R.P.R., dar și de pe mapamond, se apropia în galop. Bănuiam că în Capitală se vor desfășura festivitățile clasice, adică lungile coloane valuri-valuri, purtând prapuri tovarășești, cu zeci de caruri alegorice și sute de portrete ale celor mai iubiți, în frunte cu secretarul general Gheorghe Gheorghiu-Dej și cu sinistrul triolet Ana, Luca și Teo. Vor despica Bucureștiul, defilând mândri prin fața tribunelor de marele praznic bolșevic. S-a *vânturat* de-o parte în alta a pușcăriei hotărârea celor mulți, adică a noastră, care eram peste patru sute de inși, că vom sărbători și noi 1 Mai-ul tradițional. Și fiindcă nu puteam să sărim peste ziduri la o plimbare, însoțită de o masă la iarbă verde, urma să organizăm în incinta pușcăriei întreceri sportive de tot soiul. Aflasem că de 1 mai-ul trecut, se *reproduseseră* toți, în frunte cu Spirea Dumitrescu și terminând cu ofițerul politic: discursuri encomiastice, laude și mesaje la adresa conducătorilor de partid, angajamente pentru depășiri de plan, în sfârșit, tot tacâmul propagandistic menit să dea o aură acestei zile. În anul acesta pesemne că nu se primise nicio dispoziție de la D.G.P. sau poate fuseseră deja informați că masa deținuților ar refuza nu numai o firavă colaborare, dar și prezența autorităților. În consecință, sărbătoarea de Armindenii a început în jurul orei 10 *à la légère*... Ne-am ales Țoalele cel mai puțin peticite și am asistat la o suită de întreceri sportive între diferite grupuri regionale: fuga, sau îmbulzeala mai degrabă, pe o distanță lungă care a durat mai mult de jumă' de oră, lăsând în ultimele ture ale havuzului adevărate victime, pe care le-am luat în grijă imediat. Au urmat întreceri pe 50, 100 și 500 de metri care au provocat o larmă apreciabilă și au dezvăluit succesul unor tineri pe care nu-i puteam bănui de rezistență fizică și dăruire. Cu o minge peticită am trecut la câteva partide de volei care s-au terminat remiză. Cele mai controversate și urmărite probe au fost aruncarea cu greutatea și proba de lungime la groapă unde au excelat trei tineri

necunoscuți mie, dar cu o musculatură de invidiat, urmați îndeaproape de Răzvan Pârâianu, Mircea Mârza și alți competitori dotați cu... mușchi și respirație. S-a tras și la otgon cu o biată funie, luată nu știu de pe unde, care, suprasolicitată de cele două grupe *ostile*, s-a rupt aruncându-i pe toți în țărână. Ultima probă a fost cea de maraton improvizat, adică patruzeci de ocoluri ale bazinului. Am remarcat că în grupa codașilor se evidențiau doi elevi pe care noi i-am botezat pe loc Pat și Patașon. Primul, am aflat mai târziu, se chema Trocan, era înalt cât un mal și subțire cât o trestie, celălalt era scund și cu un tonus de veritabil sportiv. Mergeau în tandem și câteodată în paralel, ba, chiar din când în când își administrau câte un cot amical. Cursa era lungă, iar concurenții slăbiți după un regim alimentar care nu se ridica la mai mult de 1200 de calorii. Momentul abandonărilor nu a întârziat mult și după jumătate de oră cel puțin două treimi din competitori trăseseră pe dreapta. Chiar dacă adia un vânt subțire de primăvară, soarele începea să ne cuprindă. În cele din urmă, cei din coadă au ajuns în frunte. Piticul musculos, extenuat, scăldat în sudoare se instalase în fața lui Trocan, depășindu-l cu vreo 10-15 metri. În ultima tură, atunci când ne pregăteam să-l primim la potou în aplauze, am asistat în mijlocul unor urale, țipete și îndemnuri la un fenomen neașteptat: olteanul, alergătorul nostru din Vânu Mare, cu pas lung și echidistant, brusc a trecut la ceea ce pentru noi părea incredibil și, pe parcursul a câteva secunde, l-a depășit cu ușurință pe celălalt concurent. Când a ajuns lejer în fața tribunei organizate de noi s-a oprit la câțiva pași și, după ce a bătut sfidător pământul, a rupt sfoara cu dinții și a intrat liniștit printre noi. Am hotărât să ieșim din încurcătură și, fiindcă eram mai în vârstă, am fost întrebat cum vom proceda.

– Păi, nimic mai simplu, contopim premiul unu și doi și îl punem pe oltean să stea cu o palmă mai sus decât celălalt.

Premiantul a avut parte și de o sticlă cu un lichid despre care mi s-a spus că ar fi țuică, *strecurată* ilicit și pe care bănuiesc că a împărțit-o frățește cu numărul doi.

Spectacolul s-a mai prelungit cu fel și fel de întreceri în care, bineînțeles, arbitrii fiind din rândurile noastre au mai schiopătat la imparțialitate, lucru care evident a fost sancționat de copii cu nenumărate fluierături. Festivitatea s-a încheiat înainte de masă, care a fost prorogată, pe *Oda bucuriei* beethoveniene, țâșnită din pieptul a sute de tineri:

*Slavă ție stea curată
Voie bună pe pământ!
Astăzi te simțim aproape
Sol din rai, cu soare sfânt
Vraja ta aduce iarăși
Pe popor lângă popor
Toți pe lume frați noi suntem
Când apari ușoară-n zbor*

Între timp, corul nostru trecuse cu ușurință peste ziduri, ajungând deopotrivă la polițiști, dar și la administrație. De la primii am auzit un ropot de aplauze presărate cu mulțumiri, iar pe câțiva dintre ceilalți, cred că sub bagheta lui Moș Dumitrache, i-am văzut strânși pe coridorul ce ducea la poartă. Pe Moș Dumitrache îl trecuseră lacrimile și nu știam cum să-l potolim. Am hotărât pe loc să improvizăm:

*Frumoase zile de tinerețe
Numai o dată sunteți în mai
Cântați, cântați voioși
Ai voștri ani frumoși
Azi înflorește albastrul mai*

Cu un bis *forte fortissimum*, sărbătoarea de 1 Mai luase sfârșit, dar nu înainte ca pleoapele noastre să fie umezite de lacrimi și aduceri aminte.

Masa a fost distribuită mai târziu ca să facă loc premiilor și pe un soi de estradă improvizată din scaune și mese s-au oferit cu grație distincțiile. Prima era punctată sonor de sute de piepturi tinere: numele câștigătorului. A doua reprezenta premiul propriu-zis, constituit dintr-un pachet, două de țigări, însoțit de cozonaci și fructe. Totul s-a petrecut într-o atmosferă de entuziasm și cu speranța că anul viitor ziua de Armindenii o vom petrece la iarbă verde cu cei dragi.

Poezii nu s-au declamat fiindcă cei *bătrâni* au avertizat că orice strofă ar fi imediat trecută în registrul legionar și ca atare totul ar fi cotate ca expresia unei manifestări a F.D.C.-iștilor.

M-am uitat după reeducați și i-am văzut spre sfârșitul programului nostru, pesemne că în *vizuina* lor n-au conținut să laude partidul și 1 Mai-ul revoluționar. De remarcat că nici unul dintre ei nu a avut curajul sau obrăznicia să se amestece cu noi.

Masa, în mod sigur, a fost îmbunătățită, căci lingura stătea ca un catarg înfipt în pântecele... gamelei. Ni s-au dat chiar două feluri: o ciorbă cu bucăți anemice de carne de vită, urmată de fasole, și ea împănată cu subproduse.

Începuse primăvara bine și după ce mugurii și-au deșertat florile, iar teii ne-au scăldat în parfumul lor, peste Târgșorul *nostru* se așternuse o apatie apăsătoare. Visele noastre se topiseră ca zăpada pe crestele Carpaților, vizibile de pe zidurile penitenciarului. De afară știrile, atât cât le puteam primi din ziarul lui Moș Dumitrache, „Scânțea”, *uitat* din întâmplare, nu ieșeau dintr-o slugărniceie îmbibată cu ura ideologică față de chiaburii satelor și burghezia putredă. Un lucru mi se părea ciudat: începând cu lunile de vară, loturile de tineret dispăruseră și unii răzleți care veneau la Târgșor erau imediat izolați și expediați către marile temnițe *specializate*: Aiud – legionari, intelectuali, foști ofițeri, preoți și magistrați, Gherla – cu un registru masiv de țărani și sectanți, bapțiști, inochentiști, martori ai lui Iehova, cu predilecție.

La sfârșitul lui iunie, Moș Dumitrache ne vâri un ziar, dacă nu mă-nșel, „România Liberă”, care conținea o știre senzațională, cel puțin pentru noi: în fine,

începuse războiul între est și vest. Mai corect spus, un conflict periferic localizat deocamdată în peninsula coreeană, iar ostilitățile se purtau între nordul comunist și sudul democrat. Am jubilat cu toții. În sfârșit, am judecat noi, americanii, cu Truman în frunte, s-au trezit și nu-i mai lasă pe comuniști să-și facă de cap. Brusc, toate știrile interne care marcau ofensiva Securității împotriva celor ce fie își manifestau pe față adversitatea, fie aparținuseră cândva aparatului de stat burghez, demonstrând o acutizare a luptei de clasă, nu ne mai interesau. Arestările curgeau cu miile în toată țara și populația părea îngrozită de ziua de mâine, dar ochii noștri erau ațintiți pe harta Coreei, pe care o strecuram din mână-n mână cu speranța că focul se va întinde și va căpăta proporțiile unui nou conflict mondial.

Ne întrunisem degrabă într-un mic comitet. M-am dus întâi la Iorgulescu, zis Gogu, și apoi ne-am îndreptat pașii către Bebe Drăghici și Sorin. Toți eram înfierbântați de știrea prezentată telegrafic. Am întors-o pe toate părțile fără să-i negăm autenticitatea.

– Bun, a sărit Gogu. Dar ce va urma? Coreenii de sud în mod cert sunt superiori în armament, dar nu în trupe față de cei din nord, care dețin contingente masive.

– Cum vor reacționa americanii? Vor sta cu mâinile-n sân? A întrebat retoric Sorin.

– De ce nu?!... am intervenit eu. Trebuie într-adevăr să fim copii ca să ne închipuim ca ăia din nord au atacat fără îndemn și acoperire în spatele lor. Fără îndoială, i-au împins chinezii... Au mai înghițit americanii o papară acum un an, când au ajuns galbejiți să-și facă republică populară. Când o putere mare intervine într-un război local, în cazul de față prima forță din lume, e firesc ca ea să-și facă din capul locului o socoteală în care câștigul să fie cel puțin egal cu pierderile. Truman nu e un idiot... dacă intervine, și-a calculat riscul în măsura în care a considerat că nu poate purta un conflict direct cu o Chină sleită după un război de peste zece ani.

– Deci americanii vor riposta, a sărit Drăghici încântat.

– Păi, au și ripostat, l-a completat Iorgulescu. E de presupus că Truman a dat ordin ca forțele americane din zonă să intervină.

– Dacă e așa, am adăugat eu, au în față, după umila mea părere, numai două opțiuni: ori să-și afirme superioritatea pe considerente și succese militare, ori să deschidă imediat, cu ajutorul Consiliului de Securitate, o cale sinuoasă, prin negocieri și compromisuri, și asta înainte ca luptele să capete un caracter de adevărat război. Ceea ce mi se pare important ar fi informația cu greu deductibilă de noi, aici în pușcărie, dacă ne găsim în fața unui gest de orgoliu al lui Kim-Ir Sen, care și-a aruncat forțele către sud, fără să se mai consulte cu nimeni sau, dimpotrivă, a fost asmuțit în această aventură. Dar de cine mă întreb. De Mao și China lui devastată, incendiată și distrusă mai întâi de japonezi și pe urmă de un război civil? Nu cred acest lucru sau, mai bine zis, nu cred că le-a trecut prin cap conducătorilor chinezi o astfel de ineptie.

Până la urmă, am fost toți convinși că ne găsim în fața unui accident al istoriei, asemănător cu cel de la Sarajevo din 1914, care a dus la declanșarea primei conflagrații mondiale. Cel de față avea toate șansele să se limiteze la un conflict

local, fără extensie de bandă, așa cum speram noi să-l vedem transformându-se. La despărțire ne-am propus să ne ascuțim urechile și să prindem cât mai multe știri despre noul conflict din îndepărtata peninsulă coreeană.

Începuse să plouă în rafale scurte, cu picuri grei, ce băteau coroanele copacilor din curte. Ne adăpostisem sub streșinile clădirilor și întâmplător mă găseam aproape de *grupul aristocrat*, când Gogu Iorgulescu mă invită la o plimbare sub ultimii stropi ce inundaseră curtea *adăpostului nostru*.

– Am ținut să te întreb, dar și să obțin un răspuns sincer, dacă ai avut de-a face cu Mișcarea Legionară sau măcar cu Frățiile de Cruce. Mă gândesc la faptul că în 1940, în zenitul Mișcării, cam scurte, e drept, ai adunat în memorie, și poate chiar pe oglinda ochilor, câte ceva din ce a însemnat guvernarea legionară: de la culoarea cămășilor verzi până la unii conducători, prefecți, primari sau chiar profesori care s-au perindat în cele cinci luni când noi am fost la putere. Nu-i nevoie să le înmulțești virtuțile, dacă le-or fi avut, sau dimpotrivă, să-i faci mai negri decât au fost. Răspunsul poate să fie și „*Nu m-a interesat și n-am reținut nimic*”, dar cel puțin să fie sincer...

Am stat pe gânduri câteva secunde și mi-am cumpănit amintirile fără să mai dau importanță unor consecințe, fie ele chiar și afective. I-am răspuns sec lui Gogu, umflându-mi puțin pieptul, că n-am cunoscut nici Mișcarea, n-am făcut parte nici din F.D.C., dar că, în anumite împrejurări, i-am cunoscut pe cei mari!!

– Adică ce înțelegi tu prin cei mari? m-a întrebat iscoditor și cu o mirare crescândă. Pe cine anume?

I-am răspuns cu o șovăială premeditată:

– Păi, în primul rând pe cel mai mare.

Afară ploaia se opri, lumina începuse să se strecoare printre frunzele ce-și picurau lichidul.

– Cred că e bine să încep cu el, fiindcă mai cred că sunt singurul din curtea asta care l-a văzut la față și a dat mâna chiar cu... (am făcut o pauză) Corneliu Zelea Codreanu și cred că același lucru l-am mai pățit cu Ionel Moța, Bănică Dobre, inginerul Clime și alții din statul major al Mișcării.

Gogu s-a oprit din mers și s-a uitat lung la mine.

– Înțeleg, înțeleg, și a continuat concesiv, te-au bătut bine la Pitești. Poate te-au obligat să spui și că te-ai văzut cu Horia Sima sau cu mareșalul Antonescu!!

– Cu ei sigur nu, i-am răspuns cu o nuanță de umor. Cât despre Pitești și reeducare, dacă aș fi declarat numai că l-am văzut pe CZC, ar fi fost suficient să-mi iau adio de la viață.

Ne opriseam amândoi și camarazii noștri începuseră să mișune prin curte. M-am apropiat de el și l-am luat din scurt.

– N-am nevoie să cresc în ochii tăi sau ai altora. A fost o realitate pe care eu am trăit-o. Dincolo de mărturia memoriei mele, și copilul știi că are o memorie extraordinară, în special a locurilor și a chipurilor – de asta în giudețul medieval, ei

erau socotiți martori autentici –, mai există câțiva supraviețuitori: o parte din rudele mele sau chiar fratele meu.

Mă gândeam cum să îi concentrez în câteva fraze cronica sau filmul unei istorii valabile numai pentru mine.

– E greu, am început, să vorbești despre personalități care au întors pagini în istorie și care, mai ales, au avut un sfârșit tragic. Hai s-o dau pe scurtătură: mătușa mea, sora tatălui, Eugenia Ciuceanu, s-a măritat cu fiul ministrului Orleanu, care avea o proprietate în Carmen Sylva. Dar asta n-a fost nimic. Mai poseda o întinsă vie, cam o sută de hectare. El fiind avocat, avusese șansa să aibă un administrator bun, iar recoltele se adunau într-un beci uriaș, cel puțin așa îl vedeam eu cu ochi de copil, cu zeci de butoaie, de-ar fi încăput și un car cu boi cu tot!!

Mișcarea Legionară își făcuse o tabără-colonie pe falezele ce străjuiau coasta de răsărit a stațiunii. Pot să o descriu cu amănunte, fiindcă mai în fiecare seară familia Orleanu, y compris copiii, adică noi, eram poftiți să luăm masa la cantina lor. Împărțirea la malul mării ni se părea foarte severă. În stânga, pe plajă erau băieții – studenții sau poate chiar și muncitori –, iar în dreapta *cetățuile*.

– Adică studentele, m-a completat spontan Iorgulescu.

– Da. Iar sus, pe ultima terasă, că totul era aranjat ca un amfiteatru, se găseau două mari barăci din lemn: una era destinată cantinei, cealaltă cuhniei și birourilor de administrație.

– Și ce făceau studenții acolo?

– Munceau pe ruptea... de dimineața până seara pisau la cărămidă roșie, aduceau pietre, le rotunjeau pentru aranjarea teraselor, pe care vizitatorii le numeau balcoane.

– Câte terase erau?

– Două-trei, pe câte mi-aduc aminte, pe o lungime de cel puțin trei-patru sute de metri și se vărsau direct pe plajă.

– Îi comanda cineva?

– N-am observat acest fapt, dar cred că a existat un plan inițial conceput de vreun arhitect.

– Erau vizitați?

– Erau mai degrabă vizionați... Adică în timpul zilei nu am văzut pe nimeni străin prezent pe șantier. Seara însă, după masa luată în comun și programul de cântece, rudele își îmbrățișau progeniturile... bronzate. Domnea o atmosferă de voioșie, lesne de înțeles pentru cei peste o sută de tineri și tinere ce se perindau într-o serie.

– Și masa lor cum era?

– Nu știu, fiindcă nu am fost invitat să particip la un... *menu* legionar. Dar pot să te asigur că sus, în baraca cea mare, la zeci de mese se ofereau contra unei monede de 5 lei cu Mihai pe avers trei feluri de mâncare: o ciorbă, într-un castron ciobănesc, o friptură care era îndeobște la grătar, sau în zilele de sărbătoare un șnițel vienez cât roata carului și o plăcintă la alegere, destul de consistentă. Partea hazlie era că acești bani, prețul consumului, erau colectați de către un personal care nu prea arăta a

chelneri. După cum am constatat, deseori familia mea își recunoștea prieteni și cunoscuți printre ei. Ulterior am aflat că erau profesori, ingineri, unii dintre ei destul de în vârstă și care toți săvârșeau un fel de ritual, vărsând din poalele șorțului suvoiul de monede sau hârtii într-o ladă de lemn de dimensiuni mari, așezată în mijlocul sălii!!

– Interesant, îmi șopti la ureche Gogu. Și nu fura nimeni?

– Păi, încă nu venise socialismul la noi în țară și sfânta noastră burghezie nu se cobora la mărunțișuri!!

– Dar cum arătau ăi mari?

– Mi-e greu să ți-i descriu. Copilul, ca și adolescentul, are optica vârstei, cu un unghi care alterează imaginea. Și cu cât ești mai mic, cu atât vederea este mai ascuțită și imaginea mai mare, dar amândouă deformate.

– Bun, dar totuși l-ai văzut, după cum ai spus, de multe ori pe Codreanu și l-ai și auzit.

– Mi se pare curios acum, când mă întorc îndărăt cu cincisprezece ani, să reușesc să-i creez un portret. Era oricum mai înalt, cu o palmă măcar, decât unchiul meu, Costică Orleanu, care avea peste 1,70 m. Avea ochii cenușii sau albaștri, nu mai rețin, dar o privire caldă cu o nuanță de detașare cuprinzătoare ce distona cu o voce hotărâtă, cu inflexiuni chiar dure. Pot spune că l-am văzut de zeci de ori, dar îmi este aproape imposibil – și tânărul are o receptivitate a vizualului corectă și imediată – să-i colorez portretul, să spun, să-ți declar că acela pe care ai voștri l-au botezat Căpitanul era un creștin fervent, așa după cum își dorea el. Târziu, în pușcărie, m-am frământat la gândul că ceea ce am surprins eu atunci la Carmen Sylva a fost poate numai umbra lui, cea menită să fie văzută și apreciată. Sinele său era zăvorât adânc într-o conștiință legată de o predestinare de care nu se putea dezlipi. De asta îți spun cu mâna pe inimă că, dacă mă întorc pe falezele de nisip de la Carmen Sylva, pot doar să-l descriu pe Codreanu în ceea ce era pentru mine ca adolescent în clipele în care l-am văzut și l-am auzit. Atât numai. Acum însă timpul i-a înzecit valoarea și nu mă mai miră că la sfârșitul anului 1937 a avut aproape două milioane de simpatizanți.

– Dar pe alți conducători?

– De văzut, cred că i-am văzut, dar important e dacă le-am reținut chipurile. Cel care m-a impresionat pe mine, copil fiind, a fost generalul Cantacuzino, care purta cămașa verde cu centură în plină vară, sau cel puțin așa îl vedeam eu seara.

– Gogu mi-a tăiat fraza și gândul cu o întrebare al cărei răspuns eu însumi îl ocoleam:

– Dar dacă ai fi fost mai vârstnic în epoca imediat postbelică ce ai fi făcut? Încotro o luai?

– I-am răspuns fără ezitare:

– Aș fi smuls și eu steagul bolșevic de pe Atelierele „Niculina” de la Iași...

– Și mai târziu?

– Cred că mai târziu m-aș fi oprit pe cât de repede m-aș fi alăturat.

– Care crezi că a fost momentul de răscruce al Mișcării?

– Al lui Codreanu uciderea lui Manciuc, iar pentru Mișcare asasinarea lui Duca și a lui Stelescu!

– De ce anume?

– Nu există scuze. Nu ceasul rău l-a împins să-l împuște pe prefectul Poliției în plin tribunal, călău impenitent de altfel, ci straniul refuz al martirajului. Pentru al doilea, chiar dacă comisese un act politic josnic și răspunsese unei comenzi oculte de desființare a Mișcării Legionare în prag electoral, măcar activitatea sa pentru unitatea națională a României putea să-i salveze viața, ca să nu mai vorbim de faptul că era în conflict deschis cu Buzilă și a murit efectiv sărac, ceea ce pentru epoca respectivă reprezenta o adevărată sfidare a moravurilor politicianiste.

– Dar restul, Stelescu, Armand Călinescu... nu te-ar fi impresionat?

– Evident că da, numai că eu n-aș mai fi făcut parte dintr-o mișcare pe care nu o mai consideram creștină și românească.

– În concluzie, ce poți să declari în fața istoriei? Au fost legionarii niște asasini?

– Nici vorbă, i-am răspuns spontan. A fost o reacție imediată a unei generații care avusese șansa să nu fie decimată în tranșeele primului conflict mondial. Preluând idealurile naționale ale părinților, s-au simțit obligați să realizeze o revoluție morală, cu atât mai mult cu cât în noile provincii alipite elementele alogene căpătaseră contur și forță economică, ba chiar politică. Se va învăța mult și bine Pământul în jurul Soarelui până când se vor mai ivi un idealism și un dezinteres de avere și pricopsire, un spirit de jertfă pentru Țară, asemenea acelor tineri din promoția anului 1922. Au făcut greșeli politice grave și unice în istoria României, dar măcar cât a trăit Conducătorul lor nu s-au asimilat nici unei dictaturi atee de tip fascist sau nazist. Vor rămâne în viitor pentru ceea ce au visat și în parte au realizat, pentru faptul că au luptat constant de la început împotriva celor *bezbojnik*.

Trecuseră două ceasuri bune și colegii noștri își pregăteau echipamentul pentru masă, gamela ruginită și loșca. Pentru o fracțiune de secundă m-am gândit ce-om avea de hăpăit în seara aceea: arpacaș sau cartofi...

Când m-am despărțit de Gogu m-am gândit de ce nu m-a întrebat și despre alți lideri ai Mișcării Legionare. Poate că îi uitase.

A doua zi, în fapt de seară, Gogu m-a prins din nou de mână.

– Am uitat să te chestionez ieri despre o problemă care mi-a rămas ca un spin toată noaptea, de m-am perpelit ca și cum aș fi auzit că în curând o să ajung și eu în labele lui Țurcanu.

– Ceea ce nu este exclus, i-am replicat eu. Prea e bine pe la noi ca să mai dureze așa, chiar dacă nu se mai dau pachete și scrisorele către casă!! Dracii au o calitate înăscută: se înmulțesc și, dacă n-are nimeni putere să-i oprească, fac înconjurul pământului. Ți-am mai spus și repet: la Pitești se petrece ceva care sparge orice fel de imaginație. Dacă ar mai trăi Inchiziția, Sfântul Oficiu și-ar trimite practicanții să ia lecții de la Țurcanu și călăii săi, iar Ignațiu de Loyola s-ar declara pe loc spudeul său.

– Bine, noroc că Inchiziția și-a închis porțile, dar constat că peste veacuri s-au găsit unii, chiar pe meleagurile României, să exerseze tortura la cel mai înalt nivel.

Dar întrebarea mea are alt tâlc. Pe câte mi-ai descris tu și cât am reușit eu să înțeleg, vârful de lance a fost pus în pieptul Mișcării Legionare. Aveau și de ce. Noi am fost prima formație politică, de altfel și singura, care ne-am declarat din naștere împotriva imperiului roșu de la răsărit. În campania din est am dat cele mai multe victime și chiar ne-am bucurat în presa americană de constatări puțin măgulitoare: corespondentul de război american Werth menționa că, după dezastrele de la Cotul Donului și Stalingrad, singurele cuiburi de rezistență care s-au opus până la ultimul ostaș Armatei Roșii au fost acelea compuse din fanatici ai Mișcării Legionare, iar aruncarea în aer a Comandamentului sovietic de la Brașov din octombrie 1944 n-ar gândi nimeni să o puie pe seama partidelor istorice care i-au chemat pe ruși în țară!! Întrebarea mea ar fi dacă nu cumva, atunci sau acum, când ai timp să reflectezi asupra ororilor pe care le-ai trăit nu demult, îți trece prin minte o plată sau răsplată pe care o achită aceia care sunt cel mai departe de minciună și ascunziș: tineretul român.

L-am întrerupt brutal:

– Cu alte cuvinte, noi am plătit cu creșterea noastră de sânge, cum zice poetul Mandinescu, polița unor fapte săvârșite de alții pentru scopuri îndoielnice și străine moralei noastre creștine! Scadența păcatelor a căzut pe generația noastră! Însă legionari sau nelegionari, toți am fost schingiuiți deopotrivă și am mai și murit fără alegere! Departe de mine gândul că aș putea să judec Divinitatea. Ar însemna să judec oportunitatea jertfei celor trei sute de mii de ostași români căzuți pe câmpiile Rusiei. Dar poate și atunci s-au plătit indiferența și nepăsarea unui neam creștin față de milioanele de victime ale bolșevismului de care ne despărteau vreo două sute de metri de apă de la frontiera Nistrului!! Morala: nu întotdeauna crimele și nelegiuirile se plătesc de către cei care le înfăptuiesc și, uitându-mă la cei care mi-au fost alături la camera 4 Spital, cu oasele rupte, cu pupilele strâmbate, cu coastele frânte, cu o tinerețe martirizată, mi-am zis că numai noi, într-o copilărie prelungită, cu o puritate de suflet incontestabilă, eram chemați să răscumpărăm păcatele unor mișcări, unor partide, unei monarhii care îl uitaseră pe Hristos, Cel viu și răstignit, după ce Unirea ne-a adunat hotarele!

I-am spus în încheiere că pentru o recunoștință generoasă, un guvern român și o burghezie ticăloasă au pus în 1919 tunurile cu apă pe o masă de invalizi ce solicita Coroanei în Piața Palatului câteva drepturi pentru supraviețuire!!

– Senzația asta de răscumpărare prin suferință colectivă și-a făcut loc în conștiința mea după ce am părăsit coșmarul de la Pitești, când m-am despărțit de tabloul votiv de la camera 4 Spital: Țurcanu Eugen, spoit în negru, cu ochii roșii sticlind ca un voievod al întunericului, ținându-și în brațe ctitoria – temnița Piteștiului. Tabloul ăsta nu s-a alcătuit în mintea mea dintr-o dată, dar aici, la Târgșor, în acest paradis sau ochi al uraganului, unde nimic rău nu ni se poate petrece, imaginile inițial suprapuse au început să se detașeze și să se așeze fiecare la locul potrivit.

– O întrebare de baraj: vor trece anii și, sper, ne vom reîntâlni în libertate, fie ea și limitată, cum e pe afară!! Ce-ți va rămâne peste zece-douăzeci de ani din experimentul Pitești?

M-am codit. Iorgulescu nu era tipul barmanului care împinge halba fără să se uite în ochii clientului. I-am dat un răspuns potrivit cu starea mea:

– Gogule, voi declara atunci, cu mâna pe inimă, că și dacă s-ar aduna anii gârlă și tot n-aș reuși să cuprind în cuvinte cele ce le-au fost date ochilor să vadă și urechilor să audă. La început, pentru un timp m-am crezut al treilea personaj din Divina Comedie care vizitează Infernul. Odată cu coborârea în bolgiile dantești și de față cu cei chinuiți, m-a copleșit spaima ca nu cumva unul dintre cei sortiți judecății veșnice să mă recunoască și să afirme că și eu aș putea să împărtășesc soarta lor!!

– *Messer Dante, și el a fost la Pitești, de unde provin cei mai iluștri damnați!* Și, în pofida protestelor mele vehemente, corul celor osândiți m-ar acuza că am părăsit infernul în viață fără să cer voie lui Belzebut... M-a salvat rugăciunea Reginei cerului și ruga mamei murmurată în lacrimi zeci de nopți în genunchi!!

Din nou bătaia repetată a talângii ne anunța să ne pregătim gamelele și să luăm pe câte doi pentru a ne primi *porția de seară*. Curtea închisorii se cufundase deja în umbrele înserării și numai vârfurile copacilor poleite în aramă o străjuiau ca niște sulite îndreptate spre cer. După stingere, pe prețul de lemn, înainte de a mă despărți de sunete și imagini, coborând în libertatea visului, am încercat să dau un răspuns care mi se părea mult mai pertinent. Nimeni peste zeci de ani, pe pământul nostru, nu va dori să-și mai aducă aminte nici de victime, dar nici de călăi, fără să pună în dezbatere rasa umană, iar laboratorul Pitești va rămâne însingurat, ca o excrescență a naturii umane, când forțele întinericului, care au existat și vor rămâne cu certitudine, au vrut să-și capete un chip, o exprimare și, pentru o secundă, au triumfat.

Primele două luni de acomodare au mers cu o izolare trucată prin sute de ture în jurul fostului havuz, când privirile mele măturau pietrișul curții sau se agățau de cușmele albe ale norilor. Au fost în același timp și prilejul pentru închegarea unor profile și atitudini ale *re-educărilor*. Cu ajutorul oltenilor mei din cameră reușisem rând pe rând să-i identific și să-i individualizez prin scurte biografii: primul, care mi s-a părut cel mai exuberant și care îmi era *foarte drag* era Livinschi, fratele torționarului de la Pitești de care mă despărțisem cu câteva luni de zile înainte în condițiile tragicului *ambient*. Cred că încă mai purtam pe piept semnele cenușii ale loviturilor primite de la *seniorul* său. Mezinul avea șaptesprezece ani și comportarea de paisprezece, cu indulgență, iar la inteligență îl situam încă sugar; vorbea tare și zgomotos, râdea când alții plângeau, mereu avea ceva de spus, de criticat, de condamnat. Altul în serial era Ungureanu, mai înalt, cu un obraz alb și cu ochii inexpressivi, avea veșnic un vraf de cărți *pe linie* la subțioară. Părea timorat, vorbea puțin și se uita în jur cu atenție, nu l-am auzit niciodată insultând sau înjurând. Altul, Cobzaru, personaj malefic, cu mișcări rapide ca o reptilă, era iscoada grupului; încerca să-și facă relații și chiar atunci când nu i se răspundea nu părăsea terenul înfrânt. Babencu Nicolae, zis Tapiru, ajunsese într-un loc privilegiat: cazanele cu mâcare-potol. Își facea serviciul acolo cu osârdie; în jurul lui se țesuse o legendă

cum că ar fi intenționat să arunce în aer un tren sovietic încărcat cu petrol în direcția Podul Illoaiei. Era izolat de majoritatea deținuților, care îl botezaseră, după alură și apucături. Un alt personaj pe care îl priveam cu atenție și care nu înceta să se manifeste chiar agresiv, ajuns aici nu știu de pe ce meleaguri și din cauza căror fapte, era Matei – mic de stat, cu glas subțire și repezit, se recomanda peste tot ca fiind un reeducat din cap până-n picioare și afirma sus și tare că partidul i-a pus la dispoziție unica șansă să ajungă un alt om!! Se mai detașa din grupul *luminaților* un tânăr, cam la optsprezece-douăzeci de ani, cu o mutră de pick-pocket. Se numea Brașoveanu Gheorghe, nu știu de unde era, neisprăvit și neinteresant câtuși de puțin. Dar lângă această adunătură se mai poziționaseră circa douăzeci-douăzeci și cinci de tineri, strânși cu hârzobul din cuprinsul țării, care sub o formă sau alta își manifestaseră dorința de a merge pe drumul reeducării. În consecință, își făcuseră rost de cărți, pe care le citeau cu o evlavie afișată. Era tagma tremuricilor sau a *yes men*-ilor constanți.

Dar peste toți și toate, peste proști și peste răi, peste unii și alții, peste mișei actuali și în devenire, se ridicase o speranță a reeducării, venită cu flacăra primită de la Suceava. Îl chema Ion Stoian și preluase, ca un Eugen Țurcanu în devenire, comanda grupului de reeducați. De statură potrivită, circa 1,68 metri, Stoian înțelesese că nu are decât o singură șansă să se elibereze mai repede din cumplita pușcărie. Acceptase O.D.C.C. fără rezerve și la Târgșor devenise conducătorul grupului cu binecuvântarea ofițerului politic. În fiecare zi îl studiam pe ascuns în mișcări, gesturi și limbaj. Puțini oameni am văzut țeșându-și cu migală și obstinație propriul destin funest. M-am găsit de câteva ori în apropierea acestui individ ce reflecta cu ușurință prostia împletită zdravăn, ca zalele unui lanț, cu o răutate funciară nedisimulată. L-am urmărit o bucată de vreme ca să-i surprind măcar un zâmbet; tăietura adâncă din obrazul stâng îi desfigurase fața, transformându-i-o într-un rictus fioros și respingător. Dintr-un început senzația pe care mi-a provocat-o a fost de respingere și dezgust. Din bestiarul meu de la Craiova, completat din plin la Pitești, îl puteam lesne compara pe Stoian cu Vasile Pușcașu, zis Gorila, care nu avea decât două dorințe: să bată și să ucidă! Îi deosebeau numai greutatea și statura!!

Avea toate calitățile pentru a se impune prin mușchi și înjurătură. Din păcate pentru el, penitenciarul Târgșor nu se asemuia cu cel de la Pitești și cea mai mică ridicare de temperatură dinăuntru ar fi trecut spontan zidurile temniței, întrucât majoritatea milițienilor proveneau din satele din jur, erau în preajma pensiei și acceptaseră carnetul de partid fără convingere, ca pe o sarcină de serviciu. Mai exista o rațiune, pe care Nicolschi și banda lui sosită într-o inspecție la începutul anului o judecaseră la rece. O comparație cu Piteștiul excludea temnița Târgșorului de la început, aici nu se putea opera și înfăptui prima condiție a practicării unui proces de reeducare: *izolarea totală*. O altă condiție tot atât de importantă era personalul administrativ, care trebuia schimbat de la A la Z, lucru aproape imposibil pe un termen scurt; al treilea factor determinant era însăși compoziția celor arestați, majoritatea adolescenți, cu pedepse minore, asupra cărora orice

presiune fizică ar fi avut repercusiuni *sonore*. Inaugurarea unei reeducări tip Pitești ar fi presupus și un detașament bine conturat de reeducați, capabili să exercite o presiune constantă asupra unei mase de șase-șapte sute de adolescenți. Pe urmă, se mai punea problema evacuării foștilor polițiști și S.S.I.-ști, în număr de trei-patru sute, din incinta alăturată, dar și acest lucru ar fi necesitat timp și spațiu corespunzător în altă locație. Un ultim argument, care i-a oprit pe părinții reeducării, ar fi fost reacția imediată, la aflarea unui singur caz de maltratare sau de asasinat, a posturilor de radio străine și chiar a asociațiilor umanitare internaționale. De aceea, gândeau ei, înstelații Ministerului de Interne, că ceea ce au realizat la Pitești, la Târgșor le va fi imposibil!!

În luna iunie, după o chibzuință îndelungată, oscilând între a fi muncitor deținut în atelierele de la Târgșor cu șansa de a-mi semnala familia că mai sunt în viață printr-o carte poștală și de a primi răspunsul printr-un pachet de trei kilograme, versus o cantonare în statutul de simplu deținut, m-am hotărât să-mi înfrâng cerbiciile și vocația orgoliului și să mă înscriu și eu printre muncitorii elevi!

Zis și făcut. M-am prezentat la maestrul textilist, un om în vârstă cu un suflet de aur – așa mi s-a spus –, respectat de toți prin purtarea lui corectă și constantă, care m-a privit cu o compătimire greu de ascuns:

– De ce vrei dumneata să ieși la muncă, tinere?

I-am răspuns direct fără ocoliș:

– Sunt trei ani de când am rupt orice legătură cu familia...

Maistrul a stat o clipă pe gânduri și mi-a răspuns după ce m-a cântărit din ochi:

– Ești cam slăbuț, băiatule, înăuntru este praf, iar zgomotul este infernal. Nu te-aș povățui să vii, nu cred că vei rezista condițiilor grele; chiar dacă vei primi un pachet de câteva kilograme de la ai tăi, gândește-te bine ce faci. Mi se pare mai important să supraviețuiești, chiar în condiții grele, decât să afle că ești în viață și pe urmă să dispari. Am să mai chibzuiesc ce fac cu dumneata, oricum mâine dimineată să fii la mine.

A doua zi după-amiază m-am prezentat în fața lui. Trecuse o noapte albă pentru mine și mă perpelisem în căutarea unui răspuns. Maistrul parcă se mai luminase la față și părea liniștit.

– Bine, m-a învăluit cu o privire caldă, am și eu doi copii cam de vârsta dumitale și mi-e greu să trăiesc fără să am o știre de la ei. Te dau la vârtelniță, un lucru ușor, de început; o să-ți spună colegii dumitale cam ce ai de făcut. M-a expediat cu un gest, iar eu am intrat în atelier cu spaima că ar putea să-și schimbe hotărârea. Era început de iunie, afară începuse căldura, iar teii ce ne înconjurau aruncau valuri, valuri de mireasmă peste... tinerețea noastră zăvorâtă.

Ateliere, iunie 1950

De aproape o lună de zile lucrez într-un mic infern. Totul duduie, trosnește, inclusiv pereții așa-zisei fabrici de textile. Suntem circa optzeci de tineri muncitori cu dosare politice. Am avut curiozitatea ca într-o pauză să fac o vizită *da capo al fine* a atelierelor. În munca la războaiele de țesut, pânza părea ultimul act al acestui proces de producție asigurat de *bandiți*. Norma era de zece ore și se respecta strict. Ne pândeau doi ochi veșnic deschiși: unul reprezentat de administrația penitenciarului – vezi ofițerul politic, director etc., celălalt mult mai atent, Securitatea de la Ploiești, ce vroia să știe oră de oră dacă există vreun complot sau vreo formație politică ce ar putea pune în primejdie regimul comunist. Primisem prea multe avertismente ca să mă îndoiesc de pericol, cu atât mai mult cu cât cel puțin jumătate din cei prezenți în ateliere făceau parte din lotul ticăloșilor reeducați. Hotărârea de a nu vorbi cu nimeni rămăsese laitmotivul meu în permanență.

Dar – și dacă n-ar exista acest *dar* în biografia noastră, cât ar fi de liniștit drumul vieții – în ultima zi a lunii iunie am constatat că nu mă simt bine, urechile îmi vâjâiau, ochii mi se încețoșau, urina devenise roșie și o stare subfebrilă își făcuse locul în organismul meu... M-am retras din atelier anunțând meșterul să-mi găsească un înlocuitor pentru ziua curentă. La masa de lemn de afară parcă m-am simțit mai bine, dar un val de greață m-a cuprins și, susținut de un camarad, am ajuns cu bine în camera de la 2 sau 4. Pe urmă au urmat vărsăturile. Oltenii mei mai tineri s-au sesizat din interior și s-au dus *in corpore* la poarta incintei.

Sanitarul penitenciarului a sosit după vreo oră sau două, într-un halat de o culoare incertă, și s-a uitat la mine. A vrut să îmi dea o aspirină și un purgativ. Refuzul colegilor a fost în cor și protestele au continuat; în cele din urmă, au avut ca efect prezenta ofițerului de serviciu, care i-a potolit spunându-le că voi fi evacuat la infirmeria penitenciarului, care, însă, nu se găsește în incinta minorilor, informație pe care o știam prea bine!

Până seara eram deja evacuat și făceam cunoștință, în cuprinsul unei camere de 4/4 metri, cu inventarul infirmeriei, material și uman: patru paturi metalice cu saltele (sic!), un cuier și două noptiere; cel uman era reprezentat prin doi foști polițiști, de vârstă medie, pe care aveam să îi cunosc mai bine în următoarele săptămâni.

A doua zi pe la prânz și-a făcut apariția un tânăr îmbrăcat în halat alb, care, recomandându-se doctor, mi-a făcut o anamneză amănunțită. După ce s-a uitat la ochi, m-a întrebat cum e urina, și mi-a spus calm că am un sub-icter sau chiar un icter, dacă va evolua, și care este rezultatul unui efort pe care nu trebuia să îl prestez.

Zilele următoare au fost din ce în ce mai proaste, îmi dispăruse complet pofta de mâncare și trupul trosnea din toate încheieturile în așa fel încât, după alte trei-patru zile, nu mai reușeam să mă duc la chiblă decât purtat. Ochii se îngălbeniseră complet și fața luase o tentă gălbuie. Boala avusese o evoluție atât de rapidă încât singura mea salvare ar fi fost o medicație administrată imediat.

Aveam nevoie urgentă de glucoză intravenoasă combinată cu vitamina C în doze maxime. Ca să mă *încurajeze*, vecinii mei de cameră își aduseseră aminte că, în urmă cu trei-patru luni de zile, decedaseră unul după altul trei-patru polițiști, de aceeași afecțiune: icter mecanic.

De multe ori în viață, sau în ceea ce reușisem până atunci să adun, nu mai consideram apropierea de sfârșit drept o catastrofă și, fără să cad pe panta fatalismului oriental, judecam că ultimul fir din ghemul biologic se destrăma puțin mai repede...

Cred că se împlinea o săptămână de când nu mai reușeam să mă hrănesc decât cu câteva cuburi de zahăr și una sau două lămâi strecurate, fie de la polițiști, fie de la camarazii mei din curtea alăturată. Intrasem într-o liniște asemănătoare cu acele ore trăite pe platforma Borăscu în Carpații Meridionali, prin '47-'48, când înghețul mă copleșise la -30 de grade și simțeam cum mi se scurge viața fără durere.

Mă obișnuisem să iau surprizele și momentele de impact ca pe ceva aferent existenței mele. În dimineața aceea fără zori, în fața mea a apărut statura ofițerului de serviciu care, cu o mutră de cioban îndestulat, mă trezește din semiagonie:

– Bă, ai scris tu acasă după un pachet?

Am reușit să îi răspund cu efort și fără să clipesc: Da.

– Când?

– Acum două, trei săptămâni.

– Și de unde a aflat mă-ta că ești bolnav de gălbănire? De unde știe? Că noi nu i-am scris... și nu dăm comunicate medicale!!

Îl vedeam prin ceață și îl auzeam parcă dintr-un fund de butoi. A plecat după ce cred că mi-a aruncat o privire grea.

Atunci m-a copleșit emoția. Nu numai că nu îi scrisesem mamei mele că sunt bolnav, dar, chiar dacă aș fi fost, nu i-aș fi dat o astfel de știre după o pauză de trei ani de zile.

Acum începusem eu să-mi pun întrebări! Prima a venit cuplată cu provocarea locotenentului: cine și cum mi-a anunțat familia? Știam că *oculta* noastră funcționează bine, cel puțin pe linia ziarelor și a informațiilor prompte și salvatoare. Ofițerul a plecat și peste câteva minute sanitarul a venit cu un pachetel conținând zeci de fiole de glucoză, vitamina C Forte și un tonic pentru ficat. Peste câteva ore am început tratamentul, iar în trei-patru zile ieșisem la suprafață. Din nou, bunul Dumnezeu și-a îndreptat fața către mine, nevrednicul!

Am revenit în incinta noastră cu un bagaj îmbogățit de informații culese de pe buzele foștilor S.S.I.-iști, foștilor membri ai Siguranței Naționale sau polițiști cu grade de chestor. M-am oprit asupra fostului chestor de Siguranță Națională, Paximade, un om cu doctoratul în Drept la Paris și cu ștate alese în Ministerul de Interne pe perioada 1922-1928, cât funcționase în Basarabia ca director general.

– Nimeni nu își poate închipui ce a însemnat pentru noi prezența pe linia Nistrului a unei puteri care zi și noapte ne demonstra o ostilitate fățișă, ca și cum între cele două țări ar fi existat o stare continuă de beligeranță. Acțiunile se intensificau, în special în anotimpurile cu ceață sau de îngheț, câteodată Nistrul se

transforma într-o oglindă pe care puteai chiar și patina, iar intrușii ne vizitau odată cu căderea nopții. Se impunea susținerea informativă pe cursul unui fluviu cu zeci de meandre. Puțini știu că în fiecare lună raportam la București numărul grănicerilor uciși sau răniți; mai mult decât atât, aveam curajul, ba chiar satisfacția, să le aduc la cunoștință și numărul aproximativ al agenților sosiți pe pământul Basarabiei, pe care nu reușisem să îi capturăm din cauza efectivelor reduse. Am fost direct implicat în ceea ce trebuia să fie o mini-răscoală a cărei vâlvătaie urma să cuprindă întreaga Basarabie: Tatarbunar din octombrie, anul 1924, din sudul județului Ismail. Am crezut la început că e vorba de o diversiune mai amplă și atât. Ulterior, când am constatat și apreciat efectivele angajate și am capturat materialul propagandist – mii și mii de manifeste adresate poporului muncitor din Basarabia, chemat să pună mâna pe arme și să lichideze regimul burgheziei și moșierimii în frunte cu un rege exploatator – am trecut de urgență la măsuri de izolare și de reprimare a focarelor insurgente. Ancheta ulterioară a dovedit implicarea statului sovietic, prin raioanele sale vecine cu Basarabia în declanșarea insurecției care era menită să creeze pe întreg teritoriul Basarabiei o stare revoluționară în urma căreia intervenția Uniunii Sovietice cu unități compacte ale Armatei Roșii ar fi dus la realipirea provinciei pierdute în 1918. Am avut speranța atunci, noi, care eram de strajă pe frontiera Nistrului, că evenimentele grave ce vizau independența și integritatea regatului României vor avea un ecou puternic la București, iar sfântul nostru parlament al României Mari, în frunte cu regele, va acorda o atenție sporită unei provincii unde populația alogenă avea un procent de peste 40%. Aș, de unde? Un articol în „Curentul” lui Pamfil Șeicaru și câteva luări de cuvânt anemice în Cameră!! Am mai trăit, iarăși, două momente ce au trecut și ele prin Parlamentul României ca fapte diverse, ba chiar cred că nu au fost deloc pomenite: în 1919-20 a izbucnit o mare răscoală în regiunea Tambov, în proaspătul stat sovietic care a reprimat brutal revolta țăranilor înfometaji, făcând peste două sute de mii de victime. Atunci mi-a fost dat să văd un exod al populației – copiii, femeii, bărbați care treceau noaptea, în masă, Nistrul, asupra lor trăgându-se cu mitraliera. Eram tânăr și credeam că visez. Se umplea apa Nistrului de cadavre care curgeau la vale. Același tablou înspăimântător l-am trăit și văzut prin '29-'30-'31, când iarăși s-a provocat o foamete din motive politice și în care au fost eliminați toți culacii – chiaburii din vremurile noastre, pe motiv că nu-și dau recolta statului sovietic. Din rapoartele pe care le primeam, numărul victimelor a fost de peste trei milioane. Și, spre deosebire de răscoala din Tambov, unde țăranii au ripostat cu arma-n mână, întrucât le rămăseseră destule în urma războiului civil, în Ucraina au operat fără milă, trecându-se la deportări, și fără întâmpinarea vreunei rezistențe.

Inspectorul Paximade a fost primul mărturisitor al unei realități care cu timpul a ieșit din singularitatea ei, devenind o constantă a României interbelice, când, în loc să se producă o primenire a clasei politice românești prin accesul unor autentice valori morale și intelectuale ce luptaseră pentru împlinirea idealului național, am asistat la o invazie a nulităților și, mai grav, a noncaracterelor. Poate că nicăieri nu a

fost mai pregnantă amprenta unei politici defectuoase și a unei mentalități de neînțeles ca în Basarabia dezrobită. Apropierea imediată de o țară ce își întinsese imperiul până în Marea Japoniei, refuzul repetat și intransigent în recunoașterea unui teritoriu înglobat fără asentimentul populației autohtone, cultivarea expresă și permanentă a unui regim de ostilitate de-a lungul unei frontiere sinuoase ar fi condus fără doar și poate la o atenție mărită a întregii națiuni, în frunte cu un parlament reactiv. Mai mult chiar, se impunea o stare de veghe permanentă împărtășită de democrațiile occidentale. În fond, la frontiera continentală a Europei nu am fost decât noi și polonezii, care au pățimit și ei atât de mult în istorie, pe urmele unei geografii atât de tragice...

Plecarea mea din infirmeria aflată în incinta polițiștilor mi-a mai curmat însă și un izvor de informații căpătate de-a lungul nopților în care am fost încadrat în încăpere de doi foști S.S.I.-iști, amândoi din faimoasa brigadă anticomunistă condusă de nu mai puțin cunoscutul Sava Demetrescu. Unul, îl chema Turcu, fusese cândva bolnav de plămâni și pesemne că boala recidivase în pușcărie; comisar-șef în brigadă, era mereu luat și dus cu mașina la Ploiești, unde i se făcea o anchetă specială la Securitate, de către organe specializate în fostele servicii de informații române, interesate de depistarea unor informatori aflați la nivelul conducerii de partid comunist în perioada interbelică. Celălalt, Tăflaru, comisar în aceeași brigadă, era tăcut și din când în când era și el chemat la anchete pe care le bănuiam ca având același subiect. Într-o zi ne-a făcut o prezentare a retragerii armatei regale române în urma ultimatumului sovietic din 26-28 iunie 1940. A vorbit patimaș, cu emoție în glas și mai mult ca sigur că lăsase în spatele lui pe cineva drag.

– S-au repezit ca lupii peste noi..., a murmurat el.

– Cine?

– Toți nemernicii pe care i-am ținut lângă noi peste douăzeci de ani și cărora le-am păzit sinagogile, bisericile și școlile... ba, mai mult chiar, i-am ferit de bolșevism pe cei bogați, care au luat pe urmă drumul Siberiei, prin octombrie-noiembrie 1940. Și au simțit pe pielea lor ce înseamnă raiul bolșevic! Știți cum s-au purtat cu noi? Ca niște porci. Tinerii cu steaguri roșii în vânt au atacat coloanele armatei dezorganizate și demoralizate, înjurând soldații și mai ales ofițerii. Pe unii chiar i-au dezarmat, i-au dezbrăcat și i-au aruncat în șanțuri, după ce i-au chinuit. Așa a pățit căpitanul Iepure și câți alții pe care noi nu-i știm... A fost o descărcare de ură egalată numai de furia regimentelor lui Horthy de mai târziu, în Ardealul ocupat. Nu înțeleg de ce, Basarabia a fost totuși o Californie a României. Toți au dus-o bine. Era cea mai bogată provincie a țării noastre, aveam de toate, de la vin până la vite și pământ negru ca icra pentru agricultură, sate bogate risipite pe zeci de kilometri. Te așterneai la drum și soseai pe înserat în satul vecin. Sărbătorile și praznicele, nunțile și pomenile durau zile întregi de-a șirul. Iar noi,ăștia de la Siguranța Națională, când eram pe linia Nistrului nu puneam pleoapă pe pleoapă. Bolșevicii au încercat de două ori mai în serios să dea iama peste noi, o dată la Cetatea Hotinului, a lui Ștefan cel Mare, și a doua oară,

prin '24, în sudul Basarabiei la Tatarbunar, unde mi s-a spus că numai intervenția energetică a armatei a reușit să stârpească tentativa sovietică de insurecție. Ulterior am aflat că o contribuție majoră au avut-o chiar... țăntarii, care s-au ridicat în stoluri compacte la căderea întunericului și i-au atacat. Insurgenții, în jur de două-trei mii, au rezistat cu lotcile până la miezul nopții, când, cuprinși de norii de țăntari, au ieșit din stuf și au dat atacul înainte de ivirea zorilor. Au fost semnalați și jandarmii au intervenit primii, provocându-le dintr-un început pierderi serioase, dar având și ei victime. Așa se spune în legendă că s-a înăbușit pe cale *naturală* revolta bolșevică de la Tatarbunar.

La începutul lunii august revenisem deja în incinta minorilor și firul narațiunii s-a rupt. M-am întors printre tineri mai slab ca oricând, dar cu un tonus de viață demn de un șerpaș nepalez, pornit să cucerească K2 cu treizeci și cinci de kilograme în spate!! Prima întrebare a sunat în gol:

– Mi-a venit și mie pachetul cerut?

După fizionomia colegilor mei răspunsul nu putea fi decât negativ. Pe loc am făcut o socoteală care-mi părea logică: o dată, fiindcă administrația chibzuiuse că era mult mai *uman* să accepte medicamentele care, eventual, să mă scoată din buza gropii; a doua oară, în regulament era scris în clar: deținutul care prestează o muncă în fabrica penitenciarului are dreptul să primească o dată pe lună alimente de aproximativ trei kilograme. Punct și nimic mai mult, iar ei convertiseră alimentele în glucoză și vitamina C. Se cuvenea să le fiu recunoscător și să n-am pretenția absurdă de a mai primi de la familie alte câteva kilograme... Peste două-trei săptămâni de zile, odihna și mai ales surplusul alimentar oferit de camarazii mei m-au readus la o linie de plutire. Am încercat să reînnod conversațiile cu Sorin Botez, Gogu Iorgulescu și Bebe Drăghici. Între timp conflictul din Coreea devenise acut, cu pierderi sângeroase de ambele părți. Pe lângă contingentele americane sosiseră și alte forțe aparținând Franței, Germaniei, Angliei și Turciei, iar frontul se deplasase spre sud. Prin lupte înverșunate armata populară coreeană încerca să-i arunce în mare pe americani și contingentele aliate, dar în ultima clipă, când deja se deschisese perspectiva unui nou Dunkerque în Asia, comandantul forțelor americane, Douglas MacArthur, a creat un nou front de luptă debarcând la Inchon cu forțe combinate, obținând o victorie de răsunet. Oricum, intervenția masivă a unor detașamente de sorginte chineză deschidea perspectiva sumbră a unei participări consistente a Chinei în acest conflict ce putea să anflameze întreaga planetă.

Vara se instalase peste penitenciarul Târgșor în toată plenitudinea ei. În spațiul mărginit de ziduri și clădiri, temperatura se ridica uneori la peste 30 de grade, iar noi ne aciuam la umbra protectoare a teilor, ulmilor și platanilor de o frumusețe excepțională. Lecturile se țineau acuma în exterior, iar Moș Cozonac, alias Antonescu, educatorul, dormita de-a binelea și se trezea numai când în finalul *exortației* se ridica tonul pentru trezire. Pe la mijlocul lui august mi-am auzit numele transmis din gură în gură de la poartă.

La poartă m-aștepta chiar Moș Dumitrache. Avea o mutră care nu *bătea* a bine. L-am întrebat pe șoptite:

– Cine mă caută?

Mi-a răspuns pe același registru:

– E unul în civil de la Ploiești, de la ăia..., și-a dat ușor cu capul.

Am înțeles imediat mesajul: era de la Securitate. Moșu' a continuat cu glas și mai scăzut:

– Acuma e la politic, stau de vorbă... te duc la birou și să te ții aproape de mine! Ia-o ușor înainte că așa zice la regulament.

M-a dus în clădirea cu etaj, a deschis o ușă și m-a introdus într-o încăpere mică dotată cu două scaune și două birouri. Pe pereți erau portretele lui Gheorghiu-Dej, Ana, Luca și cu Teo, *dragii de ei*; n-am stat mult. S-a deschis ușa și a apărut un tânăr cam la treizeci de ani, masiv, cu părul scurt, negru, și niște sprâncene aproape împreunate. Nasul avea o mică deviere, pesemne că individul avusese cândva parte de niște partide de box care-i lăsaseră o amintire; ochii erau cenușii, apoși și aproape inexpressivi. Probabil își lăsase haina în biroul politrucului, pentru că acum era în cămașă cu mânecă scurtă. Mi-a spus autoritar:

– Ia loc, deținut! Cum te cheamă?

I-am spus numele aproape silabisind. S-a uitat pe o hârtiuță pe care o avea pe birou și a adăugat:

– Da, dumneata ești cel căutat! Ia spune-ne nouă pe unde-ai fost?

Am făcut pe prostul.

– Vă rog să-mi spuneți... în civilie sau în pușcărie? Știți dumneavoastră că au trecut câțiva ani buni de când m-am despărțit de ai mei...

– Lasă poveștile ăstea, nu te-am trimis eu să lupți împotriva clasei muncitoare și să faci blestemății prin munte! Spune-mi dacă ai fost la Pitești!

– În oraș sau în pușcărie? L-am întrebat eu cu un glas șmecheresc.

– Bă! Nu face tu pe deșteptul cu mine că nu-ți merge! Mi-au trecut zeci de-i ca tine prin mână – prin pumni... (am gândit instantaneu că avea niște labe de urangutan dezvoltat) și i-am dus la instanță și n-a crâcnit unul! Bă! Spune-mi, că eu am aicea declarațiile tale! Bune, nebune, numai tu știi, eu d-asta am venit aici și curge sudoarea pe mine... să te interoghez. Știi tu care-i prima condiție: să fii sincer cu noi că e-n avantajul tău! Că, deh, pușcăria-i lungă sau mai scurtă ca ața pe mosor, nu numai după cum te porți, dar și după cât ți-aduci aminte din ce-ai uitat! Și nu c-ai vrut să uiți intenționat, dar pe loc nu ți-ai adus aminte că în anchetă, știi tu prea bine, te mai încălzești o țără. Așa-i?

– Da, să trăiești, așa e, am încuviințat eu.

Iar pe dinăuntru mi s-au aprins toate semnalele. Îi dădusem lui Țurcanu pe o coală sau două câteva bazaconii ambalate cu grijă. În primul rând, denunțasem pe toți morții pe care-i știam într-adevăr morți, cu acte și parastase, că aflaseră sau participaseră în organizația generalului! De ei nu aveam teamă câtuși de puțin și de la groapă nu-i mai puteau întoarce! Dar atunci de ce era lemurianul ăsta aici? Parcă mi-a ghicit gândurile, nemernicul.

– Măi, Ciucene..., m-a luat cu îndulcitorul. Tu, în declarațiile alea ale tale ai pomenit ceva care pe noi ne interesează foarte, foarte... Bă! E vorba de arme sau

cum spuneți voi, bandiții, de fiare. Ai zis, sau mai bine zis ai scris tu, pe cât se vede, că banditul ăla de Carlaonț, generalul, te-a trimis să ascunzi prin munți armătură de tot felul, și românească, ba chiar și rusească. Eh... asta ne interesează pe noi și să fii sincer că dacă ni le dai în mână îți mai tăiem din pedeapsă sau poate ți-o reducem cu totul! Ar fi o afacere bună pentru noi, dar și pentru tine...

S-a făcut deodată lumină în căpățâna mea colțuroasă, așa după cum deschizi ușile dintr-un beci și razele soarelui dau năvală. Dragii de ei, de securiști, după ce au constatat că le dădusem o *marfă* de aruncat s-au legat de ceea ce le mai rămăsese: *depozitul de armament*. Și acum doreau să li-l pun în palme.

– Mă, băiatule! mi-a spus el pe un ton părintesc sau frățesc. Noi știm cine ești! Ai fost mare, pe cât am citit eu în dosar și chiar generalul și coloneii lui te apreciau. Dă-ne ruginiturile alea și va fi bine pentru tine.

– Păi, domnule, am început eu perorația. Nu știu ce grad aveți, dar bănuiesc c-aveți experiență. Dacă n-aș fi gândit să vi le dau, n-aș mai fi scris în declarații! Problema e că sunt în munte și masivul Retezat e greu accesibil.

– Adică cum, măi? Cum le-ați dus voi, nu le putem întoarce noi? Cu ce le-ați cărat acolo?

Lucrurile începuseră să se complice fiindcă totul era fals de la „a” la „z”. Noi nu adunasem armament în Retezatul Mare, cu excepția unor carabine cu muniția respectivă pe care le gestiona cu precauție Maria Magdalena, cabaniera de la Pietrele. Depozitele substanțiale erau distribuite pornind de la Schitul Lainici și terminând cu Mănăstirea Turnul și Stănișoara pe malul stâng al Oltului. Nu mai știu ce-am gândit atunci la Pitești pe *demascarea exterioară* de am ajuns la subterfugiul depozitului fictiv din Retezat!!

– Ascultă băiatule, ca să nu te gândești la prostii, nu-ți imagina că o să te trimitem noi pe tine și chiar cu alții de-ai noștri la locul cu pricina. Nu! Noi o să-ți dăm o hartă, sau mai multe, și tu ai să pui degetul acolo unde este ascuns depozitul; ruginit sau neruginit, îl luăm noi! Dar ține minte: n-ai să fii acolo, așa că nu-ți mai face speranțe că o să ai ocazia să evadezi. Ne arăți nouă pe hartă, că am auzit că te pricepi foarte bine, unde sunt armele și noi le ridicăm. Scurt pe doi! Și îți mai și mulțumim, ai să vezi tu în ce fel! Eh, ești de acord? Îmi spui pe loc băiatule! Da sau ba?

Am judecat cu viteza luminii și peste. Dacă refuzam, drumul tunelului iadului la care mă aștepta rânjind Eugen Țurcanu era al meu. Am zis „Da!” cu gura plină. Dați-mi o hartă 1/10.000 sau chiar 1/20.000 și vă spun cu precizie unde am adăpostit *fiarele*. Un „Bineee...” lung a țâșnit pe buzele securistului, însoțit de un rânjet larg.

– Să nu ne minți pentru că ai numai de pierdut.

S-a ridicat, a strâns hărțile și a dat să plece. Pe urmă s-a reșezat și mi-a făcut discret semn să mă apropii. Gândul mi-a zburătăcit ca o rândunică pe înaltul cerului. Dacă mă apropii de el, ăsta mă pocnește de-mi scoate și dinții care au mai rămas de la Pitești. Individul stăruia în gest și m-am apropiat temător de el.

– Mă, băiatule, nu-ți fie frică, că nu te pocnesc, dar ce-ar fi dacă te-aș lua eu acum și te-aș duce la noi la Ploiești la beci și te-aș băga la încălzire... Știi ce te-aș

întreba, bă? Vorbea într-un crescendo de tonalitate. Ți-aș spune un singur cuvânt... pe care l-am auzit și eu, de altfel, dar care poate să-ți aducă chiar libertatea: alea din Retezat sunt ruginituri după atâția ani, dă-le-n mă-sa!, dar poate tu știi altceva, care n-a fost o glumă și care s-au cărat, am auzit și eu, o noapte lungă de toamnă. Nu se poate să nu fi auzit și tu pe la înstelații tăi!

M-a luat brusc de umeri și și-a înfipt mutra în a mea.

– Ișalnița, ai auzit de ea? Lângă Craiova... știi tu ce-a fost acolo? Depozitul central de armament și muniții și într-o noapte a dispărut. Și mai erau și arme nemțești pe deasupra, pe care nu le predasem rușilor. S-au încărcat vreo zece căruțe și vreo două-trei camioane; au făcut du-te-vino o noapte întreagă! Și la volan, culmea, erau soldați în uniformă! Și se zice, chiar și ofițeri. Nu te întreb de ce n-ai declarat la anchetă că ai știut, nu te întreb dacă ai participat și tu, ne-am gândit că erai prea tânăr pentru o astfel de operație plină de risc, dar armele au fost luate cu muniție cu tot și duse... și nu s-au mai întors. Și acum ai venit tu să ne declari că ai ști unde sunt niște ruginituri în masivul Retezat. Ee, povestea asta a ta a aprins focul mai sus, la București, că se uitase cazul fiindcă nimeni nu fusese descoperit. M-am uitat peste dosarul lui Carlaonț, șeful tău, iar șeful meu, mai în vârstă și mai deștept, a cerut și dosarul lui frati-su, Dimitrie Carlaonț, care după 1945 ajunsese chiar șeful corpului I armat din Craiova. I-am mai întrebat și pe coloneii tăi, de-alde Hălălău, Grigorescu, Stoilov, sau cum mă-sa îi spune ăluia cu care ai fost la Tismana... Toți mi-au răs în nas și mi-au spus că devastarea depozitului de la Ișalnița e doar o poveste. I-am băgat în mă-sa și mi-am dat seama că mă mințeau cu nerușinare... Mai rămăsese unul care se pare că a fost șeful operativ al organizației voastre: colonelul Căraușu, despre care am auzit că avea în rețea sute de chiaburi din toată Oltenia. Cert este că operațiunea i-a pus pe gânduri și pe sovietici... când au aflat. Noroc că asta a fost mai târziu!

L-am întrebat liniștit:

– Și ce vreți de la mine? Să vă spun ceea ce nu am făcut? Pe câte știu eu, din povești, depozitul mare din Ișalnița a fost devalizat în toamna anului '45 sau în primăvara lui '46 și categoric eram prea mic pentru a fi și eu prezent. Iar comandanții mei, chiar dacă a fost vorba prin vara lui '48 de procurarea grabnică a unui stoc de arme și muniții, nu au scos nici măcar un cuvânt despre cele capturate la Ișalnița.

Securistul s-a uitat lung la mine și mă scruta din priviri. Cred că bănuia că-i ascund adevărul. Și avea dreptate. Nu de puține ori în timpul ședințelor comitetului militar, odată cu enumerarea satelor și comunelor care prezentau interes pentru noi, se amintea de potențialul militar de care dispuneam. Făcusem o medie și căzusem de acord că la o sută de săteni se găseau între zece și douăzeci de carabine și unul sau două pistoale automate de proveniență germană cu muniție suficientă. Odată, în toiul unei discuții în care generalul ne atrăsese atenția că nu avem muniție nici măcar pentru o zi, dintre coloneii prezenți cineva a pomenit de muniția de la Ișalnița care are un termen de uzură.

– *Să dea Dumnezeu, zisese atunci generalul, să o folosim cât mai curând.*

În concluzie, pentru mine cel puțin, *bătrânii* operaseră furtul, cu atât mai mult cu cât încă erau comandanți de mari unități. Anchetatorul meu o ținea morțiș:

– Bă, eu îți propun o afacere în care ambele părți vor fi mulțumite. Eu fac un referat despre tine și spun că ți-ai adus aminte că ți-a spus unul dintre bandiții tăi de șefi cam pe unde au ajuns armele, iar tu declari, uite-aicea în scris, locul unde au ajuns. Asta-i tot! Ce zici, facem târgul?

Capcana mi-era întinsă, o vedeam acum pe etape: o anchetă mică de încălzire la Ploiești și pe urmă o garsonieră la subsolul doi, la *vapor*, în Ministerul de Interne.

I-am retezat-o scurt:

– Domnule ofițer, vă spun răspicat că nu e o afacere bună pentru niciuna dintre părți. O dată pentru mine, necunoscând absolut deloc subiectul, dacă mă iau la poceală la Interne s-ar putea să inventez, cum se întâmplă îndeobște, ca să scap cu viață. Ar fi chiar stupid să fiu chinuit pe ce nu știu. Asta e socoteala mea. A dumneavoastră e mai complicată, fiindcă nu pot să mă substitui. Oricum, cu certitudine că nu veți fi feliicitat și nici avansat că ați luat de bune spusele unui tânăr care în '45 avea șaisprezece ani și care nu văzuse poate o armă în viața lui.

M-am uitat drept în ochii anchetatorului, încercând să-l conving și din priviri, dar el părea departe și parcă încetase să-l mai intereseze cazul meu. S-a ridicat în picioare, și-a luat dosarul în mână și a părăsit încăperea, nu înainte de a rosti un adevăr:

– Poate ai dreptate, dar totuși eu cred că minți.

Trecuseră vreo două ore și cine m-a *întors* nu mai era Moș Dumitrache, ci un oarecare caraliu. Până seara târziu m-am tot gândit dacă nu cumva *primul act* va mai avea o succesiune. N-a mai avut!!

Și cu cât timpul se îndepărta de ziua când am fost anchetat asupra unei *amintiri*, cu atât explicațiile căpătau mai mult contur și conținut. Era din ce în ce mai limpede că în *laboratorul* Piteștiului, într-o proporție covârșitoare – eu o apreciam cam la 80-90% – declarațiile, demascările erau fictive, născocite ad-hoc pentru a scăpa o oră, o zi sau o săptămână de sub tortură. Ba mai mult, majoritatea nu a avut un revers de control și sancțiune imediată. Securitățile regionale la nivel superior, dar și cele raionale nu erau încântate – după cum gândisem și la Jilava – de o prelungire a anchetelor, cu atât mai mult în cazul celor finalizate prin procese și condamnări definitive. A mai deschide o supra-anchetă pe cazuri minore ar fi însemnat nu numai anularea celei anterioare, dar și un vot de blam care ar fi umbrit sau chiar anulat meritele câștigate la capătul bătei de anchetatori deja consacrați din Ministerul de Interne.

În ce mă privește, judecata lor a fost simplă și logică dacă declarația mea era luată în considerare. În primul rând, chiar dacă executam pe un plan director o localizare strictă, ea nu putea determina cu exactitate adăpostul unde fuseseră ascunse armele și muniția. În al doilea rând, zona indicată nu era calcaroasă și nu putea fi vorba de peșteri sau formațiuni geologice care să fi permis protejarea de intemperii a unui material supus degradării cu ușurință. Urma o serie întreagă de factori care au fost cu siguranță luați în discuție: cantitatea armamentului,

drumurile de acces și prezența mea obligatorie pentru identificare. Și nu în cele din urmă un element care cred că a avut pondere în judecata lor: deplasarea unei unități militare într-o zonă unde fuseseră deja înregistrate ciocniri armate cu luptătorii din munți ar fi reaprins focul într-un teritoriu ce părea deja pacificat. Toate aceste argumente sau poate unul singur i-au făcut pe *cei de sus* să închidă dosarul *mărturisirilor* mele de la Pitești.

Mai apăruse un element nou pe care Securitatea se pare că nu-l uitase: cine preluase un mare depozit de armament și, mai ales, unde era adăpostit? Aici nu mai era vorba despre o pușcă, zece sau o sută... La Ișalnița se găseau echipamentul și muniția afectată unei divizii întregi. În plus, tot aici se făcuse uitat și un depozit german de armament ce nu fusese predat Armatei Roșii conform ordinelor. N-aveam niciun motiv să fiu speriat de reactivarea, după aproape doi ani, a anchetei, cu atât mai mult cu cât, pentru mine cel puțin, problema rămânea străină trecutului meu subversiv. Dar undeva, pe răbojul Securității, și cu siguranță nu numai al ei, reușita operației de la Ișalnița reprezenta un capitol cu consecințe greu de estimat.

Episodul consumat, totuși, s-a strecurat într-o judecată pe care doream s-o am cât mai nuanțată, dar în același timp și cu un perimetru larg asupra *laboratorului* Pitești. Și cu cât timpul se grăbea în scurgerea sa și amintirile se depănau acum ca niște secvențe stricte de film, cu atât îmi întăream convingerea în neputința unei înțelegeri de conținut în favoarea unor realități formale pe care le trăisem din plin.

Închisoarea Târgșor cu ambientul său paradisiac nu numai că mă *somase* să-mi refac fizicul, dar îmi oferise și măsura rezistenței lui, iar eșecul meu lamentabil în producție, acolo unde efortul îmi solicitase toate rezervele, părea grăitor și de luat în seamă. Hotărât însă că pecetea temniței de la Pitești mă subrezise profund pe fundalul unei prelungi anchete anterioare. În următoarele luni mi-am luat ca temă o analiză pe abcisă și ordonată asupra celor trăite sau și auzite. Firele erau atât de încâlcite încât atenția mi-o concentram pe perceperea primului dintre ele, urmând să-l urmăresc *da capo al fine*, fără însă a neglija numeroasele anexe ce-l însoțeau. Nu-mi făceam prea multe speranțe c-am să descopăr zonele ascunse ale acestui dosar imund, dar mă simțeam dator să pun cap la cap pe toți cei cu care avusesem prilejul nefericit sau fericit să-mi intersectez pașii și destinul. Mă închipuiam eu însumi ajuns pe o scenă întunecată unde, rând pe rând, sunt luminați actorii cu măști sau fără, cu chip uman sau bestial, fantome, duhuri, spirite. Mai încercasem să realizez și să fixez capătul acestui fir care a pornit de la Suceava, priveam însă acum cu alți ochi și judecam fiecă detaliu inserându-l într-un mozaic tragic, unde, printre primele pietricele, îmi aveam și eu locul. Cu certitudine că totul fusese gândit, premeditat și executat într-o regie impecabilă, din care însă îmi lipsea cronologia. Aveam totuși câteva repere trăite pe care urma să le introduc în scenariu. Primul semnal, prima confruntare, plină de confuzii din parte-mi, a fost negreșit în acea lună de decembrie 1948, în miez de noapte, în curtea interioară a penitenciarului Craiova. Cuvintele generalului Nicolschi, ofițer superior N.K.V.D.-ist, s-au înscris într-un prolog funebru:

– Tu, luptat împotriva clasei muncitoare! Tu, striliat! Tu, mare bandit! Partidul iartă la tine! Tu, muncă! Tu, nopternă, carte și muncă! Tu, tânăr!

Deja în luna decembrie 1948, când Nicolschi venise la Craiova în inspecție la penitenciarul local, în sferile înalte ale Ministerului de Interne se hotărâse, cel puțin în linii mari, procesul reeducării ce trebuia să cuprindă în special tineretul. Cum acest tineret era în majoritate de sorginte legionară, vârful de lance era cu precădere îndreptat asupra lui.

Vara a cuprins cu vipiile de rigoare întreaga incintă a pușcăriei. În fiecare zi Moș Cozonac ne asasina cu lectura unui reeducat și pe care eu o ascultam cu groază: *Makarenko și umbra Piteștiului mă urmăreau și acolo...* Auzisem de acest Pestalozzi al sovieticilor încă de pe băncile colegiului; pe vremea aceea încă nu se tradusese nimic din *opera marelui pedagog*. De-a lungul timpului și din lecturi încrucișate, aflasem tragediile unor poeți și scriitori de prestigiu, care fie crezuseră dintru început în Steaua roșie revoluționară și într-o societate egală în drepturi și îndatoriri, fie se alăturaseră sistemului sovietic din spirit de breaslă. Și unii și alții plătiseră scump alegerea pripită, iar sinuciderile au marcat imposibilitatea lor de adaptare. Așa a fost cu Esesin sau Maiakovski, din tânăra gardă, iar alții, mulți, ca Osip Mandelștam, au gustat din plin *deliciile* Gulagului. De Makarenko auzisem ca prin vis că a exersat un soi de pedagogie *sui-generis* recunoscută și admirată de însuși Stalin. Nu credeam vreodată că voi fi obligat să-i suport lectura, ba mai mult chiar, să mă întreb dacă nu cumva experimentul Pitești își trăsesese sursa din practicile *eminentului* profesor. Ore întregi ascultam plictisiți isprăvile și realizările profesionale pe care Makarenko le obținea în colaborare cu CEKA.

Într-o zi, după ce aflasem de invazia fără perdea a trupelor chineze în Coreea, s-a strecurat știrea că în curând vom avea o vizită simandicoasă de la București. Dimineața am primit ordinul să ne aranjăm cu grijă paturile fiindcă inspecția va cuprinde toate încăperile penitenciarului și va trece în revistă chiar și pe aceia care lucrau în atelier. Încercam să judec și să sesizez acel ceva care se petrecuse și în urma căruia eram trecuți toți sub ochi de geambași precum vitele în iarmaroc.

Am luat la rând ipotezele și m-am oprit asupra celor care aveau șanse mai mari de verosimil. Cea mai la îndemână era că se aflase că la Târgșor s-au aciuat peste o sută de absolvenți de liceu și chiar studenți, deci se depășise bariera superioară a celor 18 ani, și D.G.P.-ul urma să-i reorienteze către alte penitenciare, printre care cel mai nimerit, evident, era Piteștiul! Asta era ipoteza funebră și cea mai apropiată. Urmau altele, chiar optimiste. Construcția Canalului începuse să duduie bine. Se cerea forță de muncă, în special tânără, cu vlagă, și de la noi s-ar fi putut *extrage* cel puțin câteva sute de tineri, elevi, absolvenți și studenți. A treia perspectivă neutră și fără urmări imediate ar fi fost provocată de necesitatea unui dialog purtat între partid și tinerii infractori politici care atentau la legile securității poporului. Dar zarurile gândite și măsluite au

căzut pe ipoteza a doua, care ne-a fost revelată o săptămână mai târziu, când și uitasem să o mai luăm în seamă.

Deschidere, număr și terciul pe post de prăjitură glacé. Într-o oră eram adunați precum oile în strungă. Polițiștii plecaseră; auzisem că sunt pe la Făgăraș, iar întâlnirea s-a făcut în curtea mare alăturată.

Ordinea alfabetică, comisia în civil, câțiva caralii noi pe margine, cu mutre întunecate: când îți auzai numele te prezentai la o masă centrală, asistată de doi-trei ofițeri superiori. Pe unul l-am descoperit imediat fiindcă era Constantinescu Marin, colonel din D.G.P., zis Plăpumaru – avusese cândva un magazin de saltele în București, pe Lipscani –, care ne mai triase o dată la Craiova. L-am auzit spunându-i comandantului:

– Să meargă repede, să nu ne prindă căldura...

Numele, prenumele, condamnarea; asupra ei erai chestionat cu atenție, câți ani ai căpătat, urma o pauză, erai controlat, câți ani ai făcut și unde i-ai executat. Mai era o întrebare, la care se zăbovea de asemenea:

– Câți ani ai? Dar să nu ne minți că te avem în acte.

Urma să declari anul, luna și ziua nașterii. Te mai întrebau o dată dacă nu ai greșit luptând împotriva poporului muncitor. Întrebarea era aruncată formal și părea că nici nu îi interesează răspunsul. Totul dura și se termina în trei-patru minute. Pentru cei care aveau sub zece ani *promenada* avea o continuare la masa următoare, dar fiind departe, nu puteam descifra interogatoriul. Ulterior l-am deslușit:

– Bă, vrei să muncești, să nu mai trândăvești aici și să-ți mai scurtezi din pedeapsă? Din trei zile de oboseală una e a ta gratuit!

Dacă spuneai „Da” erai trecut pe un tabel, dacă spuneai ba erai admonestat:

– Ai să vezi tu ce regim o să capeți aici, că ești tânăr și trebuie să pui umărul și brațul la construcția socialismului. Să-ți intre bine în cap că libertatea e a tuturor, dar numai unii merită să profite de ea: clasa muncitoare.

Și cum nu am fost îndreptat către masa numărul 3, care era și *poarta Canalului Dunăre-Marea Neagră*, m-am întors în dormitor pleoștit și cu sacul speranțelor spart.

Concluziile erau ușor de tras. Stăpânii noștri hotărâseră să spargă buboiul printr-o succesiune de creștături. Prima, era să-și facă o idee *de visu* asupra componenței noastre. Câți erau copii cu adevărat, adolescenți și adulți ce nu aveau ce căuta pe-aici, la pușcăria Târgșor. A doua constatare se lega nemijlocit de cuantumul pedepsei. Ordinele de sus păreau bătute în cuie. Nu ajunge nimeni la Canal dacă depășește o condamnare de zece ani. Mă întrebam de ce oare fixaseră ștacheta admisibilității la această cifră. E drept că, în general, pe baza unei *tradiții* răspândite în universul nostru, erai considerat deținut politic numai dacă Tribunalul Militar te-a onorat cu o condamnare cât de cât de luat în seamă – 10, 12, 15 sau douăzeci-peste (25) pe limba sovietică sau să nu mai vorbim de M.S.V., onorat în cele mai serioase cazuri cu o condamnare la moarte, amnistiată după ani de zile de chin. Dar fixarea unui barem care ulterior și-a coborât ștacheta

permisivă ne-a condus vrând-nevrând la o privire spre viitorul apropiat. Măine, poimăine odată cu plecarea loturilor pentru Canal numărul deținuților se va micșora cu cel puțin jumătate. Și, în consecință, întrucât penitenciarul avea o capacitate care depășea de șapte-opt ori numărul celor o sută cincizeci-două sute de tineri rămași, era greu de admis să mai funcționeze cu un efectiv atât de redus. Deci, administrația, în fața evidenței și a unor necesități administrative, se va gândi, dacă nu o și făcuse, să ne țină câtva timp în așteptarea unei soluții de compromis: nici la Aiud sau la Gherla, care erau pușcării pentru adulți, dar nici într-o stațiune balneo-climaterică cu iz de pușcărie!

Într-adevăr, în două zile toți *canaliștii*, fericii noștri camarazi, s-au evaporat fie cu duba-tren, fie cu furgoanele. Curtea devenise aproape pustie, Moș Cozonac cred că era solicitat și pe la alte *întreprinderi*; își pierduse cadența zilnică, iar lectura se făcea fără tragere de inimă din texte pe care acum le ignoram total. Știrile pătrundeau din ce în ce mai greu. Aflasem între timp că prezența foștilor polițiști fusese benefică pe canalul informal; câțiva dintre ei, foarte puțini, aveau rude sau foști subalterni între cei care ne păzeau.

Ziarele, care cândva ne parveneau întregi, dispăruseră cu desăvârșire, iar știrile, cu gradul lor de deformare și relativitate, le primeam pe cale orală. Ce aflasem de afară nu ne putea bucura deloc. Arestările se înmulțiseră ca neghina-n grâu, era suficient să te toarne vecinul că te-a văzut noaptea târziu venind acasă, ca să fii săltat fără explicații și acuzat de conspirație și activitate împotriva clasei muncitoare a Republicii Populare. Mai mult decât atât, organele represive începuseră să se războiască cu foștii demnitari ai unor guverne ale României interbelice, debutând chiar cu cei care, pasămite, inițiaseră și executaseră răzmerița de la București a tipografilor, urmată de mișcări greviste până la interzicerea Partidului Comunist din Romania, în anul 1924. Și, ca să fie bomboana pe colivă, auzisem că la Jilava ajunsese un octogenar, fost jandarm, care participase în grad de sergent la revolta țăranilor ce zguduise anul 1907!

La câteva săptămâni am primit vești sigure. Băieții ajunseseră la Poarta Albă, centrul de triere, de unde fuseseră risipiți la diferite puncte de lucru pe lungimea Canalului. Din cele ce auzeam, Canalul nu era chiar Țara Făgăduinței, ba dimpotrivă, erau zone, puncte de lucru unde din cauza administrației programul se transforma într-un adevărat calvar. Deșteptarea la 5 dimineața, urmată de o înviorare – parcă mai era nevoie de repunerea în condiția fizică când te așteptau opt-zece ore de muncă! –, apoi drumul până la șantier, cu lungimi variabile și executarea unor munci grele epuizau organismul, iar deținutul refuza în cele din urmă să iasă din baracă, acțiune ce se solda pe loc cu reducerea rației și deseori cu izolarea...

O informație pe care colegii mei de suferință nu știau cum s-o apuce era că apăruseră două brigăzi de studenți, 13 și 14. Un gând negru m-a năpădit când am aflat că proveneau de la Pitești, iar studenții, toți, erau precum nemernicii la noi – reeducați, cu pretenții de a sparge norma și de a încerca să-i convingă pe ceilalți de justetea cauzei lor. Știrea m-a îngrijorat cumplit. Cancerul de la Pitești

începuse deja să prolifereze și să-și dezvolte metastazele! Am încercat să aflu din cine se compun cele două brigăzi de studenți. Mi s-a răspuns că sunt din toată țara.

– Și ce fac?

– Cântă.

Era exact ceea ce mă îngrozea mai mult. *Băieții* se apucaseră de treabă și, în timp ce unii schingiuiau, alții trebuiau să cânte ca să acopere urletele de durere ale celor chinuți. Încercam acum, în noua perspectivă tragică, să văd unde aş putea ajunge pentru a nu mă confrunta cu Țurcanu sau cu vreunul dintre locotenenții săi. Mă mai consolam cu gândul că la Canal o sută de ticăloși nu puteau să schimbe atitudinea și convingerile a zeci de mii de deținuți politici și că mai devreme sau mai târziu administrația complice va fi obligată să le puie botniță și să le arunce ciomegele în șanț!

Un director nou

Mă învățase un bătrân legionar că în pușcărie regimul bun este o excepție; ceea ce însă este normal și continuu se înscrie sub zodia sudalmei, a cizmei date în călcâie, a lanțurilor legate strâns la picioare, a cătușelor țigănești – pe lângă ele, cele americane erau o glumă –, a mazărei mâncate de gărgărițe, a arpacașului cu nisip, a cartofilor stricați, a cărnii putrede și, nu în cele din urmă, a percheziției de noapte cu saltelele despicate și praful care se așternea imediat pe ochi de nu mai puteai vedea nimic. Toate acestea se legau precum zalele unui lanț continuu și deslușeau expresia lui Teohari Georgescu într-o inspecție la pușcăria Jilava:

– Bă! De ani de zile am transformat pușcăriile în pension ca să vă vie mintea la cap. V-am dat pachete, mâncare bună... trai pe vătrai. Eh, de acum încolo o să vedeți voi ce regim veți avea! O să vă aducă aminte de vremurile când noi, comuniștii, mâncam zoaiele voastre la Doftana.

Mințea ca un rămător, fiindcă pe vremea când era el la pușcărie sau în lagăr la Târgu-Jiu pachetele puteau să vină de la oricine, cu greutate variabile, iar Ajutorul Roșu al lor mai trimitea și colete de câte cincizeci de kilograme celor mai răsăriți. Ba mai mult, cu excepția Doftanei, unde regimul era sever, dar pachetele existau, mai puteai să-ți faci de cap când te trimitea la muncă cu învoire în oraș și veneai a doua zi!

Individul pe care îl aveam în față, chiar dacă purta o uniformă croită pe el, părea foarte străin de misiunea sa. În consecință, în introducere a început să ne vorbească tare, ca pe urmă să țipe. Nu s-a recomandat cum ar fi fost normal, a spus numai că este noul director și ne cunoaște pe toți, bandiți mai mari sau mai mici, și ne invita cu glas strident să ne băgăm mințile în cap. Ne-am uitat unii la alții ostentativ și am zâmbit către individ.

– S-a terminat, ce-a fost a fost, cu mine nu vă merge. Nu mai stați voi acum toată ziua să puneți la cale fel și fel de *comploate*. Să nu vă treacă prin minte să încercați să fugiți de aici. Înțelegeți, mă? Pun mitralierele pe voi și trag în voi până la unu! Vă anunț că începând de mâine nu veți avea decât o oră de plimbare dimineața și o oră după-amiaza. Să nu vă mai aud cântând sau vorbind altă limbă decât a noastră. Cu pachete rămân numai cei din fabrică, dacă le merită, bineînțeles. Restul le puneți în cui, că v-ați făcut de cap.

La sfârșit, după ce s-a uitat pe sub ochelarii lui mari la toți, ne-a atras din nou atenția, intuind parcă ceea ce urma să se întâmple peste vreo două luni:

– Nu cumva să încercați, bandiților, să evadați de la mine. Vă fac ciur pe toți, țineți minte!

Și iar a pomenit de mitralierele lui care se vor deșerta asupra noastră.

Mi-am zis pe loc că omul, pe lângă că e prostovan grămadă, e și obsedat de perspectiva unei evadări, căreia îi găsisese totuși o justificare, fie gândită de el, fie indusă de alții. Pușcăria Târgșor avea câteva caracteristici care o scoteau din aria

unei temnițe adevărate, înzestrată în mod obligatoriu cu cel puțin două ziduri înalte de circa șase-opt metri, care să-i asigure protecția și paza, peste care erau plantate din loc în loc turnurile de pândă. Pușcăria nu era dotată cu niciun zid, iar pereții clădirilor care îi formau perimetrul erau roși de igrasie și clădiți dintr-o cărămidă și jumătate. Și dacă pe dinafară zidurile erau vopsite în alb sau gri pentru a acoperi vechimea lor, pe dinăuntru, acolo unde erau cazați deținuții, tencuiala căzuse de mult. Mai mult decât atât, am avut prilejul să aud, fiind în interior, în preajma zidului, pașii cadențați ai corpului de gardă din exterior. În fond, așa-zisa temniță era păzită *din interior către exterior* de zidurile clădirii, cărora li se adăugase protector un șir de sârmă ghimpată pe deasupra căreia dominau șase posturi de pază cu santinelă, aparținând trupelor M.A.I. Și cum regula de aur pentru orice deținut este să-și recâștige libertatea, să profite de orice șansă pe care i-ar oferi-o soarta, încă din primele două luni de zile știam topografia pușcăriei cu punctele sale de acces, cu orarul schimbării plantoanelor din turnuri și, în general, cu tot ceea ce ne-ar fi folosit la o presupusă evadare în masă. Pe care, însă, n-o vedeam realizabilă decât în perspectiva declanșării unui conflict armat care să ne ofere șansele ca într-un răstimp scurt să ajungem într-o zonă montană unde relieful ne-ar fi ferit pentru un timp relativ scurt de capturare. Altfel, având cunoștință de hecatombe pe care le-a executat N.K.V.D.-ul în Basarabia, în penitenciarul din Chișinău și la Bălți, ca și în curtea legației italiene cu deținuții politici uciși înainte ca trupele române să intre în capitală în iulie 1941, nu ne făceam nicio nădejde că am fi supraviețuit.

Spre sfârșitul lunii septembrie, când frumoșii noștri tei și platani își despuiau aurul frunzelor, într-o seară înainte de închidere, m-am pomenit în față cu doi tineri de înălțimi aproape egale, care păreau să mă cunoască chiar mai bine decât era firesc. S-au recomandat scurt:

– Mă numesc Lupeș!

– Iar eu sunt Măzăreanu! a completat celălalt.

I-am scos cu ușurință din memorie: amândoi dezertaseră la *inamic* (a se citi „reeducați”), în timpul verii. Atunci toți fuseserăm intrigati de faptul că nu găseam o explicație a acestei trădări morale și ideologice. Diferența între tabere nu era numai de număr, ci și de atitudine, de o conduită, un crez de care cândva erai legat. Tânărul s-a dovedit că este prin firea lucrurilor prizonierul unor sentimente care câptușesc o idee, în speță generoasă, pentru care poate să-și păărăsească cele mai apropiate raporturi, chiar transcendând familia sa. Amândoi erau moldoveni și nu săriseră peste douăzeci de ani. Lupeș părea o țără mai scund; fuseseră activi în *războiul* cu reeducației, și din câte auzisem, poposiseră câteva zile și la izolări. Într-o zi ne-am strâns ca la urs văzându-i într-o convorbire aprinsă cu Stoian, șeful reeducaților, care le zâmbea și-i bătea pe umeri. Nu ne credeam ochilor, dar în orele care au urmat cei doi aspiranți și-au luat gamelele și s-au dus să mănânce cu noii lor camarazi și mirarea ne-a cuprins și mai bine când seara și-au luat calabalăcul și-au poposit în dormitorul *converțiților*.

I-am întrebat politicos, dar sec, ce doresc:

– Să ne ajutați!

Solicitarea mi s-a părut pe de-a întregul stranie, ba chiar obraznică. Le-am răspuns în batjocură.

– În ce sens? Să vă imit în ceea ce ați făcut și să mă fac de râs în tot penitenciarul?! Și sigur și-n altele!

– Nu, nici vorbă, au răspuns la unison. În primul rând, e cazul să vă mărturisim un lucru pe care nimeni de-aici nu și-l închipuie: ne-am plecat schinarea, cum zicem noi moldovenii, și ne-am umplut de glod precum rămătorii, pentru că ne-am făcut un plan!

Am tăcut și am lăsat firul destăinuirilor să curgă.

– Am venit la dumneavoastră fiindcă vă cunoaștem din spusele camarazilor noștri olteni care v-au însoțit la temnița din Craiova. Georgescu ne-a declarat cu mâna pe inimă că ați fost aghiotantul generalului Iancu Carlaonț și unul dintre capii organizației sale. Ne-au mai declarat că ați fost cel mai crunt bătut dintre membri M.N.R.O. și că ați avut o atitudine de excepție la proces. Ni s-a mai spus, și aici este partea cea mai importantă pentru noi, că ați fost ani de zile prin Carpații Meridionali și știți să vă orientați mai bine decât un pădurar. Luni de zile am fost cu ochii pe dumneavoastră și chiar la masă am încercat să înjghebăm o conversație, asta s-a petrecut în luna mai. Ați răspuns rezervat, chiar dacă întrebările noastre păreau nevinovate și mesele noastre erau pline de *tinerii bandiți* ostili reeducării. Acuma ne străduim să vă tragem de partea noastră.

– De ce? l-am întrebat eu, într-o mirare crescândă. Ce importanță are pentru ce-am fost condamnat sau ce-am pățit la Craiova? Suntem cu toții aici și dacă nu se întâmplă vreo minune divină vom face pușcărie cât scrie pe actul de condamnare, ba chiar mai mult!

Încercam să le înțeleg mai întâi gândurile și pe urmă planurile. Cât despre ajutor, nu prea pricepeam cu ce le puteam veni înainte... Mai mult m-ar fi interesat *reconvertirea* lor. Hotărât să-i scutur puțin, i-am luat la rost.

– De ce ați dat palma cu diavolul?

– De nevoie, mi-au răspuns iarăși în duet.

– Nu prea pricep. Ați auzit cumva că s-au făcut liste cu cei ce urmează să fie eliberați fiindcă au participat la reeducare?

Au zâmbit, uitându-se fiecare țintă la mine.

– Ne credeți proști sau adolescenți?

– Nu, nici una, nici alta, dar nu vă înțeleg. V-ați murdărit obrazul în vederea cărei ținte? Cred că este una care să merite această inconștiență, fiindcă numai la bătrânețe poți să te compromiți, când ai în spate ce-ai săvârșit în trecut!! Când ești tânăr, te înmormântezi imediat!

– Păi, nu există decât o singură explicație care ne poate spăla pe amândoi din cap până în picioare.

– Și care e aceea? l-am întrebat precipitat.

– Să evadăm!

M-am uitat la ei mai atent și n-am dat niciun semn de mirare. În primul rând, mintea mi-a fugit la o provocare bine ticluită, pusă la cale de cei care cu certitudine mă urmăreau în penitenciar. Asocierea mea cu doi tineri în calitate de îndrumător și executant principal m-ar fi dus, într-o tentativă evident eșuată, pe fâșia care înconjură pușcăria în bătaia pistoalelor automate din prepeleacuri. Și dacă alături de mine se mai curățau și alții, cu atât mai mare era succesul. Reflectând asupra unei operații de genul premeditării asasinatului legal, acțiunea se împărțea în tot atâtea momente dintre care adeziunea mea era primul și cel mai important. În contrapartidă, putea rămâne și chiar sta în picioare dorința unor tineri cu condamnări medii, pe câte îmi aduceam aminte, de a-și recâștiga libertatea și chiar demnitatea. Am mers, în consecință, cu o prudență excesivă, fără însă a-mi manifesta opinia.

– Ce să vă spun eu vouă... ca orice deținut cu condamnare grea, când am intrat în pușcăria Târgșor, care, știm cu toții, are regim de lagăr, am gândit pentru o milisecundă că aș putea să o las în urmă, fără remușcare.

Le-am zămbit reținut. Amândoi au părut pe loc entuziasmați.

– Și dumneavoastră? Extraordinar! Credeam că numai noi suntem nebuni! Și v-ați gândit la acest lucru? Cum? Pe unde? Și când? Cu cine? V-am văzut deseori în cercul lui Iorgulescu, Sorin Botez și Drăghici. Le-ați spus și lor de planul acesta?

Mă potopeau cu întrebările.

– Dar băieții, oltenii din dormitorul dumneavoastră, sunt cu noi? Că dacă e vorba să sărim peste zid, să fim cât mai mulți!

Măzăreanu l-a corectat:

– Care zid, băi? Faci pe prostul? E un gard de sârmă ghimpată amărât!

Am simțit cum emoția îi gătuia și se așteptau cu frenezie să aibă în persoana mea un viitor tovarăș de evadare. Am făcut o pauză mai lungă și m-am uitat circumspect. Se lăsase înserarea și în curte eram destul de puțini. Poate unii dintre ei, văzându-mă în dialog cu așa-zișii trădători, se întrebau, pe bună dreptate, ce aveam de împărțit cu ei! Mai aveam câteva minute și urma să intrăm în dormitoare. M-am hotărât că cea mai bună soluție care se prefigura era dezvăluirea unui adevăr pe care îl ascusesem cu grijă timp de șase luni de zile: experimentul Pitești. M-am răzgândit și mi-am amânat mărturisirea. Era prea devreme și încă nu mă convinsesem pe deplin că nu mi se întinsese o cursă ieftină prin cei doi proaspăt convertiți.

A doua zi m-au vânat din nou în curte, cu aceeași prudență și cu un egal entuziasm.

– Ei, v-ați mai gândit la noi și la propunerea noastră? Pe cât am constatat noi, nu v-a speriat sau, să zicem, nu v-a panicat.

Le-am răspuns în dungă:

– Domnilor, despre o așa-zisă evadare, așa cum o puteți numi dumneavoastră, nu am vorbit cu nimeni, nici cu Botez, nici cu Gogu Iorgulescu sau Charles Braudier și nici cu tinerii pe care-i am în încăpere. Cred că sunt puțini cei care au văzut vreo

armă îndreptată către ei sau să fi mânuit măcar un pistol de 6,35. Și asta ar fi un motiv minor. Altceva mă face să gândesc *în alt fel*. Și mă puteți întreba de ce. Răspunsul meu este *limpede* ca lumina zilei: fiindcă orice încercare, fie ea și izbutită, purtată chiar de o echipă numeroasă, și mă gândesc la maxim șase-șapte inși, este de condamnat!!

Ceasuri de-a rândul, în noaptea trecută și ziua ce se scurgea alene, judecasem pe toate fețele propunerea tinerilor. În cele din urmă, începuse să mă tenteze și pe mine, asemenea fructului oprit. Desprinderea de pușcărie cu mijloacele primitive pe care le aveau în perimetrul de protecție și pază a penitenciarului nu era o problemă. Echipa părea bună și acțiunea noastră conjugată cu un timp protector – ploaie, vânt, ceață – avea șanse majore de reușită. Dar fantoma Piteștiului mă urmărea obsesiv: evadarea noastră ar fi determinat, sau cel puțin grăbit, transferul celor aproape două sute de tineri către un alt penitenciar cu regim de pedeapsă. Chiar dacă dincolo de sârma ghimpată m-ar fi așteptat vreo mașină de la vreo ambasadă care să-mi asigure protecția, în viitor tot n-aș fi avut dreptul sau conștiința să uit *laboratorul* de unde scăpasem printr-o minune și faptul că prin evadarea mea aș fi provocat măcelul unor copii ce se angajaseră curați la suflet în rezistența națională.

Mă ascultaseră cu atenție, dar păreau pe de-a întregul surprinși.

– De ce? au țipat la mine. Păi nu mai înțelegem nimic! Mai înainte ați afirmat că, odată ajuns aici, ați început să vă uitați în ce condiții vă puteți câștiga libertatea și acum o întoarceți? Ăsta-i adevărul, chiar dacă vă supărați, noi vi-l spunem în față!

– Natural, le-am răspuns. Târgșorul pare mai mult un pension decât o pușcărie și ați văzut și voi că nu are ziduri împrejmuitoare, ci numai cinci posturi de supraveghere *extra muros* și un gard anemic de sârmă ghimpată! Pe o vreme prielnică de vară, profitând de o ploaie-vijelie, trecerea prin zidul clădirii este o treabă de zece-cincisprezece minute.

– M-au oprit din șirul avantajelor exprimate.

– Deci, sunteți de acord cu noi să încercăm împreună o șansă care are mari sorti de izbândă...

– Da, sunt de acord cu voi și admit că o evadare aici întrunește o majoritate de puncte pozitive, dar, și acest „dar” există, acum și aici nu se poate înfăptui. Aș putea dintr-un început să vă atrag atenția că ați întârziat nepermis de mult. Copacii sunt deja dezfrunziți, holdele sunt strânse, porumbul urmează, au rămas doar viile care, și ele, într-o săptămână, două, vor fi pustii. Reușita unei evadări din Târgșor este direct proporțională cu antrenamentul și capacitatea participanților de a efectua un efort maxim, dar și cu un mediu ambiant favorabil. În primele șase-șapte ore de la *desprindere* trebuie parcursă o distanță de cel puțin patruzeci de kilometri, ca în maxim o zi să se ajungă în zona cu păduri întinse și, în cele din urmă, la cota unor masive împădurite, cu mari posibilități de staționare și camuflaj. Dar nu acesta este motivul pentru care refuz să merg cu voi și am datoria morală să vă pun în fața unei realități care ne paralizează orice mișcare și de care trebuie să ținem cont. În aprilie, când am venit la voi, n-am picat din eter, ci am evadat din iad.

Mă uitam la ei și după cum își schimbau privirile mă credeau într-o sincopă de normalitate.

– Adică ce vreți să spuneți? De unde-ați venit dumneavoastră? Nu de la Jilava?!

– Da, de la Jilava și înainte de la Văcărești! Le-am răspuns liniștit:

– Și cei cu asta? m-au interogat.

– Păi... înainte de Văcărești a fost Pitești.

– Da, acolo sunt studenții noștri, mai toți gușteri... Mâncarea știm că e proastă și regimul sever.

Nu vroiam s-o mai întind! În câteva fraze le-am spus despre ce este vorba. Spre deosebire de tripla experiență cu Sadovan, Bălănescu și Chivulescu de la Jilava, băieții m-au crezut pe loc, compătimentându-mă pentru cât credeau ei c-am suferit, întrebându-mă de unii dintre studenții din Moldova pe care i-am cunoscut *ad inferos*.

– Și cine a organizat regia asta?

– Nu-i știu pe toți, însă deocamdată am văzut mutrele lui Nicolschi, Patriciu, Dumitrescu și Marina de la Pitești și pe unul despre care cred că este tartore, un evreu ungur care vorbește prost româna, Ludovic Czeller. Timpul însă îi va scoate pe toți la iveală. Nu mă îndoiesc că în spatele lor se află ministrul Teohari cu tot statul lui major: Pintilie-Pantiușa, Jianu, Mazuru, Bunaciu, Dulgheru și poate și alții. Am convingerea fermă că o astfel de acțiune va fi promovată pe întreaga arie a temnițelor din România și va primi, dacă nu cumva o are deja, aprobarea Politbiroului.

Au căzut pe gânduri și erau nedumeriți.

– După cum ne dăm seama, a fost înfiorător, dar... ce avem noi comun cu ei? Noi suntem și elevi și suntem și la Târgșor, și până când s-o întinde focul până la noi vom fi departe și... liberi!

– Păi tocmai asta mă face să vă atrag atenția și m-a făcut să-mi pun în cui orice plan de evadare. Vă rog să vă gândiți bine la ceea ce v-ați propus. Deja Târgșorul a ajuns oia neagră a D.G.P.-ului. Se fac inspecții una după alta, suntem numărați, întrebați și se insistă asupra vârstei noastre. Pe cât observ, se caută un pretext pentru desființarea așa-zisei temnițe, care, în raport cu alte penitenciare, trebuie să recunoaștem, rămâne totuși un paradis rătăcit. Și momentul cred că este destul de aproape fiindcă am rămas mai puțini de două sute. Ce mă înspăimântă, în special, este că din lotul reeducaților și *tremuricilor* au plecat puțini, proporțional cu ceilalți. Aș zice eu că pregătesc terenul pentru o reeditare a *laboratorului* Pitești, cine știe pe unde, având la dispoziție materialul uman al elevilor.

– Și cu atât mai bine! mi-au replicat amândoi. De noi n-o să aibă parte, ca să ne zdrobească mădulele.

– Așa e! Însă voi, cu sau fără reușită, le veți pune pe tavă pretextul și vor trece imediat la măsuri punitive asupra noastră, iar într-o săptămână-două vor susține că la Târgșor există cuiburi legionare active și, în consecință, nu pot să mai asigure securitatea și paza instituției.

– Și ce vor face? m-au întrebat cu o curiozitate copilărească.

– Ne vor vărsa de urgență la altă unitate selectată, unde vor avea un mediu propice și asemănător Piteștiului sau vor merge pe formula finală și ne vor trimite la Pitești, plocon lui Țurcanu.

M-am despărțit de ei fără prea mari nădejdi. Îi simțeam decizi să facă orice pentru a respira din nou libertatea. Dintre ei doi, cel mai înverșunat mi se părea Lupeș, pe care-l vedeam zilnic dând ocoale prelungi în trap bazinului din mijlocul curții. Se antrena discret pentru a face față unui marș de cel puțin o sută de kilometri pe un relief accidentat, unde cu puțin noroc ar fi putut găsi un răgaz de câteva zile pentru o nouă orientare.

Am avut cu el încă o rundă și am constatat cu mâhnire și disperare că argumentele mele nu-și făcuseră loc în judecata lor și că nimic nu-i mai putea întoarce din hotărârea luată.

Dacă într-o logică a celor care ne guvernau destinele desființarea Târgșorului și a regimului său edenic era încă o chestiune relativă, o evadare însă ar fi obligat D.G.P.-ul să treacă la măsuri urgente, cu atât mai mult cu cât avertismentele noii conduceri au fost precedate cu siguranță de rapoartele biroului special asupra securității defectuoase a întregului penitenciar.

În contextul ultimelor evenimente care aproape goliseră pușcăria de deținuți, pasul următor se încadra printre măsurile obligatorii într-un viitor apropiat, care nu putea fi decât lichidarea penitenciarului Târgșor și răspândirea deținuților săi spre direcții, pentru mine, necunoscute.

Luna octombrie își deschidea porțile cu un set de știri alarmante pentru noi: pe culoarul temniței din Fortul XIII se insinuase o informație care avea să-mi dea câteva nopți albe. În lunile de vară, de la penitenciarul Pitești plecaseră două dube cu două detașamente de studenți ce ajunseseră la Poarta Albă și la Peninsula, colonie cu un regim de muncă istovitor. Și cum știrile rele au un circuit rapid, se spunea că spre marea mirare a miilor de deținuți politici din zonă, studenții păreau cu totul cucerțiți de spargerea normelor stabilite. Și, ca să fie bomboana pe colivă bine înșurubată, un export similar se petrecuse cu alte două loturi de studenți, *unul și unul*, către penitenciarul Gherla.

Cele două știri legate sau dezlegate îmi păreau la fel de înfiorătoare. Țurcanu se ținuse de cuvânt când ne afirmase turbat că în curând reeducații lui vor transporta flacăra revoluției sale și vor aprinde toate pușcăriile din România, punând astfel capăt pentru totdeauna opoziției din spatele zidurilor. Am zăbovit câteva zile cu gândul asupra celor auzite și încetul cu încetul am izbutit, cel puțin pentru mine, să dau fiecăruia valoarea cuvenită. Prezența unui grup de circa o sută de studenți cu pretenții marxist-leniniste, aruncați într-o colonie de muncă de câteva mii de deținuți, reprezenta cât o cobră pierdută printr-o droaie de manguste. O izolare perfectă de tip Pitești nu s-a putut obține decât în condițiile temniței din Pitești, dar la Canal demascarea și reeducarea nu se puteau împleni cu efortul uriaș al excavării Canalului, într-un complex uman de peste o sută de

mii de muncitori. Da, se puteau opera anchete reduse, bătăi severe, dar la nivelul unei singure zile sau nopți.

Cealaltă știre mi se părea infinit mai nocivă și mă îngrijora ca o perdea neagră de ploaie brăzdată de fulgere și trăznete, trăită pe platforma Borăscu din masivul Retezat. La Gherla da, acolo se puteau întâmpla în timp de toate. Cunoșteam deja topografia ei și repartitia pe trei etaje a celor 106 celule. Fără discuție, studenții nu aveau ce căuta într-un penitenciar clasat a fi pentru muncitori, țărani și alte categorii asociate. Oricât m-aș fi străduit să găsesc o altă explicație plauzibilă acestui transfer, realitatea părea una singură: laboratorul Pitești începuse să închirieze și să confecționeze și alte centre, cu un personal adecvat și ținând aceleași obiective!

După praznicul Sfintei Paraschiva, pe care noi l-am marcat printr-o rugăciune spusă în comun, l-am căutat pe Lupeș din priviri și l-am provocat la o discuție căreia i-am dat un caracter ultimativ, poate și din pricina faptului că așteptam dintr-o zi în alta să se producă catastrofa. Nu aflase de cele petrecute la Gherla și Poarta Albă – Peninsula. De data aceasta, mi s-a părut chiar mai puțin receptiv:

– Păi acuma lucrurile s-au limpezit și mi-ai dat un motiv în plus să consider hotărârea noastră utilă și morală. Utilă, fiindcă ne servește pe noi și ne scutește să ajungem pe mâna călăilor, și morală, în același timp, fiindcă evadarea noastră va reprezenta un gest de împotrivire a tineretului față de procesul de bolșevizare a întregii națiuni. Deci nimic nu ne mai împiedică să trecem la acțiune, iar în eventualitatea unor represii, chiar dacă vor atinge cote maxime, le vom regreta sincer, dar le vom trece la daune colaterale. Oricum, cred că sunteți convins că odată liberi vom plăti cu vârf și îndesat anii de suferință ai noștri și ai tuturor camarazilor noștri.

Ce puteam să spun mai mult decât că o evadare ar arunca în aer toată pușcăria și ar *sili* D.G.P.-ul să termine definitiv cu acel *cuibar de vipere legionare*. Ce rost mai avea să-i spun că un câștig minor care ar însemna libertatea a doi anonimi ar putea să aibă ca revers o sancțiune aplicată pe capul a peste o sută cincizeci de tineri, prin trimiterea directă în cuptorul proaspăt încins al Gherlei.

Vorbisem în zadar, pe un registru străin, pentru amândoi. M-am rezumat la sfârșit să le dau câteva sfaturi de care ar putea ține cont în acțiunea lor. Zidul de două cărămizi care ne despărțea de zona de împușcare fără somație putea fi ușor dezmembrat în circa zece minute, dar poziția breșei executate, gaura propriu-zisă, trebuia plasată între cele două posturi, cât mai departe de raza vizuală a santinelei din prepeleac. Ca înzestrare se impuneau confecționarea unor obiecte care să le permită forarea zidului și îndepărtarea cărămizilor – răngi, cazmale –, dar și o foarfecă sau un mini-fierăstrău în vederea depășirii sârmelor ghimpate care puteau să fie duble în partea inferioară. Alegerea momentului nu putea decât să coincidă cu un șir de condiții favorabile: ploaie deasă, noapte fără lună, haine civile fără nasturi sclipitori, spoială pe obraz și mâini, bocanci cu talpă de piele, fără blacheuri. Întreruperea panoului electric, dacă este posibil, să cuprindă și luminile de la sârme, ceea ce nu-mi vine a crede, potrivit regulamentelor. Orice întârziere

se poate transforma într-o bâlbâială care poate compromite chiar și cele mai temeinice însușiri.

– Cred că ați făcut deja rost de busolă, am văzut destule miniaturi pe aici ca să nu aveți și voi una. Cap compas Câmpina, cu deviere pe dreapta de circa două-trei grade. Pe stânga dați de șosea și de calea ferată. În primul ceas călcați zdravăn prin băltoace ca să vă pierdeți urmele. Iarăși, nu purtați nimic la voi pe care l-ați putea pierde și dacă v-ați făcut o custură, păstrați-o cu sfințenie, nu se știe la ce vă poate fi de folos. Dacă aveți rude în Ploiești de care să fiți siguri și adresele lor nu sunt cunoscute de Securitate, adăpostiți-vă câteva zile la ele. Fiecare zi care trece este o săptămână câștigată pentru voi. Trenurile vor fi supravegheate și percheziționate la sânge, nu vă aruncați în ele, mai ales dacă duc spre București. Mai degrabă, dacă prindeți o coloană de mașini cu prelate închise vă puteți încerca norocul. Luați-vă la voi mâncare măcar pentru două zile. Dacă veți fi somați de un milițian, în funcție de distanță, acționați și legați-l zdravăn. Dacă sunt doi, ridicați mâinile și vă predați, nedespărțindu-vă unul de altul, altfel vă lichidează unul după altul. Dacă ajungeți la anchetă nu vorbiți decât în fața procurorului și nu implicați pe nimeni. Puneți-vă deoparte un schimb pe care să-l îmbrăcați dacă ploaia vă va inunda! Să știți că nu sunteți făcuți din fier sau din oțel, odihniți-vă când simțiți că nu mai puteți înainta cu viteză și cadență.

Am terminat dialogul cu Lupeș având cele mai negre simțăminte. Ploieștiul era un centru petrolier princeps. Știam încă din libertate câte unități speciale și de Securitate sunt cantonate în jurul lui. Numai o minune dumnezeiască pogorâtă asupra lor i-ar fi dus la reușită. Și pe urmă? E drept că în libertate, chiar dacă stai ascuns, poți să-i aștepți... îndelung pe eliberatori.

Avertizări

Încă de când am părăsit Piteștiul, în noaptea acea încremenită de stele și ger, vuindu-mi în ureche cuvintele lui Mihai Livinschi: „*Bă, să nu dați din plisc și să scoateți vreun cuvânt din ce s-a petrecut aicea!*”, m-am gândit să fac tot ce-mi stă în putință, ziua și noaptea, ca în toate pușcăriile din țară să se afle de carnagiul din temnița pe care de curând o părăsisem, de masacrarea studențimii române și de gândul criminal zămislit din mințile cele mai perfide ale conducerii comuniste pentru a compromite cât mai repede cu putință rezistența captivă a poporului român din temnițele socialiste. Un șir de împrejurări fericite petrecute la Jilava, printre care întâlnirea cu șeful Frăților de Cruce din județul Timiș, Alexandru Sadovan, și ulterior cu avocatul Gabriel Bălănescu, îmi deschisese pe loc șansele. Nu numai ale unor relatări cronologice, dar și putința de a explora, cu posibilitățile minore ce ne stăteau la dispoziție, atât momentul zero al declanșării, cu toate implicațiile sale ezoterice, cât și perimetrul ipotetic unde s-ar putea dezvolta și perpetua fenomenul Pitești.

Deocamdată reușisem să localizez ca autori direcți pe cei care ne vizitaseră în timp și se pronunțaseră misterios asupra unei noi atitudini a partidului comunist față de tineretul în detenție. Nu prea înțelesesem noi atunci ce însemnau aluziile la reeducare, la citit, la *nopternele* ce ne așteptau pline de cărți și la toate premisele oferite de partid cu generozitate tinerilor care își rătăciseră pașii și ajunseseră în temniță.

Printre cei pe care îi așezasem *în față* erau generalul Pantiușa (Pantelei Bodnarenco), generalul Nicolschi și cel care ne vizitase după carnagiul din noaptea de Anul Nou, Iosif Nemeș. Cu timpul, această listă se va îmbogăți în măsura în care experimentul Pitești avea să capete aripi!

Spectacolul de la Pitești din 1949, în noaptea Sfântului Mare Ierarh Nicolae, a fost unul relativ, după cum s-a văzut și trăit. Mulți dintre noi credeau cu o naivitate excedentară în existența unor repetiții exersate de studenți actori în preajma sărbătorilor Nașterii Domnului. Alții, pur și simplu, au ignorat zgomotele, cadența cizmelor, ba chiar țipetele și gemetele în clar. A fost necesar să se meargă mai departe cu regia și în tragica noapte de Crăciun, când gândurile noastre stăteau aprinse alături de luminile din Ieslea Sfântă, să se sfarme totul în jurul nostru și să fim trecuți prin răngi, ciomege și pumni, aruncați plini de sânge pe cimentul gol, într-o stivă de unde sângele gâlgăia parcă din podea ca o cascadă. *Jurământul* de a plăti ticăloșilor de sus și torționarilor de jos chinurile noastre nu s-a încheiat imediat ca zalele unui lanț forjat la temperatură înaltă. El s-a legat pe îndelete cu fiecare lovitură primită, cu fiecare țipăt scos fără voie, cu fiecare lacrimă sau șuvoi lipit pe față sau mai-știu-eu-pe-unde. *Jurământul* creștea ca un val care prinde vânt din spate și se umflă nu numai prin ceea ce simțeam eu, ci și prin comunitatea unor suferințe adunate pe un rug ce ne mistuia pe toți în aceeași flacără!

Discuția purtată cu directorul Spirea Dumitrescu cu câteva luni în urmă îmi întărise convingerea că *fenomenul* Pitești, în pofida unei absolute discreții lesne de înțeles pentru făuritorii lui, pătrunsese și pe culoarele Direcției Generale a Penitenciarelor și se răspândise; cu siguranță, crease îngrijorări comandanților de unități penitenciare. Oricât de mare și de promovată ar fi fost teroarea asupra dușmanului de clasă, urmărit, arestat și dus la muncă forțată la Canal sau la minele de plumb, victimele cădeau sub incidența unor măsuri și decizii intrate pe fluxul operativ, și chiar dacă existau exemple unde munca forțată era dusă în exces, problema era locală și rămânea în perimetrul de manifestări sălbatice aparținând nu unor dispoziții emenate de la centru, ci unor excесе însușite atât de comandanți, cât și de unii din personalul administrativ. Dar la Pitești se petrecuse un proces privit cu o legitimă îngrijorare chiar de tovarășii cu stele multe pe epolet și cu funcții de conducere. Începuse să se contureze existența unui penitenciar mare în care funcționa un regim special, cu un personal aparte, și ceea ce era și mai grav, cu alte canale de comunicare față de autoritatea centrală a D.G.P.-ului. În faza de debut a ororii, confidențialitatea și secretizarea erau condiții *sine qua non* ale implementării programului. Acum, odată cu *exportul* la alte penitenciare, oricât de severe ar fi fost ordinele date, victimele nu puteau fi ascunse, iar numărul decedaților, cu atât mai puțin. Nu a fost necesară o prea îndelungată analiză și un mare efort mental ca să ajung la estimarea aproximativă a celui moment când *experimentul* Pitești va depăși granițele României, iar guvernanții, respectiv regimul comunist, ascunzându-și vinovățiile și pe adevărații criminali, se vor grăbi să se spele pe mâini cu nonșalanță și eventual să incrimineze tot pe deținuții politici care, neavând ce face, și-au reglat conturile între ei. *Hic iacet lupus...*

Din nefericire, perspectiva eșuării reeducării necesita un element esențial pentru noi... timpul și, nu în cele din urmă, comunicarea. Cu cât ea devenea mai activă și eficientă, cu atât timpul trecea în favoarea noastră. În fond, intram într-o cursă contra cronometru, noi fiind obligați să spargem zidurile izolării *laboratorului* cât mai repede și pe o întindere cât mai mare. Aveam în fața noastră ucigași converțiți, cu un grad mult mai ridicat de bestialitate decât al profesioniștilor în uniforme.

Mi se părea dincolo de evidență ca aceia avertizați de mine în reabilitul Jilavei să răspândească știrea despre intențiile criminale ale echipelor de reeducare dirijate de la o cotă înaltă, pe care o puteam bănuși că are tangențe chiar și cu Comitetul Central.

Odată ajuns la Târgșor am avut de ales între o condamnare publică a celor trăite care, fără doar și poate, s-ar fi încheiat subit printr-o izolare și o expediere către locul de unde plecasem, antrenând o triere a tuturor celor care se *strecuraseră* în paradisul Târgșorului. Am ales, logic, formula a doua, mergând pe o politică discretă a atenționărilor, a mărturisirilor directe, având grijă să nu pic fie de turnător, fie de palavragiu, concentrându-mă asupra celor ce urmau să plece către alte destinații și care ar fi putut deveni victimele unui program atât de diabolic conceput.

Dar și alegerea *olăcarilor* părea foarte dificilă. De la început m-am izbit fie de indiferență, fie de o neîncredere afișată câteodată brutal chiar de către cei care îmi erau aproape.

– Ce dracu vor să mai scoată ăștia de la noi, când ne-au bătut măr și au aflat și laptele pe care l-am supt? mi-a replicat Bebe Drăghici când i-am schițat ororile de la Pitești.

– Și cu legionarii ce mai au? Nu i-au primit ei în partid?

Singurul receptiv și vibratil din grupul nostru a fost Gogu Iorgulescu.

– Ceea ce îmi spui depășește orice cronică neagră. Cred că, într-adevăr, nu există tortură mai mare, decât să îți bați camaradul alături de care cu câteva luni mai înainte ai luptat, sau să-ți urineze în gură, iar tu să nu te poți sinucide ca ultimă salvare, sau să mănânci ca porcul cu mâinile la spate. Mă întreb cum de mai legi cuvintele într-o frază, mi-a mărturisit Sorin Botez, în ultimele săptămâni ale trăirii noastre în Târgșor.

Mai greu mi-a fost când, după o listă confectionată cu grijă, am început să le spun colegilor mei mai tineri de camera-dormitor, într-o selecție graduală. M-am oprit asupra celor pe care îi aveam aproape și îi prețuiam ca serioși: Meianu Alexandru, Anghel Ion, Ionescu Ion, Georgescu G., Dinu C.; erau în jur de opt inși în total.

Cu fiecare mărturisire-avertisment, setea mea de răzbunare parcă se ostioia. Câteodată, noaptea mă visam pe o tribună în mijlocul unui oraș cu mulțimi de ochi țintă la mine, eu încercând să le explic prin ce am trecut. Dar se petrecea un fapt straniu: cu cât încercam să îi conving mai mult, cu atât ei plecau ochii în jos și se îndepărtau de mine și mereu ajungeam singur și glasul meu se pierdea neputincios ca într-un întuneric veșnic surd și opac!

Un om la poartă

Stăteam ca un ciopor de oi și ne înghesuim unii în alții în sala de festivități a penitenciarului, o amărâtă de încăpere cu dușumele pe jos, cu bănci, scaune și mese. Moș Cozonac, educatorul, era pe jumătate adormit și cred că dacă aș fi fost mai aproape de el l-aș fi auzit sforăind. Lângă el, un deținut adolescent cam de optsprezece-nouăsprezece ani, care citește înverșunat, aproape fără punctuație, din opera lui Mihail Șolohov, îngrămădind cuvintele într-o turuială de moară spartă. Textul este ucis chiar de la prima propoziție. Șolohov e un scriitor rasat, aflatem că se bucurase chiar de aprecierea lui Stalin, și nu fusese trimis, în consecință, să-și mai orienteze talentul într-un lagăr din nordul sau estul imperiului concentraționar. Ne ascuțisem toți urechile și încercam să prindem un moment dramatic din epopeea rezistenței cazacilor împotriva Armatei Roșii, '919-920. Din păcate, *turuiala reeducatului* nivela totul, lipsindu-ne de frumusețea și dramatismul narației: uciderea unui luptător din rândurile căzăcimii, care nu era altul decât chiar fratele personajului principal! Erau în sală mulți deținuți și deodată mi-am auzit numele distinct, întâi venind de departe și pe urmă atenuat, chiar șopotit, plimbându-se dintr-o parte în alta a sălii. Cum atenția îmi era concentrată pe textul pe care îl citisem cândva și care mi se părea la zenitul operei șolohoviene, apelul a trecut pe lângă mine fără să-l aud, darămite să-l înregistrez. Peste câteva clipe însă, atenția mi-a fost spartă de o bătaie pe umăr și o atenționare directă:

– Te cauă la poartă! Ești chemat de urgență!

– De ce? L-am întrebat pe Iorgulescu, continuând să fiu atent la lectura romanului *Pe Donul liniștit*.

– Habar n-am! Du-te să vezi, și ne spui și nouă pe urmă.

M-am trezit pe loc din reveria unei literaturi de calitate. Și gândurile s-au îmbulzit pe scoarță cu viteza luminii. *Cine, cum și de ce?* Trioletul clasic al celui care este chemat *la poartă*, ea reprezentând în fond ultima bornă a unei frontiere ce despărțea în mod nevăzut cele două spații: unul al nostru, al colectivității sutelor de elevi și tineri, celălalt plin de neprevăzut, al administrației, al direcțiunii, și mai ales al aparatului politic. În clipa în care pășezi și o depășezi numai imaginația putea să te ajute în a anticipa ceea ce ți se putea întâmpla. Te obișnuisei de-a lungul anilor cu temnița, cu gândul că veștile bune se pronunțau în fața grupului: scrisorile care urmau să fie trimise către părinți sau pachetele ce urmau să sosească sau dubele ce se alcătuiau după o prealabilă triere a deținuților sau, în cele din urmă, chiar eliberările care se strigau într-un crescendo demn de invidiat și într-o formulă împrumutată de la dreptul cu mâna: „*Treci, neamule, la eliberare!*”.

Acum însă eram chemat singur și fără explicații la... poarta blestemată. Am tras cu urechea bine și, înainte de a ajunge în zona ei, m-aștepta un caraliu brunet foc, care m-a întrebat repezit și fără să se uite la mine:

– Tu ești Ciuceanu?

S-a uitat pe urmă pe o hârtiuță și m-a interogat:

– Și mai cum îți zice, bă?

– Păi, așa mi se spune!

– N-ai, mă, vreo poreclă, ceva care ți s-ar potrivi?

Ridicându-l în grad, i-am răspuns:

– N-am, dom' sergent. Numai pe lângă Ciuceanu am și fost botezat.

– Cine te-a botezat, mă?

– Păi, cine?! Nașii mei, la Biserică, în cristelniță!

– Lasă, mă, asta! Mie să-mi spui cum te mai cheamă.

– Începuse să mă calce pe nervi.

– Radu, dom' sergent! Radu mă cheamă!

– Zi, mă, așa. De ce nu declari?

S-a uitat pe hârtie și m-a întrebat din scurt:

– Tac-tu și mă-ta? Zi repede!

– Păi, Ștefan și Elena. De ce m-ați chemat?

– O să vezi tu mintenaș. Ia-o-nainte!

A mers regulamentar în spatele meu până la etaj, în aceeași cameră unde dădusem cu câteva săptămâni înainte declarația despre depozitele imagine din masivul Retezat, în care m-aștepta, cu vestonul pus pe scaun, un individ înalt, spătos, cu o mutră de șoarece, ochi ce alergau în toate părțile și cu o voce ce se vroia microasă.

– Ia loc la biroul ăsta și să ne cunoaștem!

M-a privit preț de câteva secunde fără să scoată o vorbă, pesemne că învățase câte ceva din școala N.K.V.D.-ului, pe la Moscova. Obiceiul era să te uiți la anchetat cât mai mult, studiindu-l, îl lași pe urmă să fiarbă cât se poate, fără să-i dai vreun reper. Deja devenisem un lup hârșit, cu blana petecită de atâta orbecăială prin pădure. Întorcându-i privirile, m-am uitat liniștit la cerul ca un petec albastru în ferestrele deschise ale biroului. Într-un târziu, când pesemne își închipuia că mie mi-a crescut tensiunea, m-a întrebat autoritar:

– Știi de ce ești aicea?

– Nu! i-am răspuns eu candid. Și pentru o miime de secundă am avut chef să-i spun: *Doar n-oi fi oracol să știu dinainte ce se petrece!* Dar am pus strajă gurii mele și mi-am zis că mai important e să aflu motivul invitației.

– Păi, îți spun eu! Nu demult ai fost anchetat asupra unor declarații pe care le-ai dat la penitenciarul Pitești.

Am dat din cap afirmativ și automat mi s-au aprins toate becurile de alarmă.

– Și, am zis eu prelung, ce s-a dovedit?

– Că ne-ai mințit!

M-am uitat la el nedumerit. Pe loc am făcut o socoteală de opțiune. Dacă le declaram acum, că sub tortură poți să spui și să inventezi orice, și *bașca*, dacă îi și avertizam că majoritatea declarațiilor smulse în reeducare sunt băsmeli, aș fi provocat un rău imens camarazilor mei *de acolo*. S-ar fi trecut *ipso facto* la o verificare imediată cu consecințe tragice pentru victime.

I-am întors-o imediat.

– Cum ai ajuns la concluzia asta? S-au făcut cercetări la fața locului? Ai fost în masivul Retezat?

Întrebarea nu l-a surprins.

– Da, am fost, și mai bine zis, ne-am convins de falsitatea declarațiilor pe care le-ai dat dumneata.

Am tăcut și am așteptat să văd în ce ape se scaldă. Am recompus cu ușurință cele două declarații de la Pitești și Târgșor, amândouă evazive. Dacă intrau în *exploatare* urma fie să fiu dus negreșit la fața locului – ceea ce îmi convenea de minune –, fie să le prezint o schiță care ar fi conținut pasămite amplasamentele depozitelor cu armament și muniții.

– Pe mine, băiatule, nu mă poți duce cu vorba. De-asta am și fost trimis aici. Oi fi fost tu în munte de nenumărate ori, dar ca să duci la peste 1500 de metri câteva zeci de arme, cât ai declarat tu, îți trebuie de toate: de la cai potcoviți, obișnuiți cu povara și cu... poteca, până la doi-trei *amatori* care să se vâre de bună voie într-o afacere ce ar fi putut să se sfârșească rău pentru ei. Recunoaște c-ai inventat, băiatule, și nu ne mai pune pe drumuri! Și să nu-ți fugă mintea, cât o mai ai, c-ai putea s-o ștergi de sub ochii noștri. Fiindcă vei fi însoțit de un lunetist și...

S-a uitat la mine și mi-a zâmbit șăgalnic.

– Și vreo doi-trei câini lup, d-ăia cu grade, pe care-i avem noi în dotare, și care te-ar prinde de c... la prima mișcare...

Securistul, care nu avea mai mult de treizeci de ani, cânepiu la păr, cu degete subțiri de pianist, s-a cufundat pe urmă în citirea unui dosar.

– Să-ți mai spun ceva care e negru pe alb aici, și care pentru mine este hotărâtor. Șefii tăi, respectiv Căraușu, Grigorescu și Hălălău, ca să nu mai vorbesc de general, oricât ar fi fost ei de paralei la anchetă, tot ar fi scăpat câte ceva. Eu cred că ai avut pe acolo niște vechituri și ca să scapi de Țurcanu le-ai înmulțit numărul... că deh, trebuia să-ți salvezi pielea! Cam asta cred eu că s-a petrecut cu dumneata la Pitești. N-ai fost cinstit cu noi și ne-ai pus pe drumuri degeaba. Am pierdut timpul cu tine!

Am simțit că-mi zvâcnește sângele în tâmpile și mi-am pierdut controlul. I-am vorbit tare:

– Domnule anchetator, după stelele de pe tunica agățată de scaun, era căpitan, permiteți-mi să vă răspund și eu. În orice justiție din lume, chiar și în Uniunea Sovietică, care este farul nostru luminos, orice condamnare și sentință dată reprezintă cuantumul de vinovăție care se presupune că va fi ștearsă la termenul de expirare a condamnării, iar în clipa când am trecut porțile penitenciarului unde voi săvârși ani lungi de pedeapsă, în condițiile grele pe care dumneavoastră nu le puteți ignora, hrană insuficientă, lipsa oricărei legături cu familia, spațiul precar și alte *facilități*, ni se asigură cel puțin viața, adică încarcerarea noastră oficială se supune unei autorități ce ne garantează existența biologică.

Vorbeam în cascadă și nu mă mai uitam la el, iar când a explodat, ridicându-se de pe scaun și aruncându-mi un pumn în piept, m-am simțit fericit. Pe urmă,

răcnetele s-au împletit cu sudalme în care familia mea era des pomenită. Făcuse spume la gură și cred că răgetele lui cuprinseseră tot coridorul. Nu eram în cătușe și mi-am îndepărtat ușor scaunul de birou ca să mă feresc de un eventual atac mai grav. Urla și gesticula:

– Banditule, cum de îndrăznești să vorbești de drepturile voastre?! Dacă ar fi fost să vă lase pe mâinile noastre, fiii poporului – ai înțeles, bă? fiii clasei muncitoare, nu ai ăloră care aveau moșii și sclavi – v-am fi terminat într-o săptămână. Noi, adică ăia de sus au hotărât pentru voi ăștia tineri, să vă dea o șansă, o ocazie să vă îndreptați... și să vă căiți pentru blestemățiile pe care le-ați făcut. Și acum tot voi vă revoltați și aveți gura mare. Bă, banditule, ține minte de la mine, nici unul dintre voi nu o să vadă lumina soarelui în libertate dacă nu vom crede noi că merită. Ce mă iei pe mine cu pachete și familie? Alea au fost în timpul burgheziei. Bagă în cap că pe voi v-a condamnat justiția po-pu-lară, adică ăia care n-au milă, nici iertare pentru faptele dușmanilor de clasă și ați luat câți coți am hotărât noi, iar unora le-am dat și un glonte-n ceafă. Să te cred eu pe tine că te-ai reeducat? Mă umflă râsul. Și dacă mi-ai cânta toată Internaționala și imnul republicii, nu ți-aș da un polonic mai mult.

S-a oprit și a rămas în picioare.

– M-ai mințit cu nerușinare, și tu și alții care ați ajuns pe la Pitești!! O să veniți voi mai târziu și o să ne rugați să vă ascultăm ce n-ați vărsat în anchetă.

Ochii lui mici m-au învăluit într-o privire de ură și dispreț. Nu i-am răspuns, prudența înțelepciunii mă sfătuia să n-am parte în aceeași zi și de o minianchetă la vestita Securitate din Ploiești!!

Cred că a sunat, fiindcă gardianul tinerel m-a și înșfăcat de braț și am coborât scara. Ajuns în curtea mare, m-am gândit cu obidă la faptul că dacă Dumnezeu i-ar fi făcut pe toți oamenii la fel, n-ar fi existat decât o singură identitate: aceea de om, fără nume și prenume, și atunci n-aș mai fi ajuns niciodată la poarta ferecată a pușcăriei... și n-aș mai fi întâlnit fețe patibulare, cu instincte din cavernele paleoliticului inferior!

Evadarea

Zilele și nopțile mergeau rostogolindu-se una după alta, iar eu, încetul cu încetul, mă apropiam de acea limită a resemnării, a acceptării unui destin pe care oricum nu aveam posibilitatea să-l întorc. În ultimele zile ale lui brumărel o pâclă deasă se lăsase peste pușcăria noastră, ca un semn premonitoriu.

Din echipa nobilă rămăsesem alături de Iorgulescu și de aristocratul Sorin Botez, care cunoscuse și el delicia izolării, împreună cu câțiva mai rășăriți din plebsul tineretului legionar. Condițiile vitrege ale unei încăperi insalubre au acționat benefic. Și-au adus aminte și unii și alții că pușcăria văzută dinăuntru are o singură calitate: unește pe toți împotriva dușmanului comun.

Se spune îndeobște că zilele tinereții sunt lungi. Pentru noi, cei care ne temeam de stingerea luminii la penitenciarul Târgșor, timpul se prefira, dimpotrivă, cu o viteză uluitoare printre degete. Diminețile păreau modelate de aceeași mână, iar meniul devenise monoton și parcă mai sărăcăcios. Terciul se subțiasse îngrijorător, ajungând la o zeamă galbenă, puțin îndulcită, iar sfânta noastră fasole pe care o căpătăm regulat de două sau trei ori pe săptămână apărea serafic numai o dată, și într-o prezență sfioasă, de câteva zeci de boabe pe fundul gamelei.

De afară ne parvenise prin rețeaua Moș Dumitrache – Vițelu un material suficient pentru a încerca niște opinii asupra celor ce se petrecuseră în conflictul din Coreea. Întorceam o istorie de pe o parte pe alta, convinși că ne lipsesc multe piese de pe tablă, dar în mare, pe baza unor evenimente care erau în curs, puteam trage concluzii verosimile. O luam de la un început lăsat la porțile pușcăriei. Apusul, în anii care se scurseseră începând cu 1948, trecuse la o politică armată de stăvilire, creând un cerc de baze militare în jurul Uniunii Sovietice, iar în momentul de vârf al crizei „podulului” Berlinului a demonstrat că marile democrații, în frunte cu S.U.A., își asumaseră riscul unui conflict pentru a se opune amenințărilor sovietice. Ceea ce ni se părea nouă însă o vulnerabilitate, poate premeditată, era faptul că America își fixase limitele de intervenție și protecție pentru care S.U.A. accepta riscul unui război planetar cu urmări catastrofice. Faptul că în 25 iunie 1950 americanii interveniseră prompt în spațiul coreean, dincolo de granițele de apărare ale S.U.A., ne obliga să credem că acest conflict se născuse dintr-o dublă neînțelegere: pe de o parte, comuniștii considerau că perimetrul din sud este în afara planului defensiv american și, în consecință, pot să-și deverseze trupele pentru a lichida democrația nou-născută în sudul Coreei; pe altă parte, America și-a motivat intervenția intempestivă fluturând principii morale asimilate politic. Altfel nu se putea explica de ce, după ce un teritoriu de câteva milioane de kilometri pătrați cu sute de milioane de locuitori fusese abandonat cu un an înainte pentru o prăpădită de peninsulă, Statele Unite aveau acum o ripostă imediată. Poate în calculul nostru nu intrau diferitele mișcări geo-politice cu rang superior, când și unde spațiul Chinei fusese și el declarat neinteresant pentru zona de influență americană. Mai era ceva care ne scăpa. S-ar fi putut ca după

sovietizarea Cehoslovaciei din 1948 – care a fost decisivă în reorientarea opiniei publice americane – și pierderea în lanț a Poloniei, României, Ungariei și Bulgariei, în paralel cu transformarea Chinei într-un stat comunist, America, interesată de păstrarea și protecția propriilor bastioane de frunte din Extremul Orient, cum era de fapt Japonia, să considere războiul din Coreea un conflict periferic, dar cu puternice implicații strategice și să se simtă totuși obligată să intervină!! Mai mult chiar, antrenând un pavilion cât mai larg, se străduia să dea legitimitate în stăvilirea unei agresiuni internaționale. S-ar fi putut iarăși ca intervenția din Coreea să fi făcut parte dintr-un plan tactic chino-sovietic, care să mobilizeze prin desfășurarea sa atenția mass-media, mascând totodată eventualitatea unui atac masiv asupra Europei, de unde chiar dacă America nu-și retrăsese trupele, disproporția lor față de cele ale Armatei Roșii era notabilă...

Ghinionul nostru era că nu mai aflasem nimic în ultima săptămână, iar presa comunistă nu mai era interesată să mai difuzeze ceva după lovitura lui MacArthur din septembrie la Inchon. Auzisem numai că în față, la intrarea în penitenciar, dispăruse harta cu șnur roșu ce înfățișa *ofensiva armatei coreene și mărețele sale victorii*.

Ne apropiam cu pași revoluționari de ziua fatală Imperiului Țarist, dar și Europei, de 7 noiembrie (23 octombrie), când salva trasă de crucișătorul „Aurora”, care de altfel a fost și singura, a lovit cuhniile imperiale ale palatului lui Nicolae al II-lea de la Sankt-Petersburg. Auzisem că în anul precedent fusese un adevărat *circus* cu discursul directorului Spirea Dumitrescu și cântece revoluționare *reproduse* de reeducați. Anul în curs – liniște și pace. Pesemne că mai marii pușcăriei, în frunte cu noul director, cu ochelari mari pe nas și fruntea cât o dungă, veșnic terorizat de momentul când careva dintre noi ar îndrăzni să evadeze, erau convocați într-o ședință festivă cu mai marii partidului, oștirii și orașului. Conform unui obicei impus prin cutumă, se aducea slavă nețărnută Armatei Roșii eliberatoare și mai ales conducătorului ei, *nemuritorul* mareșal Iosif Visarionovici Stalin.

În noaptea ce a precedat aniversarea, o furtună mocnită de dimineață și dezlănțuită seara aducea averse în suluri bătute de un vânt năprasnic. Auzeam pe tabla acoperișului cum se vărsau în neștire fuioarele de apă din înaltul cerului; iar afară, în curte, luminile dispăreau învăluite de perdele de lichid. Ne-am culcat zicând în gând că și Dumnezeu e mândros pe cele petrecute cu treizeci și trei de ani în urmă pe malurile Nevei. Ploaia trage la somn și toți ne cufundasem într-o pânză de vise sparte din oglinda copilăriei noastre, a familiei, a prietenilor...

Deșteptarea a fost bruscă precum o detunătură. Pe loc am simțit că totul devenise sonor și întunericul ne cuprinsese: luminile dispăruseră în curte, talanga mare bătea înfiorător acompaniată de cele de pază din exterior. Nu se mai auzea nici zgometul de fond al celor cincisprezece războaie de țesut din fabrică, nici clinchetul suveicilor. Înjurături în cascadă, focuri de armă, tropăit de cizme, umbre care alergau besmetic cu lămpașe în mână. Așa cum eram obișnuiți, și cum scria la regulament, ne-am trântit toți unii peste alții pe dușumea.

Ipotezele, părerile erau amorțite de somn și niciunul nu mai îndrăzneam să mai comentăm cele ce se petreceau afară. Pe întuneric, orbecăind, ne-am îmbrăcat cât mai gros în eventualitatea unei evacuări a încăperilor și, de ce nu, a unor măsuri violente. Într-un târziu, spre ziuă, zarva a luat sfârșit. În fața noastră însă zăream umbrele a trei, patru milițieni cu Mauselele în mână. La mijirea zilei, după numărul caraliilor din curte, ne întrebam dacă nu cumva mai sosiseră întărituri și de la penitenciarul din Ploiești. Ici și colo se vedea câte o uniformă kaki de ofițer de Securitate.

Tăceam în mine ca un viezure ascuns în adâncimea vizuinei lui. Nu vroiam să admit că ireparabilul se produsese și că într-adevăr Lupeș și Măzăreanu trecuseră la fapte. Încercasem săptămâni de zile să mă obișnuiesc cu perspectiva unui moment pe care nu avusesem dibăcia și puterea să-l opresc. Mă simțeam ca un biet acar care știe că dacă nu-și întoarce acele la timp, trenul care vine o să ajungă în prăpastie.

În orele când zăceam jos pusesem în cumpănă șansele evadaților. Dacă reușiseră să treacă peste cordonul exterior, de ce mai sunase alarma generală? Dacă ar fi fost prinși sau chiar împușcați, zavera s-ar fi curmat mai repede. Concluzia era firească: trecuseră de ultima linie și fuseseră văzuți abia după ce o depășiseră, iar focurile de armă le întovărașiseră evadarea.

Un ordin scurt ne-a scos afară, ne-au încolonat și ne-au numărat. Milițienii păreau toți negri la față. Moș Dumitrache nu mai îndrăzneam să-și mai încrucișeze privirile cu noi. El sau altcineva ne-a șoptit vestea lămuritoare: evadase un deținut de la ateliere. Nu putea să fie decât Lupeș, dar unde era Măzăreanu? Dacă l-or fi împușcat între sârme?

Deci se ținuseră de cuvânt. Le vorbisem degeaba, puțin i-a interesat de ceea ce lăsau în spate. Îmi frângeam degetele de ciudă. Pierdusem o partidă pe care aveam șanse să o câștig. Dacă ei ar fi reflectat măcar o secundă la soarta celor peste o sută cincizeci de deținuți, frați de-ai lor de chin... Gândul mi-a fugit pe urmă: dacă tot au evadat, și evident că noi vom avea mult de suferit, mă rog să ajungă în libertate și să o păstreze cât mai mult. Le-am analizat șansele de reușită pe procente și ipoteze. Dacă depășiseră zona de împușcare fără somație aveau un procent major de circa 80-90%, pe ploaia torențială care i-a însoțit, să parcurgă într-o noapte lungă de noiembrie circa treizeci de kilometri în fugă, cu mici opriri. Ziua era la fel de periculoasă precum evadarea în sine. Dacă și-au luat în sacoașă, cum i-am povățuit, haine de schimb, puteau să se strecoare păstrând distanța de-a lungul unor comune, orientându-se mereu către nord. Ajunși în zona colinară, a doua sau a treia zi, îi sfătuisem să se despartă și să-și asume fiecare destinul său. Dacă supraviețuiau o săptămână liberi, aveau peste 90% șanse de libertate și relativă mișcare. Îi sfătuisem să nu se întoarcă în zonele de unde provin, cu mențiunea ca luni de zile să nu ia legătura cu familia, nici cu rudele mai îndepărtate, să încerce să se angajeze oriunde și să-și obțină, în timp, pe orice cale un buletin de populație, chiar și fals.

Ipotezele decurgeau din procente. Prima și cea mai plauzibilă era să se piardă într-un mediu muncitoresc, cât mai aglomerat, iar zona petrolieră din Moldova era

cea mai indicată. Să aștepte, să îndure orice incident, să nu fie nici spărgători de normă, dar nici codași. A doua variantă mi se părea irealizabilă și periculoasă: chiar dacă mai rămăseseră câteva arme pe ici, pe colo, se schimbaseră oamenii și, după arestările masive din anii trecuți, nu mai puteai înjgheba nici măcar un metru de rezistență, darămite un front!

Dimineată lăptoasă de noiembrie, curtea era plină de băltoace și scurmată de parcă ar fi trecut turme de porci mistreți peste ea. Ne-am încolonat docil câte trei, câte patru și pe urmă, în coloană, în frunte cu reeducații, am pășit pe culoarul care ducea către curtea evacuată a polițiștilor. După mutrele noi ce ne înconjurau cu pistoalele în mână, viitorul apropiat părea tot atât de sumbru precum norii plumburii ce alergau besmetici unii după alții. Surpriza n-a fost câtuși de puțin d-a-mirare, întrucât, încă dinainte de a intra pe culoarul ce despărțea cele două secții am auzit primele țipete și bufnituri, gemete și înjurături. Fuseseră luate în primire primele rânduri, care spre marea noastră satisfacție erau compuse chiar din reeducați. Din nefericire, și noi urma să înaintăm. În mai puțin de un minut, am intrat sub ropotul de lovituri primite de la caralii înșiruiți pe stânga și pe dreapta la intrarea în fosta secție a polițiștilor. Cu experiența Piteștiului și mai ales a Jilavei, m-am putut feri de câteva lovituri de ciomag date cu sete, dar pe care le-am deviat în umăr și în coate. Am simțit peste câteva minute însă, când ne-au aliniat de-a lungul clădirilor ce străjuiau biserica pe vest, o durere puternică ce mi-a paralizat întreaga mână stângă. M-am speriat, zicându-mi că ceea ce n-au reușit Țurcanu și milițienii în Jilava obținuseră niște prăpădiți la Târgșorul *mult vestit și dorit*. În jumătate de oră eram toți înșiruiți, mulți cu sângele pe față, cu spatele la clădirile evacuate. La un moment dat, înconjurat de câțiva ciomăgași, apare directorul Pârvulescu. Răcnea, vorbea, ridicându-și pumnii către noi, repetând obsesiv:

– Am știut eu, bandiților, ce puneți la cale! Câți ați fugit, mă, ticăloșilor? Ia spuneți-mi!

Din rândul copiilor s-au auzit râsete:

– Păi, dacă suntem aici cum am fugit...

Râsul cu lacrimi s-a întins și peste noi. Nu l-am fluierat, că eram toți speriați, dar după mutrele noastre și-a dat seama că îl luam în derâdere. S-a făcut apelul o dată după o listă de care nu aveam cunoștință. Erau absenți sau nu răspuseseră la apel peste opt inși. Începusem să mă bucur și eu de reușita tinerilor evadați. A urmat iarăși un potop de înjurături și glasul primului gardian care îl înlocuise de câteva săptămâni pe Vițelu: un tip înalt, cu o nutră plăvană, inexpressivă:

– Râdeți, ai? Vă bucurați c-au fugit... O să plătiți voi pentru ei. Toți o să vă numărați oasele prin curte.

M-am uitat mai cu atenție la director, care sub masca mâniei ascundea o spaimă îndreptățită: cum va raporta el la direcție evadarea în grup a unor deținuți? Avea o singură justificare: ceruse de nenumărate ori să-i fie întărită paza și mai ales dublat gardul de sârmă ghimpată din exterior. În fond, el n-avea nicio vină. Îi avertizase de atâtea ori pe ăia de la București și chiar și pe minori

să nu încerce vreo prostie. Nenorocirea se petrecuse fiindcă nu a fost luat în seamă și el nu avea nicio răspundere. Pârvulescu ne-a mai înnobilat cu câteva înjurături și s-a adresat *primului*:

– Să nu le dai terciul la bandiți, să-l arunci la porcii din gospodărie, m-ai înțeles?

– Da, să trăiți, i-a răspuns cu supușenie primul gardian.

Pe urmă ne-a părăsit, iar spre prânz am aflat că cei opt fuseseră greșit trecuți ca evadați, fiindcă plecaseră cu duba, cu două săptămâni înainte. Lipsea însă... al nouălea. Nu mai știu de unde am primit vestea directă: a evadat Lupeș. Parcă acum, când mi se mai dezmoștise brațul, vestea m-a înveselit. Bătaia noastră măcar merita o evadare reușită ca-n filme.

La prânz ni s-a dat masa și când ne-am întors să ne luăm bagajele, fiindcă fuseserăm anunțați că ne schimbăm domiciliul, am auzit o haită de câini ce lătrau infernal. Erau cei care se întorseseră, bănuiesc, fără rezultate.

Noaptea m-am consultat cu Gogu, cu Sorin și cu oltenii mei care mai rămăseseră. Am căutat să dormim pe același prici mai lung și destul de comod prin spațiul oferit. A doua zi am căpătat o știre care ne-a tulburat: trebuia să ne împărțim bucuria pe jumătate, fiindcă Măzăreanu fusese prins. Nu reușise să-l urmeze imediat pe Lupeș prin borta zidului. Mai mult decât atât, își recunoscuse faptele și era acum la izolare și urma să fie anchetat de Securitate la Ploiești. Noaptea ne-a adus o surpriză deloc plăcută: lângă grupul nostru, pe prici au venit cu bocceluța în mână și s-au așezat tacticos doi din grupul blestemat de la Suceava. Ne-am propus să ne batem joc de ei și până când am adormit am vorbit numai franțuzește și ne-a părut rău că visele n-au putut fi pe același registru!

Represaliile

Începusem să mă oxidez, în al treilea an, în limbajul penitenciar; căpătasem suficientă experiență de la alții ca să privesc lucrurile în față și să le judec la rece, fără dorințe și slăbiciuni inutile și periculoase. Aveam convingerea că ceea ce am primit la *mutarea* dintr-o incintă în alta fusese numai un aperitiv și o încălzire a noilor cadre-caralii față de noi, bandiții, care încercaserăm să evadăm în masă trecând peste ziduri și chiar peste ei.

Povestea asta sângeroasă pasămite se inculcase în căpșoarele noilor caralii cu vârste ce nu depășeau douăzeci-douăzeci și cinci de ani. Deja începusem să-i cunosc după privire. Nu se uitau la tine; de altfel, pentru ei toți eram la fel: dușmani ai poporului și dușmani ireconciliabili ai clasei muncitoare, leneși, paraziți, chiaburi nesățioși, saboteuri plătiți, capitaliști înrăiți, popi îmbuibăți și trădători de țară, atunci când mai zăreau printre noi câte o uniformă militară, bineînțeles jumulită de epoleți. A doua trăsătură distinctă pentru fauna noilor absolvenți ai școlii de la Jilava era tăcerea practică și suspendată numai când era vorba de vreo sudalmă, în general asociată cu vreun ghiont sau vreo bătă:

– De la bandiți nu aveți ce învăța, nu aveți ce să le spuneți și nici ei vouă. Ați înțeles? Pe bandit îl urmărești zi și noapte și îi faci viața cât mai grea. Regulamentul e pe hârtie, îl folosim doar când ne e de folos, băgați-vă în cap lucrul ăsta. Dacă totuși aveți vreo încurcătură, ieșiți imediat la raport. Nu uitați că aveți o familie pentru care răspundeți. Serviciul în temniță este greu, dar îți dă și satisfacția că aperi poporul de cei care l-au exploatat ani de-a rândul.

Cam asta era catiheza grăită ferm de ofițerii politici. Iar în dimineața aceea de vineri totul a mers pe dos pentru noi! După o numărătoare făcută cu aceeași meticulozitate a urmat ordinul: *Toată lumea afară!* Pe jos noroiul era de o palmă, de sus curgea o ploaie în reprize. Ne-au ținut două-trei ceasuri în așteptare. Zgribuliți, ne strănsesem unii în alții ca oile în strungă.

După ora 10 poarta s-a deschis și au apărut peste douăzeci-treizeci de caralii cu mutre necunoscute și tuciurii. Toți ne-am pronunțat într-o unanimă constatare: Au venit țiganii lui Maromete de la Jilava! Deocamdată, stăteau pâlcuri-pâlcuri în zona intrării. Ceea ce ne-a izbit imediat și a creat panică era faptul că fiecare era *înzestrat* cu un ciomag și, lucru curios, nu se uitau la noi. Pentru mine, după experiența Jilava, era clar că urma să ne primim răsplata într-un viitor apropiat. Fiind cel mai în vârstă, nu îmi rămânea altceva de făcut decât să-i învăț pe camarazii mei mai tineri cam ce îi așteaptă și ce mai pot face:

– Cel mai bun prieten al vostru este glodul. Vom fi purtați dintr-o parte în alta a incintei sub ropotul de băte și înjurături. Nu vă speriați, totul este să știți cum să vă apărați de lovituri. Duceți-vă repede înăuntru și luați-vă ce aveți mai gros, feriți-vă capul și coloana vertebrală. Nu cădeți imediat în noroi, ci după câteva lovituri, altfel veți fi bătut individual, ceea ce poate avea urmări grave. Cu cât vă adânciți mai mult în noroi, cu atât vă veți simți mai bine. Am spus pe urmă, ritos:

– Asta e și părerea porcului. Gemeți, dar nu țipați. Țipătul atrage după sine dorința brutei de a-l stinge. Nu vă întoarceți fața spre cer, veți fi loviți direct. Dumnezeu ne va ajuta și vom trece și peste asta. Ați înțeles, bă? am glumit eu, dar cu o voce autoritară.

Peste aproximativ jumătate de oră eram purtați dintr-o parte în alta a curții. Majoritatea căzuseră și se îngropaseră în noroi. Masacrul a durat câteva ore, până când au obosit și călăii. Sorin, care primise un cojoc bun, s-a ferit să-l murdărească și mi s-a spus mai târziu că a încasat-o bine. Nu am avut niciun deces, niciun braț rupt, ci numai coaste înfundate, care în câteva zile și-au revenit.

A fost vinerea neagră pentru noi toți. Au fost bătuți și cei buni, dar și... ticăloșii. Păcat că înfrățirea prin suferință nu i-a făcut pe cei răi mai puțin răi. Pentru orice scenariu de film al viitorului, bătaia copiilor, a inocenților, ar rămâne o reușită!!

Zilele au curs uniform ca o cerneală vărsată din călimară. Dimineața se deschidea posomorâtă cu sunetul de toacă și alinierea la număr, care căpătase de la evadare un prost obicei, compunându-se din doi timpi: primul era executat de ofițerul de serviciu, interesat numai de număr, iar al doilea ne oferea prilejul să vedem mutra directorului, veșnic încruntat ca un taur înfuriat, ce se uita peste noi cu o vădită ură de parlagiu ce urmează să-și aleagă vitele din târg pentru tăiere. Înăuntru se purtau discuții aprinse printre elevi; marxiștii, câți mai rămăseseră, puseseră botul în pământ. Într-o zi, *intelectualul*, cum îl botezasem pe noul director, acuzându-ne repetitiv de faptul că am încercat o evadare în masă pusă la cale de mult, pe care doar vigilența organelor de pază a preîntâmpinat-o, s-a exprimat direct:

– Voi mai sunteți în viață, în loc să fiți puși la pământ. Și văzând grupul reeducaților a răcnit: Mai sunt pe aici câțiva bandiți pe care cei din conducerea de dinainte îi credeau cinstiți și aduși pe calea cea bună. M-am convins în noaptea aceea că totul a fost o minciună fiindcă nimeni n-a venit la mine să-mi spună ce se pune la cale! Nimeni, bă, nici unul, bandiții dracului! Și după ce și-a aruncat ochii roată peste caralii lui, a conchis înțelept:

– Să nu-i mai văd nici p-ăștia în ochi, mincinoși și perversi!

După plecarea lui, au urmat niște înjurături strecurate în surdină, completate de câteva gesturi nu prea onorabile către grupul sucevean:

– Ei, acuma vi s-a-nfundat! S-a terminat și cu Bandiera Rossa și cu Internaționala cântată pe trei voci. Vă puneți și voi c... la bătaie lângă bandiții ne-reeducați!

Pe loc a izbucnit din rândurile noastre ca o flamă o fluierătură lungă, combinată cu un „Huoo!” general.

Ne gândeam cum întoarce soarta zarurile vieții! Și fiindcă în noul regim ne fuseseră retrase șahul, tablele și ținutul, ne-am pus pe lucru și într-o zi, două, inventarul nostru devenise complet. Se schimbase însă radical raportul între ei și noi. Toți devenisem subit bandiți, capabili de orice rău, de la omor la evadare. Pierdusem tot: plimbare, scrisori, pachete și îndeosebi munca în ateliere și, implicit, posibilitatea de a ține legătura cu exteriorul. Din păcate, nu beneficiam de *virtuțile*

dreptului comun. Într-o dimineață l-am auzit pe primul gardian răspunzând afirmativ la întrebarea unui nou ofițer dacă i-a numărat pe hoți, adică pe noi!! Am râs cu poftă și ne gândeam să ieșim la raport în bloc, că dacă totuși suntem şuți, manglitori sau criminali, să beneficiem și de drepturile celor pomeniți, adică scrisori, pachete, și pentru cei căsătoriți chiar vorbitoare cu regim special!

Dar problema numărul unu în jurul căreia se învâteau toate rămânea transferul. Zilele noastre la Târgșor erau acum numărate și nu de noi!! Încotro o vom apuca, cu cine vom merge și mai ales unde vom ajunge: la Gherla cu muncitorii, la Aiud cu intelectualii, la Pitești cu studenții, sau la Canal, pe zecile de șantiere cu regim special de exterminare? Sau potrivit ultimului zvon, la minele de plumb, unde distrugerea fizică devenea o certitudine. Întorceam toate ipotezele pe față și pe dos; pierdusem toate canalele de informare, unele foarte prompte – cele din fabrică – sau legăturile cu paznicii gardieni prin care, ani de-a rândul, promisem informații chiar la zi și ne simțeam izolați ca pe un atol în mijlocul Pacificului, înconjuțați numai de rechini!

În ceea ce mă privea, aș fi acceptat orice temniță, lagăr, colonie sau mină dacă nu l-aș mai fi văzut în față pe Țurcanu Eugen.

Lâncezeam într-o așteptare în care gândurile negre deveneau încetul cu încetul un *status quo* perpetuu. Uitându-mă peste rândurile de copii și tineri, mă fulgera groaza impactului. Ce se va petrece cu ei dacă vor ajunge pe mâna călăilor din Pitești? Ce vor *mărturisi* despre părinții lor, despre rudele lor, despre dascălii care i-au învățat, despre preoții care i-au împărtășit, despre tot ceea ce le-a înconjurat copilăria și adolescența, cum vor primi ei comoția șoc a reeducării, demascarea interioară, demascarea exterioară cu tot ritualul pe care îl cunoscusem în iadul de la Pitești? Câteodată mă uitam atent în dorința ticăloasă de a-i anticipa pe viitorii ucenici ai diavolului, ai lui Țurcanu, ai lui Popa Țanu, ai lui Mihai Livinschi și alți nemernici care se vor mândri, având alături de ei spudei zeloși în practica torturii. Fără doar și poate că lotul suvenilor, care pierduse puțin din număr cu prilejul dubelor pentru canal, va ceda primul la cea dintâi presiune concretă asupra-i.

Într-un fapt de seară, când eram mai singuri, l-am chestionat pe tânărul Iorgulescu, de față fiind și *nobilul* Botez.

– Să zicem, i-am provocat eu, că liniștea din ochiul uraganului va lua sfârșit în curând, iar valurile și urletul lui ne vor arunca la Gherla sau mai-știu-eu în ce penitenciar damnat. Ce veți face, domnilor?

Amândoi au tăcut mâlc.

– Tăcerea de față, am zis eu, presupune totuși o atitudine, iar la Pitești ar fi fost tot atât de vinovată ca și o mărturisire falsă.

– Nu cred eu că e dracul chiar atât de negru pe cât ni l-ai zugrăvit tu, a sărit Botez, tot ținându-și în gură pipa stinsă, rămasă fără combustibil.

– În niciun caz nu voi da cu lături în părinții mei și nu voi spune că maică-mea a fost o curvă sau tatăl meu un proxenet. Să mă bată până leșin...

– Și când te vei trezi, am adăugat eu, te vor chinui de atâtea ori încât fie crăpi, cum a pățit studentul Niță în fața noastră, fie vei spune ceea ce vor ei. Dar nu asta e important pentru ei. Este o simplă formalitate, o încălzire numai pentru a testa rezistența victimei. V-am mai spus și mă simt obligat să repet: nu știu dacă vom ajunge pe mâinile lor și cât vor reedita din programul clasic de la 4 Spital, care poate între timp a evoluat. Prima carte de vizită a lor este să dovedească *mai sus* că ei sunt în stare să scoată la iveală evenimente și fapte care nu au fost cunoscute și recunoscute în timpul anchetei. De altfel, ceea ce fac ei acum, fără să fiu profet, va fi și sursa pieirii lor, fiindcă pe de o parte se vor lua la puricare sutele de declarații smulse sub tortură și evident false, iar pe de altă parte cei care au comandat și instrumentat acest proces de reeducare, de reconvertire, vor fi chemați la ordine când monstruozițiile de la Pitești vor sări peste zidurile Republicii Populare.

– Deci, după tine, îmi șoptește Botez, singura șansă a noastră este să strângem din dinți și să supraviețuim.

Am tăcut și am adăugat într-un târziu:

– Așa-i, problema noastră este una de rezistență, dar cât timp poți să aștepți când în fiecare zi ești chinuit și te miri și te rogi la Dumnezeu să te ia mai repede?!

Discuția a alunecat la șansele pe care le-am avea să fim vărsați la un penitenciar intermediar, gen Lugoj, Caransebeș sau, în nord, la Dej. Eram puțini și oricare din temnițele pomenite ne puteau *adăposti* cu ușurință.

Teza legionarului Sadovan era împărțită de camarazii mei cu mari rezerve. Ne-a spus că părerea lui era că regimul nu-și poate permite un export de crime și ticăloșii nici ca metodă, nici ca principiu, în celelalte instituții penitenciare. L-am contrazis imediat:

– Dar atunci cum ți se par ție loturile de studenți ajunse la Canal, spărgători de norme? Iar la Gherla au sosit două dube pline! Au deschis cumva acolo capela veche și au început slujbele religioase în vederea trecerii unițiilor la ritul ortodox?! De ce să ne ascundem după umbra noastră? Ția n-au plecat și n-au ajuns decât în urma unei dispoziții care făcea parte dintr-o regie bine pusă la punct. Iar noi nu vom pleca de aici, le-am spus-o pe un ton descuranjant, decât acolo unde suntem așteptați. Asta e și trebuie să ne pregătim *cojoacele*. Acuma da, mă pot gândi la o evadare, dar e prea târziu fiindcă paza e dublă, triplă și suntem cu gratii la ferestre și te-mpușcă numai dacă scoți nasul din perimetrul penitenciarului.

Gogu Iorgulescu, a doua sau a treia zi, m-a prins de haină întrebându-mă:

– Ce părere ai? Am fost șef de lot, sunt mulți care au scăpat fiindcă mi-am ținut limba la locul ei. Aș putea oare să-mi pierd conștiința și să-i vând?

M-a luat prin surprindere.

– Mi-e greu să mă pronunț. Nu știu cum vei gândi atunci când vei fi în iad și ochii diavolilor vor scăpăra asupra ta. Știu numai, și asta am învățat-o din ancheta lungă de care am avut parte, că e greu până dai primul om, îl smulgi din familia lui și îl arunci în temniță printr-o simplă declarație. Dacă ai trecut de hopul ăsta conștiința ți ajunge o cârpă pe care poți să o murdărești cu ușurință și s-o storci fără

remușcare. Sfatul pe care vi l-am dat să-l aveți, vouă și celorlați, este să îi declarați pe toți cei care nu mai au o prezență fizică pe acest pământ, adică morți, pe fugari, membri de partid zeloși etc. Inventati depozite de armament și muniție, dar atenție: nu cumva să asociați în declarațiile voastre pe cei pe care îi știți că sunt prezenți în loturile existente sau ar putea să vină lângă voi. Asta e regula de aur numărul 1! Regula numărul 2: nu îi înfrunțați, nu încercați să aveți un dialog rațional și logic cu ei. Ar fi inutil, fiindcă nici n-ați putea să-i aduceți la grozăvia faptelor pe care le comit și nici la perspectiva unei judecăți ulterioare. Aveți exemplul lui Bălănișcu care a încercat să aibă o explicație în fața lui Țurcanu. A fost torturat zile întregi, iar când am plecat eu din Pitești nu știu dacă mai era în viață. Gemeți, urlați, plângeți, și noaptea vă rugați. Asta e tot ceea ce vă pot recomanda. Dacă moare cineva lângă voi și n-ați mai văzut un asemenea spectacol, nu vă speriați, faceți o rugăciune pentru el și uitați-l. Înțelegeți că pentru ei contează umplerea portofoliului cu cei care au mai rămas afară, bandiți și teroriști, cum ne numesc, iar pe un plan general, compromiterea noastră, a deținuților politici. Restul e farsă și joc de scenă. Ghinionul este că s-au aprins reflectoarele pe noi odată cu plecarea celor doi dobitoci. Afirmatia am încărcat-o cu venin și amărăciune.

Ah, de-aș fi avut curajul să-i spun lui Gogu Iorgulescu cât m-am zbatut să-i țin în lesă!

Pluta meduzei

Se zice, și în pușcărie se simte, că nimic nu e mai apropiat de firea umană ca obișnuința. Ba chiar spuneau anticii că deosebirea dintre bine și rău e o chestiune subiectivă și de multe ori noțiunile sunt schimbătoare în funcție de capacitatea de adaptare. *În temniță* regimul valoric își are însă legile sale. *Dacă binele își are o limită superioară scurtă și precisă – și atunci când e depășită nu mai e pușcărie, ci pension –, abisul răului e infinit, în cazul în care supraviețuiești.*

Luna noiembrie părea lipsită de un relief, caralii proaspăt sosiți își făceau stagiul de *învățătură* pe spinările noastre, iar noi ne aduceam aminte zi de zi că a fost odată un Târgșor ferice, cu pachete, scrisori, ateliere ce duduiau zi și noapte, cu tineri ce se plimbau jur în jurul unui iaz de dimineața până seara, învățând poezii, făurind versuri și, cu prilejul unor momente festive, cântând cu ochii în lacrimi: „*Frumoase zile de tinerețe/ Numai o dată sunteți în mai/ Cântați, cântați voioși/ Ai voștri ani frumoși/ Numai o dată sunteți în mai*”. Ne consolam cu gândul că acolo unde vom merge vom duce cu noi nu numai sacul amintirilor, dar și solidaritatea, frăția și camaraderia închegate sub cerul istoric al Târgșorului. În 26 noiembrie, deșteptarea obișnuită cu programul în trepte blocat; după număr și terci, obloanele de la uși au rămas nemișcate, iar plimbarea suprimată. *Observatorii* comunicau de la ferestre: vânzoleală mare în curte. În jur de 11.00-12.00 își face apariția un ciopor de milițieni tăcuți ca boul în jug și ne izolează într-un șir lung ca un zid. Printre ei zărim cu greu un grup de ofițeri superiori, după epoleți și alură, care intră într-o încăpere ce fusese cândva dormitorul polițiștilor. Scena se mută la noi, unde primul gardian deschide grijuliu, rând pe rând, încăperile anunțându-ne tăios:

– Care îți auzi numele ieși repede afară și stai pe loc până când ești luat. Ați înțeles, bă? Executarea!

Toate încăperile de pe latura bisericii erau acum deschise și ne pregăteam să fim scoși afară, fără a ști însă ce ne poate aștepta. Presupunerile zburăteau ca stolul de ciori când se anunță o furtună. Mi-a venit rândul imediat la începutul alfabetului. Cu un milițian în față am parcurs cele câteva zeci de metri, după care am intrat într-o încăpere unde la o masă lungă am zărit mutrele întunecate ale unor ofițeri, printre care, singurul de care îmi aduceam aminte că l-am mai văzut cândva, directorul general adjunct, Marin Constantinescu, zis Plăpumarul. Erau sau păreau interesați de fiecare răspuns pe care îl rosteam:

– De ce n-ai plecat, măi banditul, la Canal?

Întrebarea era aruncată după ce erai identificat prin tată, mamă și numele actual. Am considerat că nu era nevoie să le spun de ce n-am ajuns acolo. Când au insistat, însă, am răspuns sec:

– Nu am plecat la muncă nu fiindcă nu am vrut, ci fiindcă dumneavoastră ați hotărât să nu luați deținuți cu pedepse mai mari de zece ani.

Răspunsul a stârnit un pic de nemulțumire pe fețele dinaintea mea.

– Bă, ne-am schimbat părerea acum. La început a trebuit să vă asigurăm barăcile, mâncarea și alte angrale. Acuma vă ducem la muncă pe toți.

Unii dintre cei instalați mă întreabă concesiv:

– Dar tu ai mai muncit, mă, vreodată?

– Da, îi răspund eu naiv. În grădină la mama.

– O să vezi tu pe dracu' cu maică-ta împreună, ce-i pe un șantier național, că de nu, te paște pușcăria grea.

Povestea cu grădina le-a provocat un râs în cascadă. Interviuul s-a terminat apoi cu acuza deja devenită desuetă:

– De ce ați vrut, mă, să evadați în grup? Vi se urăse cu binele? Cu pachete, cu scrisorele, cu plimbărică și mai ales cu atelierul de unde vă scoteați și ceva parale... Hai, ia zi-ne și nouă de ce v-ați gândit la idioțenia asta?

Replica mi-a venit pe buze imediat:

– Păi, domnule colonel, nu știu cât ați fost informat, dar nici prin gând nu ne-a trecut să evadăm de aici, ba aș putea spune cu mâna pe inimă că știam că avem un regim privilegiat pe care, evident, nu ne grăbeam să-l pierdem. Asta v-o spun fiindcă este adevărat, că doar nu eram tâmpiți să dăm cu piciorul la ceea ce ni se oferise. Mai există un lucru pe care aș dori să vi-l explic.

– Bă, pe scurt, că ne-ai ținut o oră de vorbă...

– Vreau să vă aduc la cunoștință din regulament că pe câte știu eu faptele pe care le comite unul sau altul, deținut fiind, în timpul pedepsei, nu se răsfrâng asupra celorlalți cu același regim.

– Bine, bine, știm noi poveștile ăstea. Deocamdată voi plătiți și ați simțit pe spinările voastre ce a însemnat evadarea din pușcăria asta, pe care noi am uitat-o și rău am făcut. Ați plătit și veți plăti în continuare!

A făcut un semn și m-am și pomenit îmbrâncit și dus de un vlăjgan îndărăt. Înainte de a pleca însă, chiar când eram aproape de ușă am fost întrebat, parcă de Plăpumar, iar răspunsul l-am dat peste umăr:

– Câți ani ai, mă?

Încă aveau dosarul meu sub ochi și nu avea rost să încerc o minciunică.

– 22 împliniți.

– Zi, mă, 23, l-am auzit pe unul dintre jurați, că suntem la sfârșitul anului.

Interogatoriul a durat toată ziua, fără pauză de masă pentru noi și chiar pentru ei. Ultimele ore, înaintea înserării, s-au consumat repede. Tata, mama, condamnarea și vârsta. Atât și nimic mai mult. Păreau plictisiți și bănuiesc că luaseră deja o hotărâre.

Am stat la sfat toată noaptea după ce, timp de aproape două ceasuri, ne-am strâns *probele*. Erau peste o sută de martori dispuși să ne aducă la cunoștință conținutul personal al interogatoriului. La sfârșit, am ajuns la câteva variante, unele mai negre decât altele. Un lucru era cert: zilele noastre la Târgșor erau numărate. Motivația imediată: cel puțin jumătate dintre noi eram majori, ba chiar unii buni de armată... la comitații! Deci veniseră să ne vadă cu ochii lor în vederea unei schimbări de domiciliu. De aici în continuare ițele se încurcau în judecata

noastră. Majoritatea dintre noi, inclusiv eu, promisem aluziv invitații de a mă regăsi pe un șantier de muncă. Perspectiva nu ne îngrijora, chiar dacă știam că normele sunt mari și cresc ca aluatul în copaie. Dar urma să mai luăm în considerare și o amenințare grăită fără perdea: *Ați plătit pentru ce ați făcut și o să mai plătiți!* Dacă pentru prima parte a frazei ne mai puteam uita la vânătăile noastre, aducându-ne aminte de vinerea neagră, pentru cealaltă promisiune părerile se contraziceau:

– Păi, ce-o să fie, ori ne mai ciomăgesc zdravăn pe-aici ori ne dau la Canal pe mâna brigadierilor dreptului comun, care ne vor hingheri fără milă.

– Altceva ce mai pot să ne facă? De majorat pedepsele nu pot și nici să ne ducă pe toți la reduit în Jilava nu merge. Sau dacă totuși o fac, mai mult de două săptămâni nu ne pot ține acolo, la întuneric, c-o luăm cu greva și la numărul nostru sunt obligați să anunțe procuratura.

Mă uitam agale peste tinerii mei înțelepți care păreau fericiți că au epuizat toate alternativele în afara de una, pe care o știam numai eu și câțiva avertizați de mine.

Încercam să mă autoconving. Ce motive ar fi avut să ne arunce în ghena reeducării? Mai multe, dar nici unul plauzibil. Le număram pe degete: primul, care s-ar fi întors imediat împotriva lor și pe care îl consideram capital în judecată, era că cel puțin jumătate din cei care erau acolo aveau de făcut pușcărie până în cinci-șapte ani și foarte puțini între zece și cincisprezece. Zeci de tineri făcuseră deja doi-trei ani și urma să se elibereze peste alți doi-trei. Numai o minte redusă ar fi acceptat gândul și perspectiva unui regim de teroare ilegal și inuman și în cele din urmă dezavantajos chiar partidului comunist. Al doilea motiv îl găseam de asemenea la fel de solid ca primul: tortura, chiar redusă la jumătate, aplicată adolescenților, ar fi avut efecte devastatoare asupra sănătății lor. Al treilea motiv, pe care Securitatea nu-l putea ignora, era ce materiale informative de valoare ar fi putut oferi tinerii între șaisprezece și douăzeci de ani? Pleavă și născociri!! Către sfârșitul nopții lungi de noiembrie, înainte de a bate toaca eram încă surescitați de cele petrecute cu o zi în urmă. Ne-am adunat iarăși la sfat și, după ce am repetat concluziile nocturne, am căzut cu toții de acord că ne vor arunca în curând pe o margine de Canal, la roabă și la sapă!!

Singur, la mijirea zorilor, ca și cum aș fi fost pe faimoasa plută a naufragiaților pe care Géricault i-a făcut nemuritori, mă gândeam încotro s-o apuc: să mă arunc în apele deznădejdiei ori să cred în pânza albă de la orizont a salvării.

Bestiar

Penitenciarul Pitești

Ciobanu Gheorghe, născut în 11 august 1909, prim-gardian, comandant al corpului de pază al penitenciarului Pitești.

Dina Florea, născut în 6 aprilie 1922, milițian, prim-gardian, șef de secție pe celularul penitenciarului Pitești.

Dumitrescu Alexandru, născut în 20 iunie 1914, lt. maj., fost director al penitenciarului Pitești, arestat la 12 iulie 1953. A fost condamnat la 7 ani de muncă silnică și confiscarea totală a averii.

Enache Marin, născut în 1925, sergent, ajutor comandant de etapă la penitenciarul Pitești.

Iagăru Marin, născut în 3 iunie 1935, slt., a lucrat în cadrul Biroului operativ inspecții Pitești.

Lăzăroiu Nicolae, născut în 7 octombrie 1924, sergent, milițian, gardian, a fost șef de secție „spital” la penitenciarul Pitești.

Marina Ion, născut în 8 aprilie 1922, slt., referent politic M.A.I., șef al Biroului operativ din penitenciarul Pitești.

Mândruță Gheorghe, născut în 27 iunie 1910, milițian, prim-gardian.

Mircea Mihai, născut în 25 octombrie 1924, lt., șef al Biroului inspecții din penitenciarul Pitești.

Nistor Gheorghe, născut în 1922, milițian, gardian, șef secție „spital” la penitenciarul Pitești.

Sepeanu Tudor, născut la 23 octombrie 1914, lt. col., șef al Serviciului Inspecții din Direcția Generală a Penitenciarelor, arestat la 15 martie 1953. A fost condamnat la 8 ani de muncă silnică și confiscarea totală a averii.

Alexandru Dumitrescu și **Tudor Sepeanu** au fost condamnați în al doilea proces intentat reeducatorilor, prin Sentința din 20 aprilie 1957, la 7, respectiv, 8 ani de muncă silnică. Nu au executat pedeapsa, fiind eliberați în urma unui Decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale din 13 noiembrie 1957.

PUBLICAȚII ÎN COLECȚIILE INST

Colecția «Documente»

- Florian Tănăsescu (coord.), Dumitru Costea, Ion Iacoș, Gheorghe Neacșu, Marin C. Stănescu, Nicolae Tănăsescu • *Ideologie și structuri comuniste în România*, vol. I. 1917 – 1918, 1995.
- Ioan Scurtu (coord.), Cristian Troncotă, Natalia Tampa, Dragoș Zamfirescu, Ion Bucur • *Totalitarismul de dreapta în România. Origini, manifestări, evoluție*, vol. I. 1919 – 1927, 1996.
- Radu Ciuceanu (responsabil), Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Vitalie Văratie • *Misiunile lui A. I. Vișinski în România. Din istoria relațiilor româno-sovietice 1944 – 1946. Documente secrete*, 1997.
- Florian Tănăsescu (coord.), Dumitru Costea, Ion Iacoș, Gheorghe Neacșu, Marin C. Stănescu, Nicolae Tănăsescu • *Ideologie și structuri comuniste în România*, vol. II. 9 decembrie 1918 – 31 decembrie 1919, 1997.
- Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu • *Rezistența armată din Bucovina*, vol. I. 1944 – 1950, 1998.
- Radu Ciuceanu, Octavian Roske, Cristian Troncotă • *Începuturile Mișcării de rezistență în România*, vol. I. 11 aprilie 1945 – 31 mai 1946, 1998.
- Adrian Brișcă • *Rezistența armată din Bucovina*, vol. II. 1 octombrie 1950 – 10 iunie 1952, 2000.
- Dan Cătănuș, Octavian Roske • *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică*, vol. I. 1949 – 1953, 2000.
- Florica Dobre, Alesandru Duțu • *Distrugerea elitei militare sub regimul ocupației sovietice în România*, vol. I. 20 august 1944 – 28 decembrie 1946, 2000.
- Ioan Scurtu (coord.), Cristian Troncotă, Natalia Tampa, Dana Beldiman • *Ideologie și formațiuni de dreapta în România*, vol. II. 25 iunie 1927 – 2 ianuarie 1931, 2000.
- Vitalie Văratie • *Preliminarii ale raptului Basarabiei și nordului Bucovinei, 1938 – 1940*, I.N.S.T. – Libra, 2000.

- Dan Cătănuș • *Cadrilaterul. Ideologie cominternistă și iredentism bulgar 1919 – 1940*, 2001.
- Radu Ciuceanu, Octavian Roske, Cristian Troncotă • *Începuturile Mișcării de rezistență în România*, vol. II. 1 iunie – 18 noiembrie 1946, 2001.
- Radu Ciuceanu • *Mișcarea Națională de Rezistență din Oltenia*, vol. I. 1947 – 1949, 2001.
- Radu Ciuceanu • *Regimul penitenciar din România 1940 – 1962*, 2001.
- Florica Dobre, Alesandru Dușu • *Distrugerea elitei militare sub regimul ocupației sovietice în România*, vol. II. 1 aprilie 1947 – 27 iulie 1964, 2001.
- Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu • *Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist*, vol. I. 1945 – 1958, 2001.
- Florian Tănăsescu (coord.), Dumitru Costea, Ion Iacoș, Gheorghe Neacșu, Marin C. Stănescu, Nicolae Tănăsescu • *Ideologie și structuri comuniste în România*, vol. III. 1 ianuarie 1920 – 3 februarie 1921, 2001.
- Ioan Scurtu (coord.), Dana Beldiman, Natalia Tampa, Corneliu Beldiman, Tiberiu Tănase, Cristian Troncotă • *Ideologie și formațiuni de dreapta în România*, vol. III. 5 ianuarie 1931 – 7 iunie 1934, 2002.
- Mioara Anton, Ioan Chiper • *Instaurarea regimului Ceaușescu. Continuitate și ruptură în relațiile româno-sovietice*, I.N.S.T. – I.R.S.I., 2003.
- Radu Ciuceanu • *Mișcarea Națională de Rezistență din Oltenia*, vol. II. 1949 – 1952, 2003.
- Radu Ciuceanu, Corneliu Mihail Lungu (coord.), Florin Constantiniu (responsabil volum), Sever Catalan • *Stenogramele ședințelor conducerii P.C.R. 23 septembrie 1944 – 26 martie 1945*, I.N.S.T. – A.N.R., 2003.
- Cristina Păiușan, Radu Ciuceanu • *The Romanian Orthodox Church under the Communist Regime*, vol. I. 1945 – 1958, 2003.
- Ioan Scurtu (coord.), Corneliu Beldiman, Natalia Tampa, Tiberiu Tănase, Cristian Troncotă, Puiu Dumitru Bordeiu • *Ideologie și formațiuni de dreapta în România*, vol. IV. 7 iulie 1934 – 30 martie 1938, 2003.
- Adrian Brișcă • *Rezistența armată din Banat*, vol. I. 1945 – 1949, 2004.
- Dan Cătănuș, Octavian Roske • *Colectivizarea agriculturii în România. Represiunea*, vol. I. 1949 – 1953, 2004.

- Dan Cătănuș • *Între Beijing și Moscova. România și conflictul sovieto-chinez*, vol. I. 1957 – 1965, 2004.
- Radu Ciuceanu • *Mișcarea Națională de Rezistență din Oltenia*, vol. III. 1953-1980, 2004.
- Marian Cojoc • *Rezistența armată din Dobrogea, 1945 – 1960*, 2004.
- Cristian Troncotă, Alin Spânu • *Documente S.S.I. privind spațiul sovietic, 22 august 1939 – 23 august 1944*, 2004.
- Adrian Brișcă • *Jurnalul unui partizan: Vasile Motrescu și Rezistența armată din Bucovina*, 2005.
- Constantin Buchet • *Social-democrația încarcerată. Evoluții politice interne și reacții internaționale, 1946 – 1969*, 2005.
- Dan Cătănuș, Octavian Roske • *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică*, vol. II. 1953 – 1956, 2005.
- Radu Ciuceanu • *Jurnalul unui om liniștit, Nume de cod: Artistul*, vol. I. 1963 - 1970, 2005.
- Camelia Ivan Duică • *Rezistența anticomunistă din Maramureș. Gruparea Popșa, 1948 – 1949*, 2005.
- Dana Honciuc Beldiman • *Statul Național Legionar. Septembrie 1940 – ianuarie 1941. Cadrul legislativ*, 2005.
- Cristian Troncotă, Florin Pintilie, Alin Spânu • *Documente S.S.I. despre poziția și activitățile politice din România în perioada regimului autoritar. 6 septembrie 1940 – 23 august 1944*, 2005.
- Adrian Brișcă, Gabriel Ciuceanu • *Rezistența armată din Bucovina*, vol. III. 1952 – 1958, 2006.
- Radu Ciuceanu • *Jurnalul unui om liniștit. Nume de cod: Cucu*, vol. II, 1970 – 1989, 2006.
- Ioan Scurtu (coord.), Corneliu Beldiman, Tiberiu Tănase, Badea-Florin Pintilie, Puiu Dumitru Bordeiu • *Ideologie și formațiuni de dreapta în România*, vol. V. 30 martie 1938 – 6 septembrie 1940, 2006.
- Cristian Troncotă, Alin Spânu, Florin Pintilie • *Documente S.S.I. despre poziția și activitățile grupurilor politice din România. 6 septembrie 1940 – 23 august 1944*, vol. II, 2006.

- Adrian Brișcă, Puica Buhoci • *Rezistența armată din Munții Apuseni. Gruparea maiorului Nicolae Dabija, 1948 – 1949*, 2007.
- Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu • *Rezistența armată din Munții Făgăraș: Grupul Ion Gavrilă-Ogoranu, 1949 – 1968*, 2007.
- Radu Ciuceanu, Puica Buhoci • *Mișcarea Națională de Rezistență din Oltenia*, vol. V. 1948 – 1952, 2007.
- Octavian Roske, Dan Cătănuș, Florin Abraham • *Colectivizarea agriculturii în România. Cadrul legislativ, 1949 – 1962*, 2007.
- Ioan Scurtu (coord.), Corneliu Beldiman, Dana Honciuc, Tiberiu Tănase, Badea-Florin Pintilie, Puiu Dumitru Bordeiu • *Ideologie și formațiuni de dreapta în România*, vol. VI. Septembrie 1940 – februarie 1941, 2007.
- Gavriil Preda, Petre Opreș • *România în Organizația Tratatului de la Varșovia, 1954-1968*, vol. I, 2008.
- Gavriil Preda, Petre Opreș • *România în Organizația Tratatului de la Varșovia, 1954-1968*, vol. II, 2009.
- Pavel Moraru • *Momente din activitatea serviciilor secrete ale armatei române pe Frontul de Răsărit, 1941 – 1944*, 2009.
- Ioan Scurtu (coord.), Corneliu Beldiman, Puiu Dumitru Bordeiu, Dragoș Zamfirescu, Florin-Răzvan Mihai, Badea-Florin Pintilie, Vasile Ciobanu, Tiberiu Tănase, Pavel Moraru, Florin Șandru • *Ideologie și formațiuni de dreapta în România*, vol. VII. Ianuarie 1941 – februarie 1943, 2009.
- Vasile Ciobanu, Sorin Radu, Nicolae Georgescu • *Frontul Plugarilor. Documente*, vol. I, 1944 – 1947, 2011.
- Camelia Moraru, Constantin Moraru • *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R.*, vol. V, 1953, 2012.
- Vasile Buga • *O vară fierbinte în relațiile româno-sovietice. Convorbirile de la Moscova din iulie 1964*, 2012.
- Emil Rus • *Delictul de opinie. Procesul ziariștilor, 1945*, 2012.
- Ion Bălan • *Colectivizarea în regiunea București, 1950-1962*, 2012.
- Dan Cătănuș, Vasile Buga (editori) • *Gh. Gheorghiu-Dej la Stalin: Stenograme, note de convorbire, memorii, 1944-1952*, 2012.

■ Vasile Ciobanu, Sorin Radu, Nicolae Georgescu • *Frontul Plugarilor. Documente*, vol. II, 1948 – 1951, 2012.

Colecția «Studii»

- Dumitru Șandru • *Reforma agrară din 1945 în România*, 2000.
- Petre Țurlea • *8 Noiembrie 1945*, 2000.
- Dana Beldiman • *Armata și Mișcarea Legionară 1927 – 1947*, 2002.
- Cristian Troncotă • *Istoria Securității regimului comunist din România, Vol. I. 1948 – 1964*, 2003.
- Florin Abraham • *Transformarea României: 1989 – 2006. Rolul factorilor externi*, 2006.
- Dan Cătănuș, Vasile Buga (coord.) • *Putere și societate. Lagărul comunist sub imperiul destalinizării. 1956*, 2006.
- Liu Yong • *Sino-Romanian Relations: 1950's – 1960's*, 2006.
- Corneliu Beldiman, Dana Honciuc • „*Ostaș credincios Țării și Regelui*”. *Aspecte ale relațiilor dintre Armată și Mișcarea Legionară (1927 – 1947)*, INST/Editura Pro Universitaria, 2007.
- Ion Constantin • *Polonia în secolul totalitarismelor, 1918 – 1989*, 2007.
- Gheorghe Onișoru • *Operațiunea Tămădău: Desființarea Partidului Național Țărănesc (1947)*, 2008.
- Pavel Moraru • *La hotarul românesc al Europei. Din istoria Siguranței Generale în Basarabia, 1918 – 1940*, 2008.
- Radu Ciuceanu, Ion Constantin • *Masacrele de la Katyń*, 2008.
- Dumitru Șandru • *Reforma agrară din 1945 și țărănimea germană din România*, 2009.
- Minodora-Maria Cioban Someșanu • *Epurări în Universitatea Clujeană, 1944 – 1958*, 2010.
- Dan Cătănuș • *Tot mai departe de Moscova... Politica externă a României în contextul conflictului sovieto-chinez, 1956 – 1965*, 2011.

■ Brîndușa Costache • *Activitatea României în Consiliul de Ajutor Economic Reciproc. 1949-1974*, 2012.

Colecția «Dicționare»

■ Paul Caravia (coord.), Virgiliu Constantinescu, Ștefan Iloaie • *Mărturisitorii de după gratii. Slujitori ai Bisericii din temnițele comuniste*, I.N.S.T. – Arhiecezана Cluj, 1995.

■ Alesandru Duțu, Florica Dobre • *Eroi români pe Frontul de Răsărit 1941 – 1944*, vol. I, I.N.S.T. – Eminescu, 1995.

■ Paul Caravia (coord.), Virgiliu Constantinescu, Flori Stănescu • *Biserica întemnițată. România 1944 – 1989*, 1998.

■ Paul Caravia (coord.), Virgiliu Constantinescu, Flori Stănescu • *The Imprisoned Church. Romania 1944 – 1989*, 1999.

■ Octavian Roske (coord.) • *Mecanisme represive în România 1945 – 1989. Dicționar biografic*, vol. I. A – C, 2001.

■ Octavian Roske (coord.) • *Mecanisme represive în România 1945 – 1989. Dicționar biografic*, vol. II. D – G, 2003.

■ Octavian Roske (coord.) • *Mecanisme represive în România 1945 – 1989. Dicționar biografic*, vol. III. H – L, 2004.

■ Octavian Roske (coord.) • *Mecanisme represive în România 1945 – 1989. Dicționar biografic*, vol. IV. M, 2005.

■ Octavian Roske (coord.) • *Mecanisme represive în România 1945 – 1989. Dicționar biografic*, vol. V. N – O, 2006.

■ Octavian Roske (coord.) • *Mecanisme represive în România 1945 – 1989. Dicționar biografic*, vol. VI. P, 2007.

■ Octavian Roske (coord.) • *Mecanisme represive în România 1945 – 1989. Dicționar biografic*, vol. VII. Q – R, 2008.

■ Octavian Roske (coord.) • *Mecanisme represive în România 1945 – 1989. Dicționar biografic*, vol. VIII. S – Ș, 2009.

■ Octavian Roske (coord.) • *Mecanisme represive în România 1945 – 1989. Dicționar biografic*, vol. IX. T – Z, 2011.

Colecția «Memorii»

- Radu Ciuceanu • *Memorii*, vol. II. *Potcoava fără noroc*, I.N.S.T. – Meridiane, 1994.
- Lucian Plapșa • *Memorii*, vol. I. *Soarele de la nord*, I.N.S.T. – Helicon, 1996.
- Gheorghe Jurebie • *Memorii*, vol. I. *Pe frontierele identității*, 1998.
- Constantin Pantazi • *Cu Mareșalul până la moarte. Memorii*, I.N.S.T. – Publiferom, 1999.
- Andrei Bontaș • *Cronica pierdută a unui om regăsit*, 2001.
- Radu Ciuceanu • *Memorii*, vol. III. *Pecetea diavolului*, 2002.
- Lucian Plapșa • *Memorii*, vol. II. *Popas în iad*, I.N.S.T. – Artpress, 2004.
- Mihai Marcu • *Cincinalul unui primar comunist (1975 – 1979)*, 2005.
- Mihai Timaru • *Memorial din cotul Carpaților...*, 2005.
- Șerban Milcoveanu, *Vârf de lance. Secolul XX. Depoziții de martor al epocii și relatări de participant la evenimente*, 2006.
- Constantin Lățea, *Memorii pe trei fronturi*, 2007.
- Vasile Velisaratu • *Destine de artiști în secolul XX*, 2007.
- Ion Brichiuș • *Strajă la Nistru*, 2009.
- Ion Pavel • *Dincolo de aparențe*, 2010.
- Gherasim Țic • *Tinerețe furată*, 2010.
- Alexandru Budișteanu în dialog cu Flori Bălănescu • *Între istorie și judecata posterității*, 2010.
- Ion Baurceanu • *O viață ratată: un deținut politic în România: 1951 – 1964*, 2010.
- Alexei Vakulovski • *În gura foametei – Mărturii ale supraviețuitorilor*, 2011.
- Gabriel Țepelea • *Întâlniri la răscrucea unor destine*, 2011.
- Radu Ciuceanu • *Memorii*, vol. IV. *Prea mult întuneric, Doamne!*, 2012.

Colecția «Dezbateri»

- Ana-Maria Cătănuș (coord.) • *Sfârșitul perioadei liberale a regimului Ceaușescu: Minirevoluția culturală din 1971*, 2005.
- Dan Cătănuș (coord.) • *România și „Primăvara de la Praga”*, 2005.
- Felician Duică (coord.) • *„Solidaritatea” – Revanșa poloneză*, 2007.

Colecția «Sinteze»

- Mioara Anton • *Ieșirea din cerc. Politica externă a regimului Gheorghiu-Dej*, 2007.
- Vasile Buga • *Apusul unui imperiu: URSS în epoca Gorbaciov: 1985 – 1991*, 2007.
- Ion Constantin • *Polonia în epoca „Solidarității”: 1980 – 1989*, 2007.
- Pavel Moraru • *Urmașii lui Felix Dzerjinski. Organele Securității Statului în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească 1940 – 1991*, 2008.

Colecția «Biografii»

- Ion Constantin • *Cazul Ryszard Kukliński. Un Pacepa al Poloniei?*, 2009.

Colecția «Enciclopedii»

- Octavian Roske (coord.) • *România 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Represiunea*, vol. I, A-E, 2011.
- Octavian Roske (coord.) • *România 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Represiunea*, vol. II, F-O, 2012.
- Dan Cătănuș (coord.) • *România 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste*, 2012.

În afara colecțiilor

- Florin Constantiniu, Dalila-Lucia Aramă, Dan Cătănuș (coord.) • *Un destin și o viață. Omagiu profesorului Radu Ciuceanu la 75 de ani*, 2003.
- Florin Constantiniu, Dalila-Lucia Aramă, Dan Cătănuș (coord.) • *Un destin și o viață. Omagiu profesorului Radu Ciuceanu la 75 de ani*, Ediția a doua revăzută și adăugită, 2004.

Publicațiile editate de Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului pot fi comandate la telefon 021 230 6992, fax. 021 230 7682 sau pe adresa electronică inst.academia@gmail.com.

Volumele comandate sunt expediate prin poștă cu plata ramburs.

Publicațiile pot fi achiziționate și de la sediul Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului din str. Arh. Grigore Cerchez nr. 16, sector 1, București 011876.